ଭାରତର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ସମୁଦାୟର ଜଳବାୟୁ ନମନୀୟତାକୁ ବୃଦ୍ଧି କରିବା

ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ଓ ସାମାଜିକ ପ୍ରବନ୍ଧନ ଫ୍ରେମ୍ ୱାର୍କ

31 ମଇ 2018

ବିଷୟ ସୂଚୀ

1. ପରିଚୟ **5**

1.1 ପୃଷ୍ଠଭୂମି 5

1.2 ପରିଯୋଜନା ର ନିରୀକ୍ଷଣ 6

1.2.1 କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ଗୁଡ଼ିକର ସାରାଂଶ 7

1.2.2 ଆଜୀବନ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ଓ ନରମ ମୌଳିକ ଢାଞ୍ଚା 12

1.2.3 ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ଓ ସାମାଜିକ ପ୍ରବନ୍ଧନ ଫ୍ରେମୱାର୍କର ବିକାଶର ଆଧାର ଉପରେ ଧାରଣା 37

1.2.4 ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ଓ ସାମାଜିକ ପ୍ରବନ୍ଧନ ଫ୍ରେମୱାର୍କ ର ପ୍ରୟୋଜନ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ 37

1.2.5 ଭୂମି ସମସ୍ୟା 37

1.2.6 ସ୍ୱଦେଶୀ ଲୋକ 38

1.2.7 ପ୍ରଶାସନ 39

2. ପର୍ଯ୍ୟାବରଣୀୟ ଓ ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟା ପାଇଁ ଆଇନ୍ ଓ ସଂସ୍ଥାଗତ ରୂପରେଖା **40**

2.1 ବିଧାନ, ନୀତି ଓ ନିୟମ 40

2.2 ଭାରତରେ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣୀୟ ପ୍ରଭାବ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ 45

2.3 ବହୁ ଉଦ୍ଦେଶୀୟ ରାଜିନାମା ଓ ଜୈବବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରୋଟୋକଲ୍ 47

3. କାର୍ଯ୍ୟ ଅମଳ ଓ ସଂଚାଳନ 49

3.1 ସାଧାରଣ ପ୍ରବନ୍ଧନ ସଂରଚନା ଓ ଦାୟିତ୍ୱ **49**

3.1.1 ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ସଂରଚନା 49

3.1.2 ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରଶାସନ ଉପରେ ସମିତି 50

3.1.3 ରାଜ୍ୟ ପ୍ରବନ୍ଧନ ସଂରଚନା 50

3.1.4 ପରିଯୋଜନା ଆଶ୍ୱାସନ 52

3.2 EMSF ର ପ୍ରଶାସନ 52

3.2.1 ସାମାନ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣୀୟ ଅନୁବନ୍ଧ ନିଷ୍ପାଦନ ଧାରା 53

3.2.2 ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା, ସାଇଟ ଓ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ବିଶିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଜନା / ନିର୍ଦ୍ଦେଶ 53

3.2.3 ପର୍ଯ୍ୟାବରଣୀୟ ଘଟଣା ରିପୋର୍ଟିଂ **53**

3.2.4 ଦୈନିକ ଓ ସାପ୍ତାହିକ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ନିରୀକ୍ଷଣ ଯାଞ୍ଚ ସୂଚୀ 54

3.2.5 ସୁଧାରାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି 54

3.2.6 ସମୀକ୍ଷା କରିବା ଓ ଲେଖା ପରୀକ୍ଷା 54

3.3 ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ 524

4. ଯୋଗାଯୋଗ **55**

4.1 ସର୍ବ ସାଧାରଣ ପରାମର୍ଶ ଏବଂ ପରିବେଶୀୟ ଏବଂ ସାମାଜିକ ଘୋଷଣା 55

4.2 ଅଭିଯୋଗ ରେଜିଷ୍ଟର ଏବଂ ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା 535

4.2.1 ଅଭିଯୋଗ ରେଜିଷ୍ଟର୍ 557

4.2.2 ଆପତ୍ତି ପ୍ରକ୍ରିୟା 557

5. ମୁଖ୍ୟ ପରିବେଶୀୟ ଏବଂ ସାମାଜିକ ସଙ୍କେତକ **61**

5.1 ପରିବେଶ ଏବଂ ପ୍ରାଣୀଜଗତ 61

5.2 ଭୂଗର୍ଭଜଳ 75

5.3 ଭୂପୃଷ୍ଠଜଳ 89

5.5 **କୋଳାହଳ ଏବଂ କମ୍ପନ** 98

5.6 **ଅପଶିଷ୍ଟ ପ୍ରବନ୍ଧନ** 103

5.7 **ବାୟୁ ଗୁଣବତ୍ତା** 108

5.8 **ସାମାଜିକ ପ୍ରବନ୍ଧନ** 113

5.9 ପୁରାତତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଏବଂ ସାଂସ୍କୃତିକ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ **119**

5.10 ଆପାତ କାଳୀନ ପ୍ରବନ୍ଧନ ଉପାୟ 122

ପରିଶିଷ୍ଟ A : ସାମାଜିକ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତି ଯୋଜନା ପଦ୍ଧତି 124

ପରିଶିଷ୍ଟ B: ମାନକ ସାଧାରଣ ପରିବେଶଜନିତ ଚୁକ୍ତିନାମା ଧାରାସମୂହ 140

ପରିଶିଷ୍ଟ C: ୟୁଏନଡିପି ଷ୍ଟେକହୋଲ୍ଡର କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ମେକାନିଜିମ୍ ଫର୍ମ 146

ଚିତ୍ର ତାଲିକା

ଚିତ୍ର 1 ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇଥିବା ରାଜ୍ୟର ସ୍ଥାନ 6
ଚିତ୍ର 2 ଭାରତରେ EIA ପ୍ରକ୍ରିୟା 42
ଚିତ୍ର 3 ପରିଯୋଜନା ସଂଗଠନ ସଂରଚନା 46
ଚିତ୍ର 4 ଭାରତରେ ଉଦ୍ଭିଦ ଏବଂ ତୃଣ ଜଗତ ଏବଂ ଜମି ବ୍ୟବହାର 63
ଚିତ୍ର 5 ଭାରତର କ୍ରମଭୌଗୋଳିକ ସ୍ତର 74
ଚିତ୍ର 6 ଭାରତରେ ମୁଖ୍ୟ ଭୂଗର୍ଭ ଜଳ ସୃଷ୍ଟିକାରୀ ପ୍ରଣାଳ 76
ଚିତ୍ର 7 ବଡ ଭୂଗର୍ଭଜଳ ଉତ୍ସ ଗୁଡିକର ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷମତା 77
ଚିତ୍ର 8 ଭୂଗର୍ଭ ଜଳ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କୂପ (2011) 77
ଚିତ୍ର 9 ଭୂଗର୍ଭ ଜଳ ୟୁନିଟ୍‌ର ପ୍ରକାରକରଣ 78
ଚିତ୍ର 10 ରେ ହାରାହାରୀ ବାର୍ଷିକ ବର୍ଷା ଦର୍ଶାଯାଇଛି 81
ଚିତ୍ର 11 ଭାରତର ବଡ ବଡ ନଦୀ 82
ଚିତ୍ର 12 ଭାରତରେ ମୁଖ୍ୟ ମାଟି ପ୍ରକାର 96

1. ପରିଚୟ

1. ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ (GOL) ଦ୍ୱାରା ଗ୍ରୀନ କ୍ଲାଇମେଟ ଫଣ୍ଡ (GCF) ପାଇଁ ଏହି ପର୍ଜ୍ୟାବରଣ ଓ ସାମାଜିକ ପ୍ରବନ୍ଧନ ଫ୍ରେମ୍ ୱାର୍କ (EMSF) "ଭାରତର ତଟୀୟ ସମୁଦାୟ ଗୁଡ଼ିକର ଜଳବାୟୁର ନମନୀୟତାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବା" ପାଇଁ ଏକ ପରିଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତାବର ସମର୍ଥନ ପାଇଁ କରାଯାଇଛି। ଯେହେତୁ ଏହି ପରିଯୋଜନା UNDP ଦ୍ୱାରା GCF ମାନ୍ୟତାପ୍ରାପ୍ତ ୟୁନିଟ ରୂପରେ ନିଜର ଭୂମିକାରେ ସମର୍ଥିତ, ପରିଯୋଜନାକୁ UNDPର ସାମାଜିକ ଓ ପର୍ଜ୍ୟାବରଣର ମାନଯୁକ୍ତ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଯାଞ୍ଚ କରାଯାଇଥାଏ ଓ ଏକ ମଧ୍ୟମଧରଣର ବିପତ୍ତି (ବିଶ୍ୱ ବ୍ୟାଙ୍କ / ଅନ୍ତଃରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଆର୍ଥିକ ନିଗମ ଶ୍ରେଣୀ ବି) ପରିଯୋଜନା ଭାବରେ ମାନାଯାଇଥାଏ, ଯେଉଁଭଳି ଏକ ପର୍ଜ୍ୟାବରଣ ଓ ସାମାଜିକ ପ୍ରବନ୍ଧନ ଫ୍ରେମ୍ ୱାର୍କ ପରିଯୋଜନା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥାଏ।

1.1 ପୃଷ୍ଠଭୂମି

2. ଭାରତର ଜଳବାୟୁ ପ୍ରଣାଳୀ ଦକ୍ଷିଣର ଗରମ ବିଷମ ସ୍ଥିତିରୁ ନେଇ ହିମାଳୟରେ ମହାଦ୍ୱୀପିୟ ଜଳବାୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଟେ। ଭାରତର ବର୍ଷା ଚକ୍ର ବଡ ଆକାରରେ ବିଭିନ୍ନ ଜଳବାୟୁ କ୍ଷେତ୍ର ଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରିଥାଏ, ଯେଉଁଠାରେ ତଟୀୟ କ୍ଷେତ୍ର ଗୁଡ଼ିକରେ ବର୍ଷ ସାରା ବର୍ଷା ହୋଇଥାଏ।

3. ସମୁଦ୍ର କୂଳର ଦୈର୍ଘ୍ୟ 7,500 କିଲୋମିଟର ରୁ ଅଧିକ ଅଟେ, ଯେଉଁଥିରେ ଦୁଇଟି କୂଳ ମଧ୍ୟରୁ ପାଖାପାଖି 5,420 କିଲୋମିଟର କୂଳ ଉପଦ୍ୱୀପ ଭାରତରେ ରହିଛି। ପୂର୍ବ ତଟୀୟ ଭୂମି ପୂର୍ବ ଘାଟି ଓ ବଙ୍ଗୋପସାଗର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଏକ ବିସ୍ତୃତ ଖଣ୍ଡ ଅଟେ, ଯାହାକି ଉତ୍ତର ପୂର୍ବ ରେ ପଶ୍ଚିମ ବଙ୍ଗାଳରୁ ଦକ୍ଷିଣ ପୂର୍ବରେ ତାମିଲନାଡୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇଛି। ପଶ୍ଚିମ ତଟୀୟ ଭୂମି ପଶ୍ଚିମ ଘାଟି ଓ ଆରବ ସାଗର ମଧ୍ୟରେ ଭୂମିର ଏକ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ପଟ୍ଟି ଥାଏ, ଯାହାକି ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମ ରୁ କେରଳ ପାଇଁ ଗୁଜୁରାଟରୁ ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇଛି।

4.ପାଖାପାଖି 250 ମିଲିଅନ୍ ଲୋକ ମାନେ (ଦେଶର ଜନସଂଖ୍ୟାର 14% କିମ୍ବା ବିଶ୍ୱର ଜନସଂଖ୍ୟାର 3.5%) ଭାରତର ସମୁଦ୍ର କୂଳରୁ 50 କିଲୋମିଟର ଭିତରେ ରୁହନ୍ତି। ନଗରୀକରଣ ଓ ଉପକୂଳବିକାଶ କୂଳରେ ଥିବା କ୍ଷେତ୍ରର ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକାଶ ଉପରେ ଚାପ ପକାଉଛନ୍ତି। କୂଳ ଜନିତ ପାରିସ୍ଥିତିକ ପ୍ରଣାଳୀ ଗୁଡିକର କ୍ଷୟକୁ ଉପକୂଳ ରେ ଥିବା ସମୁଦାୟ ପାଇଁ ନକାରାତ୍ମକ ପ୍ରଭାବ ପକେଇଥାଏ, ଯାହାକି ପାରିସ୍ଥିତିକ ଜନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ନିର୍ଭର ହୋଇଥାଏ, ଯାହାକି ତାଙ୍କର ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ ପାଇଁ ଥାଏ। ଏହି ଉପକୂଳ ଜନସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ ବିଶେଷ ରୂପରେ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନର ପ୍ରଭାବ ଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ବିପତ୍ତିଯୁକ୍ତ ହୋଇରହିଥାଏ।

5.ଭାରତରେ ଜଳବାୟୁର ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ କୁଳଜନିତ ସମୁଦାୟ ଓ ପାରିସ୍ଥିତିକ ପ୍ରଣାଳୀ ଉପରେ ଅତ୍ୟଧିକ ଗମ୍ଭୀର ପ୍ରଭାବ ପକେଇଥାଏ, ଯାହା ଉପରେ ସେମାନେ ନିର୍ଭର କରି ରହିଥାନ୍ତି। UNDP ର ସମର୍ଥନ ସହିତ ଭାରତ ସରକାର ଜିଏସଏଫକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଇଁ ଭାରତର ତିନି କୂଳ ଜନିତ ରାଜ୍ୟ ପାଇଁ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନର ପ୍ରଭାବର ଅନୁକୂଳ ଉପରେ ଏକ ପରିଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଛନ୍ତି। ପରିଯୋଜନା ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନର ପ୍ରଭାବ ପାଇଁ ଦୁର୍ବଳ ସମୁଦାୟ ଗୁଡିକର ନମନୀୟତା ରେ ସୁଧାର କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବୁ। ଏହି କୂଳରେ ରହୁଥିବା ଜନସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ ବିଶେଷ ରୂପରେ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନର ପ୍ରଭାବ ଗୁଡିକ ପାଇଁ ବିପଦପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଛି।

6.ପ୍ରସ୍ତାବିତ GCF ପରିଯୋଜନାର ତିନି ଟି ଲକ୍ଷ ରାଜ୍ୟ ଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରେ କୂଳ ଜନିତ ଜନସଂଖ୍ୟା, ଅର୍ଥାତ ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ଓଡ଼ିଶା (ଚିତ୍ର 1) ନିଜର ଆଜୀବିକା ପାଇଁ କୂଳର ପାରିସ୍ଥିତିକ ପ୍ରଣାଳୀ କିମ୍ବା ପାରିସ୍ଥିତିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଉପରେ ଅତ୍ୟଧିକ ନିର୍ଭର ଅଟେ।

7.ପ୍ରସ୍ତାବିତ ପରିଯୋଜନାର ନିବେଶ ପାଇଁ ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର, ଓ ଓଡ଼ିଶାର ଚୟନ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ କାରଣ ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଆଧାରିତ, ଯଥା :

- ପରିଯୋଜନା ପାଇଁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାରତରେ ଥିବା କୂଳଜନିତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିବର୍ତ୍ତନକାରୀ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ପ୍ରେରିତ କରିବା ପାଇଁ ପଶ୍ଚିମ ଓ ପୂର୍ବ କୂଳ ଉଭୟମାନଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ ପରିଯୋଜନାରେ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିବ;
- ଏହି ରାଜ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ତାଙ୍କର ଅନୁସାରେ ସୂଚୀ ଅନାବରଣ ଭିତରେ "ଇଣ୍ଡିଆ ଅଫ ଆଟଲାସ ଭେଦ୍ୟ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ" ମାନିନିଆଗଲା ଭାବରେ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ଅତି ପାଇଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଜଳବାୟୁ ଅନୁସାରେ ଶତକଡା ବଡ;
- ପଡୋଶୀ ରାଜ୍ୟ ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଜିଲ୍ଲା ଅପେକ୍ଷା ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶରେ 6 ମିଲିଅନ୍ ଅଧିକ ଲୋକ ରୁହନ୍ତି
- ତିନି ଲକ୍ଷ ରାଜ୍ୟରେ ଜୈବ ପଦ୍ଧତି ଜନିତ ନିବାସୀ ଓ ଜଳବାୟୁର ପ୍ରକାରର ବିସ୍ତୃତ ଶୃଙ୍ଖଳାର ବିସ୍ତାର ହୋଇଥାଏ ଓ ସେଥିପାଇଁ ପାରିସ୍ଥିତିକ ସଂରଚନା ଓ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଆଜୀବିକାରେ ନିବେଶ କରିବା ପାଇଁ ଏହି ପରିଯୋଜନାର ଏକ ଅବଧି ସାରଣୀରେ ଏକ ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ:
- ବାୟୋଫିଜିକାଲ୍ ଦୁର୍ବଳତା ହୋଇଥାଏ ବୃଦ୍ଧି ସ୍ତରରେ ସମୁଦ୍ରର ଫଳସ୍ୱରୂପ ଗତିବିଧିର ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାତ୍ୟା ବ୍ରତୀ –, ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାତ୍ୟା ବଢି ଉପକୂଳକୁ କ୍ଷୟ କରେଇଥାଏ;
- ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ପାରିସ୍ଥିତିକ ଜନ୍ତ୍ର ପ୍ରକାର ବୁଦା ସମୁଦ୍ର –, ସମୁଦ୍ର ଘାସ, ଲୁଣ, ପ୍ରବାଳ ଚଟାଣ, ଓ ଲବଣ ହ୍ରଦ ଇତ୍ୟାଦି; ଓ
- ପ୍ରତି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଆୟ ସ୍ତର କମ ଅତ୍ୟଧିକ ଙ୍କରବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି –, ନିମ୍ନ ଓ ମଧ୍ୟମ ଥିବା ଆୟ ରାଜ୍ୟ ସହିତ।

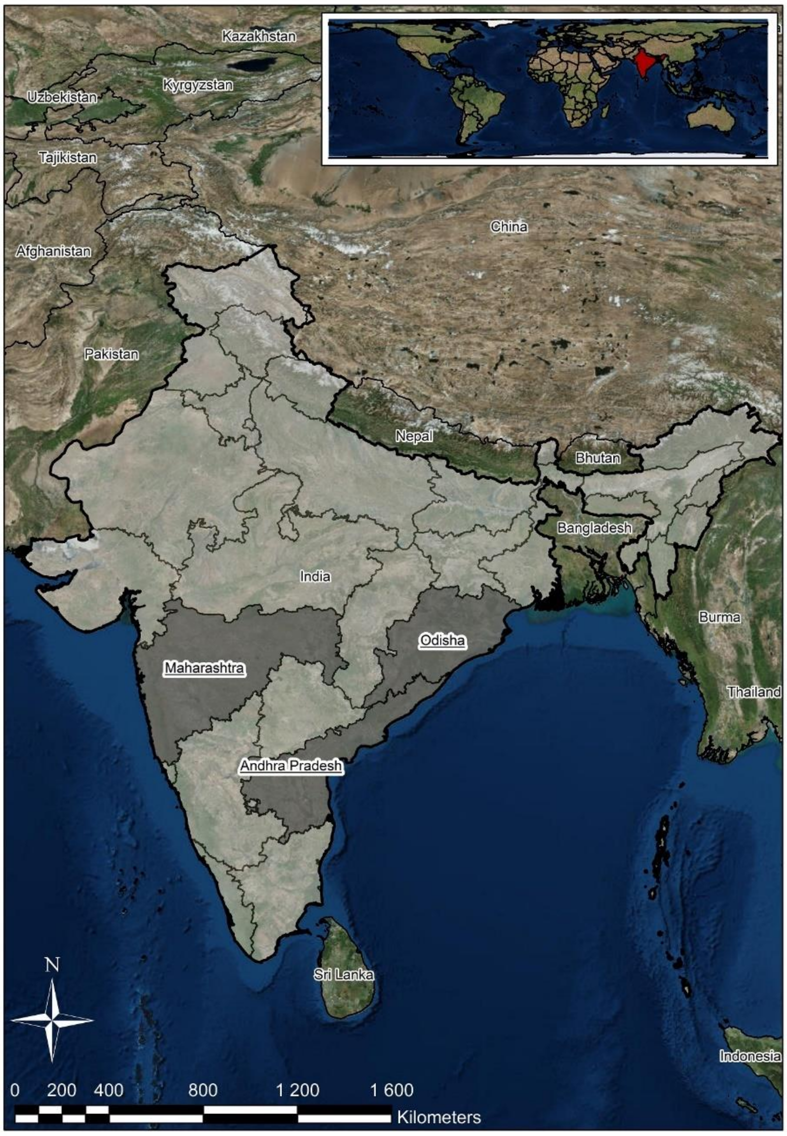

ଚିତ୍ର 1 ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇଥିବା ରାଜ୍ୟର ସ୍ଥାନ

1.2 ପରିଯୋଜନା ର ନିରୀକ୍ଷଣ

୪. ଏହି ପରିଯୋଜନାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ପରିସ୍ଥିତି ଅନୁଯାୟୀ କେନ୍ଦ୍ରିତ ଓ ସମୁଦାୟ ଗୁଡ଼ିକର ଆଧାରିତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ଉପଯୋଗ କରି ଘଟୁଥିବା ମୁଖ୍ୟ ଘଟଣା ପାଇଁ ଭାରତର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ସବୁଠାରୁ କମ ସଂଖ୍ୟାରେ ଥିବା ଜନସଂଖ୍ୟା, ବିଶେଷ ରୂପରେ ମହିଳା ମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଓ ଜୀବିକାର ପ୍ରତିସ୍ଥିତିତ୍ୱକୁ ବୃଦ୍ଧି କରେଇବା ଅଟେ

୨ ଏହି ପରିସ୍ଥିତି ଅନୁଯାୟୀ ଅନୁକୂଳ ପାଇଁ ସମୁଦାୟ ଆଧାରିତ ଧାରା ଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷମତାକୁ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ପାଇଁ ଏହି ପରିଯୋଜନା ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ, ରାଜ୍ୟ ଓ ସାମୁଦାୟିକ ସ୍ତରରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ ଓ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାରତର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ରାଜ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକର ପରିଯୋଜନା ରୁ ଅଧିକ ପ୍ରତିରୂପ ପାଇଁ ମାର୍ଗ ଗୁଡ଼ିକୁ ସକ୍ଷମ କରିବ। ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ଓଡ଼ିଶା ର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇଥିବା ରାଜ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକରେ ବିଶିଷ୍ଟ ଭାବରେ ପୁନରୁଦ୍ଧାର କରାଯିବା ସହିତ ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ ପାଇଁ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରାଯିବ ଓ ତା ସହିତ ସମସ୍ତ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ରାଜ୍ୟ ଓ ତାହାର ଜିଲ୍ଲା ଗୁଡ଼ିକରେ ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଏସିଆର କ୍ଷେତ୍ର ଗୁଡ଼ିକରେ ଅଧିକ ବ୍ୟାପକ ରୂପରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରାଯିବ।

•

1.2.1 କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ଗୁଡ଼ିକର ସାରାଂଶ

10. ପ୍ରସ୍ତାବିତ ପରିଯୋଜନା ରେ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ଗୁଡ଼ିକ କରାଯିବ :

1.2.1.1 ଫଳାଫଳ 1 : ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଓ ସମୁଦ୍ର ର ପାରିସ୍ଥିତିକ ପ୍ରଣାଳୀ ଗୁଡ଼ିକର ଉନ୍ନତ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତିତ୍ୱ ଓ ତାର ସେବା ପରିଯୋଜନାରେ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଗତିବିଧି ଗୁଡ଼ିକ ସାମିଲ ହେବ

11. ଏହି ଫଳାଫଳ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଓ ସମୁଦ୍ର ର ପାରିସ୍ଥିତିକ କ୍ଷେତ୍ରର ସଂରକ୍ଷଣ ଓ ପୁନରୁଦ୍ଧାର ଓ ରକ୍ଷଣବେକ୍ଷଣ ମାଧ୍ୟମରେ ଅନୁକୂଳ କରି ସ୍ଥାୟୀ ବିକାଶ ଲାଭ ଗୁଡ଼ିକର ଏକ କ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଇଁ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ, ରାଜ୍ୟ ଓ ଭୂ-ଦୃଶ୍ୟ ଆକାରରେ କାମ କରିଥାଏ। ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସ୍ତରରେ ଓ ସମସ୍ତ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ରାଜ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକରେ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ର ଗୁଡ଼ିକର ପୁନରୁଦ୍ଧାର ପାଇଁ କୂଳରେ ସଙ୍କଟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରି କାର୍ବନ ବାଜ୍ୟାପ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଉଚିତ କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟବସ୍ଥା ସହିତ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ଦୀର୍ଘକାଳୀନ ପ୍ରଣାଳୀ ସ୍ଥାପିତ କରାଯିବ। ତିନିଟି ରାଜ୍ୟରେ ପରିଯୋଜନା ସ୍ଥଳରେ ସମୁଦାୟ ମାନଙ୍କୁ ଉଭୟ କାର୍ଯ୍ୟ ସୁଯୋଗର ପୁନରୁଦ୍ଧାରର ଚେଷ୍ଟାରେ ପ୍ରାପ୍ତକର୍ତ୍ତା ମାନଙ୍କ ରୂପରେ ଓ ଏକ ସୁସ୍ଥ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସାଧନ ଗୁଡ଼ିକୁ ବଜାୟ ରଖି ଓ ବେଆଇନ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଅଟକେଇବା ପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ କରି ଭାଗୀଦାରୀ ମାନଙ୍କ ରୂପରେ ଏକ ସହ ପ୍ରବନ୍ଧନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରେ ବଣ ବିଭାଗ ସହିତ ମିଶି କାମ କରିବାକୁ ହେବ।

12. ପ୍ରୋଟୋକଲ୍ ଓ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ନିୟମ ସ୍ଥାପିତ କରିବା ସହିତ ପୁନରୁଦ୍ଧାର କାର୍ଯ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ କରାଯାଇଥାଏ, ଯେଉଁଥିରେ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ ସାମିଲ ଅଛି :

- ଜଳ ବିଜ୍ଞାନ ଥଇଥାନ ମାଧ୍ୟମରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମମଣ୍ଡଳୀୟ ବୁଦାର ପୁନରୁଦ୍ଧାର;
- ବୃକ୍ଷରୋପଣ ମାଧ୍ୟମରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମମଣ୍ଡଳୀୟ ବୁଦାର ପୁନରୁଦ୍ଧାର;
- ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ପାରିସ୍ଥିତିକ କ୍ଷେତ୍ର ଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷୟ ଓ ଅବକ୍ଷେପଣକୁ ଅଟକେଇବା ପାଇଁ ବନୀକରଣ ମାଧ୍ୟମରେ ଜମିଥିବା ବର୍ଷା ପାଣିର ପୁନରୁଦ୍ଧାର;
- ଜଳ ବିଜ୍ଞାନ ଥଇଥାନ ମାଧ୍ୟମରେ ସମୁଦ୍ର ଘାସ ଓ ଲବଣର ପୁନରୁଦ୍ଧାର;
- ସଂରଚନା ସ୍ଥାନ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରବାଳ ଭିତ୍ତିଗୁଡ଼ିକର କୃତ୍ରିମ ପୁନର୍ଜୀବନ;
- ଡ୍ରେଜିଙ୍ଗ୍ ଲ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଭଳି ମୁହାଁ ନଦୀ ବ୍ରିଚିଙ୍ଗ୍ /ବଣାକ୍ତ ହ୍ରଦର ଜଳ ର ପୁନରୁଦ୍ଧାର;
- ବାଲିକୁଦ ଉଦ୍ଭିଦରାଜିର ପୁନରୁଦ୍ଧାର ;ଏବଂ
- ଆଶ୍ରୟ ବେଲ୍ଟ ଭାବରେ ନୂଆ ପ୍ରଜାତି ମାନଙ୍କର ପରିଚୟ

1.2.1.1.1 କାର୍ଯ୍ୟବିଧି 1.1 ପାରିସ୍ଥିତିକ କ୍ଷେତ୍ର ଓ ସମୁଦାୟ ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆଧାରିତ ଅନୁକୂଳ ହସ୍ତକ୍ଷେପର ଯୋଜନାକୁ ସୂଚିତ କରିବା ପାଇଁ ଉପକୂଳରେ ହେଉଥିବା ସଙ୍କଟ ଗୁଡିକର ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ଆୟୋଜନ କରିବା

- ସମୁଦ୍ରରେ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ସମ୍ବୋଧିତ କରିବା ପାଇଁ ଉପଯୋଗୀ ଓ ପ୍ରାବନ୍ଧିତ ଉପାୟ ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଓ ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରୀୟ ଯୋଜନା ଓ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣର ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ନିୟମ ପାଇଁ ପରିସ୍ଥିତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ମାନଦଣ୍ଡକୁ ଯୋଡିବା ପାଇଁ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଓ ପ୍ରବନ୍ଧନ ସଂସ୍ଥାନକୁ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରିବା ଅଟେ।
- ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଅନୁକୂଳ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପୁନରୁଦ୍ଧାର ଓ ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟବିଧିର ଯୋଜନା କୁ ସୂଚିତ କରିବା ପାଇଁ ବିଶ୍ଳେଷଣର ଉପଯୋଗ କରିବା ସମୟରେ ଭାରତର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ର ଓ ଅନୁକୂଳ କ୍ଷମତା ର ଆବଦ୍ଧ ଭାବରେ ବିସ୍ତୃତ ଆକଳନ ପାଇଁ ଏକ ପ୍ରଣାଳୀ ସ୍ଥାପିତ କରିବା ପାଇଁ ଉନ୍ନତ / ସଂଶୋଧିତ ପଦ୍ଧତି ଲାଗୁ କରିବା ଅଟେ।
- ରାଜ୍ୟ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସ୍ତରରେ ଅନୁକୂଳ ନିଯୋଜନ ପାଇଁ ଏକ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ସହାୟତା ଉପକରଣର ବିକାଶ କରିବା ଯାହାକି ସ୍ଥାନ କିମ୍ବା ଜିଲା ସ୍ତରର ଆକଳନ କରିବା ସହିତ ଜିଲ୍ଲା ସ୍ତରୀୟ ତଥ୍ୟକୁ ଗତିଶୀଳ ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ନେଉଥିବା ନିର୍ମାତା ମାନଙ୍କୁ ତଥ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ, ଯାହାକି ନିୟମିତ ରୂପରେ ଜନଗଣନା, ପରିସ୍ଥିତିଜନିତ ସର୍ବେକ୍ଷଣ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ରୋତରୁ ତଥ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଅଦ୍ୟତନ କରାଯାଇଥାଏ।
- ନିର୍ଣ୍ଣୟ ନେଉଥିବା ନିର୍ମାତା, ସମୁଦାୟ ଓ ବେସରକାରୀ ସଂଗଠନ *NGO /CBO* ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ହିତକାରକ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ସମର୍ଥନ ଉପକରଣରେ ସୂଚନା ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ଅନଲାଇନ୍ ପ୍ଲାଟଫର୍ମ ଓ ସହାୟକ ଆପ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଛି ଓ ତା ସହିତ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ପାରିସ୍ଥିତିକ ଓ ସାମାଜିକ ପାଇଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ରେ ଭେଦ୍ୟତା ଆର୍ଥିକ-ତଥ୍ୟ ଅପଲୋଡ୍ କରିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ଦିଆଯାଉଛି।

1.2.1.1.2 କାର୍ଯ୍ୟବିଧି 1.2 ପାରିସ୍ଥିତିକ କ୍ଷେତ୍ରର ପ୍ରତିସ୍ଥିତିତ୍ୱକୁ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ପାଇଁ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ପରିସ୍ଥିତିର ପ୍ରଣାଳୀ ଗୁଡ଼ିକର ସମୁଦାୟ ଆଧାରିତ ସଂରକ୍ଷଣ ଓ ପୁନରୁଦ୍ଧାର :

- କାର୍ଯ୍ୟବିଧି 1.1 ମାଧ୍ୟମରେ ହୋଇଥିବା ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନର ପ୍ରଭାବ ଓ ଅନୁକୂଳ କ୍ଷମତା ପ୍ରତି ସମ୍ବେଦନଶୀଳତାର ବିଶ୍ଳେଷଣ ଆଧାରରେ ଛଅ ଟି ପରିସ୍ଥିତି ଜନିତ ପ୍ରଣାଳୀଗୁଡ଼ିକର ସଂରକ୍ଷଣ ଓ ପୁନରୁଦ୍ଧାର ପାଇଁ ବିଶିଷ୍ଟ ସାଇଟ *EbA* ଉପାୟ ଗୁଡ଼ିକର ଲକ୍ଷ୍ୟ ପରିଦୃଶ୍ୟ ଉପରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିବାରେ ସହାୟତା କରିବା
- କାର୍ଯ୍ୟ ବିଧି 1 ବିଶ୍ଳେଷଣ ସମ୍ବେଦନଶୀଳତା ପ୍ରତି କ୍ଷମତା ଅନୁକୂଳ ଓ ପ୍ରଭାବ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଜଳବାୟୁ ହୋଇଥିବା ମାଧ୍ୟମରେ 1
- ଏକ *EbA* ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ବ୍ୟବହାର କରି ବିଭିନ୍ନ ପରିସ୍ଥିତି ଜନିତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର (ଗ୍ରୀଷ୍ମମଣ୍ଡଳୀୟ ବୁଦା, ଲବଣଗଦା, ପ୍ରବାଳଭିତ୍ତି, ଜଳ ଉପରେ ଭାସୁଥିବା ଘାସ, ବାଲିକୁଦ, ଉଦ୍ଭିଦରାଜି ଇତ୍ୟାଦି) ବସ୍ତୁ ଗୁଡ଼ିକର ପୁନରୁଦ୍ଧାର କରିବା ପାଇଁ ବିସ୍ତୃତ ପରିସ୍ଥିତି ସମ୍ବନ୍ଧିତ ସ୍ଥାନ ଓ ବିଶିଷ୍ଟ ସାଇଟର ପ ଟୋକଲ୍ ଓ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ନିୟମଗୁଡିକୁ ବିଶ୍ୱ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଅଭ୍ୟାସର ଆଧାରରେ ବିକଶିତ କରିବା
- ସଂରକ୍ଷଣ ଓ ପୁନରୁଦ୍ଧାର କାର୍ଯ୍ୟବିଧିରେ ସହଯୋଗ ଓ ଭାଗୀଦାରୀ ପାଇଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇଥିବା ପରିବେଶରେ ସହ ପ୍ରବନ୍ଧନ ସଂରଚନା ସ୍ଥାପିତ କରିବା
- ତିନିଟି ରାଜ୍ୟରେ ପରିଯୋଜନା ସ୍ଥଳରେ *EbA* ପ୍ରୋଟୋକଲ୍ ଓ ସହପ୍ରବନ୍ଧନ ସଂରଚନା ର ଆଧାରରେ ପାରିସ୍ଥିତିକ ସ୍ଥାନ ସଂରକ୍ଷଣ, ପୁନରୁଦ୍ଧାର ଓ ପ୍ରବନ୍ଧନ କରିବା ଉପକ୍ରମ (ସହିତ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପ୍ରଦୂଷଣ)
- ପୁନର୍ବାର ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିବା ପାରିସ୍ଥିତିକ ସ୍ଥାନକୁ ବଜାୟ କରି ରଖିବା ଓ ପରିଯୋଜନା ସ୍ଥଳରେ ଶିଖିବା ଓ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଅଭ୍ୟାସ ଗୁଡ଼ିକୁ ହାସିଲ କରିବା ପାଇଁ ସହ-ପ୍ରବନ୍ଧନ ସଂରଚନା ମାଧ୍ୟମରେ ସମୁଦାୟରେ ଆଧାରିତ / ଭାଗୀଦାରୀ ନିରୀକ୍ଷଣ ଓ ରକ୍ଷଣବେକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ବିକଶିତ କରିବା ଓ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ କରିବା

1.2.1.2 ଫଳାଫଳ 2 : ଦୁର୍ବଳ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ସମୁଦାୟ ମାନଙ୍କର ବର୍ଦ୍ଧିତ ନମନୀୟତା ପାଇଁ ଜଳବାୟୁ ଅନୁକୂଳ ଜୀବିକା

13. ଏହି ଫଳାଫଳ ତିନିଟି ରାଜ୍ୟରେ ମୁଖ୍ୟ ରୂପରେ 24 ଟି ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦିଆଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନରେ କାମ କରିଥାଏ। ଫଳାଫଳ ଅନୁକୂଳ କ୍ଷମତା କୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ ଯେଉଁଥିରେ ସ୍ଥିତ ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ କାର୍ଯ୍ୟବିଧିକୁ ଅନୁକୂଳ କରିବାର କ୍ଷମତା ଥାଏ ଓ ଜଳବାୟୁର ଅନୁକୂଳ ବିକଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକରେ ଭିନ୍ନତା ଆଣିବା ପାଇଁ ଫସଲ ଅମଳ, କୃଷି ଓ ମତ୍ସ୍ୟପାଳନ ସଂଚାଳନ କୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସାୟିକ ଯୋଜନା ବନେଇବାରେ ଅର୍ଥର ଉପଯୋଗ କରିଥାଏ। ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଗାଁ ଓ ସହର ମାନଙ୍କରେ ଇଞ୍ଜିନିୟର ଓ ପ୍ଲାନର ମାନଙ୍କ ସହିତ କାମ କରିବା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିସ୍ଥିତିତ୍ୱ ମୌଳିକ ଢାଞ୍ଚା ସହିତ ପାରିସ୍ଥିତିକ କ୍ଷେତ୍ର ଆଧାରିତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଗୁଡ଼ିକର ଏକୀକରଣକୁ ବୃଦ୍ଧିକରିବ। ଏଥିରେ ବ୍ୟବସାୟ ଯୋଜନା, ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ପ୍ରବେଶ, ପ୍ରମାଣ ପତ୍ର ଓ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣୀୟ ଉତ୍ପାଦ ଗୁଡ଼ିକର ଲେବଲିଙ୍ଗ୍ ଓ ବଜାରରେ ପ୍ରବେଶର ସମର୍ଥନ ସହିତ ଏହି ଅନୁକୂଳ ଜୀବିକାର ତୀବ୍ର ଓ ଦୀର୍ଘକାଳୀନ ସ୍ଥାୟିତ୍ୱକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବାର ମହତ୍ୱ କ୍ରମର ବିକାଶରେ ଏହା ସାମିଲ ହେବ।

14. ଯାନ୍ତ୍ରିକ ସହାୟତା ଜୀବିକା ଅର୍ଜନର କାର୍ଯ୍ୟବିଧିକୁ ଦୁଇଟି ବିଭାଗରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯିବ: କ) ଜଳବାୟୁ ପ୍ରଭାବ ଗୁଡ଼ିକୁ ବଫର୍ କରିବା ପାଇଁ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ପାରିସ୍ଥିତିକ ସ୍ଥାନ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ ଓ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଗୁଡ଼ିକର ବିକାଶ ସହିତ ଏହି ଜୀବିକା ଅର୍ଜନକୁ ବଜାୟ କରି ରଖିବା ପାଇଁ ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ରମ ଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ଥାପିତ କରିବା; ଏବଂ ଖ) ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ ଯାହାକି କୃଷି ପାରିସ୍ଥିତିକ ସ୍ଥାନରେ ଜଳବାୟୁର ପ୍ରଭାବକୁ ସମ୍ଭାଳିବା ପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଥିବା କୃଷି ପଦ୍ଧତି ଗୁଡ଼ିକର ଅନୁକୂଳ କରିବା। ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୃଙ୍ଖଳା ସମର୍ଥନ କାର୍ଯ୍ୟବିଧିକୁ ତିନିଟି ରାଜ୍ୟର ସହାୟକ ଅର୍ଥ ବିଭାଗ ଅର୍ଥ ପଠେଇବେ। ବିଭିନ୍ନ ଆଜୀବିକା କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ଗୁଡ଼ିକ ହେଲା:

- ଜଳବାୟୁ ପ୍ରଭାବ ଗୁଡ଼ିକୁ ବଫର କରିବା ପାଇଁ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ପାରିସ୍ଥିତିକ କ୍ଷେତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଜୀବନ ସ୍ତର :
- ମତ୍ସ୍ୟଜୀବ ଚାଷ (କଙ୍କଡ଼ାଚାଷ, ମସଲ୍ ଚାଷ, ଓଏଷ୍ଟ ଚାଷ, କଙ୍କଡ଼ା ଜାହାଜ, ସାଜସଜ୍ଜା ମତ୍ସ୍ୟପାଳନ, ଏକାସହିତ ବତକ-ମାଛ ଚାଷ, ସମୁଦ୍ରୀ ଶାମୁକା ଚାଷ);
- ମତ୍ସ୍ୟଜୀବ ଚାଷ ଉତ୍ପାଦର ପ୍ରକ୍ରିୟାକରଣ (ମୂଲ୍ୟବର୍ଦ୍ଧିତ ମତ୍ସ୍ୟ ଉତ୍ପାଦ, ମତ୍ସ୍ୟ ଭୋଜନ ଉଦ୍ଭିଦ, ମାଛ ଓ ସେଲଫିସ / ବିଭେଲ୍ଭ ପ୍ରସ୍ତୁତିକରଣ ୟୁନିଟ ପାଇଁ *MSMES);*
- ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ପାରିସ୍ଥିତିକ କ୍ଷେତ୍ର (ସ୍କୁବା ଡାଇଭିଙ୍ଗ୍, ଯାତ୍ରା ମାର୍ଗଦର୍ଶନ);
- ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ବିନା କାଠଥିବା ବନ୍ୟ ଉତ୍ପାଦ (ମହୁ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ମ୍ୟାନଗ୍ରୁଭ ମହୁମାଛି ପାଳନ);
- କୃଷି ପାରିସ୍ଥିତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଶିଷ୍ଟ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନର ପ୍ରଭାବଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ ଆରାଯାଇଥାଏ;

- ଜଳବାୟୁ ସ୍ମାର୍ଟ ଭାବରେ ଅଧିକତା (ଧାନ ଚାଷ, ଡ୍ରିପ ଜଳସେଚନ, ଆମ୍ବ ଓ କାଜୁ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ରାଇସ ତୀବ୍ରକରଣ ପ୍ରଣାଳୀ (*SRI)*
- ଜଳବାୟୁ ଅନୁକୂଳ ଫସଲସୁଗନ୍ଧିତ ଓ ଔଷଧୀୟ ଗଛ ଚାଷ, ଛତୁ ଚାଷ, ଗୋଲମରୀଚ, ଜାଇଫଳ, ଓ ଡାଳିଚିନି ସହିତ ନଡିଆ ଓ ସୁଗନ୍ଧିତ ପଦାର୍ଥର ବୃକ୍ଷରୋପଣ)
- ଜଳବାୟୁ ଅନୁକୂଳ କୃଷି ଉତ୍ପାଦର ପ୍ରକ୍ରିୟାକରଣ (ଆମ୍ବ ପଚେଇବା କକ୍ଷ, ଜେଲି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା, କଅଁଳ ନଡ଼ିଆରୁ ତେଲ ନିକାସ ପ୍ରକ୍ରିୟା)

1.2.1.2.1 କାର୍ଯ୍ୟବିଧି 2.1 ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୃଙ୍ଖଳା ମାଧ୍ୟମରେ ଜଳବାୟୁର ପ୍ରତିରୋଧୀ ଓ ଜୀବିକା ଅର୍ଜନର ଉଦ୍ୟମ ଗୁଡ଼ିକୁ ନିର୍ମାଣ କରି ବଜାରକୁ ମଜବୁତ କରିବା

- ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖାଯାଇଥିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସହଭାଗୀ, କେନ୍ଦ୍ରିତ ଉପଯୋଗକର୍ତ୍ତା, ଜୀବିକା ଅର୍ଜନର ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେଇବା- ଭେଦ୍ୟତା ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ଓ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଆଜୀବିକା ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ଆଧାରରେ ଅନୁକୂଳ ଜଳବାୟୁର ଆଜୀବିକା ବିକଳ୍ପର ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ଓ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୃଙ୍ଖଳା ବିକାଶ ରଣନୀତିର ଉତ୍ପାଦନ କରିବା
- ସାମୁଦାୟିକ ସମୂହ ଗୁଡ଼ିକରେ ଅନୁକୂଳ ଆଜୀବିକା ସ୍ଥାପିତ କରିବା ପାଇଁ ଓ ଅନୁକୂଳ ଜଳବାୟୁରେ ମତ୍ସ୍ୟପାଳନ ଓ କୃଷି ଉତ୍ପାଦ ର ମୂଲ୍ୟରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରିବା
- ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିସ୍ତାର କରୁଥିବା ଅଧିକାରୀ ଓ ସାମୁଦାୟିକ ସମୂହକର୍ତ୍ତା ଯୋଜନାବଦ୍ଧ ଆଜୀବିକା ଓ ମୂଲ୍ୟବର୍ଦ୍ଧନ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ବିପତ୍ତିଯୁକ୍ତ ଜଳବାୟୁ ଅନୁସାରେ ହୋଇଥିବାକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା
- ଜଳବାୟୁ ଅନୁକୂଳ ଆଜୀବିକା ପାଇଁ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୃଙ୍ଖଳାର ବିକାଶ, ଇନପୁଟ ନିବେଶ ପାଇଁ ପହୁଞ୍ଚ ଥିବା ଲିଙ୍କେଜ୍ ଗୁଡିକୁ ସୁବିଧାଜନକ ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଓ ପ୍ରକ୍ରିୟାକରଣ, ପ୍ୟାକେଜିଙ୍ଗ୍, ଭଣ୍ଡାରଣ, ଶୀତଳନ, ପରିବହନ ଓ ବଜାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧ ଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦେବା
- 'ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ "ଉତ୍ପାଦ ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରମାଣନ ସ୍ଥାପିତ କରି ପରିଯୋଜନା ସମୟରେ କିମ୍ବା ପରେ ବିସ୍ତାର ପାଇଁ ରଣ ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚିବାରେ ବ୍ୟାଙ୍କକୁ ସ୍ୱୀକାର ହେଉଥିବା ବ୍ୟବସାୟ ଯୋଜନାକୁ ବିକଶିତ କରିବା ପାଇଁ ସାମୁଦାୟିକ ସମୂହକୁ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରିବା

1.2.1.2.2 କାର୍ଯ୍ୟବିଧି 2.2 ସାମୁଦାୟିକ ଆଧାରିତ ଅନୁକୂଳନ ଓ ସଙ୍କଟପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳବାୟୁର ପ୍ରବନ୍ଧନ ପାଇଁ ସ୍ଥାନୀୟ ସମୁଦାୟର କ୍ଷମତାରେ ସୁଧାର

- ତିନିଟି ରାଜ୍ୟରେ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ଏହାର ପ୍ରଭାବ, ଆଜୀବିକା ଓ ବଫରଜନିତ ମୁଖ୍ୟ ଘଟଣା ଗୁଡ଼ିକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା ପାଇଁ ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମକୁ ସଂରକ୍ଷିତ କରି ପୁନର୍ସ୍ଥାପିତ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଉପରେ ମଲ୍ଟିମିଡ଼ିଆ ସାର୍ବଜନୀକ ଶିକ୍ଷା ଓ ଜାଗରୁକତା ଅଭିଯାନ ଆୟୋଜନ କରିବା
- ସଙ୍କଟପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳବାୟୁର ବିକାଶରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖାଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ *EbA* ଉପରେ ଗ୍ରାମ ସ୍ତରୀୟ କ୍ଷମତା ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ଉପକ୍ରମ କରିବା – ଯଥା ମହିଳା, ଯୁବସଂସ୍ଥା ଓ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁନଥିବା ସମୂହ ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ଦେବା ସହିତ ମହିଳା ସମୂହ, ସ୍ୱୟଂ ସହାୟତା ସମୂହ, ନିର୍ମାତା ଓ ଧୀବର ସଂଗଠନ, *CBO, NGO,* ବେସରକାରୀ ସଂଗଠନ ଓ ପଞ୍ଚାୟତ ରାଜ ଥିବା ସ୍ଥାନକୁ ସାମିଲ କରିବା
- ଜଳବାୟୁ ପ୍ରତି ଅନୁକୂଳମତ୍ସ୍ୟପାଳନ, ପରିସ୍ଥିତିକ ଓ ବିନା କାଠ ଥିବା ବଣ ଉତ୍ପାଦ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ସମୁଦାୟ ଆଧାରିତ ସଂଗଠନ (ଯଥା ସ୍ୱୟଂ ସହାୟତା ସମୂହ) ଓ ସ୍ଥାନୀୟ ସ୍ୱଶାସନ ସଂସ୍ଥା (ଯଥା ଗ୍ରାମ ପଞ୍ଚାୟତ) ମାଧ୍ୟମରେ ସ୍ମାର୍ଟ ଜଳବାୟୁ ତୀବ୍ରକରଣ ଓ ଜଳବାୟୁ ଅନୁକୂଳ ହୋଇଥିବା ଫସଲ ପାଇଁ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରଦାନ କରିବା
- ଜଳବାୟୁ ଅନୁକୂଳ ଆଜୀବିକା, ଯେଉଁଥିରେ ମହିଳା, ଯୁବକ ଓ ଉପେକ୍ଷିତ ସମୂହ ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ଦେବା ସହିତ ସମୁଦାୟ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଭ୍ରମଣ ମାଧ୍ୟମରେ ମଧ୍ୟ ସାମିଲ ହୋଇଥିବା ପାଇଁ ପ୍ରଭାବୀ ପ୍ରୟୋଗ ବିଜ୍ଞାନ ଉପରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦିଆଯାଇଥିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶିକ୍ଷା ଗୁଡ଼ିକୁ ସହଭାଜନ କରିବା ପାଇଁ ସୁବିଧା ପ୍ରଦାନ କରିବା

1.2.1.3 ଫଳାଫଳ 3 : ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ରର ଜଳବାୟୁ ସ୍ଥିରତା ପ୍ରବନ୍ଧନ ପାଇଁ ସୁଦୃଢ ଶାସନ ଓ ସଂସ୍ଥାଗତ ଢାଞ୍ଚା

15. ଫଳାଫଳ 1 ରେ କରାଯାଇଥିବା ପାରିସ୍ଥିତିକ କ୍ଷେତ୍ରର ପୁନରୁଦ୍ଧାର ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ବିସ୍ତାରିତ କରି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାରତର 13 ଟି ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ରାଜ୍ୟ ଓ ସଂଘଶାସିତ ପ୍ରଦେଶରେ ଫଳାଫଳ 2 ରେ କରାଯାଇଥିବା ଜଳବାୟୁ ଅନୁକୂଳ ଆଜୀବିକାର ସମର୍ଥନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରେ ପ୍ରତିଲିପି କରିବା ଓ ପରିମାପରେ ମାର୍ଗ ଦେଖେଇବା ସହିତ ଦକ୍ଷିଣ ଏସିଆ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମାର୍ଗ ସହିତ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରତିସ୍ଥିତିତ୍ୱ ଉପରେ ମଧ ଥିବା ଜ୍ଞାନକୁ ସହଭାଜିତ କରାଯାଇଥାଏ।

1.2.1.3.1 କାର୍ଯ୍ୟବିଧି 3.1 ସମସ୍ତ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ରାଜ୍ୟରେ ବର୍ଦ୍ଧିତ ଜଳବାୟୁର ପ୍ରତିସ୍ଥିତିତ୍ୱ ଓ ଏକୀକୃତ ଯୋଜନା ଓ ଶାସନ ପାଇଁ ସଂସ୍ଥା ମାନଙ୍କର ନେଟୱର୍କ

- ଜଳବାୟୁ ନମନୀୟତା ବିକାଶ ଯୋଜନା ଓ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ପାରିସ୍ଥିତିକ ପ୍ରଣାଳୀ ଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ସହପ୍ରବନ୍ଧନ ର କଥାବାର୍ତ୍ତା ଓ ସମନ୍ୱୟ ପାଇଁ ଏକ ପ୍ଲାଟଫର୍ମ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ତିନିଟି ରାଜ୍ୟରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦିଆଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନରେ ବହୁତ ସଂଖ୍ୟାରେ ହିତକାରୀ ସମନ୍ୱୟ ସଂରଚନା ସ୍ଥାପିତ କରାଯାଉଛି।
- *EbA* ର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ନୀତି ଓ ଆଇନ୍ ରେ ଏକତ୍ରିକରଣ ର ସୁବିଧା ପାଇଁ ଓ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିବା ସ୍ଥାନ ଓ ରାଜ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷା ନେଇଥିବା ସର୍ବୋତ୍ତମ ଅଭ୍ୟାସକୁ ସହଭାଜନ କରିବା ପାଇଁ 13 ଟି ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ରାଜ୍ୟରେ ମହଜୁଦ ଥିବା ଅନ୍ତରମଣ୍ଡଳ ପ୍ଲାଟଫର୍ମର ଉପଯୋଗ କରିବା – ବିଶେଷ ରୂପରେ ସିସି ଓ ସିଜେଡ଼ଏମ ଅଧିକାରୀ ପାଇଁ ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଜନା।
- *EbA* ଉପରେ ଧାନ ଦେବା ସହିତ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ବିକାଶ ଯୋଜନାରେ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅନୁକୁଳନର ଏକୀକରଣ ଉପରେ ଜ୍ଞାନ ବିନିମୟକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦେବା ପାଇଁ ସଂଗଠନ, ତୃତୀୟକ ସଂସ୍ଥାନ, ସମନ୍ୱୟ ପ୍ଲାଟଫର୍ମ ଓ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଜିଲ୍ଲାର ଏକ ଅଖିଳ ଭାରତୀୟ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ନମନୀୟ ନେଟୱର୍କର ସ୍ଥାପନା କରାଯାଉଛି।
- ବିଶେଷ ରୂପରେ *EbA* ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସହିତ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ଅନୁକୂଳ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଏକୀକୃତ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ମିସନ୍ *A* ରେ ସହାୟତା କରିବା ।

1.2.1.3.2 କାର୍ଯ୍ୟବିଧି 3.2 ସାର୍ବଜନୀକ ଓ ପ୍ରାଇଭେଟ କ୍ଷେତ୍ରର ନୀତି, ଯୋଜନା ଓ ବଜେଟରେ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅନୁକୂଳ ପାଇଁ ପାରିସ୍ଥିତିକ ପ୍ରଣାଳୀ ସହିତ କେନ୍ଦ୍ରିତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ଏକୀକୃତ କରିବା ଓ EbA ପାଇଁ ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥା ପୋଷଣ କରିବା

- ଜଳବାୟୁ ସଙ୍କଟର ପ୍ରବନ୍ଧନ ଓ EbAର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଗୁଡ଼ିକର ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନୀତି ଓ ଯୋଜନାରେ ଏକୀକୃତ କରିବା ପାଇଁ ନୂଆ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ମିସନର ସମର୍ଥନ କରିବା ସହିତ ସେଥିରେ ଥିବା କାମ୍ପା ବନୀକରଣ ନିଧି ଓ ସ୍ମାର୍ଟ ସହର ମିସନ ମଧ ସାମିଲ ଅଛି।
- ମତ୍ସ୍ୟ ପାଳନ, କୃଷି, ପର୍ଯ୍ୟଟନ, ପୋର୍ଟ୍ସ ଓ ସିପିଙ୍ଗ୍, ତେଲ ଓ ଗ୍ୟାସ ସହିତ ସଙ୍କଟ ପ୍ରବନ୍ଧନ ରଣନୀତି ରୂପରେ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଅନୁକୁଳନ ଉପରେ ସାର୍ବଜନୀକ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କ୍ଷେତ୍ରର ଭୂମିକାରେ ଖେଳାଳି ମାନଙ୍କୁ ସାମିଲ କରିବା ସହିତ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ମିସନ ର ନେତୃତ୍ୱ ରେ ଦ୍ୱିବାର୍ଷିକ ଅନ୍ତର୍ବସ୍ତୁ ସମ୍ବାଦର ସହାୟତା କରିବା ।
- ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସାମାନ୍ୟ ସହିତ ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମ ଆଧାରିତ ଅନୁକୁଳନ ରୂପରେ ବ୍ୟବସାୟ ପାଇଁ ପରିଦୃଶ୍ୟ ଯୋଜନାର ଉପଯୋଗ କରିବା ପାଇଁ 13 ଟି ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ରାଜ୍ୟରେ ମଧବର୍ତ୍ତୀ ସିଜେଡ଼ଏମ କୁ ସକ୍ଷମ କରାଯାଉଛି।
- ଏକ ବିଶେଷ ପ୍ରାଥମିକତା ନୀତି କିମ୍ବା ସାର୍ବଜନୀକ କିମ୍ବା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କ୍ଷେତ୍ରର ଭୂମିକା ବହନ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ନିବେଶ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ନେବା ପାଇଁ ତିନିଟି ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ରାଜ୍ୟ ମଧରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକରେ ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇଥିବା ପରିଦୃଶ୍ୟ ବିଶ୍ଳେଷଣର ନିୟମ କରିବା, ଯେଉଁଥିରୁ ବିଏୟୁ ରୁ EbA ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇପାରିବ।
- ଚାରିଟି ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ମାର୍ଟ ସହର (ମହାରାଷ୍ଟ୍ରରେ କଲ୍ୟାଣ, ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶରେ କାକୀନାଡ଼ା ଓ ବିଶାଖାପାଟଣା, ଓ ଓଡିଶାରେ ଭୁବନେଶ୍ୱର) ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମ ଆଧାରିତ ଅନୁକୁଳନ ଯୋଜନାଗୁଡିକୁ ବିକଶିତ କରାଯାଉଛି।
- ଶୋରଲାଇନ୍ ସଂରକ୍ଷଣ ଓ ଜଳବାୟୁ ନମନୀୟତା ର ମୌଳିକ ଢାଞ୍ଚା ପାଇଁ EbAର ଉପଯୋଗ କରି ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ସହର ଯୋଜନାକାରୀ ଓ ଇଞ୍ଜିନିୟର ମାନଙ୍କୁ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କାଲକୁଲେଟର ଉପକରଣ ଉପରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରରେ ଶାଖା ମାନଙ୍କ ମଧରେ ପ୍ଲାଟଫର୍ମ ମାଧମରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଉଛି।

1.2.1.3.3 କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ନମନୀୟତା ପାଇଁ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରବନ୍ଧନ 3.3

- **ଭାରତରେ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନୁକୂଳନ ପାଇଁ ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମ ଓ ସମୁଦାୟ ଆଧାରିତ ଧାରା ଉପରେ କ୍ଷେତ୍ର ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଜ୍ଞାନର ଅଙ୍କ ଓ ସୂଚନା ଗୁଡିକୁ ବିଶ୍ୱର ସର୍ବୋତ୍ତମ ଅଭ୍ୟାସ ବିଷୟରେ ସୂଚନା ହାସିଲ କରି ସିଷ୍ଟମକୁ ସ୍ଥାପିତ କରିବା ପାଇଁ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ମିସନ୍ ର ସମର୍ଥନ କରାଯାଉଛି।**
- **ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ସଂସ୍ଥା, ଅନୁସନ୍ଧାନ ସଂଗଠନ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ବେସରକାରୀ ସଂଗଠନର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ EbA ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଖୋଜ କରାଯାଇଥିବା ନିଷ୍କର୍ଷଗୁଡିକୁ ସହଭାଜନ କରିବା ଓ ପରିଯୋଜନାର ପ୍ରଭାବରେ ହୋଇଥିବା ଅଧ୍ୟୟନର ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବା ପାଇଁ ଅଖିଳ ଭାରତୀୟ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ନମନୀୟତା ନେଟୱର୍କର ତତ୍ତ୍ୱ ରେ ବାର୍ଷିକ କାର୍ମଶାଳା ମଧ୍ୟରେ ଏକ କ୍ରମ ସ୍ଥାପିତ କରାଯାଉଛି।**
- **ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଓ ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରରେ ପ୍ରଶାସନିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ସଂସ୍ଥାନ ମାଧ୍ୟମରେ ବିଶେଷ ରୂପରେ ସମୁଦାୟ ଆଧାରିତ ଅନୁକୂଳନ ଉପରେ ପରିଯୋଜନା ଅନୁଭବ ଓ ପାଠକୁ ସାମିଲ କରି ବିତରଣ କରିବା ପାଇଁ EbA ଉପରେ ଏକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ କିମ୍ବା ପାଠ ବିକାଶ କରି ପରୀକ୍ଷଣ କରାଯାଉଛି।**
- **ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ, କ୍ଷେତ୍ରୀୟ ଓ ଅନ୍ତଃରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସ୍ତରରେ ଜ୍ଞାନ ଉତ୍ପାଦର ବିକାଶ ଓ ପ୍ରସାରଣ କରିବା ସହିତ ଅନୁଭବ ଓ ଶିକ୍ଷା ସହଭାଜନ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ୟାନ ଇଣ୍ଡିଆ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ନେଟୱର୍କ ମାଧ୍ୟମରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଉଛି।**
- **ଗ୍ରାମୀଣ ସ୍ୱୟଂ ସହାୟତା ସମୂହ ଓ CBO ଏବଂ ମହିଳା ମାନଙ୍କର କ୍ଷମତା ବିକାଶ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ ସମୁଦାୟ ସ୍ତରରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଗୁଡ଼ିକର ଉପଯୋଗ ପାଇଁ ସ୍ଥାନୀୟ ଭାଷାରେ ଅନୁବାଦିତ ରାଷ୍ଟ୍ରବ୍ୟାପୀ ଜ୍ଞାନ ଉତ୍ପାଦର ବିକାଶ କରାଯାଉଛି।**
- **କ୍ଷେତ୍ର ବାହାରେ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଶାସନ, ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅନୁକୂଳନ ଓ EbA ଉପରେ ଜ୍ଞାନ ସହଭାଜନକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦେବା ପାଇଁ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ, ରାଜ୍ୟ ଓ ଜିଲା ସ୍ତରରେ ସରକାରୀ ଅଧିକାରୀ ଓ ସମୁଦାୟର ନେତା ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅନାବରଣ ଓ ବିନିମୟ ଭ୍ରମଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଉଛି।**
- **ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମ ଓ ସମୁଦାୟ ଆଧାରିତ ଅନୁକୂଳନ ଉପରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ଶିକ୍ଷା ସହଭାଜନ କରିବା ପାଇଁ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ସ୍ଥିତ ମଞ୍ଚର ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ଦକ୍ଷିଣ ଏସିଆର ପାଞ୍ଚଟି ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଦେଶ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ଏକ ଜ୍ଞାନ ବିନିମୟ ମଞ୍ଚର ନିର୍ମାଣ କରାଯାଉଛି।**

1.2.2 ଆଜୀବନ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ଓ ନରମ ମୌଳିକ ଢାଞ୍ଚା

16. ଏହି ପରିଯୋଜନା ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଆଜୀବିକା ଉପରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ଓ ନରମ ମୌଳିକ ଢାଞ୍ଚାର ନିର୍ମାଣର ଦିଏ। ଏଥିରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଗୁଡ଼ିକ ସାମିଲ ଅଛି :

- ତିନିଟି ରାଜ୍ୟରେ ପରିଯୋଜନା ସ୍ଥଳରେ ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମ ର ସଂରକ୍ଷଣ, ପୁନର୍ସ୍ଥାପନା ଓ ପ୍ରବନ୍ଧନ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ନିଜ ଅଧୀନକୁ ନେବା
- ସାମୁଦାୟିକ ସଦସ୍ୟ ମାନଙ୍କୁ ନୂଆ ଓ ଜଳବାୟୁ ଅନୁକୂଳ ଜୀବନ ଶୈଳୀର ବିକାଶ ପାଇଁ ସହାୟତା କରିବା
- ପଛୁଆ ଲିଙ୍କେଜ୍ ଓ ଆଗୁଆ ଲିଙ୍କେଜ୍ ର ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦେବା ମାଧ୍ୟମରେ ଯୋଜନାକୁ ସରଳ ବନେଇ ଉତ୍ପାଦକ ମାନଙ୍କୁ ବଜାରକୁ ନେଇ ଯୋଡ଼ି ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ଦୃଢ଼ କରିବା
- ସ୍ୱ ସହାୟତା ସମୂହ ଓ ସାମୁଦାୟିକ ସଦସ୍ୟ ମାନଙ୍କୁ ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚେଇ ଦୃଢ଼ ବନେଇବା

17. ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରିଦୃଶ୍ୟ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଆଜୀବିକା ର ଚୟନ କରାଯିବ ଅର୍ଥାତ କୌଣସି ମଧ୍ୟ ସାଇଟରେ ସମସ୍ତ ଜୀବିକାର ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରାଯିବନାହିଁ। ଏହା ପ୍ରତିକୂଳ ସଞ୍ଚିତ ପ୍ରଭାବର ବିପତ୍ତିକୁ କମ କରିଥାଏ।

ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ଓ ସାମାଜିକ ବିପତ୍ତିର ଆକଳନ

18. ଯେହେତୁ ପରିଯୋଜନା UNDP ଦ୍ୱାରା GCF ମାନ୍ୟତାପ୍ରାପ୍ତ ୟୁନିଟ ରୂପରେ ନିଜର ଭୂମିକାରେ ସମର୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତି, ଏହି ପରିଯୋଜନାକୁ ମଧ UNDPର ସାମାଜିକ ଓ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ମାନଦଣ୍ଡ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବିପକ୍ଷରେ ଯାଞ୍ଚ କରାଯାଇଛି। ସାମାଜିକ ଓ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ପରୀକ୍ଷଣ ଟେମ୍ପଲେଟ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥିଲା ଓ ଏହା ପରିଯୋଜନାକୁ ମଧ୍ୟମ ବିପତ୍ତି (ଶ୍ରେଣୀ ଖ) ଭାବରେ ମାନଯାଇଥାଏ। ପ୍ରଭାବ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ଉପରେ ଚର୍ଚ୍ଚା ସାମାଜିକ ଓ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣୀୟ ସ୍କ୍ରିନିଙ୍ଗ୍ ଟେମ୍ପଲେଟ୍ ରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥାଏ, ଯେଉଁଥିରେ ପରିଯୋଜନାର ସାମାନ୍ୟ ବିପତ୍ତି ରୂପରେ ଏହାକୁ ବର୍ଗୀକୃତ କରାଯାଇଛି। ଏହି ESMF ବିଷୟରେ ନିମ୍ନରେ ଅଧିକ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି।

19. ପ୍ରଭାବ (ତାଲିକା 1) ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଭାବର ସମ୍ଭାବନା (ତାଲିକା 2) ର ଆକଳନ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ବିପତ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଭାବର ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରଯାଇଥିଲା। ଏଥିରୁ ଏକ ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ମୂଲ୍ୟ ସମ୍ଭାବିତ (କମ, ମଧ୍ୟମ, ଉଚ୍ଚ) (ତାଲିକା 3) ପ୍ରଭାବକୁ ଉତ୍ତରଦାୟୀ କୁହାଯାଇଥିଲା।

ଅଙ୍କ	ମୂଲ୍ୟ	ସାମାଜିକ ଓ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣୀୟ ପ୍ରଭାବ
5	ଗମ୍ଭୀର	ମାନବ ଜନସଂଖ୍ୟା ଓ / କିମ୍ବା ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ଉପରେ ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିକୂଳ ପ୍ରଭାବ। ଫଳାଫଳ ଓ / କିମ୍ବା ସ୍ଥାନିକ ସୀମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ (ଯଥା ବଡ ଭୌଗୋଳିକ କ୍ଷେତ୍ର, ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ବ୍ୟକ୍ତିସମୂହ, ବାହାର ସୀମା ପ୍ରଭାବ, ସଞ୍ଚୟୀ ପ୍ରଭାବ) ଓ ଅବଧି (ଯଥା ଦୀର୍ଘକାଳୀନ, ସ୍ଥାୟୀ ଓ / କିମ୍ବା ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ) ରେ ପ୍ରତିକୂଳ ପ୍ରଭାବ; ପ୍ରଭାବିତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉଚ୍ଚ ମୂଲ୍ୟ ଓ ସମ୍ବେଦନଶୀଳତା ର କ୍ଷେତ୍ର ସାମିଲ ଅଛି (ଯଥା ମୂଲ୍ୟବାନ ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମ, ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ନିବାସ ସ୍ଥାନ); ସ୍ୱଦେଶୀ ଲୋକ ମାନଙ୍କ ଅଧିକାର, ଭୂମି, ସ୍ରୋତ ଓ କ୍ଷେତ୍ରର ପ୍ରତିକୂଳ ପ୍ରଭାବ; ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ କିମ୍ବା ପୁନର୍ସ୍ଥାପନ ସାମିଲ କରିବା ; ଗ୍ରୀନ ହାଉସ ଗ୍ୟାସ ଉତ୍ସର୍ଜନ ର ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରା ଉତ୍ପନ୍ନ କରିଥାଏ; ପ୍ରଭାବ ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସାମାଜିକ ସଂଘର୍ଷକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇପାରେ।
4	ତୀବ୍ର	ମଧ୍ୟମ ରୁ ବଡ ପରିମାଣର ପ୍ରତିକୂଳ ପ୍ରଭାବ ଲୋକ ମାନଙ୍କ ଉପରେ କିମ୍ବା ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ଉପରେ ସ୍ଥାନିକ ସ୍ତର ଓ ଅବଧି ତୁଳନାରେ ଅଧିକ ତୀବ୍ର ଭାବରେ ପଡିଥାଏ। (ଉଦାହରଣ ପାଇଁ ପୂର୍ବ ଅନୁମାନଯୁକ୍ତ, ଅଧିକାଂଶ ଅସ୍ଥାୟୀ, ପ୍ରତିବର୍ତ୍ତୀ ଇତ୍ୟାଦି)। ମାନବ ଅଧିକାର ଭୂମି, ପ୍ରାକୃତିକ ସ୍ରୋତ, ପ୍ରଦେଶ ଓ ସ୍ୱଦେଶୀ ଲୋକମାନଙ୍କର ପରମ୍ପରାଗତ ଆଜୀବିକାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଥିବା ପରିଯୋଜନାକୁ ସମ୍ଭାବିତ ବିପତ୍ତି ପ୍ରଭାବ ଗୁଡିକୁ ସମ୍ଭାବିତ ଭାବରେ ତୀବ୍ର ରୂପରେ ଗମ୍ଭୀର ମାନାଯାଇଥାଏ।
3	ମଧ୍ୟମ	କମ ଫଳାଫଳର ପ୍ରଭାବ, ମାପରେ (ବିଶେଷ ସ୍ଥାନ) ଓ ଅବଧି (ଅସ୍ଥାୟୀ) ରେ ଖୁବ ସୀମିତ ଅଟେ, ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅନୁଭୂତ ସ୍ୱୀକାର କରାଯାଇଥିବା ଉପାୟରୁ ବଞ୍ଚେଇ ଦିଆଯାଇପାରେ, ପ୍ରବନ୍ଧିତ କରାଯାଇପାରେ କିମ୍ବା କମ ମଧ କରାଯାଇପାରେ।
1	ଅଳ୍ପ	ଫଳାଫଳ ସନ୍ଦର୍ଭରେ ବହୁତ ସୀମିତ ପ୍ରଭାବ (ଯେଉଁଭଳି ଅଳ୍ପ ପ୍ରଭାବିତ କ୍ଷେତ୍ର, ଖୁବ କମ ପ୍ରଭାବିତ ଲୋକଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା) ଓ ଅବଧି (ଲଘୁ), ସରଳ ଭାବରେ ବଞ୍ଚା ଯାଇପାରେ, ପ୍ରବନ୍ଧିତ କରାଯାଇପାରେ, କମ କରାଯାଇପାରେ।
1	ନଗଣ୍ୟ	ସମୁଦାୟ, ବ୍ୟକ୍ତିସମୂହ କିମ୍ବା ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ଉପରେ ନଗଣ୍ୟ କିମ୍ବା କୌଣସି ପ୍ରତିକୂଳ ପ୍ରଭାବ ପଡେନାହିଁ।

ତାଲିକା 1 ସଙ୍କଟ ର 'ସମ୍ଭାବନା' ଉପରେ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରନ୍ତୁ

ଅଙ୍କ	ଶ୍ରେଣୀ
5	ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଭଲ
4	ଭଲ
3	ଠିକ ଠାକ୍
2	କମ ଭଲ
1	ଅଳ୍ପ

ତାଲିକା 2 ସଙ୍କଟ ର 'ସମ୍ଭାବନା' ଉପରେ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରନ୍ତୁ

ତାଲିକା 3 ସଙ୍କଟ ମ୍ୟାଟ୍ରିକ୍ସ

ପ୍ରଭାବ

5	H	H	H	H	H
4	M	M	H	H	H
3	L	M	M	M	M
2	L	L	M	M	M
1	L	L	L	L	L
	1	2	3	4	5

ସମ୍ଭାବନା

20. ଯେତେବେଳେ ସଙ୍କଟ ର ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରାଯାଇଥାଏ, ସେତେବେଳେ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ବିଧିର ଆକଳନ କରାଯାଇଥାଏ, ଯେଉଁଥିରେ ଜୀବିକାର ହସ୍ତକ୍ଷେପ ପାଇଁ କଠିନ/ ନରମ ମୌଳିକ ଢାଞ୍ଚା ଓ 'ପାରିସ୍ଥିତିକ ଅବସଂରଚନା' ରେ ପ୍ରତିସ୍ଥିତିତ୍ୱରେ ବାଧା ରହିଛି, ଯଥା ପ୍ରାକୃତିକ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମ। ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପାଣି, କ୍ଷରଣ, ଧୂଳି, ଇତ୍ୟାଦି ଭଳି ବିଶିଷ୍ଟ ଉପାୟ ପରେ ଏହି ESMF ରେ ଲଘୁକରଣ ଉପାୟ ଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଚର୍ଚ୍ଚା କରାଯାଇଥାଏ।

ତାଲିକା 4 ପ୍ରଭାବ ଓ ସଙ୍କଟ ଆକଳନ

ପ୍ରଭାବ ପାଇଁ କ୍ଷମତା ଥିବା ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ତତ୍ତ୍ୱ	ନିରନ୍ତର ପ୍ରଭାବ	ପୂର୍ବ ଲଘୁକରଣ	ବର୍ଜନ ଓ ଲଘୁକରଣ ମାନଦଣ୍ଡ	ଲଘୁକରଣ ପରେ
ଫଳାଫଳ 1 : ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଓ ସାମୁଦ୍ରିକ ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମ ଓ ତାହାର ସେବାର ଉନ୍ନତ ପ୍ରତିସ୍ଥିତିତ୍ୱ				
କାର୍ଯ୍ୟବିଧି 1.1 : ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମ ଓ ଆଧାରିତ ଅନୁକୂଳନ ହସ୍ତକ୍ଷେପର ଯୋଜନାକୁ ସୂଚିତ କରିବା ପାଇଁ ଉପକୂଳରେ ସଂଚାଳନ ଭେଦ୍ୟତାର ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ				
ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ସମ୍ବୋଧିତ କରିବାର ଧାରା ଓ ଯୋଜନା ଓ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ନେବା ପାଇଁ ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମ ପାରାମିଟର ଯୋଡିବା ପାଇଁ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଓ ପ୍ରବନ୍ଧନ ସଂସ୍ଥାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରାଯାଉଛି।	**ଏହି ତତ୍ତ୍ୱରୁ କୌଣସି ପ୍ରତିକୂଳ ପ୍ରଭାବ ହେବାର କୌଣସି ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ**	ସମ୍ଭାବନା : 1 ପରିଣାମ : 1 ବିପତ୍ତି : କମ		ସମ୍ଭାବନା : 1 ପରିଣାମ : 1 ବିପତ୍ତି : କମ

GREEN CLIMATE FUND

ଭାରତର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କୂଳ ସହିତ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଭେଦ୍ୟତା ଓ ଅନୁକୂଳ କ୍ଷମତାର ଆକଳନ	ଏହି କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ମୁଖ୍ୟ ରୂପରେ ଏକ ଡାଟା ସଂକଳନ ଓ ମ୍ୟାପିଙ୍ଗ୍ ବ୍ୟାୟାମ ଅଟେ। ଏହାର ଏକମାତ୍ର ପ୍ରଭାବ ଅଙ୍କ ଗୁଡ଼ିକୁ ଏକାଠି କରିବା ପାଇଁ ଉପକରଣ ଗୁଡିକର ସ୍ଥାପନା ଉପରେ ପଡ଼ିବ। ଯେଉଁଭଳି ଏହି ଅଧ୍ୟୟନ ପାଇଁ କୌଣସି ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଭାବ ପଡିବାର ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ କ୍ଷମତା ଅଛି, ଯାହାକି ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ କିମ୍ବା ଭୂମିକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବା ପାଇଁ ଅତ୍ୟଧିକ ଛୋଟ ହେବ। କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ମଧ୍ୟ ସମୁଦାୟ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିବ, ତେଣୁ ସେମାନେ EbA ର ନିହତାର୍ଥ କୁ ଉତ୍ତମ ଭାବରେ ବୁଝି ପାରିବେ।	ସମ୍ଭାବନା : 2 ପରିଣାମ : 1 ବିପତ୍ତି : କମ	ଉପକରଣ ଗୁଡ଼ିକର ସ୍ଥାପନା ପାଇଁ ହେଉଥିବା ପ୍ରଭାବ ଗୁଡ଼ିକୁ ଅତି କମରେ ଉଚିତ ସାଇଟ ଚୟନ, ଉପକରଣର ପ୍ରକାର ଓ ରକ୍ଷଣବେକ୍ଷଣ ସମୟରେ ରଖାଯିବା ଉଚିତ। ଅସୁରକ୍ଷିତ ମ୍ୟାପିଙ୍ଗ୍ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ବିଭିନ୍ନ ଚରଣରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସମୀକ୍ଷା ଓ କ୍ୟୁଏ ଯାଞ୍ଚ କୌଣସି ମଧ୍ୟ ତ୍ରୁଟି ପାଇଁ ହେଉଥିବା ବିପତ୍ତିକୁ କମେଇବା ପାଇଁ କରାଯିବା ଉଚିତ।	ସମ୍ଭାବନା : 1 ପରିଣାମ : 1 ବିପତ୍ତି : କମ
ପ୍ରଭାବ ପାଇଁ କ୍ଷମତା ଥିବା ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ତତ୍ତ୍ୱ	**ନିରନ୍ତର ପ୍ରଭାବ**	**ପୂର୍ବ ଲଘୁକରଣ**	**ବର୍ଜନ ଓ ଲଘୁକରଣ ମାନଦଣ୍ଡ**	**ଲଘୁକରଣ ପରେ**
ଉପକରଣର ଉପଯୋଗ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ସମର୍ଥନ ଓ ଅନଲାଇନ୍ ପ୍ଲାଟଫର୍ମର ନିୟମ	ଉପକରଣ ଓ ସୂଚନାରେ ପ୍ରବେଶ ସୀମିତ ହୋଇପାରେ, ସେଥିରେ ସେହି ବହିଷ୍କୃତ ଲୋକ ମାନଙ୍କର ସଶକ୍ତିକରଣ କୁ କମ କରାଯାଇପାରେ।. ଡାଟା ର ସମର୍ଥନ କରୁଥିବା ଡାଟା ଦିନାଙ୍କିତ ହୋଇପାରେ।	ସମ୍ଭାବନା : 1 ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : କମ	ସମସ୍ତ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ହିତଧାରକ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ଅନଲାଇନ୍ ପ୍ଲାଟଫର୍ମ ଓ ଆପ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଉପଲବ୍ଧ କରାଯିବ। ଆପ୍ ର ବ୍ୟବହାର କରିବା ଦ୍ୱାରା ହିତଧାରକ ମାନେ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ପାରିସ୍ଥିତିକ ଓ ସାମାଜିକ ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉଥିବା ବିଷୟରେ ଜଣେଇବା ପାଇଁ ଡାଟା ଅପଲୋଡ୍ କରିବାରେ ସକ୍ଷମ ହେବେ, ତେଣୁ ତଥ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ଅଦ୍ୟତନ କରି ରଖନ୍ତୁ।	ସମ୍ଭାବନା : 1 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : କମ

କାର୍ଯ୍ୟବିଧି 1.2 : ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମରେ ନମନୀୟତାକୁ ବୃଦ୍ଧି କରେଇବା ପାଇଁ ସାମୁଦାୟିକ ଆଧାରିତ ସଂରକ୍ଷଣ ଓ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମର ପ୍ରତିସ୍ଥିତିତ୍ୱ				
ସାଇଟ ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମର ସଂରକ୍ଷଣ ଓ ପୁନର୍ସ୍ଥାପନ କରି ବିଶିଷ୍ଟ EbA ଉପାୟ ଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖାଯାଇଥିବା ପରିଦୃଶ୍ୟରେ ଭାଗୀଦାରୀ ହୋଇ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଛି।	ସ୍ଥାନୀୟ ସମୁଦାୟମାନଙ୍କର ଉଚିତ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ ଆବଶ୍ୟକ। ଯୋଜନା ପ୍ରକ୍ରିୟା ଗୁଡ଼ିକୁ ବାଧା ଓ ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣର ଉଚିତ ରୂପଗୁଡିକୁ ଚୟନ କରିବାକୁ ହେବ। TLIMPs ଉପଯୁକ୍ତ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ବିଶେଷଜ୍ଞ ଓ ସମୁଦାୟ ମାନଙ୍କର ପରାମର୍ଶରୁ ବିକଶିତ କରାଯିବ ଓ ବିଶେଷ ରୂପରେ ଜୈବ ବିଭିନ୍ନତା ସଂରକ୍ଷଣ ସହିତ ଯେକୌଣସି ସିବିସିଏ କିମ୍ବା ସଂରକ୍ଷିତ କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ଦାବିକୁ ପୂରାକରିବେ।	ସମ୍ଭାବନା : 3 ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ	ଜଳବିଭାଜନ ଯୋଜନା ଉପଯୁକ୍ତ ବିକଳ୍ପ ଅନୁସାରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବ। ନିୟୋଜନ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଭାଗ ରୂପରେ ସମୁଦାୟକୁ ନିଯୁକ୍ତ କରାଯିବ।	ସମ୍ଭାବନା : 2 ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ
ପ୍ରଭାବ ପାଇଁ କ୍ଷମତା ଥିବା ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ତତ୍ତ୍ୱ	ନିରନ୍ତର ପ୍ରଭାବ	**ପୂର୍ବ ଲଘୁକରଣ**	**ବର୍ଜନ ଓ ଲଘୁକରଣ ମାନଦଣ୍ଡ**	ଲଘୁକରଣ ପରେ

GREEN CLIMATE FUND

EbA ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ଉପଯୋଗ କରି ବିସ୍ତୃତ, ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମ ଓ ବିଶେଷ ସାଇଟ ପ୍ରୋଟୋକଲ୍ ଓ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତୁ।	ଏହା ଏକ ଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ଅଟେ। ସିଷ୍ଟମକୁ ପ୍ରଭାବୀ ବନେଇବା ପାଇଁ ପ୍ରୋଟୋକଲ୍ ଓ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ନିୟମ ସମୁଦାୟ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକାର ଓ ଉପଯୋଗୀ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ। ଯଦି ଉପରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଗୁଡ଼ିକ ହାସିଲ ନ ହୁଏ, ତେବେ ପ୍ରଭାବ ପଡିବ।	ସମ୍ଭାବନା : 2 ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ	ବିକାଶ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଭାଗ ରୂପରେ ସମୁଦାୟକୁ ସାମିଲ କରନ୍ତୁ ଓ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥାନରେ ଅଧିକାର ଓ ଦାୟିତ୍ୱ ଉପରେ ରାଜିନାମାକୁ ବିକାଶ କରନ୍ତୁ।	ସମ୍ଭାବନା : 1 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : କମ

ସମୁଦାୟ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ମାଧ୍ୟମରେ ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଅପଷ୍ଟ୍ରିମ୍ କୁ ଲାଗୁ କରନ୍ତୁ। .	ଏହି କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ରେ ପୁନର୍ନବିକରଣ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପୁନର୍ସ୍ଥାପନରେ ବାଧା ମଧ୍ୟ ସାମିଲ ହେବ। ଏଥିରେ କୌଣସି ଅଧିଗ୍ରହଣ କିମ୍ବା ପୁନର୍ବାସର ଆବଶ୍ୟକତା ହେବ ନାହିଁ। ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ରୂପରେ ଯେତେବେଳେ ବନୀକରଣ କରାଯାଉଥାଏ, ସେତେବେଳେ ପ୍ରଭାବ ସମ୍ଭାବିତ କ୍ଷରଣ ଓ ଅବକ୍ଷେପଣ ଆନ୍ଦୋଳନ ସାମିଲ ଅଛି। ଭବିଷ୍ୟରେ ଏହି ପ୍ରଭାବ ଗୁଡ଼ିକ ଅବକ୍ଷେପଣ ବାଧା ଯୋଗୁଁ କମ ହୋଇଯିବ। ସାମାଜିକ ରୂପରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ଆଜୀବିକା ରେ ବଦଳ ଓ ସାମାନ୍ୟ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟବିଧିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିପାରେ। ଏହା ଅତି ଗମ୍ଭୀର ଅଟେ, ଏକ ଯୋଗ୍ୟତା ଯୋଜନା ର ବିକାଶ ସହିତ ଯେକୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟବିଧିର ଉପକ୍ରମ ପୂର୍ବରୁ ଉପଯୁକ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ସଠିକ ଭାବରେ କରାଯିବା ଉଚିତ।	ସମ୍ଭାବନା : 3 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : କମ	ଯଦି ESMF ରେ ଚିହ୍ନଟ ଯୋଗ୍ୟ ଲଘୁ ଅବଧି କମିଶନ ଉପାୟ କରାଯାଇଥାଏ, ତେବେ ତାହାର ପ୍ରଭାବ ଅତ୍ୟଧିକ କମ କରାଯିବା ଉଚିତ। ଏଥିରେ ବର୍ଷାଋତୁର ବାହାରେ କାମ କରିବା କାର୍ଯ୍ୟ ସାମିଲ ଥାଏ ଓ ସାଇଟରେ କ୍ଷରଣ ଓ ଅବକ୍ଷେପଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣକୁ ଲାଗୁ କରିବା ସାମିଲ ଅଟେ।	ସମ୍ଭାବନା : 2 ପରିଣାମ : 1 ବିପତ୍ତି : କମ
ପ୍ରଭାବ ପାଇଁ କ୍ଷମତା ଥିବା ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ତତ୍ତ୍ୱ	ନିରନ୍ତର ପ୍ରଭାବ	**ପୂର୍ବ ଲଘୁକରଣ**	**ବର୍ଜନ ଓ ଲଘୁକରଣ ମାନଦଣ୍ଡ**	ଲଘୁକରଣ ପରେ

ସମୁଦାୟ ଆଧାରିତ ନିରୀକ୍ଷଣ ଓ ରକ୍ଷଣବେକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବିକଶିତ କରି କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ କରାଯାଉଛି।	ଏଭଳି ସମୁଦାୟ ଯାହାକି ମାଲିକତ୍ୱ ନିଏ ନାହିଁ ଓ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ମାତ୍ରାରେ ନିରୀକ୍ଷଣ କିମ୍ବା ରକ୍ଷଣବେକ୍ଷଣ କରେନାହିଁ।	ସମ୍ଭାବନା : 2 ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ	ସମୁଦାୟରେ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଓ ଚାଲୁଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ। ନିର୍ଣ୍ଣୟ ନେବା ଓ ତାପରେ ଚାଲୁଥିବା କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରବନ୍ଧନରେ ଭାଗୀଦାରୀ ମାଧ୍ୟମରେ ମାଲିକତ୍ୱର ନିୟମ। ସୁନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ ଯେ, ସମୁଦାୟ କାର୍ଯ୍ୟବିଧିର ଲାଭ ଗୁଡିକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରୁଛି।	ସମ୍ଭାବନା : 1 ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : କମ
ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମର ସଂରକ୍ଷଣ, ପୁନଃ ସଂରକ୍ଷଣ ଓ ପ୍ରବନ୍ଧନ କାର୍ଯ୍ୟବିଧିକୁ ସାମିଲ କରିବା	ସୂଚିତ କରାଯାଉଥିବା ପୁନରୁଦ୍ଧାର ଅଭ୍ୟାସ ରେ ଅଭାବ କିମ୍ବା ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପ୍ରବନ୍ଧନ ଓ ନିରୀକ୍ଷଣ ଯୋଗୁଁ ଫଳସ୍ୱରୂପ ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମରେ ଅବନତି ହୋଇପାରେ, ଯାହାକି କୃତ୍ରିମ ରୂପରେ ପ୍ରେରିତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମ ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ଅନୁଯାୟୀ ସୁଧାର ମାଧ୍ୟମରେ ହୋଇପାରେ।	ସମ୍ଭାବନା : 3 ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ	ସଂଭାବ୍ୟତା ଅଧ୍ୟୟନରେ ରୂପରେଖା ରୂପରେ ଅନ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଅଭ୍ୟାସ ଆଧାରରେ ସମୀକ୍ଷା ଆଧାରରେ ସମସ୍ତ ପୁନରୁଦ୍ଧାର ଉପାୟ ଓ ସମୁଦାୟ ସହିତ ମିଶି ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥାନରେ ଉପଦେଶକାରୀ ନିବେଶ ଦ୍ୱାରା ସୂଚିତ କରାଯାଇଥିଲା। ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ନିରୀକ୍ଷଣ କରାଯାଇଥିବା ଯୋଜନାଗୁଡିକୁ ଲାଗୁ କରନ୍ତୁ।	ସମ୍ଭାବନା : 2 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : କମ

ପରିଦୃଶ୍ୟ ର ପୁନରୁଦ୍ଧାର ସମ୍ବନ୍ଧିତ କାର୍ଯ୍ୟବିଧିକୁ ନିଷ୍ପାଦନ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ଥାନୀୟ ସଦସ୍ୟ ମାନଙ୍କୁ ଠିକା ଦେଇଦେଲେ।	ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ବିଧି ଯୋଗୁଁ ସମୁଦାୟ ରେ ଚାକିରୀ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇପାରିବ ଓ ଅସ୍ଥାୟୀ ରୂପରେ କାମ କରିବାକୁ ସୁଯୋଗ ମିଳିବ। ଏହି କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ପାଇଁ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣରେ କୌଣସି ମଧ ପ୍ରଭାବ ପଡିବାର ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ। ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ସମସ୍ୟା ସହିତ ସାମାଜିକ ପ୍ରଭାବ ପାଇଁ ଓ ପରିବାରର ସଦସ୍ୟ ମାନଙ୍କ ମାନସିକ ଚାପ ଯୋଗୁଁ ଆର୍ଥିକ ଲାଭ ପାଇବାର କ୍ଷମତା ଅଟେ, ଯାହାପାଇଁ ଲୋକ ମାନଙ୍କୁ ଲାଭ ମିଳୁଛି	ସମ୍ଭାବନା : 2 ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ	ଏହି ପରିଯୋଜନା ଏହା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବ ଯେ, ଲୋକମାନେ କାମରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଉଭୟ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ଭାବରେ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ଠିକ ଭାବରେ ପ୍ରବନ୍ଧିତ କରିବା ପାଇଁ ଉଚିତ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ନେଇଛନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ଉଚିତ ଉପଦେଶ ଦିଆଯାଇଛି।	ସମ୍ଭାବନା : 1 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : କମ
ପ୍ରଭାବ ପାଇଁ କ୍ଷମତା ଥିବା ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ତତ୍ତ୍ୱ	ନିରନ୍ତର ପ୍ରଭାବ	**ପୂର୍ବ ଲଘୁକରଣ**	**ବର୍ଜନ ଓ ଲଘୁକରଣ ମାନଦଣ୍ଡ**	ଲଘୁକରଣ ପରେ
ଗ୍ରୀଷ୍ମମଣ୍ଡଳୀୟ ବୁଦା ର ପୁନର୍ସ୍ଥାପନା / ପୁନର୍ବସତି	ଚ୍ୟାନେଲ ଖୋଳେଇ ଯୋଗୁଁ ଲଘୁ ଅବଧିରେ ବାଧା ଓ ମଳିନତା ହୋଇପାରେ। ଚ୍ୟାନେଲ ଓ ବ୍ୟାପକ 'ଡ୍ୟାମ' ଯୋଗୁଁ ଜଳବିଜ୍ଞାନରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ (ଲହଡିକୁ ଭାଙ୍ଗି ଅବକ୍ଷେପଣ ସଞ୍ଚୟକୁ ବୃଦ୍ଧି କରେଇବା ପାଇଁ) **ମ୍ୟାନଗ୍ରୁଭ ର ପୁନର୍ସ୍ଥାପନା କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ଅବକ୍ଷେପଣରେ ରହୁଥିବା ଜୀବିତ ଜୀବ ମାନଙ୍କ ଉପରେ ତାଙ୍କର ନିବାସ ସ୍ଥାନକୁ ଅଶାନ୍ତି କରିବା ପାଇଁ ଜଳ ବିଜ୍ଞାନରେ ନକାରାତ୍ମକ ପ୍ରଭାବ ପକେଇପାରେ**	ସମ୍ଭାବନା : 4 ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ	ମ୍ୟାନଗ୍ରୁଭ୍ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ନିୟାମକ କ୍ଷେତ୍ର ସିଆରଜେଡ୍-1 ଅନ୍ତର୍ଗତ ଆସିଥାଏ, ଯେଉଁଠାରେ ହାର୍ଡ ସଂରଚନା ର ଅନୁମତି ନାହିଁ, ସେଥିପାଇଁ ସେହିଠାରେ କେବଳ ଅସ୍ଥାୟୀ ସଂରଚନା ହୋଇପାରିବ। ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାଇଟ ପାଇଁ ପୁନରୁଦ୍ଧାର ପ୍ରୋଟୋକଲ ସ୍ଥାପିତ କରାଯିବ – ଡିଜାଇନ ସୂଚିତ କରିବା ପାଇଁ ଅନ୍ତଃରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଓ ଭାରତୀୟ ମାନଙ୍କର ସର୍ବୋତ୍ତମ ପ୍ରଥା। ସମସ୍ତ କର୍ମଚାରୀ ମାନଙ୍କୁ ପ୍ରୋଟୋକଲ୍ ଉପରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଦିଆଯିବ।	ସମ୍ଭାବନା : 3 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ

	ସ୍ଥାନୀୟ ସମୁଦାୟରେ କିଛି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦଳିତ ଓ ଆଦିବାସୀ ସମୁଦାୟର ସଦସ୍ୟମାନେ କାଠ ଓ ବନ୍ୟଉତ୍ପାଦ ର କଟେଇ ପାଇଁ ମ୍ୟାନଗ୍ରୃଭ ଉପରେ ଭରଷା କରନ୍ତି – ସେହିଭଳି ଲୋକ ମାନଙ୍କୁ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରୁ ବାହାରକୁ ରଖାଯାଇପାରେ। ମୃତ୍ତିକା ଏସିଡ ସଲଫେଟ୍ ରେ ପରିଣତ ହେବାର ବିପତ୍ତି ହୋଇପାରେ।		ବର୍ଷା ଋତୁରେ ବାହାରେ କାମ କରିବା ଓ କ୍ଷୟକରଣ ଓ ଅବକ୍ଷେପଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣକୁ ଲାଗୁ କରିବା। ସମୁଦାୟରେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ମାତ୍ରାରେ କ୍ଷମତା ବିକାଶ ସହିତ ବେନ୍ଥେଟିକ ଜୀବ ମାନଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତିରେ କୌଣସି ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଉପରେ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାଧା ସ୍ଥାନରେ କଠୋର ନିରୀକ୍ଷଣ ଯୋଜନା ଗୁଡ଼ିକୁ ବିକଶିତ କରାଯିବ। କିଛି ତୁଚ୍ଛ ସ୍ଥାନରେ ଅସ୍ଥାୟୀ ବହିଷ୍କରଣ ପୁନରୁଦ୍ଧାର କାର୍ଯ୍ୟ କରି ସୁବିଧା ପ୍ରଦାନ କରିବା। ନୂଆ ସୁରକ୍ଷାର ଅର୍ଥ ଏହାକି ଯେ, କିଛି କ୍ଷେତ୍ରକୁ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସମୁଦାୟକୁ ଉଭୟ ତୋଫାନର ବିପକ୍ଷରେ ଜଙ୍ଗଲର ବଫର ସମାରୋହରୁ ଓ ମାଛ ଓ ଶଙ୍ଖ ପାଇଁ ନର୍ସରୀ ରୂପରେ ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଅତ୍ୟଧିକ ଲାଭ ହେବ। ସହ ପ୍ରବନ୍ଧନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ରୋତର ଉପଯୋଗର ନିୟମ ଉପରେ ସମୁଦାୟର ଖରିଦ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବେ। କୌଣସି ମଧ୍ୟ କୋଦେଇ ପୂର୍ବରୁ ଏଏସଏସ ଓ ପିଏଏସଏସ ଙ୍କୁ ସମ୍ମୁଖରେ ଅବକ୍ଷେପ / ଜଙ୍ଗଲି ବୁଦା ଗୁଡ଼ିକର ପରୀକ୍ଷଣ କରାଯିବ ଓ ମିଳେ ତେବେ ଖୋଦେଇ ସ୍ଥଗିତ ରଖାଯିବ।	
ପ୍ରଭାବ ପାଇଁ କ୍ଷମତା ଥିବା ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ତତ୍ତ୍ୱ	ନିରନ୍ତର ପ୍ରଭାବ	**ପୂର୍ବ ଲଘୁକରଣ**	**ବର୍ଜନ ଓ ଲଘୁକରଣ ମାନଦଣ୍ଡ**	ଲଘୁକରଣ ପରେ

			ସାଇଟ ପାଇଁ ବିଶିଷ୍ଟ EMSPs / ପର୍ଯ୍ୟାବରଣୀୟ ଯାଞ୍ଚ ସୂଚୀର ବିକଶିତ କରାଯିବ ଓ ଉପଯୋଗ କରାଯିବ।	
ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ବାଲିଚର ର ଜଳବିଜ୍ଞାନର ପୁନର୍ନିର୍ମାଣ	ଉପଯୁକ୍ତ ଜଳ ବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟୟନ ନ କରାଯିବା ଦ୍ୱାରା ନଦୀର ମୁହଁ ବନ୍ଦ କରିବା ସମୟରେ ପ୍ରତିକୂଳ ପ୍ରଭାବ ପଡିପାରେ। ଉଲ୍ଲଂଘନ ପାଇଁ ତୁରନ୍ତ ଆଖପାଖ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲହଡି ଅଧିକ ହୋଇପାରେ ଓ ଧାରା ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ହୋଇପାରେ। ଜଳ ବିଜ୍ଞାନରେ ସମ୍ଭାବିତ ପ୍ରତିକୂଳ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥାଏ।	ସମ୍ଭାବନା : 4 ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ	ଜଳବିଦ୍ୟୁତ ସନ୍ଦର୍ଭ ସୂଚନା ପାଇଁ ଚିଲିକା ହ୍ରଦ ଉପରେ ବୃହତ୍ତ ଆକାରରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରାଯାଇଛି ଓ ଜୁଆରର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ କରି ସଞ୍ଚିତ ବାଲି ପଟି ର ଉଲ୍ଲଂଘନ ମାଧ୍ୟମରେ ଐତିହାସିକ ରୂପରେ ପୁନରୁଦ୍ଧାର କରାଯାଇଛି। ପୁନର୍ସ୍ଥାପିତ କରିବାର ଫଳସ୍ୱରୂପ ଉତ୍ପାଦକ ପାରିସ୍ଥିତିକ ପ୍ରଣାଳୀ ଅନ୍ତଃରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ପ୍ରାପ୍ତ କରିଛି। ସେହି ସମାନ ସମ୍ଭାବିତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ପୁଲକିତ ହ୍ରଦ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଲାଗୁ କରିବା ଉପରେ ବିଚାର କରାଯିବ, ଏହା ଉପରେ ସେଠାରେ ଅନେକ ଅଧ୍ୟୟନ କରାଯାଇଛି। ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଧ୍ୟୟନ ନ କରାଯାଇଛି, ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ନ ହୋଇଛି ଓ ମଡେଲ ସ୍ୱୀକାର ହୋଇନାହିଁ, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ଉଲ୍ଲଂଘନ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ।	ସମ୍ଭାବନା : 3 ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ

ସମୁଦ୍ରଘାସ ପୁନରୁଦ୍ଧାର	ରୋପଣ ଷ୍ଟକ୍ ବାହାର କରିବା ସମୟରେ ଷ୍ଟକ ଯୋଗୁଁ ରହିଥିବା ସମୁଦ୍ର ଘାସ ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମକୁ ହାନି କରେଇପାରେ। ପୁନରୁଦ୍ଧାର / ସଂରକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଲୋକ ମାନଙ୍କୁ ଏହିଭଳି ସମୁଦ୍ରଘାସ ବେଡ ଥିବା କ୍ଷେତ୍ରରୁ ଦୂରେଇ ରଖାଯାଇଥାଏ।	ସମ୍ଭାବନା : 3 ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ	ବିଶିଷ୍ଟ ESMPs ସାଇଟ ର ବିକାଶ ସହିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାଇଟ ପାଇଁ ପୁନରୁଦ୍ଧାର ପ୍ରୋଟୋକଲ୍ ର ସ୍ଥାପନା କରାଯିବା। ପୁନରୁଦ୍ଧାର ଓ ସଂରକ୍ଷିତ ସମୁଦ୍ରଘାସ ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ସମୁଦାୟ ପାଇଁ ବହୁ ମାତ୍ରାରେ ସେବା ପ୍ରଦାନ କରିବ। ଏଥିରେ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଲାଭ ଗୁଡିକ ସାମିଲ ଅଛି : i) ଉତ୍କୃଷ୍ଟତର ମତ୍ସ୍ୟ ଚାଷ ଓ ନର୍ସରୀ; ii) କଞ୍ଚା ସାମଗ୍ରୀ; iii) ଖତ; iv) ପଶୁ ମାନଙ୍କର ଚାରା; v) ଔଷଧ। ସହ ପ୍ରବନ୍ଧନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ଥାୟୀ ସ୍ରୋତ ଉପଯୋଗର ନିୟମ ଉପରେ ସାମୁଦାୟିକ କ୍ରୟ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବ, କାରଣ ପୁନରୁଦ୍ଧାର ପରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟତର ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଅନୁମତି ମିଳିଯିବ।	ସମ୍ଭାବନା : 3 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ
ପ୍ରଭାବ ପାଇଁ କ୍ଷମତା ଥିବା ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ତତ୍ତ୍ୱ	ନିରନ୍ତର ପ୍ରଭାବ	ପୂର୍ବ ଲଘୁକରଣ	ବର୍ଜନ ଓ ଲଘୁକରଣ ମାନଦଣ୍ଡ	ଲଘୁକରଣ ପରେ

ପ୍ରବାଳ ଭିତ୍ତି ପୁନରୁଦ୍ଧାର	**ପ୍ରବାଳ ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ ସଂଗ୍ରହ ସମୟରେ ସୁସ୍ଥ ପ୍ରବାଳ ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇପାରେ**	ସମ୍ଭାବନା : 3 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ	କୂଳରୁ 12 **nm** ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରବାଳ ଭିତ୍ତି ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ନିୟମ କ୍ଷେତ୍ର (**CRZ**-1) ଅନ୍ତର୍ଗତ ଆସେ। କୌଣସି ମଧ୍ୟ ସଂରଚନା ପାଇଁ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରବନ୍ଧନ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଠାରୁ ଅନୁମତି ମଗାଯିବ ଓ ତାହାକୁ ବିଶିଷ୍ଟ ସାଇଟ ପୁନର୍ସ୍ଥାପନା ପ୍ରୋଟୋକଲ ବିଷୟରେ ସ୍ଥାନ ଦିଆ ଯାଇ ଜିଲ୍ଲା ବଣ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ପାଖରେ ଦାଖଲ କରାଯିବ। ପ୍ରବାଳ ବଗିଚାରେ ସଫଳ **.**ହେବା ପାଇଁ କେବଳ ପ୍ରବାଳର ଛୋଟ ଖଣ୍ଡର ବ୍ୟବହାର କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ। ଯେକୌଣସି ମଧ୍ୟ ପୁନରୁଦ୍ଧାର କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରଦାନ କରାଯିବ। ଚୟନ ପ୍ରୋଟୋକଲ୍ ବିକଶିତ କରାଯିବ।	ସମ୍ଭାବନା : 2 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : କମ

ବଣ ପୁନରୁଦ୍ଧାର	ବନୀକରଣ ହେଉଥିବା ସମୟରେ ସମ୍ଭାବିତ କ୍ଷରଣ ଓ ଅବକ୍ଷେପଣ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥାଏ। କାଠ ଓ ନିଆଁ ପାଇଁ କାଠ ପାଇଁ ପୁନଃ ବଣ କ୍ଷେତ୍ରର ଅବୈଧ ରୂପରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରେ। ପୁନରୁଦ୍ଧାର / ସଂରକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ପାଇଁ ଲୋକ ମାନଙ୍କୁ କିଛି କ୍ଷେତ୍ରରୁ ବାହାରକୁ ରଖାଯାଇପାରେ।	ସମ୍ଭାବନା : 3 ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ	ବର୍ଷା ଋତୁ ପରେ କାମ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଏ। ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁନରୁଦ୍ଧାର ସ୍ଥଳରେ କଟେଇ ଓ ଅବକ୍ଷେପଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଲାଗୁ କରାଯିବା ପାଇଁ ଏକା ସହିତ ଜମିଥିବା ବର୍ଷା ପାଣିର ମଧ୍ୟ ପୁନରୁଦ୍ଧାର କରାଯିବ। ଯେତେବେଳେ ଆଶ୍ରୟବେଲ୍ଟ ଭଳି ଘରକାଠ ପାଇଁ ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ଆଧାରରେ ନିକାସ କରାଯାଏ, ଏହା ସ୍ଥାୟୀ ଅମଳ ଦର ରାଜିନାମା ଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ହେବ। ପୁନର୍ନିର୍ମିତ କ୍ଷେତ୍ରର ପ୍ରବନ୍ଧନ ସମୁଦାୟ ଓ ବଣ ବିଭାଗ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭାବୀ ସହ ପ୍ରବନ୍ଧନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମାଧ୍ୟମରେ କରାଯିବ	ସମ୍ଭାବନା : 2 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : କମ
ଫଳାଫଳ 2 : ଦୁର୍ବଳ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ସମୁଦାୟ ମାନଙ୍କର ବର୍ଦ୍ଧିତ ନମନୀୟତା ପାଇଁ ଜଳବାୟୁ ଅନୁକୂଳ ଜୀବିକା				
କାର୍ଯ୍ୟବିଧି 2.1 : ବଜାରରେ ମୂଲ୍ୟ ବଢେଇ ଦୃଢ ପଦକ୍ଷେପ ନେବା ମାଧ୍ୟମରେ ଜଳବାୟୁ ଅନୁକୂଳ ଆଜୀବିକା ଓ ଉଦ୍ୟୋଗର ନିର୍ମାଣ				
ଜଳବାୟୁ ଅନୁକୂଳ ଆଜୀବିକାକୁ ବିକଶିତ କରିବା ପାଇଁ ସମୁଦାୟର ସଦସ୍ୟ ମାନଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ କରନ୍ତୁ।	ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ଥିତ ଆଜୀବିକା କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ଗୁଡ଼ିକରେ ଅସ୍ଥାୟୀ ବାଧାର ସମ୍ଭାବନା ହୋଇପାରେ, ଯିଏ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟରତ ଅଟନ୍ତି ଯାହାକି EbA ରେ ବାଧା ଦେବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ଅଟନ୍ତି।	ସମ୍ଭାବନା : 3 ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ	ଆଜୀବିକା କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ପାଇଁ ସାଇଟ ଚୟନ ପୂର୍ବରୁ ସାବଧାନତା ସହିତ ଯୋଜନା ଓ ହିତଧାରକ ପରାମର୍ଶ କରାଯିବ, ଯଦ୍ୱାରା ଏହା ସୁନିଶ୍ଚିତ ହୋଇପାରିବ ଯେ, କୌଣସି ଅସ୍ଥାୟୀ ବାଧା (ଉଦାହରଣ ପାଇଁ ମତ୍ସ୍ୟ ଚାଷର ସ୍ଥାନାନ୍ତରଣ) ସ୍ଥିତ ସରକାରୀ	ସମ୍ଭାବନା : 2 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : କମ

			କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ବୋଧିତ କରାଯାଇଥାଏ, ଯିଏ କି ଗରିବ ମାନଙ୍କ ଠାରୁ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ଧାରା ମାଧ୍ୟମରେ ଲାଭ ଉଠାନ୍ତି। ଏହିଭଳି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିବାରର କୌଣସି ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବଧାନ ସମୟରେ ହେଉଥିବା ତାଙ୍କର କ୍ଷତି ଆଜୀବିକା ଆୟ ସହିତ ସମାନ ଆର୍ଥିକ ସ୍ରୋତ ପ୍ରଦାନ କରାଯିବାକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ଆଜୀବିକା ପୁନରୁଦ୍ଧାର ଯୋଜନା ବିକଶିତ କରାଯିବ।	
ପ୍ରଭାବ ପାଇଁ କ୍ଷମତା ଥିବା ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ତତ୍ତ୍ୱ	ନିରନ୍ତର ପ୍ରଭାବ	**ପୂର୍ବ ଲଘୁକରଣ**	**ବର୍ଜନ ଓ ଲଘୁକରଣ ମାନଦଣ୍ଡ**	ଲଘୁକରଣ ପରେ

କଙ୍କଡା ଚାଷ	**ଅନ୍ତର୍ଦେଶୀୟ ଯୋର, ନଦୀମୁହାଣ ଓ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନରେ, ଯେଉଁଠାରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟବିଧି କରାଯିବ, ତାହା ପାରସ୍ପରିକ ରୂପରେ ସଂବେଦନଶୀଳ କ୍ଷେତ୍ର ଅଟେ, ଯାହାକି ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ନିୟାମକ ଶ୍ରେଣୀ 1 (2011 ର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ନିୟାମକ କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିସୂଚନା ଅନ୍ତର୍ଗତ) ର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଆସିଥାଏ। ଏହି ସ୍ଥାନରେ କୌଣସି ସ୍ଥାୟୀ ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ଅନୁମତି ନାହିଁ। ସ୍ଥାନୀୟ ସମୁଦାୟ ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଉଥିବା ପାରମ୍ପରିକ ମାଛ ଧରିବା ଓ ସମ୍ବନ୍ଧିତ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ପାଇଁ ଅସ୍ଥାୟୀ ସଂରଚନାର ଅନୁମତି ଥାଏ।** ପଡ଼ୋଶୀ ଧାନ କିମ୍ବା ଜଳ ଭଣ୍ଡାର କିମ୍ବା ଲବଣ ପାଇଁ ସମ୍ଭାବିତ ସଂବେଦନଶୀଳ କ୍ଷେତ୍ର କିମ୍ବା ପୁନର୍ବାସ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିସ୍ତାରର ବିପତ୍ତି (ଲବଣ , ମ୍ୟାନଗ୍ରୁଭ୍) ମତ୍ସ୍ୟଚାଷର ବଢୁଥିବା ଘନତ୍ୱରେ ରୋଗ ହେବାର ବିପତ୍ତି ବଢିଯାଇଥାଏ। ଭୋଜନର ଚାହିଦା ବଢିଯାଇଥାଏ।	ସମ୍ଭାବନା : 4 ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ	ପୋଖରୀ ଗୁଡ଼ିକ ଅଭେଦ୍ୟ ହେବାକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ, ଯେପରି କାନ୍ଥ ଓ ଆଧାର ମାଧ୍ୟମରେ ଲୁଣିପାଣିର ଲଘୁକରଣ ପାଖରେ ଥିବା ଧାନ, ଜଳ ଭଣ୍ଡାର ଓ ଭୂଜଳକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିପାରିବ ନାହିଁ। ଏଭଳି କ୍ଷେତ୍ରର ଚୟନ କରନ୍ତୁ ଯାହାକି ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ମତ୍ସ୍ୟ ଚାଷ କିମ୍ବା କ୍ଷେତ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଆସୁଥିବ, ଯାହାକି ନିବାସ ପୁନରୁଦ୍ଧାର ପାଇଁ ଅନୁପଯୁକ୍ତ ଥିବ। ବାଉଁଶର ଖମ୍ବ କିମ୍ବା ଜାଲ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ବାଡ଼, ସାଧାରଣତଃ 50 ବର୍ଗ ମିଟର ରୁ ବଡ କ୍ଷେତ୍ର ହେବା ଅନୁଚିତ। **ବିସ୍ତାରକୁ ଧ୍ୟାନ ପୂର୍ବକ କରାଯିବ ଯାହାକି ବର୍ତ୍ତମାନ ସହଭାଗିତା ଭୂମି ଉପଯୋଗ ଯୋଜନା ଓ ବଣ ବିଭାଗ ଦ୍ୱାରା ସାମୁଦାୟିକ ସହ ପ୍ରବନ୍ଧନ କ୍ଷେତ୍ର ସହିତ ମିଶି ସମନ୍ୱୟ ଭାବରେ ନିରୀକ୍ଷଣ କରାଯାଇପାରିବ।** ରୋଗର ବିପତ୍ତିକୁ କମ କରିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଜଳୀୟ କୃଷି ପ୍ରୟୋଗବିଜ୍ଞାନ ଓ ଧାରା ଆପଣାନ୍ତୁ। ସ୍ଥାୟୀ ଫିଡ୍ ଷ୍ଟକ୍ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ।	ସମ୍ଭାବନା : 2 ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ
ପ୍ରଭାବ ପାଇଁ କ୍ଷମତା ଥିବା ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ତତ୍ତ୍ୱ	ନିରନ୍ତର ପ୍ରଭାବ	**ପୂର୍ବ ଲଘୁକରଣ**	**ବର୍ଜନ ଓ ଲଘୁକରଣ ମାନଦଣ୍ଡ**	ଲଘୁକରଣ ପରେ
କଙ୍କଡ଼ା ହେଚାରିଜ	ଅପଚିଷ୍ଟ	ସମ୍ଭାବନା : 3	ସାବଧାନତାପୂର୍ବକ ଅଣ୍ଡା ଉଷୁମେଇବା ସ୍ଥାନ ଓ କର୍ମଚାରୀ ଚୟନ	ସମ୍ଭାବନା : 1

	ଖାଦ୍ୟର ଦାବି	ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ	କରିବା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଭାବରେ କିଛି ହେଚେରିଜ ବିକଶିତ କରିବାକୁ ହେବ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରଦାନ କରାଯିବ ସ୍ଥାୟୀ ଫିଡ ଷ୍ଟକ୍ ରଖାଯିବ।	ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : କମ
ଚାଉଳକୁ ଅଧିକ କରିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା	କୃଷକ ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ ନୂଆ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିସ୍ତାର ହୁଏ	ସମ୍ଭାବନା : 3 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ	କୃଷକ ମାନଙ୍କୁ ସାମିଲ କରି ଏହାର ମୂଲ୍ୟ ଜଣାନ୍ତୁ କେବଳ ବର୍ତ୍ତମାନ ପିଢୀ ମାନଙ୍କ ଉପରେ ଉପଯୋଗ କରନ୍ତୁ	ସମ୍ଭାବନା : 2 ପରିଣାମ : 1 ବିପତ୍ତି : କମ
କସ୍ତୁରୀ ଚାଷ	ଅନ୍ତର୍ଦେଶୀୟ ଯୋର, ନଦୀମୁହାଣ ଓ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନରେ, ଯେଉଁଠାରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟବିଧି କରାଯିବ, ତାହା ପାରସ୍ପରିକ ରୂପରେ ସଂବେଦନଶୀଳ କ୍ଷେତ୍ର ଅଟେ, ଯାହାକି CRZ 1 ର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଆସିଥାଏ। ଅନୁମତି ଥିବା କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ଥିବା ସୁବିଧା ପାଇଁ କେବଳ ନିର୍ମାଣର ଅନୁମତି ଅଛି ପଶୁ ଅଣ୍ଡାର ଅଧିକ ଉତ୍ପାଦନ ବିଷାକ୍ତ ପଦାର୍ଥ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ଦୂଷିତ ପଦାର୍ଥର ଜୈବ ସଞ୍ଚୟ	ସମ୍ଭାବନା : 3 ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ	**ପରମ୍ପରାଗତ ଭାବରେ ମାଛ ଧରିବା ଓ ତାହାର ସମ୍ବନ୍ଧିତ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ସ୍ଥାନୀୟ ସମୁଦାୟ ମାନେ କରିଥାନ୍ତି।ଫ୍ରେମୱାର୍କ ରାଫ୍ଟ ସ୍ଥାୟୀ ନୁହେଁ ଓ ଅଧିକତର ପ୍ରାକୃତିକ ସାମଗ୍ରୀର ନିର୍ମାଣରେ ଲାଗିଛନ୍ତି।** ଉଷୁମେଇବା କ୍ଷେତ୍ରକୁ ସୁରକ୍ଷିତ କରି ରଖନ୍ତୁ ଓ କସ୍ତୁରୀ ଚାଷ କରିଥିବା କର୍ମଚାରୀଙ୍କର ସଂଖ୍ୟାକୁ ବିନିୟମିତ । **କୌଣସି ନୂଆ ସ୍ଥାନ କିମ୍ବା କାମ ଚାଲୁଥିବା ସ୍ଥାନରେ ରାଫ୍ଟ ର ନିର୍ମାଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଦୂଷଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବୋର୍ଡର ନିରୀକ୍ଷଣ ରେ ସାଇଟ ର ଜଳ ର ଗୁଣବତ୍ତା ର ପରୀକ୍ଷଣ କରାଯିବ।**	ସମ୍ଭାବନା : 2 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : କମ

GREEN CLIMATE FUND

			ପ୍ରଦୂଷଣ କୁ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ମାଳିକରଣ ଟ୍ୟାଙ୍କ	
ଶାମୁକା କିମ୍ବା ଗେଣ୍ଡା ଚାଷ	କସ୍ତୁରୀ ଚାଷ ଭଳି	ସମ୍ଭାବନା : 3 ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ	କସ୍ତୁରୀ ଚାଷ ଭଳି	ସମ୍ଭାବନା : 2 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : କମ
ପ୍ରଭାବ ପାଇଁ କ୍ଷମତା ଥିବା ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ତତ୍ତ୍ୱ	**ନିରନ୍ତର ପ୍ରଭାବ**	**ପୂର୍ବ ଲଘୁକରଣ**	**ବର୍ଜନ ଓ ଲଘୁକରଣ ମାନଦଣ୍ଡ**	**ଲଘୁକରଣ ପରେ**
ପାରିସ୍ଥିତିକ କୌଶଳର ବିକାଶ	ଯାତାୟାତ ଭିଡ଼, ଅପଚିଷ୍ଟ, ଖାଦ୍ୟ ଦର ବଢ଼ିବା ଇତ୍ୟାଦି ଭଳି ଶକ୍ତ ପ୍ରଭାବ ପଡୁଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ ସମୟରେ ଅନିୟନ୍ତ୍ରିତ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ବଜାରରେ ଅନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଅପରେଟର	ସମ୍ଭାବନା : 4 ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ	ପର୍ଯ୍ୟଟନ ସୁଯୋଗ ଗୁଡ଼ିକୁ ଚିହ୍ନଟ କରନ୍ତୁ ଓ ପ୍ରବନ୍ଧନ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତୁ। ସମୁଦାୟକୁ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାରେ ସାମିଲ କରି ରଖନ୍ତୁ। ଉପଯୁକ୍ତ ମୌଳିକ ଢାଞ୍ଚା ସ୍ଥାପିତ କରନ୍ତୁ। ଉଚିତ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଓ ପ୍ରମାଣନ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ।	ସମ୍ଭାବନା : 3 ପରିଣାମ : 1 ବିପତ୍ତି : କମ
ମାଛର ମହତ୍ତ୍ୱ ବୃଦ୍ଧି କରିବା	ସମ୍ଭାବିତ ଅପଚିଷ୍ଟ ଉତ୍ପାଦନ ସ୍ୱଚ୍ଛତା ପ୍ରଥାର ଅଭାବ	ସମ୍ଭାବନା : 3 ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ	ଅପଚିଷ୍ଟରୁ ଲାଭପ୍ରଦ ବ୍ୟବହାର କିମ୍ବା ତାହାର ନିଷ୍କାସନ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କିମ୍ବା ସ୍ଥାନ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ। ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଓ ଉପଯୁକ୍ତ ସୁବିଧା ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ।	ସମ୍ଭାବନା : 2 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : କମ
ମାଛ ଖାଦ୍ୟ କମ୍ପାନୀ	ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଭାଗ ରୂପରେ ଇନ୍ଧନର ବ୍ୟବହାର ହୁଏ।	ସମ୍ଭାବନା : 5	ସୂର୍ଯ୍ୟ, ପବନ ଓ ବାୟୋଗ୍ୟାସ ଭଳି ଅକ୍ଷୟ ଉର୍ଜା ସ୍ରୋତର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ।	ସମ୍ଭାବନା : 3

	ଗନ୍ଧ ପ୍ରଭାବ ଅପଚିଷ୍ଟ ପ୍ରଭାବ ଅନାବଶ୍ୟକ ମାଛ ଧରିବା ଧାରାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ କରାଯାଏ (ମାଛ ଅପଚିଷ୍ଟର କଟେଇ)	ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ	ଅପଚିଷ୍ଟ ପାଇଁ ଲାଭପ୍ରଦ ଉପଯୋଗକୁ ଚିହ୍ନଟ କରନ୍ତୁ, ଅପଚିଷ୍ଟକୁ କମ କରନ୍ତୁ ଓ ଉପଯୁକ୍ତ ଅପଚିଷ୍ଟ ନିଷ୍କାସନ ପ୍ରଣାଳୀ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ। ମାଛ ଧରିବା କିମ୍ବା ମାଛର ଅପଚିଷ୍ଟର ଅଧିକତମ ଉପଯୋଗ କରନ୍ତୁ। ମତ୍ସ୍ୟ ପାଳନ ପ୍ରବନ୍ଧନ କରନ୍ତୁ।	ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ
ମାଛ ଧୂଆଁ ୟୁନିଟ	ସଂବେଦନଶୀଳ ଶୁଙ୍ଘିପାରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପାଇଁ ଧୂଆଁ କିମ୍ବା ଗନ୍ଧ ପାଇଁ ଅସୁବିଧା ଅନୁଚିତ ଧୂଆଁ ସାମଗ୍ରୀ – ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ କିମ୍ବା ସମ୍ଭାବିତ ବିଷାକ୍ତତା	ସମ୍ଭାବନା : 3 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ	ସାଇଟ ୟୁନିଟ ସଂବେଦନଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିବା ଉଚିତ। ଅତି କମ ରେ ଧୂମ୍ରପାନ ଅଟକାଉଥିବା ପ୍ରଣାଳୀ ର ଉପଯୋଗ କରନ୍ତୁ। ଉପଯୁକ୍ତ ଧୂମ୍ରପାନ ସାମଗ୍ରୀ ର ଉପଯୋଗ କରାଯାଉଥିବା ସାମଗ୍ରୀଥିବା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ।	ସମ୍ଭାବନା : 2 ପରିଣାମ : 1 ବିପତ୍ତି : କମ
ଔଷଧୀୟ ଓ ସୁଗନ୍ଧିତ ଗଛ ଚାଷ	ସଂବେଦନଶୀଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାଷ କରିବା ପାଇଁ କୃଷି ପକ୍ଷରୁ ମଞ୍ଜୁରୀ ଦିଆଯାଇଛି	ସମ୍ଭାବନା : 2 ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ	ଚାଷ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରାକୃତିକ ବନସ୍ପତି ସଫା ନ କରାଯିବା ଉଚିତ।	ସମ୍ଭାବନା : 1 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : କମ
ପ୍ରଭାବ ପାଇଁ କ୍ଷମତା ଥିବା ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ତତ୍ତ୍ୱ	ନିରନ୍ତର ପ୍ରଭାବ	**ପୂର୍ବ ଲଘୁକରଣ**	**ବର୍ଜନ ଓ ଲଘୁକରଣ ମାନଦଣ୍ଡ**	ଲଘୁକରଣ ପରେ

ଛତୁ ଚାଷ	ବୀଜାଣୁ ଗୁଡ଼ିକ ନିଶ୍ୱାସ ନେବା ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ସମ୍ଭାବିତ ଶ୍ୱାସ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ସମସ୍ୟା	ସମ୍ଭାବନା : 2 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : କମ	ଉପଯୁକ୍ତ କୃଷି ପଦ୍ଧତି, ସୁବିଧା ଓ ସୁରକ୍ଷାତ୍ମକ ଉପକରଣ ଗୁଡିକର ବ୍ୟବହାର କରାଯିବା ଉଚିତ। ଉତ୍ପାଦକ ମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ।	ସମ୍ଭାବନା : 1 ପରିଣାମ : 1 ବିପତ୍ତି : କମ
ମହୁ ଉତ୍ପାଦନ	ମହୁମାଛି ଜନିତ ରୋଗ ର ବିପତ୍ତି ବଢିଯାଇଥାଏ ଡଙ୍କ ବିପତ୍ତିରେ ବୃଦ୍ଧି	ସମ୍ଭାବନା : 2 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : କମ	ଉଚିତ ମହୁ କାଢିବା ପଦ୍ଧତି ପାଳନ କରନ୍ତୁ	ସମ୍ଭାବନା : 1 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : କମ
ଏକା ସହିତ ବତକ ଓ ମାଛ ଚାଷ	ପୋଖରୀ ଗୁଡ଼ିକ ସଂବେଦନଶୀଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିଣତ ହେବା ପାଣିରେ ଅତ୍ୟଧିକ ପୋଷକ ଭାର ମାଛ ମୃତ୍ୟୁ / ରୋଗ	ସମ୍ଭାବନା : 3 ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ	ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତୁ ଓ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଆବଦ୍ଧ କରନ୍ତୁ, ଯାହାକୁ ଜଳ ଚାଷ ରେ ପରିଣତ କରାଯାଇପାରେ। ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଓ ଉପଯୁକ୍ତ ଜଳ ଚାଷ ପ୍ରଥାକୁ ଲାଗୁ କରିବାକୁ ହେବ, ବିଶେଷ ରୂପରେ ଅପଚିଷ୍ଟ ପ୍ରବନ୍ଧନରେ ପାଣିର ଗୁଣବତ୍ତା ନିରୀକ୍ଷଣ କରନ୍ତୁ।	ସମ୍ଭାବନା : 2 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : କମ

ସାଜସଜ୍ଜା ମତ୍ସ୍ୟ ପାଳନ	ପ୍ରାକୃତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିନା ବିଚାରୀ ଅମଳ ଅଧିକ ମାଛ ଧରିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରଜାତିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା ଫଳରେ ପାରିସ୍ଥିତିକ ଅସନ୍ତୁଳନ	ସମ୍ଭାବନା : 3 ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ	ଚାଷ କରିବା କିମ୍ବା ନ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ର। ଅନୁମତି, ବନ୍ଦ ଋତୁ ଓ ଧରିବା ସୀମା ମାଧ୍ୟମରେ ଏକତ୍ର କରିବାକୁ ନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ କରିବା ଉଚିତ। ମତ୍ସ୍ୟ ପାଳନ ବିଭାଗ / MPEDA ଠାରୁ ପାଣିର ଗୁଣବତ୍ତା ଯାଞ୍ଚ କରିବା ପାଇଁ ଜୋର ଦିଅନ୍ତୁ। ଚାଷର ପାରିସ୍ଥିତିକ ପ୍ରଭାବକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରନ୍ତୁ। ଜାଆଁଳା ଛାଡିବା କିମ୍ବା ପ୍ରଜନନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ଲାଗୁ କରନ୍ତୁ।	ସମ୍ଭାବନା : 2 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : କମ
ପ୍ରଭାବ ପାଇଁ କ୍ଷମତା ଥିବା ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ତତ୍ତ୍ୱ	ନିରନ୍ତର ପ୍ରଭାବ	**ପୂର୍ବ ଲଘୁକରଣ**	**ବର୍ଜନ ଓ ଲଘୁକରଣ ମାନଦଣ୍ଡ**	ଲଘୁକରଣ ପରେ
କାର୍ଯ୍ୟବିଧି 2.2 : ସମୁଦାୟ ଆଧାରିତ ଅନୁକୂଳନ ଓ ଜଳବାୟୁ ଅନୁକୂଳ ଆଜୀବିକା ପାଇଁ ସ୍ଥାନୀୟ ସମୁଦାୟର କ୍ଷମତାରେ ସୁଧାର				
ଏହି କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ରେ ସାର୍ବଜନୀକ ଶିକ୍ଷା, ସଚେତନତା ଅଭିଯାନ, ସଙ୍କଟ ଯାତ୍ରା ଓ ଶିକ୍ଷା ସହଭାଜନ ସାମିଲ ଅଛି।	ମହିଳା ଓ ଯୁବକ ମାନଙ୍କ ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ଦେବା ସହିତ ବ୍ୟାପକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସମୂହକୁ ଦେଖି ଏହି ସକ୍ରିୟତାର ପରିଣାମସ୍ୱରୂପ ପ୍ରତିକୂଳ ପ୍ରଭାବର ଆଶା କରାଯାଇପାରିବ' ନାହିଁ।	ସମ୍ଭାବନା : 1 ପରିଣାମ : 1 ବିପତ୍ତି : କମ	ଶୀଘ୍ର ସମୁଦାୟ ସଂଯୁକ୍ତ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ ଯେ, ଦୁର୍ବଳ ସମୁଦାୟ ମାନେ ସମୂହ ରେ ସାମିଲ ଅଛନ୍ତି।	ସମ୍ଭାବନା : 1 ପରିଣାମ : 1 ବିପତ୍ତି : କମ

ଫଳାଫଳ 3 : ଦୃଢ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଓ ସାମୁଦ୍ରିକ ପ୍ରଶାସନ ଓ ସଂସ୍ଥାଗତ ଢାଞ୍ଚା				
କାର୍ଯ୍ୟବିଧି 3.1 : ସମସ୍ତ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ରାଜ୍ୟରେ ବଢୁଥିବା ଜଳବାୟୁ ନମନୀୟତା ଓ ଏକୀକୃତ ଯୋଜନା ଓ ଶାସନ ପାଇଁ ସଂସ୍ଥାର ନେଟୱର୍କ				
ବହୁ ହିତଧାରକ ସମୂହ ଓ ନେଟୱର୍କ ର ସ୍ଥାପନା। ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ନୀତି ଓ ଆଇନ୍ ମାନଙ୍କରେ EbA କୁ ଏକୀକୃତ କରନ୍ତୁ	କିଛି ହିତଧାରକ ମାନଙ୍କର ପୂର୍ବଗ୍ରହ କିମ୍ବା ଖରାପ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରିବା ପାଇଁ ସମ୍ଭାବିତ	ସମ୍ଭାବନା : 3 ପରିଣାମ : 3 ବିପତ୍ତି : ମଧ୍ୟମ	ଷ୍ଟେକହୋଲ୍ଡର ସମୂହ ସଂରଚନା ଆବଶ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ସରକାର, ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କ୍ଷେତ୍ର ଓ ସମୁଦାୟ ସହିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବହୁ ପ୍ରତିଭାଗୀ ମାନଙ୍କୁ ସାମିଲ କରାଯିବ। ସମୂହର ପ୍ରସ୍ତୁତି ସମୟରେ ଲିଙ୍ଗ ସନ୍ତୁଳନର ଦାବି କରାଯିବ।	ସମ୍ଭାବନା : 2 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : କମ
କାର୍ଯ୍ୟବିଧି 3.2: ସାର୍ବଜନୀକ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କ୍ଷେତ୍ରର ନୀତି, ଯୋଜନା ଓ ବଜେଟ ରେ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅନୁକୂଳ ପାଇଁ ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମ କେନ୍ଦ୍ରିତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ଏକୀକରଣ କରି ଆର୍ଥିକ ବିତ୍ତ ପୋଷଣ କରୁଛି।				
ଏହି କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ବିଏୟୁ ରୁ EbA ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଉଥିବା ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କ୍ୟାଲକୁଲେଟର ଉପକରଣରେ ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମ ଅନୁକୁଳନ ଯୋଜନା ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଉପଯୋଗକର୍ତ୍ତା ମାନଙ୍କର ବିକାଶ କରିବା ପାଇଁ ବିସ୍ତାର ହୋଇଥିବା ସମ୍ବାଦ ପରିଦୃଶ୍ୟ ଯୋଜନା ଉପରେ ଧ୍ୟାନ କେନ୍ଦ୍ରିତ	ଏହି ଗତିବିଧି ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ହେବା ପାଇଁ କୌଣସି ପ୍ରତିକୂଳ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼େ ନାହିଁ। EbA ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ର ବୁଝାମଣାରେ ଅଭାବ କିମ୍ବା ଅଧିକ ହେବା ର ଫଳସ୍ୱରୂପ ବିଏୟୁ ରୁ EbA ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିବାର ମୁଖ୍ୟ ବିପତ୍ତିଜନକ ବିଫଳତା ଅଟେ।	ସମ୍ଭାବନା : 3 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : କମ	ହିତଧାରକଙ୍କ ସହିତ ବ୍ୟାପକ ସମ୍ପର୍କ। ହିତଧାରକ, ବିଶେଷ ରୂପରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କ୍ଷେତ୍ରର ମୂଲ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ। ପ୍ରଶିକ୍ଷଣର ଗଭୀରତାକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଜ୍ଞାନ ଓ କୌଶଳରେ ସ୍ଥିରତା ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଶିକ୍ଷିତ କରନ୍ତୁ।	ସମ୍ଭାବନା : 2 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : କମ

କରିବା।				
ପ୍ରଭାବ ପାଇଁ କ୍ଷମତା ଥିବା ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ତତ୍ତ୍ୱ	ନିରନ୍ତର ପ୍ରଭାବ	ପୂର୍ବ ଲଘୁକରଣ	ବର୍ଜନ ଓ ଲଘୁକରଣ ମାନଦଣ୍ଡ	ଲଘୁକରଣ ପରେ
କାର୍ଯ୍ୟବିଧି 3.3: ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ନମନୀୟତା ପାଇଁ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରବନ୍ଧନ				
ଜ୍ଞାନ ପ୍ରବନ୍ଧନ ପ୍ରଣାଳୀ ଓ ସୂଚନା ସହଭାଜ୍ୟକରଣ	ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ପ୍ରଣାଳୀକୁ ମଜବୁତ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି ଓ ସୂଚନା ଗୁଡିକର ଏକ ବିସ୍ତୃତ କ୍ରମ ପାଇଁ ସରଳରେ ଉପଲବ୍ଧ ହେବା ଉଚିତ।	ସମ୍ଭାବନା : 2 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : କମ	ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ, ସଂରକ୍ଷଣ ସିଷ୍ଟମ ଓ ଜ୍ଞାନ ପ୍ଲାଟଫର୍ମ ମଜବୁତ ହେବ ଓ ବିଶ୍ୱରେ ସର୍ବୋତ୍ତମ ପ୍ରଥା ଭାବରେ ଆଧାରିତ ହେବ। ସୂଚନା ବିଭିନ୍ନ ଚ୍ୟାନେଲ ମାଧ୍ୟମରେ ଓ ବହୁ ଭାଷାରେ (ସ୍ଥାନୀୟ ଭାଷା ସହିତ) ଉପଲବ୍ଧ କରାଯିବ।	ସମ୍ଭାବନା : 1 ପରିଣାମ : 2 ବିପତ୍ତି : କମ

1.2.3 ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ଓ ସାମାଜିକ ପ୍ରବନ୍ଧନ ଫ୍ରେମୱାର୍କର ବିକାଶର ଆଧାର ଉପରେ ଧାରଣା

21. ଏହି ESMF ର ପ୍ରସ୍ତୁତି ସମୟରେ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ମାନ୍ୟତା ଗୁଡ଼ିକ କରାଯାଇଛି:

- ଯେକୌଣସି ହସ୍ତକ୍ଷେପ ପାଇଁ ଲୋକ ମାନଙ୍କର ସ୍ଥାନାନ୍ତରଣର ଆବଶ୍ୟକତା ହେବ ନାହିଁ;
- ହସ୍ତକ୍ଷେପ କୌଣସି ସ୍ଥାନୀୟ, ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ କିମ୍ବା ଅନ୍ତଃରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଆଇନ୍ ର ଉଲ୍ଲଂଘନ କରିବ ନାହିଁ;
- ପରିଯୋଜନାର ସମସ୍ତ ଚରଣ ସମୟରେ ଉପଯୁକ୍ତ କ୍ଷରଣ ଓ ଅବକ୍ଷେପଣ କୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରାଯିବ; ଏବଂ
- ପରିଯୋଜନାର ଫଳସ୍ୱରୂପ କୌଣସି ମଧ୍ୟ ଅନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଛଡ଼ାଯିବନାହିଁ। ବାହାରକୁ ରସାୟନ କିମ୍ବା ପ୍ରଦୂଷଣ ଅସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ /

1.2.4 ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ଓ ସାମାଜିକ ପ୍ରବନ୍ଧନ ଫ୍ରେମୱାର୍କ ର ପ୍ରୟୋଜନ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

22. EMSF ଏକ ପର୍ଯ୍ୟବରଣ ପ୍ରବନ୍ଧନ ଓ ସାମାଜିକ ରୂପରେ କମ କରିବାରେସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିବା ଓ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ଓ ସାମାଜିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ଏକ ସେଟ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧନ ଉପକରଣ ଅଟେ। ପରିଯୋଜନାର ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ଓ ସାମାଜିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ପୁରା କରିବା ପାଇଁ, ଏହି EMSF ର ଉପଯୋଗ ପରିଯୋଜନା ର କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତକର୍ତ୍ତା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବରୁ ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ କିମ୍ବା କମ କରିବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣୀୟ ପ୍ରବନ୍ଧନ ସୁରକ୍ଷା ଉପାୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ସଂରଚିତ କରି ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା ପାଇଁ କରାଯିବ।

23. ପରିଯୋଜନାର ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ଓ ସାମାଜିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ହେଲା:

- ଭାରତ ର ଗ୍ରାମୀଣ ଜନସଂଖ୍ୟା ମାନଙ୍କର ଆହ୍ୱାନକୁ ପ୍ରଭାବୀ ଢଙ୍ଗ ରେ ସମାଧାନ କରିବା ପାଇଁ ସମନ୍ୱିତ ଧାରା ରୁ ବିଭିନ୍ନ ପରୀକ୍ଷଣ କରାଯାଇଥିବା ହସ୍ତକ୍ଷେପ ମାଧ୍ୟମରେ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସହିତ ଅନୁକୂଳ ହେବା ପାଇଁ ଆଜୀବିକା ର ଉତ୍ପାଦକତା ଓ ଜନସଂଖ୍ୟାର କ୍ଷମତାକୁ ବଢାନ୍ତୁ;
- ପର୍ଯ୍ୟାବରଣୀୟ ପ୍ରଥା ର ନିଯୋଜନ, ପ୍ରତିବଦ୍ଧତା ଓ ନିରନ୍ତର ସୁଧାର ମାଧ୍ୟମରେ ଉତ୍ତମ ପ୍ରବନ୍ଧନ ପ୍ରଥାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରନ୍ତୁ;
- ଭୂମି, ବାୟୁ ଓ ଜଳ ପ୍ରଦୂଷଣକୁ କମ କରନ୍ତୁ କିମ୍ବା ଅଟକାନ୍ତୁ;
- ବଢି ର ପ୍ରଭାବରୁ ଦେଶୀ ଉଭିଦ ଓ ଜୀବଜନ୍ତୁ ମାନଙ୍କୁ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖନ୍ତୁ;
- ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ର ସଂରକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଲାଗୁ ହେଉଥିବା ଆଇନ୍, ନିୟମ ଓ ମାନଦଣ୍ଡ ଗୁଡିକର ଅନୁପାଳନ; ପର୍ଯ୍ୟାବରଣୀୟ ପ୍ରଭାବକୁ ଅଟକେଇବା ପାଇଁ ଉପଲବ୍ଧ ସର୍ବୋତ୍ତମ ବ୍ୟବହାରିକ ସ୍ରୋତ ଗୁଡିକୁ ଆପଣାନ୍ତୁ;
- ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ଉପରେ ପଡୁଥିବା ପ୍ରଭାବ ଗୁଡିକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ସମସ୍ତ ନିରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଗୁଡ଼ିକର ବର୍ଣ୍ଣନା କରନ୍ତୁ;
- ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ଓ ସାମାଜିକ ଦାୟିତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧରେ *MoEFCC* ଓ *UNDP* ର କର୍ମଚାରୀ ଓ ଠିକାଦାର ମାନଙ୍କର ଦାଇତ୍ୱ ବିଷୟରେ ଅବଲୋକନ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ।

24. EMSF କୁ ସମୟ ସମୟ ରେ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ପରିଯୋଜନା ପ୍ରବନ୍ଧନ ୟୁନିଟ (PMU) / ଠିକାଦାର ଦ୍ୱାରା UNDP କର୍ମଚାରୀ ଓ MOEFCC ସହିତ ପରାମର୍ଶରେ ଅଦ୍ୟତନ କରାଯିବ, ଯାହାପାଇଁ ପରିଯୋଜନାର ବିସ୍ତୃତ ଡିଜାଇନ ଚରଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସାମିଲ କରା ଯାଇପାରିବ।

1.2.5 ଭୂମି ସମସ୍ୟା

25. ଏହି ପରିଯୋଜନା ରେ ଭୂମି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ, ସମୁଦାୟିକ ଓ ସରକାରଙ୍କର ଭୂମିର ମିଶ୍ରଣ ହେବ। ଭୂମିରେ କରିବାକୁ ଥିବା ଯେକୌଣସି ମଧ୍ୟ ସକ୍ରିୟକରଣ ପୂର୍ବରୁ ଭୂମିର ମାଲିକଙ୍କର ଅନୁମତି ନିଆ ଯିବ। ପରିଯୋଜନାର ଫଳସ୍ୱରୂପ ଭୂମିର କାର୍ଯ୍ୟକାଳରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବ ନାହିଁ।

26.ପରିଯୋଜନାରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ପାଇଁ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ଭୂମି ଅଧିଗ୍ରହଣ ପାଇଁ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ, ସେଥିପାଇଁ କୌଣସି ଭୂମି ଅଧିଗ୍ରହଣ ଢାଞ୍ଚା ରେ ସାମିଲ ନାହିଁ। ପୁନର୍ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ରାଜ୍ୟ ଦ୍ୱାରା କ୍ରୟ କରାଯାଇଥିବା ବଣ ଭୂମି ଓ ରାଜସ୍ୱ ଭୂମି ଉପରେ କରାଯିବ ଓ ଆଜୀବିକା ମୌଳିକ ଢାଞ୍ଚା ଗାଁ ମାନଙ୍କରେ ସାଧାରଣ ସମ୍ପତ୍ତିର ଭୂମି ଉପରେ କରାଯିବ।

27.କିଛି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୁନରୁଦ୍ଧାର କରାଯାଉଥିବା ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ପାରିସ୍ଥିତିକ କ୍ଷେତ୍ରର ଉପଯୋଗ ଜାରି ରଖାଯାଇପାରେ, ଉଦାହରଣ ପାଇଁ ପ୍ରବାଳ ଭିତ୍ତି ଗୁଡ଼ିକୁ ପୁନରୁଦ୍ଧାର କରାଯାଉଛି, ତଥାପି ସ୍କୁବା ଡାଇଭିଙ୍ଗ ପର୍ଯ୍ୟଟକ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନୂଆ ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରିପାରେ। ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ, ପ୍ରାକୃତିକ ପୁନର୍ଜୀବନ ପାଇଁ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ପାରିସ୍ଥିତିକ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଅସ୍ଥାୟୀ ରୂପରେ ବନ୍ଦ କରିଦିଆଯିବ କିମ୍ବା ଲଗା ଯାଇଥିବା ଗଛକୁ ସ୍ଥାପିତ କରିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ଦିଆଯିବ। (ମ୍ୟାନଗ୍ରୁଭ୍ ସ୍ଥାନ ନିଜ ଚେଷ୍ଟାରେ ପୁନର୍ଜୀବିତ କରିପାରିବ, ଜୁଆର ଜଳ ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ଓ ପାଖରେ ମିଳୁଥିବା ମ୍ୟାନଗ୍ରୁଭ୍ ର ମଞ୍ଜି କିମ୍ବା ମଞ୍ଜିର ଉପଲବ୍ଧତା ଏହା ପାଇଁ ବାଧିତ ହୁଏ ନାହିଁ। ଏଥିପାଇଁ ରୋପଣ ମାଧମରେ ପ୍ରାକୃତିକ ପୁନର୍ଜୀବନର ସାହାଯ୍ୟ ନିଆଯାଇପାରିବ, ଯେଉଁଠାରେ ଜୁଆର ପ୍ରବାହ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣୀୟ ଚିନ୍ତାକୁ ଅବରୁଦ୍ଧ କରିବା ପରେ ରୋପଣ ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରାକୃତିକ ଭର୍ତ୍ତି ହୁଏ ନାହିଁ।)

28.ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମର ପୁନରୁଦ୍ଧାର, ସଚେତନତା ବଢେଇବା ପାଇଁ ଓ ସମୁଦାୟ ର ସହପ୍ରବନ୍ଧନ ସଂରଚନାରେ ସାମିଲ ହେବା ପାଇଁ ପରିଯୋଜନାର କାର୍ଯ୍ୟବିଧିର ଫଳସ୍ୱରୂପ ପ୍ରାକୃତିକ ସ୍ରୋତରେ ପ୍ରବେଶ ପାଇଁ ଅସ୍ଥାୟୀ ରୂପରେ କାଟ ହେବା ଦ୍ୱାରା ଏହି ପ୍ରତିବନ୍ଧ ପାଇଁ କ୍ରୟ ମଧ ଏଥିରେ ସାମିଲ ହୋଇଯିବ। ଯାହା ଦ୍ୱାରା ସମୁଦାୟ ପାଇଁ ଲମ୍ବା ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲାଭ ପାଇଁ ମଧମ ବୁଝାଯିବ।

29. ଯଦି କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗୋଟିଏ କ୍ଷେତ୍ରର ସଂରକ୍ଷଣ ସ୍ଥିତିକୁ ବଢେଇବା ଫଳସ୍ୱରୂପ ସ୍ରୋତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରବେଶ ସ୍ଥାୟୀ ରୂପରେ କମ ହେଇଯାଇଥାଏ, ତେବେ ଅନୁସୂଚିତ ଜନଜାତି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀ (ବଣ ଅଧିକାରୀଙ୍କର ନିୟମ) ଅଧିନିୟମ, 2006 ଓ ବନ୍ୟ ଯିବ (ସଂରକ୍ଷଣ) ଅଧିନିୟମ , 1972 ଲାଗୁ ହେବ। ଏହା ଆଇନ୍ ସଂରକ୍ଷିତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲୋକ ମାନଙ୍କ ଅଧିକାରକୁ ସମ୍ବୋଧିତ କରି ଅଭୟାରଣ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ କିଛି ଅଧିକାରକୁ ଜାରି ରଖିବା ଓ ଅଧିକାର ଗୁଡ଼ିକ ବିପକ୍ଷରେ କ୍ଷତିପୂରଣ ପ୍ରଦାନ କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟା ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି।

1.2.6 ସ୍ୱଦେଶୀ ଲୋକ

30. ଉଚିତ ପରିଶ୍ରମର ଭାଗ ରୂପରେ ଏକ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଓ ପରାମର୍ଶ ସାମାଜିକ ରୂପରେ ଅଦରକାରୀ ସମୂହ ମାନଙ୍କ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କୌଣସି ମଧ ପରିଯୋଜନାର କାର୍ଯ୍ୟବିଧିର ସମ୍ଭାବନା ରୂପରେ କରାଯାଇଛି। ପରାମର୍ଶ ସମୟରେ ଏହି ଭଳି ବହୁ ସମୂହ, ଯଥା ଅନୁସୂଚିତ ଜାତି ଓ ଅନୁସୂଚିତ ଜନଜାତି ର ଚିହ୍ନଟ କରାଯାଇଥିଲା। ଏହି ସମୂହ ମାନେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିଯୋଜନାରେ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଥିବେ। ଭାରତରେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଆଇନ୍ ରହିଛି, ଯାହାକି ଏହି ସମୂହ ମାନଙ୍କର ସୁରକ୍ଷାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି। ଏହି ପରିଯୋଜନା ସମେତ ରହିବ ଓ ଏହି ଭଳି ସମୂହକୁ ସାମିଲ କରି ସଶକ୍ତ ବନେଇବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ।

31. ଆଦିବାସୀ ଲୋକମାନେ ସାଧାରଣତଃ ପ୍ରାକୃତିକ ନିବାସ କ୍ଷେତ୍ର ଉପରେ ଭରଷା କରନ୍ତି, ଯଥା କୃଷ୍ଣ ବଣଜୀବ ଅଭୟାରଣ୍ୟ ଆଖପାଖରେ ରହୁଥିବା ଆଦିବାସୀ ଲୋକ। ପରିଯୋଜନାରେ ପ୍ରସ୍ତାବିତ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ର ପ୍ରକୃତି ମ୍ୟାନଗ୍ରୁଭ୍ ଓ ସମୁଦ୍ର ଘାସ ଭଳି ଉତ୍ପାଦକ ସ୍ଥାନର ପୁନର୍ବସତି ସହିତ ସୁଧାରିତ ପ୍ରଶାସନ ଓ ସଂରକ୍ଷିତ କ୍ଷେତ୍ର ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରବନ୍ଧନ ମାଧମରେ ଆଦିବାସୀ ଲୋକ ମାନଙ୍କୁ ଲାଭ ପ୍ରଦାନ କରିବ।

32. ଯଦି ଆବଶ୍ୟକ ତେବେ ବିଶିଷ୍ଟ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ସାମାଜିକ ସମାବେଶ ଯୋଜନା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଫ୍ରେମୱାର୍କ (ଏକ ଦେଶୀ ପିପଲ ପ୍ଲାନିଙ୍ଗ ଫ୍ରେମୱାର୍କ ସହିତ ସମାନ) ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି (A ରେ ଉଲ୍ଲେଖିତ)

ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ଓ ସାମାଜିକ ପ୍ରବନ୍ଧନ ଫ୍ରେମୱାର୍କ ଯୋଜନା ପାଇଁ ସଂସ୍ଥାଗତ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଅବଲୋକନ

33. **ESMF** କୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପ ପରିଯୋଜନା ପାଇଁ **MoEFCC** ଓ **UNDP** ଦ୍ୱାରା ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରାଯିବ ଯାହାକି ଯେକୌଣସି ମଧ କାମ କରିବା ପୂର୍ବରୁ କରାଯାଇଥାଏ। **EMSF** ପରିଯୋଜନାରୁ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ଓ ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟାର ସମ୍ଭାବିତ ବିପତ୍ତିକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିଥାଏ ଓ ସେହି ବିପତ୍ତିକୁ ପ୍ରାବନ୍ଧିତ କରିବା ଓ ଅବାଞ୍ଛନୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣୀୟ ଓ ସାମାଜିକ ପ୍ରଭାବକୁ କମ କରିବା ପାଇଁ ହେଉଥିବା ରଣନୀତିଗୁଡ଼ିକୁ ରୂପରେଖା ଦେଇଥାଏ। ଏହା ଛଡ଼ା **EMSF** ସେହି ଅଭିଯୋଗ ପାଇଁ ଏକ ଅଭିଯୋଗ ନିବାରଣ ସିଷ୍ଟମ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ, ଯାହାକି ସେହି ପରିଯୋଜନା ପାଇଁ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇପାରେ, ଯିଏ କି ତାଙ୍କର ବିଚାର ଉପରେ ବିଚାର କରନ୍ତି ନାହିଁ।

34. **MoEFCC, EMSF** ର ଦେଖାଶୁଣା ପାଇଁ ଉତ୍ତରଦାୟୀ ହେବେ। **UNDP** କୁ **MoEFCC** ର ସମର୍ଥନ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା ଓ **EMSF** କୁ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଓ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ଏହାର ଲାଭକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବ। ଯଦି ଆବଶ୍ୟକ, ତେବେ **PMU** ସମୟ ସମୟରେ ଉପଚାର କରୁଥିବା କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଠିକାଦାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଆଯାଉଥିବାକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବ।

1.2.7 ପ୍ରଶାସନ

35. କାର୍ଯ୍ୟ ସମୟରେ ଏହି ଦସ୍ତାବିଜରେ କୌଣସି ସଂଶୋଧନ କିମ୍ବା ଅଦ୍ୟତନ ପାଇଁ MoEFCC ଉତ୍ତରଦାୟୀ ହେବ। ଏହା ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ ଅଟେ, ଯାହାକୁ ଏହା ଅଦ୍ୟତନ ହେଇଥିବାକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ଦିଆହୋଇଥାଏ।

36.ସାଇଟ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକ ନିର୍ମାଣ ସ୍ଥଳରେ ଦୈନିକ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ର ନିରୀକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଉତ୍ତରଦାୟୀ ହେବେ। MoEFCC ମାସିକ ନିରୀକ୍ଷଣ ଦ୍ୱାରା ଏହି ନିରୀକ୍ଷଣ ଗୁଡ଼ିକର ଯାଞ୍ଚ କରିବେ।

37. ଠିକାଦାର ସମସ୍ତ ପ୍ରଶାସନିକ ଓ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣର ରେକର୍ଡ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ବଜାୟ ରଖିବେ ଯେଉଁଥିରେ ଅଭିଯୋଗ ଗୁଡ଼ିକର କାରଣକୁ କମ କରିବା ପାଇଁ ନିଆଯାଇଥିବା ସମସ୍ତ ପଦକ୍ଷେପ ର ରେକର୍ଡ଼ ସହିତ ଅଭୋଯୋଗର ଲଗ୍ ମଧ୍ୟ ସାମିଲ ଥିବ।

38. ଠିକାଦାର ESMF ର ପ୍ରତିଦିନ ର ଅନୁପାଳନ ପାଇଁ ଉତ୍ତରଦାୟୀ ହେବେ।

39. MoEFCC କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ସଂସ୍ଥା ହେବ ଓ ସହଯୋଗୀ ଭାଗୀଦାର ଓ ଠିକାଦାର ମାଧ୍ୟମରେ ESMF ର କାର୍ଯ୍ୟ ଅମଳ ଓ ଅନୁପାଳନ ପାଇଁ ଉତ୍ତରଦାୟୀ ହେବେ। ESMF ଯେକୌଣସି ମଧ୍ୟ ଟେଣ୍ଡର ଦସ୍ତାବିଜର ଭାଗ ହେବ।

40. ଯେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଇଞ୍ଜିନିୟର / ପରିଯୋଜନା ପ୍ରବନ୍ଧକ ଠିକାଦାର ମାନଙ୍କର ପ୍ରବନ୍ଧନ କରିବେ, ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ଓ ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟା ପାଇଁ MoEFCC ଉତ୍ତରଦାୟୀ ହେବେ।

2. ପର୍ଜ୍ୟାବରଣୀୟ ଓ ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟା ପାଇଁ ଆଇନ୍ ଓ ସଂସ୍ଥାଗତ ରୂପରେଖା

2.1 ବିଧାନ, ନୀତି ଓ ନିୟମ

41. ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ବିଧାନ ପରିଯୋଜନାର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ଅଟେ:

କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର

- ବାୟୁ (ପ୍ରଦୂଷଣ ନିବାରଣ ଓ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ) ଅଧିନିୟମ 1981
- ପ୍ରାଚୀନ ସ୍ମାରକ ଓ ପୁରତତ୍ତ୍ୱ ସ୍ଥଳ ଓ ଅବଶେଷ (*AMASR)* ଅଧିନିୟମ 1958 ଓ *AMASR* (ସଂଶୋଧନ ଓ ମାନ୍ୟକରଣ) ଅଧିନିୟମ 2010 – ପ୍ରାଚୀନ ଓ ଐତିହାସିକ ସ୍ମାରକ ଓ ପୁରାତନ ସ୍ଥଳ ଗୁଡ଼ିକର ସଂରକ୍ଷଣ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ମହତ୍ତ୍ୱ ର ସଂରକ୍ଷଣ କରିବା ପାଇଁ ପୁରାତତ୍ତ୍ୱ ଖୋଦେଇ ର ନିୟମନ ପାଇଁ ଓ ମୂର୍ତ୍ତି, ନକ୍ସା ଓ ବସ୍ତୁ ଗୁଡ଼ିକ ଭଳି ଅନ୍ୟ ମାନଙ୍କର ରକ୍ଷା ପାଇଁ ଅଧିନିୟମ।
- ଜୈବିକ ବିବିଧତା ଅଧିନିୟମ : ଜୈବିକ ବିବିଧତାର ସଂରକ୍ଷଣ, ଏହାର କାରକ ଗୁଡ଼ିକର ସ୍ଥାୟୀ ଉପଯୋଗ ଓ ଜୈବିକ ସ୍ରୋତ, ଜ୍ଞାନ ର ଉପଯୋଗରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ଲାଭର ନିଷ୍ପକ୍ଷ ଓ ନ୍ୟାୟ ସଙ୍ଗତ ସହଭାଜନ କରିବା ସହିତ ଏହା ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ସମସ୍ୟା ସହିତ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ସମସ୍ୟାର ସଂରକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଏକ ଅଧିନିୟମ ଅଟେ।
- ବାଲ୍ୟ ଶ୍ରମ (ନିବାରଣ ଓ ନିୟମ) ଅଧିନିୟମ 1986 –କିଛି କାମରେ ପିଲା ମାନଙ୍କୁ କାମ କରିବାରେ ଲଗେଇବା ପାଇଁ ନିବାରଣ କରିବା ପାଇଁ ଓ କିଛି ଅନ୍ୟ ନିଯୋକ୍ତା ମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପିଲା ମାନଙ୍କ ପାଇଁ କାମ କରିବା ପାଇଁ ସର୍ତ୍ତକୁ ବିନିୟମିତ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ଅଧିନିୟମ
- ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଜଳୀୟ କୃଷି ପ୍ରାଧିକରଣ ଅଧିନିୟମ 2005 – ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ କୂଳରେ ମତ୍ସ୍ୟପାଳନ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ସହିତ ବିନିୟମିତ କରିବା ପାଇଁ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଜଳୀୟ କୃଷି ର ପ୍ରାଧିକରଣର ସ୍ଥାପନା କରିବା ପାଇଁ ଓ ଏହା ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ସମସ୍ୟା ସହିତ କିମ୍ବା ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ସଂଯୁକ୍ତ ସମସ୍ୟା ପାଇଁ ଏକ ଅଧିନିୟମ।
- ବିନାଶକାରୀ ପୋକ ଏବଂ କୀଟ ଅଧିନିୟମ 1914 – ଭାରତରେ କୀଟ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ଅଧିନିୟମ, ଯାହାକି ଯେକୌଣସି କୀଟ, କବକ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କୀଟ ମାଧ୍ୟମରେ ଏକ ସ୍ଥାନ ରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନ କୁ ପରିବହନ କରେ, ଯାହାକି ଫସଲ ପାଇଁ ବିନାଶକାରୀ ହୋଇପାରେ।
- ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ପ୍ରବନ୍ଧନ ଅଧିନିୟମ 2005 – ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ର ପ୍ରଭାବୀ ପ୍ରବନ୍ଧନ ଓ ତା ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ସମସ୍ୟା କିମ୍ବା ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ସମସ୍ୟା ପାଇଁ ଅଧିନିୟମ
- ନିୟୋଜନ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ (ଶୂନ୍ୟତା ର ନିଶ୍ଚିତ ସୂଚନା) ଅଧିନିୟମ 1959 – *CNB* ଅଧିନିୟମ ସେହି ରାଜ୍ୟ କିମ୍ବା କ୍ଷେତ୍ରର ସାର୍ବଜନିକ କ୍ଷେତ୍ରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନରେ ନିଯୋକ୍ତା ମାନଙ୍କୁ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ କରିଦେଇଛି ଯେ ସେହି ପ୍ରତିଷ୍ଠାନରେ ଯେକୌଣସି ମଧ ଶୂନ୍ୟତା ପୂରଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଏହି ଭଳି ନିୟୋଜନ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟକୁ ଶୂନ୍ୟତା ଭାବରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରାଯାଇପାରେ।
- ପର୍ଜ୍ୟାବରଣ (ସଂରକ୍ଷଣ) ଅଧିନିୟମ 1986 - ପର୍ଜ୍ୟାବରଣ ର ସଂରକ୍ଷଣ, ସୁଧାର ଓ ସଂଯୁକ୍ତ ସମସ୍ୟା ଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ଏକ ଅଧିନିୟମ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି।
- ଖାଦ୍ୟ ସୁରକ୍ଷା ଓ ମାନଦଣ୍ଡ ଅଧିନିୟମ 2006 – ଭୋଜନ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଆଇନକୁ ଦୃଢ଼ କରିବା ପାଇଁ, ଖାଦ୍ୟ ସୁରକ୍ଷା ଓ ମାନଦଣ୍ଡ ପ୍ରାଧିକରଣ ସ୍ଥାପନା କରି ଖାଦ୍ୟ ଓ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ବିଜ୍ଞାନ ଆଧାରିତ ମାନଦଣ୍ଡକୁ ବିସ୍ତାର କରି ମାନବ ଉପଭୋଗ ପାଇଁ ସୁରକ୍ଷିତ ଓ ପୃଷ୍ଟସାରଯୁକ୍ତ ଭୋଜନର ଉପଲବ୍ଧତା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ତାହାର ନିର୍ମାଣ, ଭଣ୍ଡାରଣ, ବିତରଣ, ବିକ୍ରି ଓ ଆମଦାନୀକୁ ବିନିୟମିତ କରିବା ପାଇଁ ଓ ଏହା ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କିମ୍ବା ସେହି ସମ୍ବନ୍ଧିତ ସମସ୍ୟା ଗୁଡିକ ପାଇଁ ଏହି ଅଧିନିୟମ ସ୍ଥାପିତ କରାଯାଇଛି।
- ବଣ (ସଂରକ୍ଷଣ) ଅଧିନିୟମ 1980 (1988 ରେ ସଂଶୋଧନ ହୋଇଥିଲା) : ବଣ ର ସଂରକ୍ଷଣ ଓ ଏହା ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ସମସ୍ୟା କିମ୍ବା ସହାୟକ କିମ୍ବା ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ସମସ୍ୟା ପାଇଁ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିବା ଅଧିନିୟମ

- ଭାରତୀୟ ମତ୍ସ୍ୟ ପାଳନ ଅଧିନିୟମ 1987 – ମତ୍ସ୍ୟପାଳନ ସମ୍ବନ୍ଧିତ କିଛି ସମସ୍ୟା ପାଇଁ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଉଥିବା ଅଧିନିୟମ। ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କୁ ନିୟମ (ଯଥା ଓଡ଼ିଶାରେ ମାଛ ଧରିବା ସମୟରେ ନିୟମ ଓ ପ୍ରତିବନ୍ଧ) ବନେଇବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ଦେଇଥାଏ।
- ଭାରତୀୟ ବଣ ଅଧିନିୟମ 1927 – ବଣ ଉତ୍ପାଦ ର ପରିବହନ, କାଠ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବଣ ଉତ୍ପାଦ ଉପରେ ଲଗାଯାଉଥିବା ଶୁଳ୍କ ଓ ବଣ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଆଇନ କୁ ଦୃଢ କରିବା ପାଇଁ ଅଧିନିୟମ
- ଭାରତର ବନ୍ଦର ଅଧିନିୟମ – 1908
- ଅନ୍ତର୍ଦେଶୀୟ ଜାହାଜ ଅଧିନିୟମ 1917 ଓ . ଅନ୍ତର୍ଦେଶୀୟ ଜାହାଜ (ସଂଶୋଧନ) ଅଧିନିୟମ 2007 – ଜାହାଜ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରୟୋଗ, ପ୍ରମାଣନ ଓ ପ୍ରଦୂଷଣର ନିବାରଣ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅଧିନିୟମ।
- କୀଟନାଶକ ଅଧିନିୟମ 1968 ଓ କୀଟନାଶକ (ସଂଶୋଧନ) ଅଧିନିୟମ 2000 – ମନୁଷ୍ୟ କିମ୍ବା ପଶୁ ମାନଙ୍କର ବିପତ୍ତି, ତାଙ୍କ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ସମସ୍ୟାକୁ ଅଟକେଇବା ପାଇଁ ଓ ଆମଦାନୀ, ନିର୍ମାଣ, ବିକ୍ରି, ପରିବହନ, ବିତରଣ ଓ ଉପଯୋଗ ପାଇଁ ଲାଗୁ ହେଉଥିବା ଅଧିନିୟମ।
- ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସହକାରୀ ବିକାଶ ନିଗମ ଅଧିନିୟମ 1962 ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସହକାରୀ ବିକାଶ ନିଗମ (ସଂଶୋଧନ) ଅଧିନିୟମ 2002 – ଉତ୍ପାଦନ, ପ୍ରକ୍ରିୟାକରଣ, ବ୍ୟବସାୟ, ଭଣ୍ଡାରଣ, କୃଷି ଉତ୍ପାଦର ଆମଦାନୀ ଓ ରପ୍ତାନି, ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଓ ସହକାରୀ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଉପରେ କିଛି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଓ ଏହା ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ସମସ୍ୟା ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ପ୍ରୋତ୍ସାହନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପାଇଁ ନିଗମର ସମାବେଶ ଓ ବିନିୟମ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ଅଧିନିୟମ।
- ଅନୁସୂଚିତ ଜାତି ଓ ଅନୁସୂଚିତ ଜନଜାତି ର ଆଦେଶ (ସଂଶୋଧନ) ଅଧିନିୟମ 2002 – ଅନୁସୂଚିତ ଜନଜାତି ସୂଚୀରେ କିଛି ଜନଜାତି କିମ୍ବା ଆଦିବାସୀ ସମୁଦାୟ କିମ୍ବା ଜନଜାତି କିମ୍ବା ଆଦିବାସୀ ସମୁଦାୟ ମାନଙ୍କ ଭିତରେ କୌଣସି ସମୂହ କିମ୍ବା ଏଭଳି ଜନଜାତି କିମ୍ବା ସମୁଦାୟ ମାନଙ୍କ ସମକକ୍ଷ ନାମ କିମ୍ବା ସମାନାର୍ଥୀ, କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରତିବନ୍ଧ ଓ ବିଭାଜନ ଓ ବିଶିଷ୍ଟ ସମସ୍ୟାର ଦୃଢତାକୁ ନିରାକରଣ କରିବା ପାଇଁ ;ଅନୁସୂଚିତ ଜାତି ମାନଙ୍କ ସୂଚୀରେ କୌଣସି ଜାତି ସମ୍ବନ୍ଧିତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧ ଲାଗୁ କରିବା, ଅନୁସୂଚିତ ଜାତି ଓ ଅନୁସୂଚିତ ଜନଜାତି ମାନଙ୍କ ସୂଚୀରୁ କିଛି ଜାତି ଓ ଜନଜାତି ମାନଙ୍କୁ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିବା ଏକ ଅଧିନିୟମ ଅଟେ।
- ଅନୁସୂଚିତ ଜନଜାତି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ବଣ ନିବାସୀ (ବଣ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମାନ୍ୟତାପ୍ରାପ୍ତ) ଅଧିନିୟମ 2006 – ଜଙ୍ଗଲର ଅଧିକାରୀ ଓ ବଣରେ ବଣ ଭୂମିରେ ଅନୁସୂଚିତ ଜନଜାତି ଓ ପାରମ୍ପରିକ ଜଙ୍ଗଲରେ ରହୁଥିବା ଲୋକ ମାନଙ୍କର ପରିଚୟ ଓ ତାଙ୍କୁ ନିଜ ଅଧୀନରେ ନେଉଥିବା ଅଧିନିୟମ ଯାହାକି ସମସ୍ତ ପୀଢିର ଲୋକମାନେ ଏହି ଭଳି ଜଙ୍ଗଲରେ ରହି ଆସୁଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଅଧିକାରକୁ ଦାଖଲ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ, ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରୀ ମାନଙ୍କର ଅଧିକାରକୁ ରେକର୍ଡ କରିବା ପାଇଁ ଢାଞ୍ଚା ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ଓ ବଣ ଭୂମି ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଏହିଭଳି ମାନ୍ୟତା ଓ ନିଷେଧ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ପ୍ରମାଣ ପ୍ରକୃତି ଦିଏ। ବଣ ନିବାସ ଅନୁସୂଚିତ ଜନଜାତି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ବଣ ନିବାସୀ ମାନଙ୍କର ମାନ୍ୟତା ପ୍ରାପ୍ତ ଅଧିକାର ଗୁଡିକରେ ସ୍ଥାୟୀ ଉପଯୋଗ, ଜୈବ ବିବିଧତାର ସଂରକ୍ଷଣ ଓ ପାରିସ୍ଥିତିକ ସନ୍ତୁଳନ ର ରକ୍ଷଣବେକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଦାୟିତ୍ୱ ଓ ପ୍ରାଧିକରଣ ସାମିଲ ଥାଏ ଓ ଏହି ଭଳି ଜଙ୍ଗଲର ସଂରକ୍ଷଣ ଶାସନକୁ ମଜବୁତ କରି ଜଙ୍ଗଲର ନିବାସ ଅନୁସୂଚିତ ଜନଜାତି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀଙ୍କର ଖାଦ୍ୟ ସୁରକ୍ଷାକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ଅଟେ।
- ବୀଜ ଅଧିନିୟମ 1966 – ବିକ୍ରି ପାଇଁ ନିଶ୍ଚିତ ଗୁଣବତ୍ତା ଗୁଡିକୁ ନିୟମିତ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ଅଧିନିୟମ
- ସମାଜ ପଞ୍ଜୀକରଣ ଅଧିନିୟମ 18

ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ

- କୃଷି ଉତ୍ପାଦ ଓ ପଶୁଧନ ବଜାର ଅଧିନିୟମ, 1966 – 1966ରେ ଅଧିନିୟମ ସଂଖ୍ୟା – କୃଷି ଉତ୍ପାଦ, ପଶୁଧନ ଓ ପଶୁ ମାନଙ୍କର ଉତ୍ପାଦର କ୍ରୟ ଓ ବିକ୍ରୟ ର ନିୟମ ଜନିତ ଆଇନ୍ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ବଜାରର ସ୍ଥାପନା।
- ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ ଜଳୀୟ ଚାଷ ବୀଜ (ଗୁଣବତ୍ତା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ) ଅଧିନିୟମ 2006 – ବିକ୍ରି ପାଇଁ ଜଳୀୟ ସଂସ୍କୃତି ବୀଜର ଗୁଣବତ୍ତାକୁ ନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ କରି ତାହା ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହେବା ପାଇଁ ଅଧିନିୟମ ପ୍ରଦାନ କରିବା।
- ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ ଜଳ କର ଅଧିନିୟମ 1988 – 1988 ର ଅଧିନିୟମ ସଂଖ୍ୟା 11

- ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ ରାଜ୍ୟରେ ଜଳ କର ର ଅସୁଲି ଓ ସଂଗ୍ରହ ପାଇଁ ଯୁକ୍ତିକରଣ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ଓ ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏହା ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ସମସ୍ୟା କିମ୍ବା ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ସମସ୍ୟା ପାଇଁ ଏକ ଅଧିନିୟମ ଅଟେ। ସରକାରଙ୍କର ଧାରା 4 ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଧିସୂଚିତ ସେଚନରେ କୌଣସି ମଧ୍ୟ ସରକାରୀ ସ୍ରୋତରେ ସେଚନ ଓ ଜଳୀୟ କୃଷି ର ପ୍ରୟୋଜନ ପାଇଁ ପାଣି ଦେଉଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭୂମି ସମ୍ଭର୍ଭରେ ଅସୁଲି ଓ ଜମା କରିବାର ଅଧିକାରୀ ହେବେ।
- ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ, ଜଳ, ଭୂମି ଓ ବୃକ୍ଷ ଅଧିନିୟମ 2002 - ଜଳ ସଂରକ୍ଷଣ, ଭୂମି ଓ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ସମସ୍ୟାର ସୁରକ୍ଷା ଓ ସଂରକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଜଳ ସଂରକ୍ଷଣ ଓ ବୃକ୍ଷକୁ କଭର କରି ଭୂମି ଓ ସମତଳରେ ପାଣିର ଶୋଷଣ ଓ ଉପଯୋଗ କୁ ନିୟମିତ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ଅଧିନିୟମ।
- ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ ଉଦ୍ୟୋଗ ନୀତି 2015 – 2020
- ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ ରାଜ୍ୟ ବଣ ନୀତି 2002
- ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ନିୟମ କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିନିୟମ
- ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ନିୟମ କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିସୂଚନା 1991 ଓ 2011

<u>ମହାରାଷ୍ଟ୍ର</u>

• ମହାରାଷ୍ଟ୍ର କୃଷି ଉତ୍ପାଦ ବ୍ୟବସାୟ (ନିୟମ) (ସଂଶୋଧନ) ଅଧିନିୟମ, 2005 – 2005 ର ଅଧିନିୟମ ସଂଖ୍ୟା 48 –ସଂଶୋଧିତ ଲାଇସେନ୍ସ ର ଆବଶ୍ୟକତା, ପ୍ରଶାସନିକ ଓ ଆଇନ୍ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ସହିତ ସଉଦା କରିବା , ଯଥା – କିଭଳି କୃଷି ଉତ୍ପାଦକୁ କୃଷକ ମାନଙ୍କଠାରୁ ସିଧାସଳଖ କିଣିବା, ଏକ କିମ୍ବା ଏକାଧିକ ବଜାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବଜାର କିମ୍ବା କୃଷକ ଉପଭୋକ୍ତା ବଜାର ର ସ୍ଥାପନା କିଭଳି କରିବା, ମହାରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଲାଇସେନ୍ସ ଇତ୍ୟାଦି ଦେବା କିମ୍ବା ନବୀକରଣ ପାଇଁ ଡାଇରେକ୍ଟରଙ୍କୁ କିଭଳି ଆବେଦନ କରିବା ଇତ୍ୟାଦି ଉପରେ ହେଉଥିବା କୃଷି ଉତ୍ପାଦ ବ୍ୟବସାୟକୁ ସଂଶୋଧିତ କରି ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିଥାଏ।

• ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଜିଲ୍ଲା ପରିଷଦ ଓ ପଞ୍ଚାୟତ ସମିତି ଅଧିନିୟମ 1959

• ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ସାମୁଦ୍ରିକ ମତ୍ସ୍ୟପାଳନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଅଧିନିୟମ

• ଭାରତୀୟ ବଣ ଅଧିନିୟମ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଏକୀକରଣ ଓ ସଂଶୋଧନ ଅଧିନିୟମ

• ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଗୋରୁ ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶ ଅଧିନିୟମ

• ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ବଣ ଉତ୍ପାଦନ ନିୟାମକ ଓ ବ୍ୟବସାୟ ଅଧିନିୟମ

• ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବୁଝାମଣା ଅଧିନିୟମ ର ସଂଶୋଧନ ଦ୍ୱାରା ବଣର ଆପୂର୍ତ୍ତି

• ମହାରାଷ୍ଟ୍ର *S. Ts.* ସମ୍ବନ୍ଧିତ ନିବାସୀ ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବୃକ୍ଷ କଟେଇ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଅଧିନିୟମ

• ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ର ବ୍ୟବସାୟ ଅଧିନିୟମ ର *M. F. P.* ଅଧିନିୟମ

• ମହାରାଷ୍ଟ୍ରରେ ବୃକ୍ଷ କଟେଇ ର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଅଧିନିୟମ

• ସରକାର କିମ୍ବା ବଣ ବିକାଶ ନିଗମ ନିରନ୍ତରତା ଅଧିନିୟମ ଦ୍ୱାରା ବଣ ଉତ୍ପାଦର ବିକ୍ରି ଉପରେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ବଣ ବିକାଶ କର

• ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ବଣ ନୀତି

• ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବଣ ଅଧିନିୟମ

• 2015 ର ସେବା ଅଧିନିୟମ ସଂଖ୍ୟା ___ ପାଇଁ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ର ଅଧିକାର

• ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଅନୁସୂଚିତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲଘୁ ବଣ ଉତ୍ପାଦନ ମାଲିକତ୍ୱ ର ସ୍ଥାନାନ୍ତରଣ ଓ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଲଘୁ ବଣ ଉତ୍ପାଦ ବ୍ୟବସାୟ ଓ ସଂଶୋଧନ ଅଧିନିୟମ ର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ

• ଡ୍ରାଫ୍ଟ ବାଉଁଶ ନୀତି

• ପାରିସ୍ଥିତିକ ପର୍ଯ୍ୟଟନ ନୀତି

- ଉର୍ବରକ (ନିୟନ୍ତ୍ରଣ) ଆଦେଶ, 1957/1985 (ଏଫସିଓ)
- ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଉପରେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଷ୍ଟେଟ୍ ଆକ୍ସନ ପ୍ଲାନ (*MSAAPCC)*
- ଖାରା ପାଣି ଭୂମି ପଟା ନୀତି / ବ୍ରାକିସ୍ ୱାଟର ଲ୍ୟାଣ୍ଡ ଲିଜିଙ୍ଗ୍ ପଲିସୀ
- ବ୍ୟାପକ ସାମୁଦ୍ରିକ ମତ୍ସ୍ୟ ପାଳନ ନୀତି – ଭାରତ ସରକାର
- ବିଭାଗୀୟ ସଂଗ୍ରହଣ ନୀତି
- ବୃକ୍ଷ ବିଭିନ୍ନତା ଓ କୃଷକ ମାନଙ୍କ ଅଧିକାର ଅଧିନିୟମ (*PPVFRA)* ର ସଂରକ୍ଷଣ

<u>ଓଡ଼ିଶା</u>

- କୃଷି ଉତ୍ପାଦ ବଜାର (ସଂଶୋଧନ) ଅଧିନିୟମ 2006 – 2006 ର ଅଧିନିୟମ ସଂଖ୍ୟା *XX*

- ପର୍ଜ୍ୟାବରଣ (ସଂରକ୍ଷଣ) ଅଧିନିୟମ, 1986

- ଭୂମି ସମାଧାନ ଅଧିନିୟମ, 1962 – ଏହା ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟରେ ସରକାରୀ ଭୂମିର ସମାଧାନ ପାଇଁ ଏକ ଅଧିନିୟମ ଅଟେ। ଏହା ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସହିତ ଅଲଗା ଅଲଗା ଆଇନ୍ କୁ ବ୍ୟବସ୍ଥାହୀନ ନ କରି ରାଜ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶରେ ଲାଗୁ ବିଭିନ୍ନ ଅଧିନିୟମ, ନିୟମ, ଆଦେଶ, ପରମ୍ପରାଗତ ପ୍ରଥା, ଓ ଉପଯୋଗରେ ସରକାରୀ ଅପଚିଷ୍ଟ ଜଳର ପଟା ବିଷୟରେ ସମାନ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ର ଏକ ସମୂହ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ। ରାଜ୍ୟରେ ଅପଚିଷ୍ଟ ଜଳର ସମାଧାନ ସମାନ ରୂପରେ ଏକ ଯୋଜନାବଦ୍ଧ ଧାରାରେ କରାଯିବ।

- ସାମୁଦ୍ରିକ ମତ୍ସ୍ୟପାଳନ ଅଧିନିୟମ 1982 – 1982ର ଅଧିନିୟମ ସଂଖ୍ୟା 10

- ଓଡ଼ିଶା ଗାଈ ଓ କୁକୁଡ଼ା ଖାଦ୍ୟ (ନିୟନ୍ତ୍ରଣ) ଅଧିନିୟମ, 1979 – ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟରେ ଗାଈ ଓ କୁକୁଡ଼ା ପାଳନରେ ଉତ୍ପାଦନ ଓ ଗୁଣବତ୍ତାର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଁ ଏକ ଅଧିନିୟମ। ଏହା ମାଛ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ଲାଣ୍ଟ ର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ହୋଇପାରେ।

- ଓଡ଼ିଶା ବଣ ଅଧିନିୟମ, 1972 – 1972 ର ଅଧିନିୟମ ସଂଖ୍ୟା 14 ସଂରକ୍ଷିତ ବଣ ଓ କ୍ଷେତ୍ର ଗୁଡ଼ିକୁ ଚିତ୍ରିତ କରିଥାଏ

- ଓଡ଼ିଶା ସାମୁଦ୍ରିକ ମତ୍ସ୍ୟ ପାଳନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଅଧିନିୟମ, 1982 – ଏହା 1 ନଭେମ୍ବର ଓ 31 ମଇ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ଅଲିଭ୍ ରିଡିଲ୍ ସାଗରରେ କଇଁଛ ମଣ୍ଡଳୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମାଛ ଧରିବାକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିଥାଏ।

- ଓଡ଼ିଶା ସେଚନ ନିୟମ 2010

- ରାଜ୍ୟ ଜଳ ଯୋଜନା 2004

- ଓଡ଼ିଶା ମତ୍ସ୍ୟ ମାଳନ ନୀତି 2015

- ଓଡ଼ିଶା ସାମୁଦ୍ରିକ ମତ୍ସ୍ୟ ପାଳନ ନୀତି ନିୟନ୍ତ୍ର ଅଧିନିୟମ 1983

- ଓଡ଼ିଶା ଜଳାଶୟ ମତ୍ସ୍ୟ ପାଳନ ନୀତି

- ଓଡ଼ିଶା ଉଦ୍ୟୋଗ (ରିସିଲିଜେସନ୍) ଅଧିନିୟମ 2004ର ପ୍ରଶାସନ

- ଓଡ଼ିଶା ଉଦ୍ୟୋଗ (ସୁବିଧା) ନିୟମ 2005

- ରାଜ୍ୟ ଆପଦ ପ୍ରବନ୍ଧନ ନୀତି

- ତାପ ଲହଡି କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଜନା

- ଆପଦ ପ୍ରବନ୍ଧନ ଅଧିନିୟମ 2005

- ଓଡ଼ିଶା ପର୍ଯ୍ୟଟନ ନୀତି 2013
- ଓଡ଼ିଶା ମନୋରଞ୍ଜନ କର ଅଧିନିୟମ 2006
- ଓଡ଼ିଶା ସଙ୍ଗୀତ ନାଟକ ସଂସ୍ଥା ପୁରସ୍କାର ନିୟମ 2013
- ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କ୍ଷେତ୍ର (*CRZ*)
- ଓଡ଼ିଶା ବଣ ଅଧିନିୟମ 1972
- ଓଡ଼ିଶା ବଣ (ସଂଶୋଧନ) ଅଧିନିୟମ 1982
- ଓଡ଼ିଶା ଜୈବିକ ବିବିଧତା ଅଧିନିୟମ 2012

2.2 **ର୍ଦ୍ଧାରଣନି ପ୍ରଭାବ ପର୍ଜ୍ୟାବରଣୀୟ ଭାରତରେ**

42. ସ୍ଥାୟୀ ବିକାଶ ପାଇଁ ପ୍ରାକୃତିକ ସ୍ରୋତ ର ଅଧିକତମ ଉପଯୋଗକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ପର୍ଜ୍ୟାବରଣୀୟ ପ୍ରଭାବର ଆକଳନ (EIA) ପାଇଁ ଏକ ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରବନ୍ଧନ ଉପକରଣ ଅଟେ।

43. ଭାରତ ସରକାର ପର୍ଜ୍ୟାବରଣ ବିକାଶ (ସଂରକ୍ଷଣ) ଅଧିନିୟମ 1986 ରେ ସମସ୍ତ ବିକାଶ ପରିଯୋଜନା ଗୁଡିକର ନିର୍ମାଣ ଓ ସଂଚାଳନ ପାଇଁ ପର୍ଜ୍ୟାବରଣୀୟ ମଞ୍ଜୁରୀ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା ପାଇଁ **EIA** ରୁ ଆଇନ୍ ଜନିତ ଆବଶ୍ୟକତା ଗୁଡ଼ିକୁ ଲାଗୁ କରାଯିବ। 1994 ରେ ପର୍ଜ୍ୟାବରଣ (ସଂରକ୍ଷଣ) ଅଧିନିୟମ ଓ 1986 ର ନିୟମ ଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ପର୍ଜ୍ୟାବରଣ ଓ ବଣ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ ଏକ ଅଧିସୂଚନା ଜାରି କରିଛନ୍ତି ଯାହାକି ବିସ୍ତାର ଓ ଆଧୁନିକୀକରଣ ପାଇଁ ଓ 1994 ରେ ଅଧିସୂଚନା ର ଅନୁସୂଚୀ **I** ରେ ସୂଚୀବଦ୍ଧ କରାଯାଇଥିବା ନୂଆ ପରିଯୋଜନା ପାଇଁ ଆଇନ୍ ଅନୁଯାୟୀ ପର୍ଜ୍ୟାବରଣକୁ ଠିକ କରିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ଦେଉଛି।

44. ଅନୁସୂଚୀ **I** ରେ ତିନିଟି ଶ୍ରେଣୀର ପରିଯୋଜନା (1, 2 ଓ 3) ସାମିଲ ଅଛି। ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଙ୍କୁ କିଛି ଶ୍ରେଣୀ 2 ପରିଯୋଜନା ପାଇଁ ଅଧିକାର ଦିଆଯିଛି ଓ କିଛି ଶ୍ରେଣୀ 3 ପରିଯୋଜନା ଗୁଡ଼ିକୁ **EIA** ପ୍ରକ୍ରିୟା ଦେଇ ପାରିହେବାକୁ ପଡିପାରେ। ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କର ସତ୍ତା ଏହି ପ୍ରତିନିଧିମଣ୍ଡଳ ର ଦୂରତା / କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରତିବନ୍ଧ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଟେ, ଉଦାହରଣ ପାଇଁ : 25 କିଲୋମିଟର ମଧରେ ଆରକ୍ଷିତ ହୋଇଥିବା ବଣ ଗୁଡ଼ିକ ପାରିସ୍ଥିତିକ ରୂପରେ ସଂବେଦନଶୀଳ (ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଉଦ୍ୟାନ,ଅଭୟାରଣ୍ୟ, ବାୟୋସ୍ଫୀଅର ରିଜର୍ଭ ଓ ଗମ୍ଭୀର ରୂପରେ ପ୍ରଦୂଷିତ କ୍ଷେତ୍ର ସହିତ) କ୍ଷେତ୍ର ଓ ଅନ୍ତର ରାଜ୍ୟ ସୀମାର 50 କିଲୋମିଟର ଭିତରେ ସ୍ଥିତ ଯେକୌଣସି ପରିଯୋଜନା ପାଇଁ ପର୍ଜ୍ୟବରଣ ମଞ୍ଜୁରୀ ଆବଶ୍ୟକତା କରିଥାଏ।

45. **EIA** ର ପ୍ରଥମ ଚରଣ ସ୍କ୍ରିନିଙ୍ଗ୍ ଅଟେ। ସ୍କ୍ରିନିଙ୍ଗ୍ ସମୟରେ ପରିଯୋଜନାକୁ **EIA** ର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି କି ନାହିଁ ତାହା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରିବା ପାଇଁ ବିକାଶକଙ୍କୁ ସୂଚନାର ପୂର୍ବ ବ୍ୟବାହାର୍ଜ୍ୟତା ସ୍ତରର ଆବଶ୍ୟକତା ହେବ। ପରିଯୋଜନାକୁ **EIA** ପ୍ରକ୍ରିୟାର ବିସ୍ତୃତ ଇଞ୍ଜିନିଅରିଙ୍ଗ୍ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଦେଇ ପାରି ହେବାକୁ ପଡିପାରେ, ଥରେ ଏହା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରାଯିବା ମାତ୍ରେ ପର୍ଜ୍ୟାବରଣ ଓ ସାମାଜିକ ଅଧୟନ ଗୁଡ଼ିକର ଆୟୋଜନ କରାଯିବା ଉଚିତ। **EIA** ପ୍ରକ୍ରିୟା ଚିତ୍ର 2 ରେ ଦର୍ଶାଯାଇଛି।

46. ଆବେଦନ ପ୍ରାଧିକରଣ ଦ୍ୱାରା **EIA** ଅଧିସୂଚନାରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମସ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ଦସ୍ତାବିଜ ସହିତ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ମାତ୍ରେ ଏହା ପର୍ଜ୍ୟାବରଣ ସମିତି ମାନେ ଏହାକୁ ରଖିବା ପୂର୍ବରୁ ମନ୍ତ୍ରାଳୟର ଯାନ୍ତ୍ରିକ କର୍ମଚାରୀ ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଯାଞ୍ଚ କରାଯାଇଥାଏ। ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରୁଥିବା ସମିତି ପରିଯୋଜନାର ଅଧିକାରୀ ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଙ୍କଗୁଡ଼ିକ ଆଧାରରେ ପରିଯୋଜନାର ପ୍ରଭାବର ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରିଥାଏ ଓ ଯଦି ଆବଶ୍ୟକ ତେବେ ସ୍ଥାନର ଭ୍ରମଣ କରି କିମ୍ବା ବିଭିନ୍ନ ପର୍ଜ୍ୟାବରଣୀୟ ପକ୍ଷ ଗୁଡ଼ିକର ଆକସ୍ମିକ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ମଧ କରାଯାଇଥାଏ। ଏହି ଭଳି ପରୀକ୍ଷା ଗୁଡ଼ିକ ଆଧାରରେ ସମିତି ଗୁଡ଼ିକ ପରିଯୋଜନାକୁ ସ୍ୱୀକୃତି କିମ୍ବା ଅସ୍ୱୀକୃତି ପାଇଁ ସୁପାରିସ କରନ୍ତି, ଯାହାକି ସ୍ୱୀକୃତି କିମ୍ବା ଅସ୍ୱୀକୃତି ପାଇଁ ମନ୍ତ୍ରାଳୟକୁ ପଠାଯାଇଥାଏ।

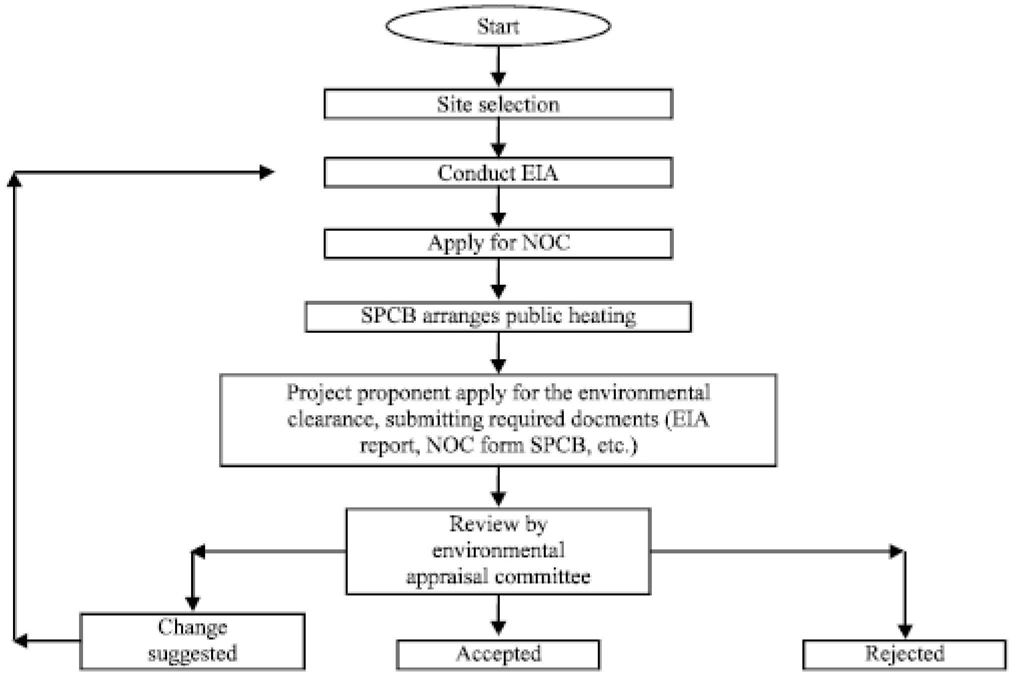

47.

ଚିତ୍ର 2 ଭାରତରେ EIA ପ୍ରକ୍ରିୟା

48. ଖଣି, ବନ୍ଦର ଓ ବନ୍ଦର ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ ଭଳି ବିଶେଷ ସାଇଟ ପରିଯୋଜନାରେ ଏକ ଦୁଇ ଚରଣ ବିଶିଷ୍ଟ ମଞ୍ଜୁରୀ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆପଣା ଯାଇଛି, ଯାହାଦ୍ୱାରା ପରିଯୋଜନା ଅଧିକାରୀଙ୍କୁ ନିଜର ପରିଯୋଜନା ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ମଞ୍ଜୁରୀ ପାଇଁ ଆବେଦନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ କ୍ଷେତ୍ର ନିକାସୀ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ। ଏଠାରେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରକୁ ପରିହେଜ କରିବାକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବାକୁ ହେବ, ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ର ପାରିସ୍ଥିତିକ ଧାରା ଅନୁସାରେ ସୁକୁମାର ଥିବ ଓ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଅନୁସାରେ ସଂବେଦନଶୀଳ ଥିବ। ଯେଉଁ ପରିଯୋଜନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମସ୍ତ ସୂଚନା ପରିଯୋଜନାର ସମର୍ଥକ ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥିବ, ତାହା ବିଷୟରେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ 90 ଦିନ ଭିତରେ ନିଆଯାଇଥାଏ। (http://envfor.nic.in/division/introduction-8).

49. ଭାରତର ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ସଂରକ୍ଷଣ ଅଧିନିୟମ 1986 ଅନ୍ତର୍ଗତ, ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ଓ ବଣ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ (MoEF) ଦ୍ୱାରା ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ଗୁଡ଼ିକର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଁ 1991 ମସିହାରେ ଅଧିସୂଚନା ଜାରି କରାଯାଇଥିଲା। ଅଧିସୂଚନା ଅନୁସାରେ ଉଚ୍ଚ ତରଙ୍ଗ ରେଖା (HTL) ରୁ 500 ମିଟର ଭିତର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୂମି, ନଦୀମୁହାଁଣ, ଆବଦ୍ଧ ଜଳ, ନଦୀ ଓ ଜୁଆର ଜନିତ ଅସ୍ଥିରତା ଯୋଗୁଁ କୂଳରେ 100 ମିଟର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବସ୍ଥାକୁ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଅଧିନିୟମ କ୍ଷେତ୍ର (CRZ) କୁହାଯାଇଥାଏ। ଏହି ଅଧିସୂଚନାରେ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନର ଭିତର ଜୁଆର କ୍ଷେତ୍ର ଓ ଭୂମି ସାମିଲ ଅଛି ଓ ଏଥିରେ ମହାସାଗର ଭାଗ ସାମିଲ ନାହିଁ। ଅଧିସୂଚନା CRZ ରେ ଉଦ୍ୟୋଗ କିମ୍ବା ପ୍ରକ୍ରିୟାକରଣ ପ୍ଲାଣ୍ଟର ସ୍ଥାପନା ଓ ବିସ୍ତାର ଉପରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧ ଲଗେଇଥିଲେ।

50. ଭୂମିର କୂଳରେ HTL ର 500 ମିଟର ଭିତରେ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ର ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇ ରହିଛି, ଯାହାକି ଚାରି ଟି ଶ୍ରେଣୀ ରେ ବିଭାଗ କରାଯାଇଛି :

- CRZ -1 : ଏହା ପାରିସ୍ଥିତିକ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ କ୍ଷେତ୍ର ଅଟେ, ଯାହାକି ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ରର ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମକୁ ବଜାୟ ରଖିବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ। ତାହା କମ ଓ ଉଚ୍ଚ ଜୁଆର ରେଖା ମଧ୍ୟରେ ରହିଥାଏ। ଏଠାରେ ପ୍ରାକୃତିକ ଗ୍ୟାସର ଅନ୍ୱେଷଣ ଲବଣ ନିକାସ ର ଅନୁମତି ମିଳିଥାଏ।

- CRZ – 2 : ଏହି ଶ୍ରେଣୀରେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ସାମିଲ ଅଛି, ଯାହାକି ପୂର୍ବରୁ ହିଁ କୂଳରେଖାରେ ବନ୍ଦ କରିଦିଆଯାଇଛି। ଏହି କାରଣ ଯୋଗୁଁ, ଶବ୍ଦ 'ବିକଶିତ କ୍ଷେତ୍ର' ର ଉପଯୋଗ ନଗରପାଳିକା ସୀମାର ଭିତର କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ଆଇନ୍ ଅନୁଯାୟୀ ନିର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଟ ସହରୀ କ୍ଷେତ୍ର ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥାଏ, ଯାହାକି ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ବହୁ ସ୍ଥାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବନାଯାଇଛି ଓ ତାହାକୁ ଜଳ ନିକାସୀ, ପ୍ରସ୍ତାବିତ ସଡ଼କ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମୌଳିକ ସୁବିଧା ସହିତ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥାଏ।

- CRZ – 3 : ଗ୍ରାମୀଣ ଓ ସହରୀ ସ୍ଥାନ ଯାହାକି ଉପରେ ଦିଆଯାଇଥିବା 1 ଓ 2 ର ବାହାରେ ଆସିଥାଏ। କୃଷି ସମ୍ବନ୍ଧିତ କିଛି ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି, କିଛି ସାର୍ବଜନୀକ ସୁବିଧା ଭଳି କାର୍ଯ୍ୟ କୁ ମଧ୍ୟ ଏହିଭଳି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନୁମତି ନାହିଁ।

- **CRZ – 4 :** ଏହା ଜଳୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ଷେତ୍ରୀୟ ସୀମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଟେ। ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମତ୍ସ୍ୟ ପାଳନ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧିତ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ପାଇଁ ଅନୁମତି ଅଛି। ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କଠିନ ଅପଚିଷ୍ଟ ଗୁଡ଼ିକୁ ଛାଡି ଦେବା ଉଚିତ।

51. CRZ ଶ୍ରେଣୀରେ ଅଲଗା ଅଲଗା ପ୍ରତିବନ୍ଧରେ ବିଶେଷ ନିର୍ମାଣ ପ୍ରତିବନ୍ଧ ଲାଗୁ ହୋଇଥାଏ।

52. ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ରାଜ୍ୟ / ସଂଘ ଶାସିତ ପ୍ରଦେଶକୁ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ରୀୟ ଅଧିବେଶନ କ୍ଷେତ୍ର (CRZ) ଅଧିସୂଚନା 1991 ର ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରବନ୍ଧନ ଯୋଜନା (CZMPs) ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ, ଯାହାକି ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ପାଇଁ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିଚୟ କରି ଭାଗ କରିଛି।

53. ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ସଂରକ୍ଷଣ ଅଧିନିୟମ ସନ୍ଦର୍ଭରେ କୌଣସି ମଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟବିଧିକୁ ପରିଯୋଜନା ମାଧ୍ୟମରେ ସହ-ଅର୍ଥପୋଷିତ କରାଯାଉଛି ଯାହାକି ପର୍ଯ୍ୟାବରଣର ପ୍ରଭାବକୁ ଆକଳନ କରିବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ଅଟେ, ଏହିଭଳି ବିଶେଷ ରପ୍ତାନି କ୍ଷେତ୍ର, ବନ୍ଦର, ବନ୍ଦରଆଶ୍ରମ, ନିର୍ମାଣ ପରିଯୋଜନା ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପୂରଣ କରିବ (EIA ଅଧିସୂଚନା 2006 ର ଅନୁସୂଚୀ ରେ ଉଲ୍ଲେଖିତ)।

2.3ବହୁ ଉଦ୍ଦେଶୀୟ ରାଜିନାମା ଓ ଜୈବବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରୋଟୋକଲ୍

.54ଭାରତ ସରକାର ବହୁ ଅନ୍ତଃରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଓ କ୍ଷେତ୍ରୀୟ ରାଜିନାମା ଓ ସମ୍ମେଳନ ପାଇଁ ଏକ ହସ୍ତାକ୍ଷରକର୍ତ୍ତା ଅଟେ, ଯାହାକି ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅଟେ। ସେଥିରେ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଗୁଡ଼ିକ ସାମିଲ ଅଛି 2016: ପ୍ୟାରିସ୍ ରାଜିନାମା ପାଇଁ ବିପତ୍ତି ପରିବର୍ତ୍ତନର ଜଳବାୟୁ - ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ବିଶ୍ୱଜନିତ

- ବୁଧ ଗ୍ରହ ରେ ମିନମାଟା ସମ୍ମେଳନ
- 2010 ନାଗୋୟା ପ୍ରୋଟୋକଲ୍ ଆନୁବଂଶିକ ସ୍ରୋତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରବେଶ କରିବା ପାଇଁ ଜୈବିକ ବିବିଧତା ଉପରେ ସମ୍ମେଳନ ପାଇଁ ତାହାର ଉଚିତ ଓ ସମାନ ରୂପରେ ଲାଭକୁ ସହଭାଜନ କରିବା
- 2008 ଜ୍ଞାପନ – ଆଫ୍ରିକା ଓ ୟୁରେସିଆରେ ଶିକାର କରୁଥିବା ପକ୍ଷୀ ମାନଙ୍କର ସଂରକ୍ଷଣ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବୁଝେଇବା
- 2007 ଡୋଙ୍ଗଙ୍ଗ୍ ମାନଙ୍କର ସଂରକ୍ଷଣ ଓ ପ୍ରବନ୍ଧନ ଉପରେ ବୁଝାମଣା ଜ୍ଞାପନ (ଡୋଙ୍ଗୋଙ୍ଗ୍ ଡୁଗୋନ୍) ଓ ନିଜର ସୀମାରେ ତାଙ୍କର ନିବାସ
- 2006 ଅନ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ କ୍ରାନ୍ତୀୟ ଗରକାଠ ରାଜିନାମା
- ବିଶ୍ୱଜନିତ ଫସଲ ବିଭିନ୍ନତା ସଂସ୍ଥା ର ସ୍ଥାପନା ପାଇଁ 2003 ରାଜିନାମା
- ତମ୍ବାଖୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଁ 2003 *WHO* ଫ୍ରେମୱାର୍କ ସମ୍ମେଳନ
- ନିରନ୍ତର କାର୍ବନିକ ପ୍ରଦୂଷଣ 2001 ଷ୍ଟକହୋମ୍ ସମ୍ମେଳନ
- ଖାଦ୍ୟ ଓ କୃଷି ପାଇଁ କମ୍ପାନୀ ଆନୁବଂଶିକ ସ୍ରୋତ ଉପରେ 2001 ଅନ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସନ୍ଧି
- ସାମୁଦ୍ରିକ କଇଁଛ ଓ ହିନ୍ଦ ମହାସାଗର ଓ ଦକ୍ଷିଣ ପୂର୍ବ ଏସିଆର ତାଙ୍କର ନିବାସର ସଂରକ୍ଷଣ ଓ ପ୍ରବନ୍ଧନ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ରାଜିନାମା ର 2001 ଜ୍ଞାପନ
- ଜୈବିକ ବିବିଧତା ଉପରେ ହୋଇଥିବା ସମ୍ମେଳନ ଉପରେ ହୋଇଥିବା ବାୟୋସୁରକ୍ଷା ଉପରେ 2000 କାର୍ଟେଗନା ପ୍ରୋଟୋକଲ୍
- ସିବେରିଆନ କ୍ରେନ୍ ପାଇଁ ସଂରକ୍ଷଣ ଉପାୟ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ରାଜିନାମାର 1998 ଜ୍ଞାପନ
- ଅନ୍ତଃରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ବ୍ୟବସାୟରେ କିଛି ବିପତ୍ତିଜନକ ରସାୟନ ଓ କୀଟନାଶକ ପାଇଁ ପୂର୍ବ ସୂଚନା ସହମତି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଉପରେ 1998 ରୋଟରଡ୍ୟାମ୍ ସମ୍ମେଳନ
- ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଉପରେ ସଂଯୁକ୍ତ ରାଷ୍ଟ୍ର ଫ୍ରେମୱାର୍କ ସମ୍ମେଳନ ପାଇଁ 1997 କ୍ୟୋଟୋ ପ୍ରୋଟୋକଲ୍

- 10 ଡିସେମ୍ବର 1982 ର ସମୁଦ୍ର ର ନିୟମ ଉପରେ ଷ୍ଟ୍ରେଡଲିଙ୍ଗ୍ ଫିସ୍ ଷ୍ଟକ୍ ଓ ଅତ୍ୟଧିକ ପ୍ରାବାସିକ ମାଛ ଷ୍ଟକ ସଂରକ୍ଷଣ ଓ ପ୍ରବନ୍ଧନ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ସଂଯୁକ୍ତ ରାଷ୍ଟ୍ର ସମ୍ମେଳନ ର ନିୟମ ଗୁଡ଼ିକୁ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ କରିବା ପାଇଁ 1995 ରାଜିନାମା
- ଓଜନ ସ୍ତର ସଂରକ୍ଷଣ ସଂରକ୍ଷଣ ପାଇଁ 1995 ଭିଏନା ସମ୍ମେଳନ
- ହିନ୍ଦ ମହାସାଗରର ଟୁନା କମିସନ ର ସ୍ଥାପନା ପାଇଁ 1993 ରାଜିନାମା
- ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଉପରେ 1992 ସଂଯୁକ୍ତ ରାଷ୍ଟ୍ର ଫ୍ରେମୱାର୍କ ସମ୍ମେଳନ
- ଜୈବିକ ବିବିଧତା ଉପରେ 1992 ସମ୍ମେଳନ
- 1991 ପଶ୍ଚିମୀ ହିନ୍ଦ ମହାସାଗର ଟୁନା ସଂଗଠନର ସମ୍ମେଳନ
- ତୈଳ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଓ ସହଯୋଗରେ 1990 ଅନ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସମ୍ମେଳନ
- ଏସିଆ ଓ ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଳୀୟ ଚାଷ କେନ୍ଦ୍ର ନେଟୱର୍କ ର ସ୍ଥାପନା ପାଇଁ 1988 ରାଜିନାମା
- ଓଜନ ସ୍ତର ର ପରସ୍ତକୁ ସମାପ୍ତ କରୁଥିବା ପଦାର୍ଥ ଉପରେ 1987 ମନିଟ୍ରଲ ପ୍ରୋଟୋକଲ୍
- ଏସିଆ ଓ ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗର କ୍ଷେତ୍ରରେ (*INFOFISH)* ମତ୍ସ୍ୟ ଉତ୍ପାଦ ପାଇଁ ବ୍ୟବସାୟ ସୂଚନା ଓ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଉପଦେଶକାରୀ ସେବାର ଅନ୍ତର ସରକାରୀ ସଂଗଠନ ର ସ୍ଥାପନା ପାଇଁ 1985 ରାଜିନାମା
- ଓଜନ ସ୍ତର ର ସଂରକ୍ଷଣ ପାଇଁ 1985 ଭିଏନା ସମ୍ମେଳନ
- ବନ୍ୟ ଜୀବ ଓ ଔଷଧ (କଳା *XXI)* ର ଲୁପ୍ତପ୍ରାୟ ପ୍ରଜାତି ମାନଙ୍କରେ ଅନ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ବ୍ୟବସାୟ ଉପରେ ସମ୍ମେଳନ ର 1983 ସଂଶୋଧନ
- ଜଙ୍ଗଲୀ ପଶୁ ମାନଙ୍କର ପ୍ରବାସିତ ପ୍ରଜାତି ମାନଙ୍କର ସଂରକ୍ଷଣ ପାଇଁ 1979 ସମ୍ମେଳନ
- ଏସିଆ ଓ ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗର ରେ ଏକୀକୃତ ଗ୍ରାମୀଣ ବିକାଶ ସ୍ଥାପନା ର 1978 ରାଜିନାମା
- କୃଷି ବିକାଶ ପାଇଁ ଅନ୍ତଃରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଧନର ସ୍ଥାପନା ପାଇଁ 1976 ରାଜିନାମା
- ଏସିଆ ଓ ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗର ର କ୍ଷେତ୍ରୀୟ ପଶୁ ଉତ୍ପାଦନ ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କମିସନ ର ସ୍ଥାପନା ପାଇଁ 1973 ରାଜିନାମା
- ବନ୍ୟ ଜୀବ ଓ ଉଦ୍ଭିଦ ମାନଙ୍କର ଲୁପ୍ତପ୍ରାୟ ପ୍ରଜାତି ମାନଙ୍କର ଅନ୍ତଃରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ବ୍ୟବସାୟ ଉପରେ 1973 ସମ୍ମିଳନ
- ବିଶ୍ୱ ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ପ୍ରାକୃତିକ ଉତ୍ତରାଧିକାର ର ସଂରକ୍ଷଣ ସମ୍ବନ୍ଧିତ 1972 ସମ୍ମିଳନ
- ବିଶେଷ ରୂପରେ ୱାଟରଫାଉଲ ନିବାସୀ (ରାମସର) ରୂପରେ ଅନ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ମହତ୍ୱର ଜଳାଶୟ ଉପରେ 1971 ସମ୍ମିଳନ
- ଏସିଆ ଓ ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗର କ୍ଷେତ୍ର ପାଇଁ ବୃକ୍ଷ ସଂରକ୍ଷଣ ରାଜିନାମା, 1956
- 1951 ଅନ୍ତଃରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ବୃକ୍ଷ ସଂରକ୍ଷଣ ସମ୍ମିଳନ
- ପ୍ରକୃତି ଓ ପ୍ରାକୃତିକ ସ୍ରୋତ ଗୁଡ଼ିକର ସଂରକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଅନ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସଂଘର 1948 ନିୟମ (1996 ରେ ସଂଶୋଧିତ ହୋଇଛି)।
- ଅନ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଚାଉଳ କମିସନ ର 1948 ସମ୍ବିଧାନ
- ଏସିଆ ଓ ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗର ରେ ମତ୍ସ୍ୟ ଚାଷ ର କମିସନ ସ୍ଥାପନା ପାଇଁ 1948 ରାଜିନାମା

3. କାର୍ଯ୍ୟ ଅମଳ ଓ ସଂଚାଳନ

3.1 ସାଧାରଣ ପ୍ରବନ୍ଧନ ସଂରଚନା ଓ ଦାୟିତ୍ୱ

55 ଏକ ଉଚ୍ଚ ସ୍ତରୀୟ PMU ସଂରଚନା ଚିତ୍ର 3 ରେ ଦେଖା ଯାଇଛି। ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଉପରେ ଚର୍ଚ୍ଚା ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଛି।

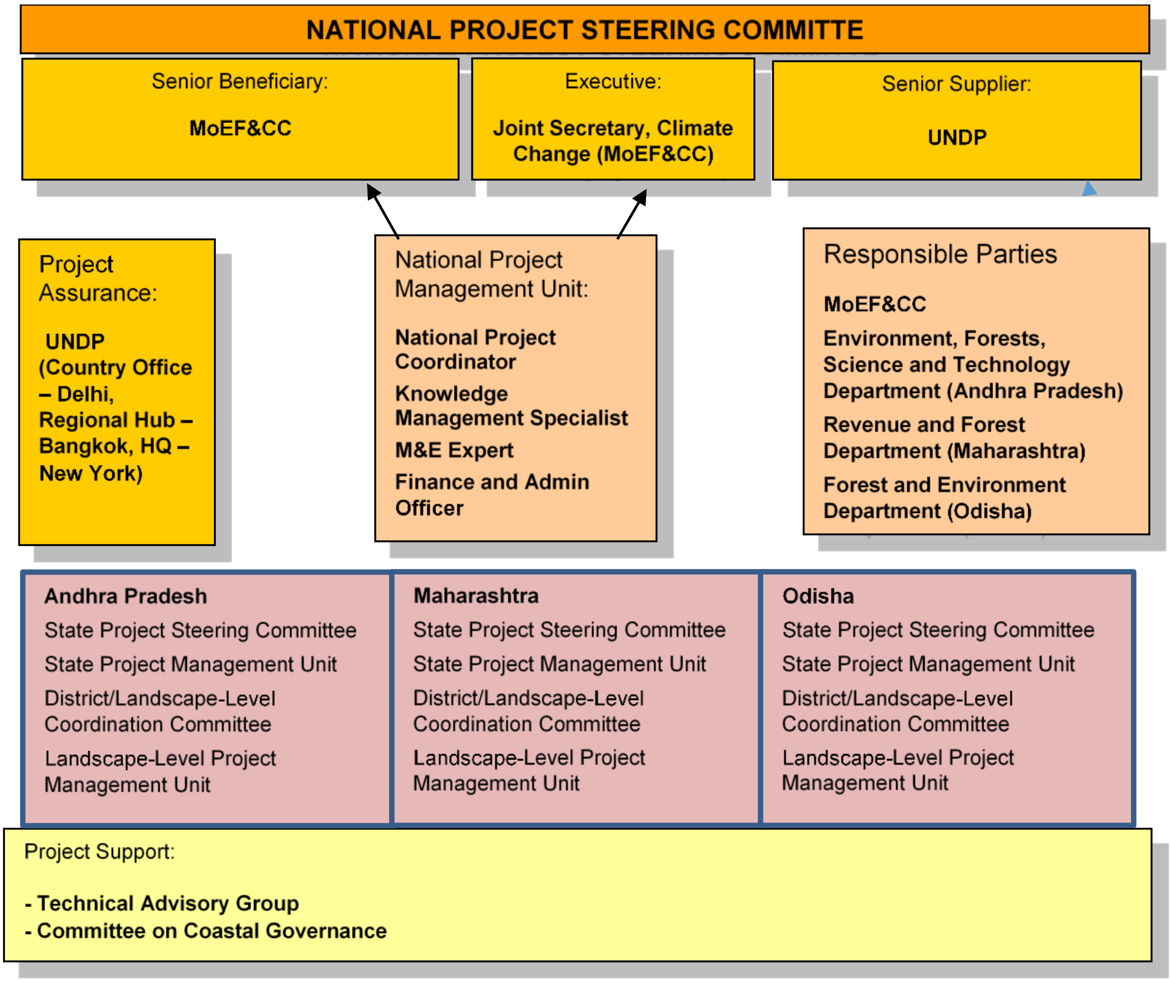

ଚିତ୍ର 3 ପରିଯୋଜନା ସଂଗଠନ ସଂରଚନା

•

3.1.1 ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ସଂରଚନା

ସାଥି ଓ ଦାୟିତ୍ୱବାନ ଦଳଙ୍କୁ ଲାଗୁ କରିବା

56. ଏହି ପରିଯୋଜନା ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ସାଥି ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ, ବଣ ଓ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ (MoEFCC) ଅଟନ୍ତି। MoEF&CC ମଧ୍ୟ ଗ୍ରୀନ କ୍ଲାଇମେଟ୍ ଫଣ୍ଡ ର ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନାମିତ ପ୍ରାଧିକରଣ ଅଟନ୍ତି ଓ ଏହାର ସମସ୍ତ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସ୍ତରର ସମନ୍ୱୟ ଜନ୍ତସଂରଚନା ମନ୍ତ୍ରାଳୟର ସଂରକ୍ଷଣ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଆସିବ।

57. UNDP's ର ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ମଡ୍ୟୁଲ (NIM) ଓ UNDP ପରେ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମାନକ ମୂଲ୍ୟ ସହାୟତା ବୁଝିବା ଅନୁସାରେ ପରିଯୋଜନା ଲାଗୁ କରାଯିବ।

ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ପରିଯୋଜନା ସଂଚାଳନ ସମିତି

58. MoEF&CC ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ପରିଯୋଜନା ସଂଚାଳନ ସମିତି (NPSC) ର ଆୟୋଜନ କରିବ, ଯାହାକି ପର୍ଯ୍ୟାବର ଓ ବାତାବରଣ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ ରେ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ରେ ଥିବା ପ୍ରଭାରୀ ମୁଖ୍ୟ ବରିଷ୍ଠ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ହେବ। ସଂଯୁକ୍ତ ସଚିବ, ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ NPSC ର ସଦସ୍ୟ ସଚିବଙ୍କର ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିବେ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ପରିଯୋଜନା ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ହେବେ। ଷ୍ଟିୟରିଙ୍ଗ୍ କମିଟି ଅତି କମ ରେ ବର୍ଷକୁ 2 ଥର ଆୟୋଜିତ କରିବେ, ପରିଯୋଜନା ରାଜ୍ୟର ବାର୍ଷିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଜନା ଗୁଡ଼ିକୁ ସମୀକ୍ଷା କରି ଯୋଗଦାନ କରିବା ସହିତ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସ୍ତରର ପରିଯୋଜନା ବିଷୟରେ ମଧ ଚର୍ଚ୍ଚା କରି ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେବେ। NPSC ମଧ ସମସ୍ତ ଭାରତୀୟ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ରାଜ୍ୟ, କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ପ୍ରଦେଶ ଓ ଦ୍ୱୀପ ଗୁଡ଼ିକରେ ଶିଖିବା ଓ ଉତ୍ତମ ଅଭ୍ୟାସ ଗୁଡ଼ିକୁ ବାଣ୍ଟିବା ପାଇଁ ଏକ ମଞ୍ଚ ହେବ।

59 ସଦସ୍ୟ ମାନଙ୍କରେ କୃଷି, ବଣ, ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ, MSMEs, କୌଶଳ ବିକାଶ, ପୃଥିବୀ ବିଜ୍ଞାନ, ଗ୍ରାମୀଣ ବିକାଶ ଇତ୍ୟାଦି ସହିତ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ଲାଇନ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ ର ପ୍ରତିନିଧି ମାନେ ସାମିଲ ହେବେ। ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରବନ୍ଧନ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ସହିତ ଭାରତ ର ସମସ୍ତ ଉପକୂଳ ରାଜ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ NPSC ରେ କରାଯିବ। ଅନ୍ୟ ମାନଙ୍କଙ୍କ ମଧରେ ନେସନାଲ ସେଣ୍ଟର ଫର ସଷ୍ଟେନେବୁଲ କୋଷ୍ଟାଲ ମ୍ୟାନେଜମେଣ୍ଟ (NCSCM) ଭଳି NPSC ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ସଂସ୍ଥା ଓ ସଂଗଠନ ଗୁଡ଼ିକରୁ ପ୍ରତିନିଧି ମାନଙ୍କୁ ସାମିଲ କରିବ। ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ରାଜ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ (SAPCC) ଉପରେ ରାଜ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଜନା ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ NPSC ରେ କରାଯିବ। ସମିତିରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କ୍ଷେତ୍ର ଓ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ବେସରକାରୀ ସଂଗଠନ ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରତିନିଧି ମାନଙ୍କୁ ମଧ ସାମିଲ କରାଯିବ।

ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ପରିଯୋଜନା ପ୍ରବନ୍ଧନ ୟୁନିଟ

60. NPSC କୁ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ପରିଯୋଜନା ପ୍ରବନ୍ଧନ ୟୁନିଟ (NPMU) ଦ୍ୱାରା ସମର୍ଥିତ କରାଯିବ, ଯାହାକି ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସ୍ତରରେ ପରିଯୋଜନାର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ଉପାଦାନକୁ ଦିନ ପ୍ରତିଦିନ ସମନ୍ୱୟ ପାଇଁ ଉତ୍ତରଦାୟୀ ହେବେ ଓ ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ଓଡ଼ିଶା ଏହିଭଳି ତିନିଟି ପରିଯୋଜନା ରାଜ୍ୟ ନିକଟରେ ସମନ୍ୱୟରେ କାମ କରିବେ। NPMU ର ନେତୃତ୍ୱ ଜଣେ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ପରିଯୋଜନା ସମନ୍ୱୟକ କରିବେ, ତାଙ୍କୁ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରବନ୍ଧନ ବିଶେଷଜ୍ଞ, ନିରୀକ୍ଷଣ ଓ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ବିଶେଷଜ୍ଞ ଓ ଆର୍ଥିକ ପ୍ରଶାସନ ଅଧିକାରୀ ଙ୍କ ମଧରେ ସହଯୋଗ ଦିଆଯିବ।

ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଉପଦେଶକାରୀ ସମୂହ

61. ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଉପଦେଶକାରୀ ସମୂହ (TAG) ର ସ୍ଥାପନା କରାଯିବ ଯେଉଁଥିରେ ବିଷୟ ବିଶେଷଜ୍ଞ ମଧ ସାମିଲ ହେବେ ଯିଏ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ପରିଯୋଜନାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ନିଜର ବିଶେଷଜ୍ଞତା ଓ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ କୁ ପ୍ରଦାନ କରିବେ। TAG MoEF&CC ରେ ସଂଯୁକ୍ତ ସଚିବ i/c ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ର ଅଧକ୍ଷ ହେବେ ଓ NPMU ରେ ଆୟୋଜିତ କରାଯିବ। ଏହି ପରିଯୋଜନା ସଫଳତାପୂର୍ବକ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ପାଇଁ ତାହାର ବହୁ କ୍ଷେତ୍ରୀୟ ପ୍ରକୃତି ପାଇଁ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଓ ଉଚ୍ଚ ସ୍ତରୀୟ ସମନ୍ୱୟର ଆବଶ୍ୟକତା କରିବ। ଏକ ତିନି ମାସ ର ଆଧାରରେ କିମ୍ବା ଯେତେବେଳେ ଆବଶ୍ୟକ ହେବ TAG ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଚଳେଇବା ପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ।

3.1.2 ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରଶାସନ ଉପରେ ସମିତି

62. ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଶାସନ ପାଇଁ ଏକ ସମିତିର ସ୍ଥାପନା କରାଯିବ, ଯାହାର ସଚିବାଳୟ ଙ୍କୁ NPMU ରେ ନିଯୁକ୍ତି କରାଯାଇଛି ଓ MoEF&CC ରେ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ର ପ୍ରଭାରୀଙ୍କ ପଦବୀରେ ସଂଯୁକ୍ତ ସଚିବ ଦ୍ୱାରା ନିଯୁକ୍ତ ଅଛନ୍ତି। ଏହି ସମିତିରେ ଶାସନର ବିଶେଷଜ୍ଞ ସାମିଲ ହେବେ ଓ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଶାସନ ଉପରେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ନେବା ଦ୍ୱାରା ସମ୍ବନ୍ଧିତ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ନିୟମ ଓ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ଅତି କମ ରେ ଏକ ବର୍ଷକୁ ଥରେ କିମ୍ବା ଆବଶ୍ୟକ ରୂପରେ ଆୟୋଜିତ କରାଯିବ। ବିଶେଷ ରୂପରେ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନ୍ୟ ଦେଶ ଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହେବା ପାଇଁ ଫଳାଫଳ 3.3 ରେ ଜ୍ଞାନ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ମଞ୍ଚ ପ୍ରଦାନ କରି CCG ଦକ୍ଷିଣ- ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗୀଦାରୀକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ କରିବ, ଯେଉଁଥିରେ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ର ଦୁର୍ବଳତା ଓ ପ୍ରଭାବ ଉପରେ ଥିବା ସାମାନ୍ୟ ଚିନ୍ତା ଗୁଡ଼ିକୁ ସହଭାଜନ କରିବେ। CCG କୁ NPSC ରେ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରାଯିବ।

3.1.3 ରାଜ୍ୟ ପ୍ରବନ୍ଧନ ସଂରଚନା

63. ତିନିଟି GSF ପରିଯୋଜନା ର ସମସ୍ତ ରାଜ୍ୟ ମାନଙ୍କର ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିବ:

64. ଏହି ପରିଯୋଜନା ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ୟୁନିଟ, ବିଶେଷରୂପରେ ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରବନ୍ଧନ ପ୍ରାଧିକରଣ (AP CZMA) ମାଧ୍ୟମରେ ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ ରାଜ୍ୟରେ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ, ବଣ, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ପ୍ରୟୋଗବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗ ଦ୍ୱାରା ଲାଗୁ କରାଯିବ। ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ, ବଣ ଓ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ, ବଣ, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଟେକ୍ନୋଲୋଜୀ ବିଭାଗ, ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ରାଜିନାମା ସନ୍ଦର୍ଭରେ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ, ବଣ, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଟେକ୍ନୋଲୋଜୀ ବିଭାଗ ଏକ ଉତ୍ତରଦାୟୀ ପାର୍ଟି (UNDP ଶବ୍ଦାବଳୀରେ) ହେବ।

65. ଏହି ପରିଯୋଜନା ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ର ମ୍ୟାନଗ୍ରୁଭ୍ ଓ ମେରିନ୍ ଜୈବ ବିବିଧତା ସଂରକ୍ଷଣ ସଂସ୍ଥା ମାଧ୍ୟମରେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜ୍ୟରେ ରାଜସ୍ୱ ଓ ବଣ ବିଭାଗ ଦ୍ୱାରା ଲାଗୁ କରାଯିବ (23 ସେପ୍ଟେମ୍ବର 2015 ର ସରକାରୀ ସଂକଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟା S 30 / 2015 / CR 219 / F – 3 ମାଧ୍ୟମରେ ରାଜସ୍ୱ ଓ ବଣ ବିଭାଗ ଅନ୍ତର୍ଗତ ସ୍ଥାପିତ କରାଯାଇଛି)। ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ, ବଣ ଓ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ରାଜସ୍ୱ ଓ ବଣ ବିଭାଗ, ମହରାଷ୍ଟ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଏକ ରାଜିନାମା ସନ୍ଦର୍ଭରେ ରାଜସ୍ୱ ଓ ବଣ ବିଭାଗ ଏକ ଦାୟିତ୍ୱବାନ ଦଳ (UNDP ଶବ୍ଦାବଳୀ ରେ) ହେବ।

66. ପରିଯୋଜନା ବଣ ଓ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ବିଭାଗ ଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟରେ ଲାଗୁ କରାଯିବ। ବଣ ଓ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ବିଭାଗ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ, ବଣ ଓ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ବଣ ଓ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ବିଭାଗ, ଓଡ଼ିଶା ମଧ୍ୟରେ ରାଜିନାମା ସନ୍ଦର୍ଭରେ ଏକ ଦାୟିତ୍ୱବାନ ଦଳ ପକ୍ଷ (UNDP ଶବ୍ଦାବଳୀ ରେ) ହେବ। ପରିଯୋଜନା ନିଷ୍ପାଦନ କରିବା ପାଇଁ ତିନି ଟି ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଧ୍ୟରେ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ମୌଳିକ ଢାଞ୍ଚା ରହିବ :

67. ପରିଯୋଜନା ସମ୍ପାଦନ ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ତିନିଟି ରାଜ୍ୟରେ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ମୌଳିକ ସଂରଚନା ରହିବ

ରାଜ୍ୟ ପରିଯୋଜନା ସଞ୍ଚାଳନ ସମିତି (SPSC)

68. ଏକ ରାଜ୍ୟ ପରିଯୋଜନା ଷ୍ଟିୟରିଙ୍ଗ୍ କମିଟିର (SPSC) ସ୍ଥାପନା କରାଯିବ, ଯେଉଁଥିରେ ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରରେ ପରିଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ଓ ପ୍ରବନ୍ଧନ କରିବା ପାଇଁ ସମସ୍ତ ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ରାଜ୍ୟ ବିଭାଗ / ସଂସ୍ଥା ମାନଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ ହେବ। ଅନ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ରାଜ୍ୟ ବିଭାଗ, ସଂସ୍ଥାର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କ୍ଷେତ୍ର/ ଉଦ୍ୟୋଗ ମାନଙ୍କ ସହିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ହିତଧାରକ, ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନାମିତ NGO, UNDP ର ପ୍ରତିନିଧି ଓ MOEF&CC ମଧ୍ୟ ସମାଇଲ ହେବ। ରାଜ୍ୟରେ SAPCC ର କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ SPSC ର ସଦସ୍ୟ ମଧ୍ୟ ହେବେ। ରାଜ୍ୟରେ ପରିଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ କରିବାର ପ୍ରଗତିର ସମୀକ୍ଷା ପାଇଁ SPSC କୁ ଅତି କମ ରେ ବର୍ଷକୁ ଦୁଇ ଥର ଦେଖା କରିବେ ଓ ରାଜ୍ୟ ଭିତରେ ପରିଯୋଜନା ର ସୂଚାରୁ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ କରିବା ପାଇଁ ଉଚିତ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ନିଅନ୍ତି।

ରାଜ୍ୟ ପରିଯୋଜନା ପ୍ରବନ୍ଧନ ୟୁନିଟ (SPMU)

69. SPSC ଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ ପରିଯୋଜନା ପ୍ରବନ୍ଧନ ୟୁନିଟ (SPMU) ଦ୍ୱାରା ସମର୍ଥିତ କରାଯିବ, ଯାହାକି ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରରେ ପରିଯୋଜନା ର ସମନ୍ୱୟ ପାଇଁ ଉତ୍ତରଦାୟୀ ହେବ। SPMU ର ନେତୃତ୍ୱ ରାଜ୍ୟ ପରିଯୋଜନା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ (SPD) କରିବେ, ଯିଏ ପ୍ରଧାନ ସଚିବ (ବଣ) କିମ୍ବା ତାଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧି ହେବେ। AWP ର ଅନୁପାଳନ ଓ ପରିଯୋଜନା ଦସ୍ତାବିଜରେ ଉଲ୍ଲେଖିତ ନିଯୋଜିତ ଫଳାଫଳର ଉପଲବ୍ଧି ଓ ପ୍ରଭାବୀ ପ୍ରବନ୍ଧନ ଓ ଉତ୍ତମ ଭାବରେ ସ୍ଥାପିତ ପରିଯୋଜନାର ସମୀକ୍ଷା ଓ ନିରୀକ୍ଷଣ ଜନ୍ତ୍ର ସଂରଚନା ମାଧ୍ୟମରେ ପରିଯୋଜନା ପୁଞ୍ଜୀ କୁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରରେ ପରିଯୋଜନା ର ସମଗ୍ର କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ପାଇଁ SPD ଉତ୍ତରଦାୟୀ ହେବେ। SPD ମଧ୍ୟ i) UNDP, MoEF&CC, ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗ ଓ ସଂସ୍ଥା ମାନଙ୍କ ସହିତ ସମନ୍ୱୟ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବେ; ii) ପରିଯୋଜନା ଦଳଙ୍କୁ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ପ୍ରଦାନ କରିବେ; iii) ରିପୋର୍ଟ ସମୀକ୍ଷା କରିବେ; iv) ପରିଯୋଜନା ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରଶାସନିକ ଓ ଆର୍ଥିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ର ଦେଖାଶୁଣା କରିବେ। SPD ଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ ପରିଯୋଜନା ମ୍ୟାନେଜରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମର୍ଥିତ କରାଯିବ, ଯାହାର ଦାୟିତ୍ୱରେ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ ସାମିଲ ଅଛି : 1) ସମସ୍ତ ହିତଧାରକ, ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଓ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସରକାର ସଂସ୍ଥା ଓ UNDP-GCF ଙ୍କ ସହିତ ପରିଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ସମନ୍ୱୟ କରିବା; 2) ପରିଯୋଜନା ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନର ଆୟୋଜନ କରିବା; 3) ସମସ୍ତ ଚରଣରେ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ସହଭାଗୀ ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଓ ଏହି ଦସ୍ତାବିଜକୁ ସମ୍ମିଳିତ କରିବା ପାଇଁ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଦସ୍ତାବିଜ ଥିବା ପ୍ରତି ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା; ଓ 4) ପରିଯୋଜନା ଫଳାଫଳ ର ପ୍ରକାଶନର ସୁବିଧା ପ୍ରଦାନ କରିବା ଅଟେ।

ଜିଲ୍ଲା / ଭୂଦୃଶ୍ୟ ସ୍ତରୀୟ ସମନ୍ୱୟ ସମିତି (DLCC / LLCC)

70. ଜିଲ୍ଲା ସ୍ତରରେ ଜିଲ୍ଲା/ଭୂଦୃଶ୍ୟ ସ୍ତରର ପରିଯୋଜନା ସଞ୍ଚାଳନ ସମିତି (DLCC / LLCC) ରହିବ, ଯାହାକି ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଜିଲ୍ଲା ସଂଗ୍ରାହକ (DC) ଙ୍କର ଅଧ୍ୟକ୍ଷତା ରେ କରାଯିବ। ମଣ୍ଡଳୀୟ ବଣ ଅଧିକାରୀ ଜିଲ୍ଲା ପରିଯୋଜନା କୋର୍ଡିନେଟର ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ। ସଦସ୍ୟ ମାନେ ସମସ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ବିଭାଗ, ସଂସ୍ଥା ଓ ସମସ୍ତ ଗାଁ ସ୍ତରରେ ସମିତି ମାନଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି ମାନଙ୍କ ସହିତ ସମୁଦାୟ ର ମଜଦୁର / ଗାଁର ଫ୍ୟାସିଲିଟେଟର ମଧ୍ୟ ସାମିଲ ହେବେ। LLCC ଙ୍କୁ

ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଓ ରାଜ୍ୟ PSC ରେ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ ମାଧ୍ୟମରେ SPSC ଓ NPSC ସହିତ ଯୋଡ଼ା ଯିବ। ଜିଲ୍ଲା ସ୍ତରର ଯୋଜନା, କାର୍ଯ୍ୟ ଅମଳ, ନିରୀକ୍ଷଣ ଓ ସମନ୍ୱୟ ପାଇଁ LLCC ଉତ୍ତରଦାୟୀ ହେବେ। ଏହି ସମିତି ମଧ୍ୟ ଜିଲ୍ଲା ସ୍ତରରେ ବିଭିନ୍ନ ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷେତ୍ର ସହିତ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ସମନ୍ୱୟକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ।

ଭୂଦୃଶ୍ୟ ସ୍ତରୀୟ ପରିଯୋଜନା ପ୍ରବନ୍ଧନ ୟୁନିଟ (LLPMU)

71. ଜିଲ୍ଲା ରେ LLPSC ଙ୍କୁ ଜିଲ୍ଲା ପରିଯୋଜନା ପ୍ରବନ୍ଧନ ୟୁନିଟ (DPMU) ଦ୍ୱାରା ସମର୍ଥିତ କରାଯିବ, ଯାହାକି ଉପଯୁକ୍ତ ବିଶେଷଜ୍ଞତା ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି, ଯିଏ ପରିଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ, ନିରୀକ୍ଷଣ ଓ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ପାଇଁ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଭାବରେ ନେତୃତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରିବେ ଓ ଅନୁକୁଳନ ପ୍ରବନ୍ଧନ ମାଧ୍ୟମରେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ରୂପରେ ଷ୍ଟାଫ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ କରାହେବ। ଏଥିରେ PMU ର ନୀତିଦିନିଆ ପ୍ରଶାସନିକ ଓ ଆର୍ଥିକ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ଆଜୀବିକା ବିଶେଷଜ୍ଞ, ଏକ ପାରିସ୍ଥିତିକ ସିଷ୍ଟମ ଓ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅନୁକୁଳନ ବିଶେଷଜ୍ଞ, ଏକ ସଂଚାର ଓ ଆଉଟରିଚ୍ ବିଶେଷଜ୍ଞ ଓ ଆର୍ଥିକ ସହ ପ୍ରଶାସନିକ ସହାୟକଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସାମିଲ କରାଯିବ। DPMU ଜିଲ୍ଲା ପରିଯୋଜନା କୋର୍ଡିନେଟର ଙ୍କୁ ରିପୋର୍ଟ କରିବେ।

72. ଉପରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଅନୁସାରେ କ୍ଷେତ୍ରୀୟ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ରାଜ୍ୟ ଓ ଜିଲ୍ଲା ସ୍ତରରେ ସମନ୍ୱୟ ମେକାନିଜିମ ର ସମଗ୍ର ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ଓ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଅନ୍ତର୍ଗତ ବେସରକାରୀ ସଂଗଠନ ଓ CBO ର ଭାଗୀଦାରୀ ସହିତ ରାଜ୍ୟ, ଜିଲ୍ଲା ଓ ଉପ ଜିଲ୍ଲା ସ୍ତରରେ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଲାଇନ୍ ବିଭାଗ ଦ୍ୱାରା ଲାଗୁ କରାଯିବ। ଗ୍ରାମ ସ୍ତରରେ ଗ୍ରାମ ସଂଗଠନ (ସ୍ୱ-ସହାୟତା ସମୂହର ମହାସଂଘ) ଓ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ବିକାଶ ସମିତି ଗୁଡ଼ିକ ବିଶେଷ ରୂପରେ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ପୁନରୁଦ୍ଧାର ଓ ଅନ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ୍ଷ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ପରିଯୋଜନା ର କାର୍ଯ୍ୟଅମଳରେ ସାମିଲ କରାଯିବ। ଗାଁ ସ୍ତରରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟବିଧିର ସମନ୍ୱୟ କରିବା ପାଇଁ ଗାଁର ସୁବିଧା କିମ୍ବା ସାମୁଦାୟିକ ସମୂହକର୍ତ୍ତା ଦାୟୀ ହେବେ।

3.1.4 ପରିଯୋଜନା ଆଶ୍ୱାସନ

73。 UNDP ର 'ପରିଯୋଜନା ଆଶ୍ୱାସନ' ର କାର୍ଯ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପରିଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟ ନିରୀକ୍ଷଣ ଓ ଯାଞ୍ଚ ହୋଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପୁରା କରିବା ପାଇଁ MoEFCC ର ସମର୍ଥ କରିବା ଅଟେ। ଏହି ଭୂମିକା ଉଚିତ ପରିଯୋଜନା ପ୍ରବନ୍ଧନ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ପୁରାହୋଇଯାଇଥିବା କୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିଥାଏ। ଏହା ଛଡା UNDP ପରିଯୋଜନା ପାଇଁ ଗୁଣବତ୍ତା ଆଶ୍ୱାସନ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ; NIM ମାର୍ଗ ଦର୍ଶନ ନିୟମ କୁ ଅନୁପାଳନ କରିଥାଏ; ଓ GCF ଓ UNDP, ନୀତି ଓ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଅନୁପାଳନକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିଥାଏ।

74. ଏକ UNDP କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅଧିକାରୀ କିମ୍ବା M & E ଅଧିକାରୀ ସାଧାରଣତଃ UNDP ପକ୍ଷରୁ ପରିଯୋଜନା ଆଶ୍ୱାସନର ଭୂମିକା ରଖିଥାଏ।

3 2. EMSF ର ପ୍ରଶାସନ

75. କାର୍ଯ୍ୟ ଅମଳ ସଂସ୍ଥା ରୂପରେ, ଉପଯୁକ୍ତ ଉଲ୍ଲେଖିତ ରାଜ୍ୟ ସଂରଚନା ମାଧ୍ୟମରେ EMSF ର କାର୍ଯ୍ୟ ଅମଳ ପାଇଁ ଦାୟିତ୍ୱବାନ MoEFCC ଉତ୍ତରଦାୟୀ ହେବ।

76. EMSF କୌଣସି ମଧ୍ୟ ଟେଣ୍ଡର ଦସ୍ତାବିଜର ଅଂଶ ହେବ। କାମ କରିବା ସମୟରେ ଏହି ଦସ୍ତାବିଜର ସଂଶୋଧନ କିମ୍ବା ଅଦ୍ୟତନ ପାଇଁ NPMU ଉତ୍ତରଦାୟୀ ହେବେ । ଏହା ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ ହେବ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦସ୍ତାବିଜ ଜାରି କରାଯାଇଥିଲା, ଯାହା ପାଇଁ ଏହା ସୁନିଶ୍ଚିତ ହୋଇପାରିବ ଯେ, ଏହା ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଅଦ୍ୟତିତ ସଂସ୍କରଣ ଅଟେ।

77. UNDP ଓ MOEFCC ବିତରଣ ସଂଗଠନ (ଯଥା ଠିକାଦାର କିମ୍ବା ବେସରକାରୀ ସଂଗଠନ) ପାଇଁ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ଓ ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟା ଉପରେ ବିଶେଷଜ୍ଞଙ୍କର ଉପଦେଶ ର ଅଧିନିୟମ ପାଇଁ ଓ ପର୍ଯ୍ୟବର୍ନ ଓ ସାମାଜିକ ନିରୀକ୍ଷଣ ଓ ରିପୋର୍ଟିଂ ପାଇଁ ଉତ୍ତରଦାୟୀ ଅଟନ୍ତି। MOEFCC କିମ୍ବା ତାଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧି ବିତରଣ ସଂଗଠନ (ଯଥା ଠିକାଦାର) ଙ୍କର ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ଓ ସାମାଜିକ ପ୍ରଦର୍ଶନକୁ ଆକଳନ କରିବେ, ଯିଏ କି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିଯୋଜନାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପାଦାନକୁ ବିତରିତ କରିବା ଓ EMSF ସହିତ ଅନୁପାଳନ କୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତି। ସଞ୍ଚାଳନ ସମୟରେ ବିତରଣ ସଂଗଠନ EMSF ର କାର୍ଯ୍ୟ ଅମଳ ପାଇଁ ଉତ୍ତରଦାୟୀ ହେବେ। ପରିଯୋଜନା ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ କାମ କରୁଥିବା କର୍ମଚାରୀ ମାନଙ୍କୁ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣୀୟ ଓ ସାମାଜିକ ପ୍ରଭାବକୁ ଅଟକେଇବା କିମ୍ବା କମ କରିବା ପାଇଁ ଉତ୍ତରଦାୟୀ ଅଟନ୍ତି।

78. ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଓ ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରରେ PMU ରେ ସୁରକ୍ଷା ଉପାୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ନାମିତ କରାଯିବ। ଏହି ଭୂମିକା ଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ୟ ଭୂମିକା ଛଡା ହୋଇପାରେ ଯାହାକି PMU ର ସଦସ୍ୟ ମାନଙ୍କ ପାକହରେ ଅଛି। PMU ରେ ସୁରକ୍ଷା ଅଧିକାରୀ ମାନଙ୍କୁ ଅଭିଯୋଗ ନିରାକରଣ ମେକାନିଜିମ ଙ୍କର ପ୍ରଭାରୀ ମୁଖ୍ୟ ଅଧିକାରୀ ଙ୍କ ରୂପରେ ନାମିତ କରାଯିବ।

79. ପରିଯୋଜନା / ନିର୍ମାଣ ସ୍ଥଳ ସମୟରେ ଦୈନିକ ପର୍ଜ୍ୟାବରଣ ନିରୀକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଫିଲ୍ଡ ଅଧିକାରୀ ଦାୟୀ ହେବେ। ଫିଲ୍ଡ ଅଫିସର ପରିଯୋଜନାର ପ୍ରଭାବୀ ପର୍ଜ୍ୟାବରଣୀୟ ପ୍ରବନ୍ଧନ ଉପରେ ସମସ୍ତ ପରିଯୋଜନାର ସାଇଟ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରିବେ। ଫିଲ୍ଡ ଅଫିସର ମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବେ ଯେ, ଉଚିତ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ମାଧ୍ୟମରେ ପରିଯୋଜନା କର୍ମୀଙ୍କର ପର୍ଜ୍ୟାବରଣର ସଚେତନତାକୁ ବଜାୟ କରି ରଖାଯାଉ। ଲଘୁକରଣ ଉପାୟ ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଅନୁପାଳନ ରିପୋର୍ଟ କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବ। ଅନୁପାଳନ ର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସମୀକ୍ଷା ବିତରଣ / ନିର୍ମାଣ ଓ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପରେ ଯେଉଠାରେ ଆବଶ୍ୟକ ଲାଗିବ ସେହିଠାରେ କରାଯାଇପାରିବ।

80. ବିତରଣ ସଂଗଠନ ଠିକାଦାର ସମସ୍ତ ପ୍ରଶାସନିକ ଓ ପର୍ଜ୍ୟାବରଣୀୟ ରେକର୍ଡ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି ଓ ବଜାୟ ରଖନ୍ତି, ଯେଉଁଥିରେ ଅଭିଯୋଗର କାରଣକୁ କମ କରିବା ପାଇଁ ନିଆଯାଇଥିବା ସମସ୍ତ ପଦକ୍ଷେପ ର ରେକର୍ଡ ସହିତ ଅଭିଯୋଗ ର ଲଗ୍ ମଧ୍ୟ ସାମିଲ କରାହେବ ।

81. ବିତରଣ ସଂଗଠନ EMSF ର ପ୍ରତିଦିନର ଅନୁପାଳନ ପାଇଁ ଉତ୍ତରଦାୟୀ ହେବେ।

3.2.1 ସାମାନ୍ୟ ପର୍ଜ୍ୟାବରଣୀୟ ଅନୁବନ୍ଧ ନିଷ୍ପାଦନ ଧାରା

82. ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ ପ୍ରଭାବ ପଡୁଥିବା ପର୍ଜ୍ୟାବରଣୀୟ ଓ ସାମାଜିକ ପ୍ରବନ୍ଧନ କାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ସହିତ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଆପେଣ୍ଡିକ୍ସ B ରେ ଅନୁବନ୍ଧ ର ଖଣ୍ଡ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି। ଆପେଣ୍ଡିକ୍ସ ରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଲଘୁକରଣ ଉପାୟ ଗୁଡ଼ିକ ଏହି ESMF ରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଉପାୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ଦର୍ଶାଇ ଥାଏ ଓ ଏକ ସାମାନ୍ୟ, ମାନକୀକୃତ ପର୍ଜ୍ୟାବରଣ ପ୍ରବନ୍ଧନ ଯୋଜନା (EMP) ଓ ତାହାର ଛୋଟ ଛୋଟ କାମ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ସାଧାରଣ ପ୍ରଭାବ ଗୁଡିକର ମୂଳ ହୋଇଥାଏ, ଯାହାକୁ ନିୟମିତ ଭାବରେ ସବୁଠାରୁ ଉତ୍ତମ ଉଦ୍ୟୋଗ ଅଭ୍ୟାସ ସହିତ ସମ୍ବୋଧିତ କରାଯାଇପାରେ।

83. ଏହି ଧାରା ଗୁଡ଼ିକ ସାଧାରଣ ଅଟେ ଓ ଲାଗୁ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଆଇନ୍, ଅନୁବନ୍ଧ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଓ ଅପେକ୍ଷିତ କାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକର ବାସ୍ତବିକ ସୀମା ଓ ପ୍ରକୃତି ର ଅନୁରୂପ ହେବା ପାଇଁ ସଂଶୋଧିତ କରାଯାଇପାରେ। ଏହି ଧାରାର କାମ ଅନୁବନ୍ଧରେ ଆବଶ୍ୟକତା ରୂପରେ ସାମିଲ କରିବା ପାଇଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଉଛି ଓ ଏହା ଅନୁବନ୍ଧର ଅବଧି ସମୟରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଲାଗୁ ରହିବ।

3.2.2 ପର୍ଜ୍ୟାବରଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା, ସାଇଟ ଓ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ବିଶିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଜନା / ନିର୍ଦ୍ଦେଶ

84. ପର୍ଜ୍ୟାବରଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଏକ ଲିଖିତ ବିଧି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥାଏ, ଯେଉଁଥିରେ କେଉଁ ଭଳି ଏକ ବିଶେଷ ପର୍ଜ୍ୟାବରଣ ତତ୍ତ୍ୱ ପାଇଁ ପ୍ରବନ୍ଧନ ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା ଅଟେ, ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥାଏ। ଏଥିରେ ସାଇଟ୍ କିମ୍ବା କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ବିଶିଷ୍ଟ ହେବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ବିବରଣୀ ଥାଏ, ଯାହା ସମସ୍ତ ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ଅଟେ। ସାଇଟ ଓ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ବିଶିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଜନା ଓ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଜାରି କରାଯିବ ଓ UNDP, ଭାରତ ସରକାର ଓ MoEFCC ଦ୍ୱାରା ଏହି ଭଳି ପରିଯୋଜନା ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଥମେ ସଫଳ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଳନ କରିବେ।

3.2.3 ପର୍ଜ୍ୟାବରଣୀୟ ଘଟଣା ରିପୋର୍ଟିଂ

85. EMSF ର ପ୍ରକ୍ରିୟା ଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ବିନା ଅନୁରୂପତା ସହିତ କୌଣସି ମଧ୍ୟ ଘଟଣାକୁ ଏକ ଘଟଣା ରେକର୍ଡ ର ଉପଯୋଗ କରି ଦାଖଲ କରାଯିବା ଉଚିତ ଓ ଏକ ରେଜିଷ୍ଟରରେ ବିବରଣୀ ଗୁଡ଼ିକ ଦର୍ଜ କରିବା ଉଚିତ। ଏଭଳି କୌଣସି ମଧ୍ୟ ଘଟଣା ପାଇଁ ଯାହାକି ସାମଗ୍ରୀ କିମ୍ବା ଗମ୍ଭୀର ପର୍ଜ୍ୟାବରଣୀୟ ହାନୀର କାରଣ ହେବାର କ୍ଷମତା ରଖିଥାଏ କିମ୍ବା ସମ୍ଭାବିତ ହୁଏ, ତେବେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ ନିଜର ବରିଷ୍ଠ ଅଧିକାରୀଙ୍କୁ ତୁରନ୍ତ ସୂଚିତ କରିବେ। MOEFCC ର ଅନୁମୋଦନ ଅନୁସାରେ ଆବଶ୍ୟକ ପୂରଣ ନ କରାଯାଇଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିତରଣ ସଂଗଠନ / ଠିକାଦାର ଙ୍କୁ କାମ ସମାପ୍ତ କରିବା ଉଚିତ।

3.2.4 ଦୈନିକ ଓ ସାପ୍ତାହିକ ପର୍ଜ୍ୟାବରଣ ନିରୀକ୍ଷଣ ଯାଞ୍ଚ ସୂଚୀ

୫୬. ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ ସମ୍ବନ୍ଧିତ କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦୈନିକ ପର୍ଜ୍ୟାବରଣୀୟ ଯାଞ୍ଚ ସୂଚୀ ପୂରଣ କରାଯିବା ଉଚିତ ଓ ଏକ ରେଜିଷ୍ଟରରେ ବଜାୟ କରି ରଖିବା ଉଚିତ। ଏକ ସାପ୍ତାହିକ ପର୍ଜ୍ୟାବରଣ ଚେକଲିଷ୍ଟ କରାଯିବ ଓ ଏହା କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୈନିକ ଚେକଲିଷ୍ଟ ରେ ଚିହ୍ନଟ ହେଉଥିବା ଯେକୌଣସି ମଧ୍ୟ ସମସ୍ୟା ଗୁଡ଼ିକ ସନ୍ଦର୍ଭରେ ସାମିଲ ହେବ। ଯଦି କୌଣସି ମଧ୍ୟ ସମସ୍ୟା ଚିହ୍ନଟ କରାଯିବାକୁ ଅଛି, ତେବେ ଏହାର ସମୀକ୍ଷା ଓ ଅନୁବର୍ତ୍ତୀ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ପାଇଁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଯାଞ୍ଚସୂଚୀ MOEFCC ପାଇଁ ଅଗ୍ରେଷିତ କରାଯିବା ଉଚିତ।

3.2.5 ସୁଧାରତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି

୫୭. EMSF ରେ ଯେକୌଣସି ମଧ୍ୟ ବେଅନୁରୂପତା ସାପ୍ତାହିକ ପର୍ଜ୍ୟାବରଣୀୟ ନିରୀକ୍ଷଣରେ ନୋଟ କରାଯିବା ଉଚିତ ଓ ରେଜିଷ୍ଟରରେ ଲଗଇନ୍ କରାଯିବା ଉଚିତ। ବେଅନୁରୂପତା ର ଗମ୍ଭୀରତା ଆଧାରରେ କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ ସାପ୍ତାହିକ ସାଇଟ ନିରୀକ୍ଷଣ ରିପୋର୍ଟ ରେ ଏକ ସୁଧାରତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରିପାରେ। ସମସ୍ତ ସୁଧାରତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଗତି ର ରେଜିଷ୍ଟର ର ଉପଯୋଗ କରି ଟ୍ରାକ୍ କରାଯିବ। କୌଣସି ମଧ୍ୟ ବେଅନୁରୂପତା ଓ ସୁଧାରତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟର ସମସ୍ୟା ଓ MOEFCC କୁ ଉପଦେଶ ଦେବା ଉଚିତ।

3.2.6 ସମୀକ୍ଷା କରିବା ଓ ଲେଖା ପରୀକ୍ଷା

୫୮. EMSF ଓ ଏହାର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଗୁଡ଼ିକୁ କମ କରିବା ପାଇଁ ଅତି କମ ରେ ଦୁଇ ମାସକୁ ଥରେ UNDP ଷ୍ଟାଫ ଓ MOEFCC ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମୀକ୍ଷା କରାଯିବା ଉଚିତ। ସମୀକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପରିଯୋଜନା ର ବିତରଣ / ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ ପ୍ରାପ୍ତ ଜ୍ଞାନକୁ ପ୍ରତିମ୍ବିବିତ କରିବା ପାଇଁ ଦସ୍ତାବିଜ ଗୁଡ଼ିକୁ ଅଦ୍ୟତନ କରିବା ଅଟେ ଓ ନୂଆ ଜ୍ଞାନକୁ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ କରିବା ଓ ସାମୁଦାୟିକ ମାନଦଣ୍ଡକୁ (ମୂଲ୍ୟ) ବଦଳିବା ଅଟେ।

୫୯. EMSF ର ସମୀକ୍ଷା କରାଯିବ ଓ ସଂଶୋଧନ ହୋଇଥିବ : ଯଦି

- ପର୍ଜ୍ୟାବରଣୀୟ ପରିସ୍ଥିତି କିମ୍ବା ସାଧାରଣତଃ ସ୍ୱୀକାର କରାଯାଇଥିବା ପର୍ଜ୍ୟାବରଣୀୟ ପ୍ରଥା ରେ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ; କିମ୍ବା
- ନୂଆ କିମ୍ବା ପୂର୍ବରୁ ଅଜ୍ଞାତ ପର୍ଜ୍ୟାବରଣୀୟ ବିପତ୍ତି ଗୁଡ଼ିକର ଚିହ୍ନଟ କରାଯାଇଥାଏ; କିମ୍ବା
- ପରିଯୋଜନା ନିରୀକ୍ଷଣ ଓ ନିରୀକ୍ଷଣ ବିଧି ର ସୂଚନାରୁ ଜଣା ପଡିଥାଏ ଯେ ସ୍ଥିତ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଉପାୟ ପ୍ରଭାବୀ ହେବା ପାଇଁ ସଂଶୋଧନ ର ଆବଶ୍ୟକତା ହୋଇଥାଏ; କିମ୍ବା
- ପରିଯୋଜନା ସହିତ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ପର୍ଜ୍ୟାବରଣୀୟ ଆଇନ୍ ରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ; କିମ୍ବା
- ଏକ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ନିୟାମକ ପ୍ରାଧିକରଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁରୋଧ କରାଯାଇଥାଏ; କିମ୍ବା
- *UNDP* ଷ୍ଟାଫ ଓ *MOEFCC* ର ପରାମର୍ଶ ରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ବିକଶିତ ଓ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ କରାଯାଇଥାଏ। ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଅଦ୍ୟତନ କରାଯାଇଥାଏ, ଯେତେବେଳେ ଅଦ୍ୟତନ କରାଯାଇଥାଏ, ସମସ୍ତ ସାଇଟ କର୍ମୀ ମାନଙ୍କୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଶୀଘ୍ର ରୁ ଶୀଘ୍ର ସଂଶୋଧନ ବିଷୟରେ ଜଣା ରହିବା ଉଚିତ, ଯଥା ଉପକରଣ ବାକ୍ସ ବୈଠକ କିମ୍ବା ଲିଖିତ ସୂଚନା ମାଧ୍ୟମରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜଣା ରହିବା ଉଚିତ।.

3.3 ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ

୬୦. ସିଷ୍ଟମ ନିଜର ସ୍ଥାନରେ ଥିବା କୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ଡେଲିଭରୀ ସଂଗଠନଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ ଅଟେ, ଯଦ୍ୱାରା ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ କର୍ମଚାରୀ, ଠିକାଦାର ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କର୍ମଚାରୀ ମାନଙ୍କୁ EMSF ସହିତ ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ପର୍ଜ୍ୟାବାରାଁ ଓ ସାମାଜିକ ଆବଶ୍ୟକତା ବିଷୟରେ ସୂଚିତ ହୋଇ ରହିବେ।

୬୧. ସମସ୍ତ ପରିଯୋଜନା କର୍ମଚାରୀ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ସୁରକ୍ଷା, ପର୍ଜ୍ୟାବରଣ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ଆବଶ୍ୟକତା ଥିବା ଏକ ପ୍ରେରଣରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବେ।

୬୨. ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକର୍ତ୍ତାମାନେ କ୍ଷମତା ସହିତ ଗମ୍ଭୀର ପର୍ଜ୍ୟାବରଣୀୟ କ୍ଷତି ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ଯେକୌଣସି ମଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟବିଧିରେ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇପାରିବେ, ସେମାନେ କାର୍ଯ୍ୟ ବିଶିଷ୍ଟ ପର୍ଜ୍ୟାବରଣ ଉପରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବେ।

4. ଯୋଗାଯୋଗ

4.1 ସର୍ବ ସାଧାରଣ ପରାମର୍ଶ ଏବଂ ପରିବେଶୀୟ ଏବଂ ସାମାଜିକ ଘୋଷଣା

93. ସଂପୃକ୍ତ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି/ସଂସ୍ଥାଙ୍କୁ ସାମିଲ କରିବା ଯୋଜନାର ଅଂଶ ବିଶେଷ ଅନୁସାରେ ଇଏମ୍ଏସ୍ଏଫ୍ (EMSF) ସର୍ବ ସାଧାରଣଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରିବାକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିଛି । ସଂପୃକ୍ତ ଥିବା ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି/ସଂସ୍ଥାଙ୍କ ସହିତ ଏହି ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଥିଲା, ଯେଉଁଥିରେ ଜଡିତ ଥିବା ସରକାରୀ ବିଭାଗ, ଶିକ୍ଷ ସଂସ୍ଥା, ଏନ୍‌ଜିଓ (NGO) ଏବଂ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗୋଷ୍ଠୀ ସଦସ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଏବଂ ଏହା ମଧ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ ହୋଇଛି । ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍‌ର ଢାଞ୍ଚା ପ୍ରସ୍ତୁତ ସମୟରେ (ପୂର୍ବ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ସମୟରେ ଯେତେବେଳେ ଏହି ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍‌ର ଉନ୍ନତି ମଧ ଲକ୍ଷ କରାଯାଉଥିଲା) ବିସ୍ତାର ଭାବରେ ନିମ୍ନସ୍ତରରେ ହିଁ ପରାମର୍ଶ କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଏହା ଆଶା କରାଯାଉଛି ଯେ ପ୍ରଭାବିତ ଗୋଷ୍ଠିର ଲୋକ ମାନଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା/ପରାମର୍ଶ ଚାଲୁ ରହିବ । ଏହା ଆଶା କରାଯାଉଛି ଯେ ପ୍ରଭାବିତ ଗୋଷ୍ଠୀର ଲୋକ ମାନଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ, ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ" ଟି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ ହେବ ।

94. ୟୁଏନ୍‌ଡିପି)UNDP) ସିସିଓଇଏଫ୍‌ଏବଂ ଏମ୍(MOEFCCବିଷୟରେ ତାଜାସୂଚନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବେ ଏବଂ ଏହାର ଟ୍‌ବରେ ପ୍ରୋଜେକ୍‌ନିୟମିତ ଭା (ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥା ବିଷୟରେ ସଂପୃକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି/ସଂସ୍ଥାକୁ ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରିବେ। ଅନେକ ମିଡିଆ ମାଧ୍ୟମରେ ଏହି ତାଜା ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରାଯିବଯେପରିକି , ମିଡିଆ କିମ୍ବା ଔପଚାରିକ ରିପୋର୍ଟ ପ୍ରକାଶନ, ରେଡିଓ, ସୋସିଆଲ୍। ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ କାର୍ଯ୍ୟକାଳ ମଧ୍ୟରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜଣାଯାଇଥିବା ଏକ ଟେଲିଫୋନ୍ ନମ୍ବର୍ କାର୍ଯ୍ୟଶୀଳ ରଖାଯିବ ଯାହାକି କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅନୁସନ୍ଧାନ ରହିବ ସମସ୍ୟା ଏବଂ ଅଭିଯୋଗ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଯୋଗାଯୋଗ ପଏଣ୍ଟ ,। ସମସ୍ତ ଅନୁସନ୍ଧାନ , ରେ ରେକର୍ଡ ହେବ ଏବଂ ଉପଯୁକ୍ତ ମ୍ୟାନେଜରସମସ୍ୟା ଏବଂ ଅଭିଯୋଗ ଏକ ରେଜିଷ୍ଟର୍‌ଙ୍କୁ ସେ ବିଷୟରେ ଜଣାଇ ଦିଆଯିବ । ସମସ୍ତ ବିଷୟ ବସ୍ତୁ ଇଂରେଜୀରେ ପ୍ରକାଶନ ହେବ ଏବଂ ଯେପରି ଉପଯୁକ୍ତ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ମଧ ପ୍ରକାଶନ ହେବ ।

95. ଯଦି କୌଣସି ଗୋଷ୍ଠିଗତ ସମସ୍ୟା ଉଠାଯାଏ, ତେବେ ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ସୂଚନା ରେକର୍ଡ କରାଯିବ:

- ସମୟ, ତାରିଖ ଏବଂ ପ୍ରଶ୍ନ ,ଅଭିଯୋଗ କିମ୍ବା ସମସ୍ୟାର ପ୍ରକାର
- ଯୋଗାଯୋଗର ପ୍ରକାର (ଯେପରିକି ଟେଲିଫୋନ, ଲେଟର୍, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ସଂପର୍କ କରିବା);
- ନାମ, ଯୋଗାଯୋଗ ଠିକଣା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ନମ୍ବର୍
- ପ୍ରଶ୍ନ, ଅଭିଯୋଗ କିମ୍ବା ସମସ୍ୟା ଯୋଗୁଁ କରାଯାଇଥିବା ଯାଞ୍ଚ୍ ଏବଂ ଉତ୍ତର; ଏବଂ
- ନିଆଯାଇଥିବା ପଦକ୍ଷେପ ଏବଂ ପଦକ୍ଷେପ ନେଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମ

96. କେତେକ ପ୍ରଶ୍ନ,ଅଭିଯୋଗ କିମ୍ବା ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିବାରେ ଅଧିକ ସମୟ ଲାଗିପାରେ। ସମସ୍ୟାର ପ୍ରତିକାର ବିଷୟରେ ହେଉଥିବା ପ୍ରଗତି ବିଷୟରେ ଲଗାତାର ଭାବରେ ସୂଚନା ଦିଆଯିବ । ସମସ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନ ,ଅଭିଯୋଗ କିମ୍ବା ସମସ୍ୟା ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରାଯିବ ଏବଂ ଠିକ୍ ସମୟରେ ଅଭିଯୋଗ କାରୀଙ୍କୁ ପ୍ରତିକାର ବିଷୟରେ ଉତ୍ତର ଦିଆଯିବ । ଇଏସ୍ଏମ୍ଏଫ୍ (ESMF) ରେ ଏକ ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି ଯାହାକି ଶୀଘ୍ର ସମାଧାନ ହୋଇ ପାରୁନଥିବା ଅଭିଯୋଗ ଗୁଡିକ ସମାଧାନ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ।

97. ସମସ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନ, ଅଭିଯୋଗ ଏବଂ ସମସ୍ୟାଗୁଡିକ ସମୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ମନୋନୀତ ହୋଇଥିବା ପିଏମ୍ୟୁ (PMU)/କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର୍ ଷ୍ଟାଫ୍ ଦାୟୀ ରହିବେ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମସ୍ୟା କିପରି ସମାଧାନ ହୋଇପାରିବ, ସେ ବିଷୟରେ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ।

4.2 ଅଭିଯୋଗ ରେଜିଷ୍ଟର ଏବଂ ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା

98. କୌଣସି ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍‌ର ନିର୍ମାଣ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ସୋପାନରେ, ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଯୋଗୁଁ କେହି ବ୍ୟକ୍ତି କିମ୍ବା ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତିକୂଳ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇପାରନ୍ତି, ପ୍ରତ୍ୟେକ୍ଷରେ ହେଉ କିମ୍ବା ପରୋକ୍ଷରେ ହେଉ । ଅନେକ ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟା ଯୋଗୁଁ ଆପତ୍ତି ଅଭିଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇପାରେ, ଯେପରିକି ଯୋଗ୍ୟତା ମାପକାଠି ଏବଂ ପ୍ରାପ୍ତ ଯୋଗ୍ୟତା, ବିଭିନ୍ନ ସେବା ଅସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବା, ଅସ୍ଥାୟୀ କିମ୍ବା ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ଜୀବିକାର ମାଧ୍ୟମ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବା ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ସାମାଜିକ ଏବଂ ସାଂସ୍କୃତିକ ସମସ୍ୟା । ଏହି ଆପତ୍ତି ଅଭିଯୋଗ ମଧ୍ୟ ପରିବେଶ ସଂପର୍କିତ ସମସ୍ୟା ହୋଇପାରେ ଯେପରିକି ଅଧିକ ଧୂଳି ସୃଷ୍ଟିହେବା, ନିର୍ମାଣ ଜନିତ କଂପନ ଏବଂ ପଞ୍ଚାମାଲ ପରିବହନ ଯୋଗୁଁ ମୌଳିକ ସୁବିଧା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବା, ଶବ୍ଦ କୋଳାହଳ ସୃଷ୍ଟିହେବା, ଅଧିକ ଟ୍ରାଫିକ୍ ସୃଷ୍ଟିହେବା, ଜଳସେଚନ ଥଇଥାନ ସମୟରେ ସର୍ବସାଧାରଣ/ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ଭୂପୃଷ୍ଠ/ଭୂଗର୍ଭ ଜଳର ଗୁଣମାନ/ପରିମାଣରେ ହ୍ରାସ ହେବା, ଘରୋଇ ବଗିଚା ଏବଂ କୃଷି ଭୂମିର କ୍ଷୟକ୍ଷତି ହେବା ପ୍ରଭୃତି ।

99. ଏଭଳି ପରିସ୍ଥିତି ଉପୁଜିଲେ, ଏକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ନିଶ୍ଚିତ ରହିବା ଉଚିତ ଯାହା ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରଭାବିତ ବ୍ୟକ୍ତି/ସଂସ୍ଥା ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସହିତ ଦକ୍ଷତାପୂର୍ଣ୍ଣ, ପକ୍ଷପାତହୀନ, ଖୋଲାପଣ, ଠିକ୍‌ସମୟ ଏବଂ ଅଳ୍ପଖର୍ଚ୍ଚ ଏବଂ ପାରସ୍ପରିକ ଆଲୋଚନା ମାଧ୍ୟମରେ ସମାଧାନ କରିପାରିବେ । ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ କରିବା ପାଇଁ ଏହି ପ୍ରୋଜେକ୍ଟର ଇଏମ୍‌ଏସ୍‌ଏଫ୍ (EMSF)ରେ ଏକ ଆପତ୍ତି ଅଭିଯୋଗ ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି ।

100. ଏହି ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ଅନୁମତି ଦିଏ ଯେ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ଯୋଗୁଁ ପ୍ରତିକୂଳ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର କୌଣସି ଆପତ୍ତି କିମ୍ବା ଅଭିଯୋଗ ଥିଲେ ସେ ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରଣାଳୀରେ ତାଙ୍କର ସମସ୍ୟା ଏବଂ/କିମ୍ବା ଆପତ୍ତି ଜଣାଇବାରେ ସମର୍ଥ ହେବେ – ଏହି ଇଏମ୍‌ଏସ୍‌ଏଫ୍ (EMSF)ରେ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇଥିବା ଅଭିଯୋଗ ରେଜିଷ୍ଟର୍ ଏବଂ ଆପତ୍ତି ଅଭିଯୋଗ ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ପ୍ରୋଜେକ୍ଟର ଅଂଶ ବିଶେଷ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବ ଏବଂ ସଂପୃକ୍ତ ଥିବା ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି/ସଂସ୍ଥା, ବିଶେଷ ଭାବରେ ଔପଚାରିକ ଭାବରେ ଆଇନଗତ ସହାୟତା ପ୍ରାପ୍ତ କରିପାରୁ ନଥିବା ଦୁର୍ବଳ ଶ୍ରେଣୀଙ୍କୁ ଶୀଘ୍ର, ନ୍ୟାୟସଂଗତ, ଏବଂ ସଫଳ ସମାଧାନ ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ଏକ ସହଜ ମାଧ୍ୟମ ପ୍ରଦାନ କରିବ । ପାରଂପାରିକ ବିବାଦ ସମାଧାନ ପକ୍ରିୟାର ଅବଦାନକୁ ଅଭିଯୋଗ ରେଜିଷ୍ଟର୍ ଏବଂ ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସ୍ୱୀକାର କରେ ଏବଂ ସ୍ତର , 1 ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେରଯେଉଁଠାରେ ଉପଯୁକ୍ତ, ପାରଂପାରିକ ପରିଚାଳନା ସିଷ୍ଟମ୍ , ପ୍ରତିନିଧି ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବେ   ନିମ୍ନରେ ପାରା)16 ର ସେକ୍ସନ୍ 4.2.2 ଦେଖନ୍ତୁ (

101. ଆମେ ଏହା ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛୁ ଯେ ଅନେକ ଅଭିଯୋଗ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସମାଧାନ କରାଯାଇ ପାରେ, ଏହି ଇଏମ୍‌ଏସ୍‌ଏଫ୍ (EMSF)ରେ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇଥିବା ଅଭିଯୋଗ ରେଜିଷ୍ଟର୍ ଏବଂ ଆପତ୍ତି ଅଭିଯୋଗ ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଏହା ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବ ଯେ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ମାତ୍ରେ ପାରସ୍ପରିକ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣଯୋଗ୍ୟ ସମାଧାନ କିପରି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରିବ । ଏହି ଇଏମ୍‌ଏସ୍‌ଏଫ୍ (EMSF)ରେ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇଥିବା ଅଭିଯୋଗ ରେଜିଷ୍ଟର୍ ଏବଂ ଆପତ୍ତି ଅଭିଯୋଗ ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ନିମ୍ନଲିଖିତ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଛି:

- ଏହା ଏକ ବୈଧତାଥିବା ପ୍ରଣାଳୀ ଯାହାକି ସଂପୃକ୍ତ ଥିବା ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି/ସଂସ୍ଥା ଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରେ ବିଶ୍ୱାସ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିଥାଏ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରେ ଯେ ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ୟା ନ୍ୟାୟସଂଗତ ଏବଂ ଖୋଲାପଣତାର ସହିତ ବିଚାର କରାଯିବ ।
- ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି/ସଂସ୍ଥା ପାଇଁ ଏହି ଅଭିଯୋଗ ରେଜିଷ୍ଟର୍ ଏବଂ ଆପତ୍ତି ଅଭିଯୋଗ ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଏକ ସହଜ ଏବଂ ଦକ୍ଷତାପୂର୍ଣ୍ଣ ମାଧ୍ୟମ ପ୍ରଦାନ କରିବ ଏବଂ ଅତୀତରେ ସେମାନଙ୍କ ଆପତ୍ତି ଏବଂ ଅଭିଯୋଗ ଜଣାଇବାରେ ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଯଥେଷ୍ଟ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହେବ;
- ଆପତ୍ତି ଅଭିଯୋଗ ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତରରେ ଏକ ସ୍ୱଚ୍ଛ ଏବଂ ଜଣାଶୁଣା ପ୍ରଣାଳୀ ପ୍ରଦାନ କରିବା ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ ଏବଂ ଗୃପ୍‌କୁ କେଉଁ ପ୍ରକାରର ଫଳାଫଳ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋପାରିବ, ସେ ବିଷୟରେ ସ୍ୱଷ୍ଟିକରଣ ପ୍ରଦାନ କରିବା ।
- ସଂପୃକ୍ତ ଏବଂ ପ୍ରଭାବିତ ଥିବା ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ ଏବଂ ଗୃପ୍‌କୁ ଏକ ଲଗାତାର ଏବଂ ଔପଚାରିକ ପ୍ରଣାଳୀ ମାଧ୍ୟମରେ ସମାନ ଏବଂ ଭେଦଭାବ ଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ ବିଚାର କରିବା ଏବଂ ଅଭିଯୋଗକାରୀ ଏବଂ/କିମ୍ବା ସମସ୍ୟା ପ୍ରତି ନ୍ୟାୟସଂଗତ ଏବଂ ସମ୍ମାନପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଏବଂ ଆବଶ୍ୟକ ସମସ୍ୟ ସୂଚନା ଦେବା ।
- ଅଭିଯୋଗ ସମାଧାନ ଦିଗରେ ହୋଇଥିବା ପ୍ରଗତି ବିଷୟରେ ପ୍ରଭାବିତ ବ୍ୟକ୍ତି/ଗୃପ୍‌କୁ ସୂଚନା ଦେଇ, ସେମାନଙ୍କ ଅଭିଯୋଗ ବିଚାର କଲାବେଳେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥିବା ସୂଚନା ବିଷୟରେ ଜଣାଇ ଏବଂ ଏହା ସମାଧାନ କଲାବେଳେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥିବା ପ୍ରଣାଳୀ ବିଷୟରେ ସୂଚନା ଦେଇ ଖୋଲାପଣତା ଉପରେ ଆଧାରିତ ଏକ ପ୍ରଣାଳୀ ପ୍ରଦାନ କରିବା ।

- ଆପତ୍ତି ଅଭିଯୋଗ ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଲଗାତାର ଭାବରେ ଉନ୍ନତି ଆଣିବା ଏବଂ ଲଗାତାର ଭାବରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିବାରେ ସମର୍ଥ କରିବା । ଲଗାତାର ବିଚାର କରିବା ମାଧମରେ ହୋଇଥିବା ଶିକ୍ଷା ମାଧମରେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଅଭିଯୋଗ ଏବଂ ଆପତ୍ତି କମ୍ ହୋଇଯିବା ।

102 ଆପତ୍ତି ଅଭିଯୋଗ ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସାମିଲ ହେବା ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟତା ମାପକାଠି

- ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ ଏବଂ/କିମ୍ବା ଗ୍ରୁପ୍ ଉପରେ ଆଶା କରାଯାଉଥିବା ପ୍ରତିକୂଳ ଆର୍ଥିକ, ସାମାଜିକ କିମ୍ବା ପରିବେଶୀୟ ପ୍ରଭାବ କିମ୍ବା ପ୍ରଭାବର ସମ୍ଭାବିତ କାରଣ ବିଷୟରେ ବିଚଳିତ ହେବା ।
- ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବା ପ୍ରଭାବ କିମ୍ବା ପ୍ରଭାବିତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନାର ପ୍ରକାର ବିଷୟରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଜଣାଇବା ଏବଂ ଏହା ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ଯେ ସେଭଳି ପ୍ରଭାବ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ଯୋଗୁଁ କିପରି ହେଲା କିମ୍ବା କିପରି ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି; ଏବଂ
- ପ୍ରଭାବ ପଡିବା ବିଷୟରେ କିମ୍ବା ପ୍ରଭାବ ପଡିବାର ବିପଦ ସମ୍ଭାବନା ବିଷୟରେ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ/ଗ୍ରୁପ ଦ୍ୱାରା ଅଭିଯୋଗ ଏବଂ/କିମ୍ବା ଆପତ୍ତି ଦାଖଲ ହେଲେ କିମ୍ବା ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ/ଗ୍ରୁପ ଦ୍ୱାରା ଦାଖଲ ହୋଇଥିବା ଅଭିଯୋଗ ଏବଂ/କିମ୍ବା ଆପତ୍ତି ଏହା ଦର୍ଶାଏ ଯେ ଏହା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ/ଗ୍ରୁପଙ୍କଠାରୁ ଅଭିଯୋଗ ଏବଂ/କିମ୍ବା ଆପତ୍ତି କରିବା ପାଇଁ ଅଧିକାର ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛି ।

103. ସ୍ଥାନୀୟ ଗୋଷ୍ଠୀ ଏବଂ ଇଚ୍ଛୁକ ଥିବା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି/ସଂସ୍ଥା ଏବଂ ପାରଂପାରିକ ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ସିଷ୍ଟମ୍‌ର ପ୍ରତିନିଧି ସବୁ ସମୟରେ ଏମ୍‌ଓଇଏଫ୍‌ସିସି (MOEFCC)ଙ୍କ ନିକଟରେ ଆପତ୍ତି/ଅଭିଯୋଗ କରିପାରିବେ । ପ୍ରତିକୂଳ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନୀୟ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କୁ ଆପତ୍ତି ଅଭିଯୋଗ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଏବଂ ଅଭିଯୋଗ କିପରି କରିବାକୁ ହୁଏ ସହିତ ଇଏମ୍‌ଏସ୍‌ଏଫ୍ (EMSF)ର ସମସ୍ତ ପ୍ରାବଧାନ ବିଷୟରେ ସୂଚନା ଦିଆଯିବା ଉଚିତ ।

4.2.1 ଅଭିଯୋଗ ରେଜିଷ୍ଟର୍

104. ଯେତେବେଳେ ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ସମସ୍ୟା ଉଠାଯିବ, ନିମ୍ନଲିଖିତ ସୂଚନା ରେକର୍ଡ ରେକର୍ଡ କରାଯିବ :

105. ପ୍ରୋଜେକ୍ଟର ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ କୌଣସି ସମସ୍ୟା ଉପୁଜିଲେ ତାହା ରେକର୍ଡ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍‌ର ଅଂଶ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଏକ ଅଭିଯୋଗ ରେଜିଷ୍ଟର୍ ରଖାଯିବ । ଅଭିଯୋଗ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବାର 24 ଘଣ୍ଟା ଭିତରେ ତାର ସମାଧାନ ପାଇଁ UNDP ଏବଂ MoEFCC ପରାମର୍ଶ ଦେବେ । ଅଭିଯୋଗ ଯାଞ୍ଚ କରାଯିବ ଏବଂ ତାପରେ କୌଣସି ଅନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟର ଅଭିଯୋଗ ହୋଇଥିଲେ ତାହା UNDP ର ମନ୍ତବ୍ୟ ପାଇଁ ପଠାଯିବ ଏବଂ/କିମ୍ବା ତାସହିତ MoEFCC ର ପରାମର୍ଶ ନିଆଯିବ ।

106. ଯେଉଁଠାରେ ସମ୍ଭବ, ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ଟିମ୍ ଶିଘ୍ର ସେହି ଅଭିଯୋଗ ସମାଧାନ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ । ଅବଶ୍ୟ, ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଭିଯୋଗ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସମାଧାନ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ, ତାହା ଉପର ସ୍ତରକୁ ପଠାଇ ଦିଆଯିବ ।

107. ପ୍ରତି ଛଅମାସରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଥିବା ରିପୋର୍ଟରେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିବା ଅଭିଯୋଗର ତାଲିକା ଏବଂ ସେଗୁଡିକର ସମାଧାନ ବିଷୟରେ ପ୍ରକାଶନ କରାଯିବ ।

4.2.2 ଆପତ୍ତି ପ୍ରକ୍ରିୟା

ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଏକ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଭାବରେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ ବିଶ୍ୱାସ ଆଧାରିତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ସହିତ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି । ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଆଇନଗତ ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଏକ ବିକଳ୍ପ ହିସାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ପ୍ରକୃତ ତଥ୍ୟ

ଉପରେ ଆଧାର କରି ଅଭିଯୋଗ ଏବଂ/କିମ୍ବା ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ ଯେଉଁଥିରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଥିବା ସମସ୍ତ ପାର୍ଟି ରାଜି ହେବେ । ଅଭିଯୋଗ ଏବଂ/କିମ୍ବା ଆପତ୍ତି କଲାବେଳେ, ସମ୍ପୃକ୍ତ ଥିବା ସମସ୍ତ ପାର୍ଟି ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ ଏବଂ ପରସ୍ପର ଗ୍ରହଣ ଯୋଗ୍ୟ ସମାଧାନକୁ ବିଳମ୍ବ ଏବଂ/କିମ୍ବା ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସୃଷ୍ଟି କରିବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ନାହିଁ ।

108. ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍‌କୁ ସୁରୁଖୁରୁରେ ଏବଂ ଠିକ୍ ସମୟରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରି କରିବା ପାଇଁ ଏବଂ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ସମୟରେ ଉପୁଜୁଥିବା ସମସ୍ୟା ସଫଳତାର ସହିତ ସମାଧାନ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ମଜଭୁତ ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆବଶ୍ୟକ ଯାହାକି ସ୍ଥାପନ କରାଯାଉଥିବା ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍‌ରେ ସଂପୃକ୍ତ ଥିବା ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି/ସଂସ୍ଥାଙ୍କ ଅଭିଯୋଗ ସମାଧାନ କରିବାରେ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ସମ୍ଭବ କରିବ ।

109. ସାମାଜିକ ଏବଂ ପରିବେଶ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ସମସ୍ତ ଅଭିଯୋଗ ମୌଖିକ ଭାବରେ (ଫିଲଡ୍ ଷ୍ଟାଫଙ୍କୁ), ଫୋନ୍‌ରେ କରାଯାଇ ପାରିବ କିମ୍ବା ଅଭିଯୋଗ ବକ୍ସରେ ଦିଆଯାଇ ପାରିବ କିମ୍ବା ଲିଖିତ ଭାବରେ UNDP, MOEFCC କିମ୍ବା ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନ୍ୟସ୍ତ ଥିବା କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର୍‌ଙ୍କୁ ଦିଆଯାଇ ପାରିବ । ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଏକ ମୁଖ୍ୟ ଅଂଶ ହେଉଛି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ସାଇଟ୍‌ରେ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଏବଂ ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନ୍ୟସ୍ତ ଥିବା କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର୍ ଏକ ଅଭିଯୋଗ ରେଜିଷ୍ଟର ରଖିବେ । ସମସ୍ତ ଅଭିଯୋଗ ସମ୍ମାନ, ନମ୍ର ଏବଂ ସମ୍ବେଦନତାର ସହିତ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ- ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଏବଂ ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନ୍ୟସ୍ତ ଥିବା କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର୍ ନିଜନିଜ କ୍ଷମତା ଭିତରେ ଯଥା ସମ୍ଭବ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ଯେପରିକି ସମସ୍ୟାଗୁଡିକ ସମାଧାନ ହୋଇପାରିବ । ଅବଶ୍ୟ, ଏଭଳି କିଛି ସମସ୍ୟା ହୋଇପାରେ ଯାହାକି ଭାରି ଜଟିଳ ଏବଂ ଏହା ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ -ସ୍ତର ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସମାଧାନ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏଭଳି କ୍ଷେତ୍ରରେ, ସେହି ଅଭିଯୋଗ ଗୁଡିକ ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ କମିଟିକୁ ପଠାଇଦିଆଯିବ । ଏହା MOEFCC ର ଦାୟିତ୍ୱ ରହିବ ଯେ ସେମାନେ ସେଭଳି ଅଭିଯୋଗ ଗୁଡିକ ଏକ ନ୍ୟାୟସଂଗତ/ମଜଭୁତ ପ୍ରଣାଳୀରେ ସମାଧାନ କରିବେ ।

110. ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଏହା ନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଛି ଯେ ଅଭିଯୋଗ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଏବଂ/କିମ୍ବା ଗ୍ରୁପ୍ ଅଭିଯୋଗ କଲାବେଳେ କୌଣସି ଅର୍ଥ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ହେବ ନାହିଁ । କୌଣସି ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଅଭିଯୋଗ ଏବଂ/କିମ୍ବା ଆପତ୍ତି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାରେ ସହାୟତା କରିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତି ନିୟୋଜିତ କରିବାରେ ହୋଇଥିବା ଅଳ୍ପକିଛି ଖର୍ଚ୍ଚ ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବହନ କରିବ । ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଭିଯୋଗ ଏବଂ/କିମ୍ବା ଆପତ୍ତି ଭଲ ଭାବରେ ପଢି ହେଉ ନଥିବ, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା କୌଣସି ଖର୍ଚ୍ଚ ବହନ କରିବ ନାହିଁ ।

111. ସଂପୃକ୍ତ ଥିବା ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି/ସଂସ୍ଥାଙ୍କ ସୂଚନା ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମୁଖ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଗୁଡିକରେ ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବିଷୟରେ ସୂଚନା ଏବଂ ଅଭିଯୋଗ କରିବାର ପ୍ରଣାଳୀ ବିଷୟରେ ସୂଚନା ଦିଆଯିବ ।

112. ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଦାୟିତ୍ୱରେ ରହିବା ପାଇଁ ପିଏମ୍‌ୟୁ (PMU)ରେ ଜଣେ ସେଫ୍‌ଗାର୍ଡ(ସୁରକ୍ଷାକାରକ) ଅଫିସର୍‌ଙ୍କୁ ମୁଖ୍ୟ ଅଫିସର ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ କରାଯିବ । ଏହି ପଦବୀ ଗୁଡିକର କାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଦକ୍ଷତା ପରିସରରେ (ଯେପରିକି ସମୟ ସମୟରେ ସଂଶୋଧିତ ହୋଇଥିବ) ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ଦାୟିତ୍ୱ ଗୁଡିକ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ରହିବ ।

a. ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ପାଇଁ ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ପୂର୍ବରୁ ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ କମିଟି ସ୍ଥାପନ ପାଇଁ ସହଯୋଗ କରିବା;

b. ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ସମସ୍ୟା ପାଇଁ ପିଏମ୍‌ୟୁ *(PMU)*ରେ ଏକ ମୁଖ୍ୟ ପଏଣ୍ଟ୍ ହିସାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଏବଂ ପିଏମ୍‌ୟୁ *(PMU)* ଭିତରେ ହିଁ ସମସ୍ୟା ଗୁଡିକର ସମାଧାନ ପାଇଁ ସହାୟତା କରିବା;

c. ଜନ ଜାଗରଣ ପ୍ରଚାର ମାଧ୍ୟମରେ ସଂପୃକ୍ତ ଥିବା ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି/ସଂସ୍ଥା ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବିଷୟରେ ସଚେତନତା ସୃଷ୍ଟିକରିବା;

d. ସଂପୃକ୍ତ ଥିବା ସମସ୍ତ ପାର୍ଟିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରି ସମସ୍ତ ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ କରିବାରେ ସହାୟତା କରିବା;

e. ଆପତ୍ତି ଏବଂ ସେଗୁଡିକର ସମାଧାନ ବିଷୟରେ ସମସ୍ତ ରେକର୍ଡ ରଖିବା;

f. ଆପତ୍ତି ସମସ୍ୟା ବିଷୟରେ *MoEFCC* ର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବା; ଏବଂ

g. ମାସିକ/ତ୍ରୟମାସିକ ରିପୋର୍ଟରେ ଏ ଦିଗରେ ହୋଇଥିବା ପ୍ରଗତି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା;

113. ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍‌ରେ ସମସ୍ତ ଅଭିଯୋଗ ସମାଧାନ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ଦୁଇ-ସ୍ତରୀୟ ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି । ପ୍ରଥମ ସ୍ତରୀୟ ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ସ୍ତରରେ ସମସ୍ତ ଅଭିଯୋଗ ଗ୍ରହଣ କରେ, ବିଶେଷ ଭାବରେ ଗ୍ରାମ ଏବଂ/କିମ୍ବା ଜିଲ୍ଲା ସ୍ତରରେ । ଏହି ସ୍ତର 1 ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ କମିଟିରେ ର ଜଣେ ପ୍ରତିନିଧି ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଗତ ହେବେ ଯେକି ପରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ତରକୁ ଅଭିଯୋଗକୁ ଯେଉଁଠାରେ ଜ୍ଞାପନ ହୋଇଛି, ପାରଂପାରିକ ପରିଚାଳନା ସିଷ୍ଟମ୍ , ନେବାପୂର୍ବରୁ ପାରଂପାରିକ ପରିଚାଳନା ସିଷ୍ଟମ୍ ମାଧ୍ୟମରେ ତାହା ସମାଧାନ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ । ଅଭିଯୋଗ କରିବାର ବିଭିନ୍ନ ପଏଣ୍ଟ(ଯଦି କିଛି ଥାଏ) ବିଷୟରେ ସଂପୃକ୍ତ ଥିବା ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି/ସଂସ୍ଥାଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦିଆଯିବ ଏବଂ ନିୟମିତ ଭାବରେ ଏହି ପଏଣ୍ଟ ଗୁଡିକରୁ ପିଏମ୍‌ୟୁ (PMU) ଏହି ଅଭିଯୋଗ ଗୁଡିକ ସଂଗ୍ରହ କରାଯିବ । ତାପରେ ସଂପୃକ୍ତ ଥିବା ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସହିତ ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରି ସେହି ଅଭିଯୋଗ ସମାଧାନ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯିବ ।

114. ପିଏମ୍‌ୟୁ (PMU)ର ସେଫ୍‌ଗାର୍ଡ୍ ମ୍ୟାନେଜର୍ ଜଡିତ ଥିବା ରାଜ୍ୟ ଗୁଡିକର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ପରିଚାଳନା କରି ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ କରିବାରେ ଚେଷ୍ଟା କରେ ଏବଂ ଏହି ବିଷୟରେ ଏକ ମୁଖ୍ୟ ପଏଣ୍ଟ ହିସାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ । ଏହି ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥିବା ଅଫିସର୍ ପିଏମ୍‌ୟୁ (PMU) ର ସେଫ୍‌ଗାର୍ଡ୍ ମ୍ୟାନେଜର୍ ଏବଂ MoEFCC ଙ୍କ ସହିତ ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ପାଇଁ ସଂପର୍କ ଏବଂ ସହଯୋଗ କରନ୍ତି । ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଏହି ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥିବା ଅଫିସର୍‌ଙ୍କୁ ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ପ୍ରଣାଳୀ ବିଷୟରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ ଦିଆଯାଇଥାଏ ଯେପରିକି ସେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଚାଲୁ ରଖିପାରିବେ ।

[1]

115. ସମସ୍ତ ଅଭିଯୋଗ ମୌଖିକ ଭାବରେ (ଫିଲଡ୍ ଷ୍ଟାଫଙ୍କୁ), ଫୋନ୍‌ରେ କରାଯାଇପାରିବ କିମ୍ବା ଅଭିଯୋଗ ବକ୍ସରେ ଦିଆଯାଇ ପାରିବ କିମ୍ବା ଲିଖିତ ଭାବରେ UNDP, MOEFCC କିମ୍ବା ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନ୍ୟସ୍ତ ଥିବା କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର୍‌ଙ୍କୁ ଦିଆଯାଇ ପାରିବ । ଅଭିଯୋଗକାରୀ ବିଶେଷ ଭାବରେ ସେଫ୍‌ଗାର୍ଡ୍ ମ୍ୟାନେଜର୍‌ଙ୍କ ସହିତ ସଂପର୍କ କରିପାରିବେ ଏବଂ କୌଣସି ପ୍ରତିଶୋଧ ମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଅନୁମାନ କରୁଥିଲେ ଗୋପନୀୟତା ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିପାରନ୍ତି ।ଗୋପନୀୟତା ପାଇଁ ଅନୁରୋଶ କରାଯାଇଥିଲେ (UNDP, MOEFCC ଏବଂ/କିମ୍ବା ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନ୍ୟସ୍ତ ଥିବା କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର୍ ଙ୍କୁ ଅଭିଯୋଗକାରୀଙ୍କ ପରିଚୟ ନ ଦେବା), ସେଫ୍‌ଗାର୍ଡ୍ ମ୍ୟାନେଜର୍ ଅଭିଯୋଗ ଯାଞ୍ଚ କରିବେ, ଅଭିଯୋଗକାରୀଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା କରିବେ ଏବଂ ଅଭିଯୋଗକାରୀଙ୍କ ପରିଚୟ ଗୋପନୀୟତା ରକ୍ଷା କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କିପରି ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ପାଇଁ ନିୟୋଜିତ କରିବେ, ତାହା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବେ ।

116. ଅଭିଯୋଗ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା ମାତ୍ରେ, ସେଫ୍‌ଗାର୍ଡ୍ ମ୍ୟାନେଜର୍ ଅଭିଯୋଗ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବାର ଲିଖିତ ସ୍ୱୀକାରୋକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରିବେ । ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ପ୍ରତିନିଧି ଅଭିଯୋଗ ପ୍ରାପ୍ତ ପରେ ଅଭିଯୋଗ ଏବଂ ଆପତ୍ତି ଜଡିତ ଥିବା ସମସ୍ତ ସୂଚନା ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ଏବଂ ପିଏମ୍‌ୟୁ (PMU)ର ସେଫ୍‌ଗାର୍ଡ୍ ମ୍ୟାନେଜର୍‌ଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରିଥିବା ସମସ୍ତ ତଥ୍ୟ ଜଣାଇବେ ।

117. ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରରେ ପିଏମ୍‌ୟୁ (PMU) ଅଭିଯୋଗ/ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ରେଜିଷ୍ଟର୍ ବଜାୟ ରଖିବ। ସଂପୃକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି/ସଂସ୍ଥାଙ୍କ ଠାରୁ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇଥିବା ସମସ୍ତ ରେକର୍ଡ ରଖିବା ପିଏମ୍‌ୟୁ (PMU) ର ଦାୟିତ୍ୱ ଅଟେ ।

118. ଅଭିଯୋଗ ପଞ୍ଜିକୃତ ହୋଇସାରିଲା ପରେ, ସେଫ୍‌ଗାର୍ଡ୍ ମ୍ୟାନେଜର୍ ଅଭିଯୋଗକୁ ଭଲ ଭାବରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବେ ଏବଂ ଏହା ସମାଧାନ କରିବା ପାଇଁ ଏବଂ ଉତ୍ତର ଦେବାପାଇଁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟସୀମା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରି ଉପଯୁକ୍ତ ଅଫିସର୍‌ଙ୍କ ପାଖକୁ ଅଭିଯୋଗ ପଠାଇ ଦେବେ । ସେଫ୍‌ଗାର୍ଡ୍ ମ୍ୟାନେଜର୍ ତାପରେ ପ୍ରଭାବିତ ବ୍ୟକ୍ତି/ଅଭିଯୋଗକାରୀଙ୍କ ସହିତ ମିଟିଙ୍ଗ୍ କରିବେ ଏବଂ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନର ଉପାୟ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ । ଯଦି ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ, ସମସ୍ୟା ସମାଧାନର ଉପାୟ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଭାବିତ ବ୍ୟକ୍ତି/ଅଭିଯୋଗକାରୀ ଏବଂ ସଂପୃକ୍ତ ଅଫିସରଙ୍କ ସହିତ ମିଟିଙ୍ଗ୍ କରିବେ । ମିଟିଙ୍ଗ୍‌ରେ

[1] ଅନେକ ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ଅନୁଷ୍ଠାନ, (ଯେପରିକି ଜାତି ପଞ୍ଚାୟତ୍, ପେଡାଲୁ, ପଡୁ ସିଷ୍ଟମ) ଜାତି,ବଂଶଧର କିମ୍ବା ଧର୍ମ ଉପରେ ଆଧାର କରି ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ସମ୍ବଳ ବ୍ୟବହାର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଏବଂ ବଣ୍ଟନ, ସମ୍ବଳକୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ସମାନ ଅଧିକାର ନିଶ୍ଚିତ କରିବା ଏବଂ କେତେକ ସାମାଜିକ ସୁରକ୍ଷା ଦେବା ସହିତ ବିବାଦ ସମାଧାନରେ ମଧ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ଗୋଷ୍ଠୀର ଲୋକ ସମୟ କ୍ରମେ ନିଜର ପରିଚାଳନା ସିଷ୍ଟମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥାନ୍ତି, ଯେପରିକି ସେମାନେ ଉପଲବ୍ଧ ସଂପଦ ପ୍ରତି ଲୋକମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିପାରିବେ । ଯେତେବେଳେ ସିମୀତ ସଂପଦ ଉପରେ ଅନେକ ଲୋକ ନିର୍ଭର କରନ୍ତି, ବିବାଦ ଏଡାଇବା ପାଇଁ ଏହା ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ ।

ହୋଇଥିବା ସମସ୍ତ କଥାବାର୍ତ୍ତା, ଆଲୋଚନା ଏବଂ ନିଆଯାଇଥିବା ନିଷ୍ପତ୍ତି ନିଶ୍ଚିତ ରେକର୍ଡ ରଖାଯିବ । ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ସେଫ୍‌ଗାର୍ଡ୍ ମ୍ୟାନେଜର୍ ସକ୍ରିୟ ଭାବରେ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କଳା ପରେ ନିଜକୁ ଲିପ୍ତ କରିବେ ।

119. ପ୍ରଥମ ସ୍ତରରେ କରାଯାଇଥିବା ସମାଧାନ ସାଧାରଣତଃ 15 କାର୍ଯ୍ୟ ଦିବସ ଭିତରେ ସମାପ୍ତ ହେବ ଏବଂ ଏକ ଡିସ୍‌କ୍ଲୋଜର(ପ୍ରକାଶ କରିବା)ଫର୍ମ ମାଧ୍ୟମରେ ଅଭିଯୋଗକାରୀଙ୍କୁ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ଉତ୍ତର/ସମାଧାନ ବିଷୟରେ ଲିଖିତ ଭାବରେ ଜଣାଇ ଦିଆଯିବ । ଯେତେ ଦୂର ସମ୍ଭବ, ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ଅଣଔପଚାରିକ ଭାବରେ ବି ହେଉ ,ଏହି ସମାଧାନ ପ୍ରଣାଳୀ ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ସମସ୍ତ ଆବଶ୍ୟକତାର ଅନୁପାଳନ କରିବ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ,ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ କୁ ଗ୍ରହଣ ଯୋଗ୍ୟ ହେଲାଭଳି ଏକ ସମାଧାନ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସମସ୍ତ ପାର୍ଟି ,।

120. ଏହି ସମୟ ଭିତରେ ଯଦି ଅଭିଯୋଗକାରୀଙ୍କ ସନ୍ତୁଷ୍ଟି ଅନୁସାରେ ଆପତ୍ତି ଅଭିଯୋଗ ସମାଧାନ ହୋଇପାରି ନାହିଁ, ତେବେ ଆପତ୍ତି/ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ତରକୁ ଏହି ଆପତ୍ତି ଅଭିଯୋଗ ପଠାଇ ଦିଆଯିବ/। ଯଦି ସେଫ୍‌ଗାର୍ଡ୍ ମ୍ୟାନେଜର୍ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ଯେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପାଞ୍ଚ କାର୍ଯ୍ୟ ଦିବସରେ ଉପଯୁକ୍ତ ସମାଧାନ ବାହାର କରାଯାଇ ପାରିବତେବେ ଅଫିସର ସେ ଅନୁସାରେ ଅଭିଯୋଗକାରୀଙ୍କୁ ଜଣାଇ ପ୍ରଥମ ସ୍ତରରେ ହିଁ ଅଭିଯୌଗକୁ ରଖିବା ପାଇଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି , ନେଇ ପାରିବେ। ଯଦି ଅଭିଯୋଗକାରୀ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ତରକୁ ଅଭିଯୋଗ ପଠାଇବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରନ୍ତିତେବେ ତାହା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ , ପରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ତରକୁ ପଠାଇ ଦିଆଯିବ। କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ଯଦି ,20 କାର୍ଯ୍ୟ ଦିବସ ମଧ୍ୟରେ ସମାଧାନ ହୋପାରିଲା ନାହିଁତେବେ , ଅଭିଯୋଗ/ ଆପତ୍ତିକୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ତରକୁ ପଠାଇ ଦିଆଯିବ।

121. କୌଣସି ଆପତ୍ତି ଅଭିଯୋଗ ଦୁର୍ନୀତି କିମ୍ବା କୌଣସି ଅନୈତୀକ କାର୍ଯ୍ୟ ସହିତ ସଂପର୍କିତ ଥିଲେ ତାହା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଭାରତୀୟ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ତଦନ୍ତ କମିସନ ଏବଂ ନିବାରଣ ବ୍ୟୁରୋ ଏବଂ ନ୍ୟୁୟର୍କର-କିମ୍ବା ରାଜ୍ୟର ଦୁର୍ନୀତି/UNDP ରେ ଥିବା ଅଡିଟ୍ ଏବଂ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଅଫିସ୍‌କୁ ପଠାଇ ଦିଆଯିବ ।

122. ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ସ୍ତରୀୟ ଏବଂ ଜାତୀୟ ସ୍ତରର ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବ୍ୟତୀତଉଭୟ ଅନୁପାଳନ ଏବଂ ଆପତ୍ତି ସମାଧାନ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ, ଅଭିଯୋଗ , ଗୁଡିକUNDP ର ଆକାଉଣ୍ଟିବିଲିଟି (ଉତ୍ତରଦାୟିତ୍ୱତା) ପ୍ରକ୍ରିୟାଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇବାର ବିକଳ୍ପ ରହିଛି। ସାମାଜିକ ଏବଂ ପରିବେଶ ଅନୁପାଳନ ୟୁନିଟ୍ ସମସ୍ତ ଅଭିଯୋଗ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବ ଯାହାକି UNDP ର ମାନଦଣ୍ଡ ହେବ ଯେ ଅନୁସାରେ ହେବ କିମ୍ବା ଏହା ମଧ୍ୟ ଯାଞ୍ଚ ଯାଞ୍ଚ ପ୍ରଣାଳୀ ,UNDP ର ଅନ୍ୟ ସାମାଜିକ ଏବଂ ପରିବେଶ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଯଥେଷ୍ଟ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇଛି ନା ନାହିଁ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ପରିବେଶ କିମ୍ବା ଲୋକ ମାନଙ୍କର କଣ କ୍ଷତି ହୋଇପାରେ । ଅଡିଟ୍ ଏବଂ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଅଫିସ୍‌ରେ ସାମାଜିକ ଏବଂ ପରିବେଶ ଅନୁପାଳନ ୟୁନିଟ୍ ଅବସ୍ଥିତ ଅଟେ ଏବଂ ଏହା ମୁଖ୍ୟ ଅନୁପାଳନ ଅଫିସର ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ –UNDP କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ କିମ୍ବା ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍‌ର ପ୍ରଭାବ ବିଷୟରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି କିମ୍ବା ଗୋଷ୍ଠୀର କୌଣସି ଆଶଙ୍କା ଥିଲେ ତାଙ୍କୁ ଅନୁପାଳନ ସମୀକ୍ଷା ବିକଳ୍ପ ଉପଲବ୍ଧ ଅଟେ । ସାମାଜିକ ଏବଂ ପରିବେଶ ଅନୁପାଳନ ୟୁନିଟ୍‌ର ଏହା କାର୍ଯ୍ୟ ପରିସର ଏବଂ କ୍ଷମତା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଯେ ସେ ପ୍ରଭାବିତ ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକ ମାନଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରିଥିବା ଆପତ୍ତି ଅଭିଯୋଗ ସ୍ୱାଧୀନ ଏବଂ ପକ୍ଷପାତହୀନ ଭାବରେ ଯାଞ୍ଚ କରିବେ ଏବଂ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିବା ତଥ୍ୟ ଏବଂ ନିଜର ସୁପାରିଶ ସର୍ବସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶ କରିବେ ।

123. ପ୍ରଭାବିତ ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଏହି ଷ୍ଟେକ୍‌ହୋଲଡର୍ ରେସ୍‌ପନ୍‌ସ୍ ମେକାନିଜିମ୍ ସଂପୃକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି/ସଂସ୍ଥାଙ୍କ ଆପତ୍ତ)ି ଅଭିଯୋଗ ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା (ଏକ ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ଯେପରିକି ସେମାନେ କୌଣସି ଏକUNDP ପ୍ରୋଜେକ୍ଟର ସାମାଜିକ ଏବଂ ପରିବେଶୀୟ ପ୍ରଭାବ ସଂପର୍କରେ କୌଣସି ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ବିଷୟରେ ଅନ୍ୟ ସଂପୃକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି କରିପାରିବେ ସଂସ୍ଥାଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା/ ପରାମର୍ଶ/। ଷ୍ଟେକ୍‌ହୋଲଡର୍ ରେସ୍‌ପନ୍‌ସ୍ ମେକାନିଜିମ୍ (ର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକାଳ ମଧ୍ୟରେଟ୍‌ସଂପୃକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି/ସଂସ୍ଥାଙ୍କ ଆପତ୍ତି ଅଭିଯୋଗ ସମାଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା) ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ପ୍ରୋଜେକ୍UNDP ଏବଂ ଏହାର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ସହଯୋଗୀଙ୍କ ସହିତ ଅତିସକ୍ରିୟ ସଂପୃକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଯୋଗରେ ସହାୟତା କରିବସଂସ୍ଥାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ସହ/। ଗୋଷ୍ଠୀ ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷ ଷ୍ଟେକ୍‌ହୋଲଡର୍ ରେସ୍‌ପନ୍‌ସ୍ ମେକାନିଜିମ୍ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅନୁରୋଧ ସ୍ପରିଚାଳନା ଏବଂ କ୍ୱାଲିଟି ଆସୁରାନ୍ ଟ୍‌ଅଭିଯୋଗ କରିପାରନ୍ତି, ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ପ୍ରୋଜେକ୍/ ଧାନ ସ୍ତରର ଆପତ୍ତି ସମା ଟ୍‌ରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନୁହନ୍ତି (ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରୋଜେକ୍‌ପାଇଁ ସାଧାରଣ ମାଧ୍ୟମ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ ସେମାନନଙ୍କର ଉତ୍ତର/ନିଷ୍ପତ୍ତି (ପ୍ରକ୍ରିୟା।ଯେତେବେଳେ ଏକ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଅନୁରୋଧ କୁ ଦାଖଲ କରାଯାଏ, ସେହି ଦେଶରେ ଥିବାମେକାନିଜିମ୍ ସ୍ପନ୍‌ରେସ୍ ହୋଲଡର୍‌ଅଭିଯୋଗ ଷ୍ଟେକ୍/ UNDP ଫୋକାଲ ପଏଣ୍ଟ୍‌ସ୍ଥା ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ସହଯୋଗୀ ମିଳିତ ଭାବରେ ପଦକ୍ଷେପଆଞ୍ଚଳିକ ଏବଂ ମୁଖ୍ୟାଳୟ ସ୍ତର ସଂପୃକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି/ସଂ , ନେଇ ସେହି

ଅନୁରୋଧ ଅଭିଯୋଗ ବିଚାର କରିବେ ଏବଂ ସମାଧାନ କରିବେ/ Iଅଧିକ ସୂଚନା ପାଇଁ www.undp.org/secu-srm ପରିଦର୍ଶନ କରନ୍ତୁ I ଇଏମ୍ଏସ୍ଏଫ୍)EMSF କରାଯାଇଛି (ଆପେଣ୍ଡିକ୍ସ ର ଅନ୍ତରେ ସଂପୃକ୍ତ ଫର୍ମ ସଂଲଗ୍ନ (C(

5. ମୂଖ୍ୟ ପରିବେଶୀୟ ଏବଂ ସାମାଜିକ ସଙ୍କେତକ

124. ଏହି ସେକ୍ସନ୍ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ପାଇଁ ଚିହ୍ନଟ କରାଯାଇଥିବା ମୁଖ୍ୟ ପରିବେଶୀୟ ଏବଂ ସାମାଜିକ ସଂଙ୍କେତକ ଚିହ୍ନଟ କରୁଛି ଏବଂ ସେଗୁଡିକର ପରିଚାଳନା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କଗୁଡିକ ବିଚାର କରିବା ପାଇଁ ପରିବେଶୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଦକ୍ଷତାସମ୍ଭାବିତ ପ୍ରଭାବ, ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କାର୍ଯକଳାପ ଏବଂ ଏହି ସଙ୍କେତ ,ପରିମାପ ବିଷୟରେ ବିସ୍ତାର ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଛି ଅଡିଟ୍) ହୋଇଥିବା (

125. ଏହି ସେକ୍ସନ ମଧ୍ୟ ପରିବେଶୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଦକ୍ଷତା ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବା ଏବଂ ରିପୋର୍ଟ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ମଧ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଛି I ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପ୍ରଣାଳୀର ସଫଳତା ଏବଂ ବିଫଳତା ବିଷୟରେ ଜଣାଇବାପ୍ରତିକାର ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥିବା ସମସ୍ୟା ଚିହ୍ନଟ କରିବା ଏବଂ ,
ପରିଚାଳନା କରିବା ପାଇଁ ଲଗାତାର ଭାବରେ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଉନ୍ନତି ଆଣିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆବଶ୍ୟକ ପଦକ୍ଷେପ ମଧ୍ୟ ଚିହ୍ନଟ କରିବା ଟ୍ପ୍ରୋଜେକ୍I

5.1

ପରିବେଶ ଏବଂ ପ୍ରାଣୀଜଗତ

ପୃଷ୍ଠଭୂମୀ

126. ଭାରତ ଜୀବଜଗତର ବିଭିନ୍ନତାରେ ଭରପୁର; କିନ୍ତୁ ସହରୀକରଣ ଏବଂ ବିପୁଳ ଲୋକସଂଖ୍ୟା ଏବଂ ଏଗୁଡିକର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶ ଏବଂ ପ୍ରାଣୀଜଗତରେ ଅନେକ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଛି Iଏହା ଜଣା ଅଛି ଯେ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ସାଇଟ୍ର ଅଧିକାଂଶ ଅଞ୍ଚଳ ଅତୀତରେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଛି , ଯଦିଓ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ସାଇଟ୍ରେ ଉଦ୍ଭିଦ ଏବଂ ତୃଣଜଗତ ବର୍ତ୍ତମାନ ବି ତିଷ୍ଠି ରହିଛି I

127. ଫିଗର୍ **4** ରେ ସାରା ଭାରତରେ ଥିବା ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଭିଦ ଏବଂ ତୃଣ ଜଗତ ଏବଂ ଜମିର ବ୍ୟବହାର ଦର୍ଶାଯାଇଛି । ଭାରତର ପୂର୍ବ ଉପକୂଳରେ ଥିବା ମାନଗ୍ରୋଭ୍**(80%)** ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳରେ ଥିବା ମାନଗ୍ରୋଭ୍**(20%)** ଠାରୁ ଅଧିକ କାରଣ ସମତଳ ଅଞ୍ଚଳ ଭଳି ପୂର୍ବ ଉପକୂଳରେ ପ୍ରାକୃତିକ ଭୂଖଣ୍ଡ କ୍ରମଶଃ ସ୍ତର ସ୍ତର ହୋଇଥାଏ ଯେତେବେଳେ ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳରେ ଭୂଖଣ୍ଡ ବଡବଡ ଖସାଣୀ ଭଳି ହୋଇଥାଏ ।

[2]

ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ର ପ୍ରାଣୀ ଏବଂ ଉଦ୍ଭିଦ ଜଗତ

128. ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର ଜଙ୍ଗଲ ଅଞ୍ଚଳ ମୁଖ୍ୟ ଭାବରେ ଏହାର ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସିମାନ୍ତରେ ଅବସ୍ଥିତ (ଉତ୍ତର ଏବଂ ପୂର୍ବ) ଏବଂ ପଶ୍ଚିମରେ ସହାୟାଦ୍ରି ପର୍ବତ ର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତର ରହିଛି I ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ଅନେକ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ ସଂରକ୍ଷଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇଛି I ପାର୍କ ଏବଂ ସାଙ୍କ୍ଚୁଆରୀ (ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ସଂରକ୍ଷଣ ସ୍ଥଳ) ଗୁଡିକରେ କେତେକ ଦୁର୍ଲଭ ପ୍ରକାରର ପ୍ରାଣୀ ଏବଂ ଉଦ୍ଭିଦ ଜଗତ ରହିଛି Iଏହି ସାଙ୍କ୍ଚୁଆରୀ (ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ସଂରକ୍ଷଣ ସ୍ଥଳ) ଗୁଡିକରେ ସାଧାରଣତଃ ଦେଖାଦେଉଥିବା ପଶୁପକ୍ଷୀ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଣକୁକୁର, ସମ୍ବର, ଉଡୁଥିବା ଗୁଣ୍ଡୁଚିମୁଷା.ବାଘ, ବିସ୍ବନ୍, କୁମ୍ଭୀର, ଜଙ୍ଗଲୀ ବିରାଡୀ, ବିଶାଳକାୟ ଭାଲୁ, ଚାରି ଶିଂଘ ଥିବା ଆଣ୍ଟିଲୋପ୍, ଚିଙ୍କାରା, ଚୋଉସିଙ୍ଗା, ଲଙ୍ଗୁର୍, କୃଷ୍ଣ ହରୀଣ, ପାଛର୍, ଗଧିଆ, ଶିଆଳ. ହେନା, ବଡ ଗୁଣ୍ଡୁଚିମୁଷା, ବନେଟ୍ ମାଙ୍କଡ, ନିଳଗାଇ, ପାଙ୍ଗୋଲିନ୍, ଏବଂ ଆଉ ଅଧିକ ଦୁର୍ଲଭ ପଶୁପକ୍ଷୀ ରହିଛି – କେତେକ ସାଧାରଣ ପ୍ରକାରର ଉଦ୍ଭିଦ ଏବଂ ତୃଣ ଜଗତ ମଧ୍ୟରେ ସାଗୁଆନ୍ ଟର୍ମିନାଲିଆ, ଦଲ୍ବର୍ଜିଆ ଲତିଫୋଲିଆ, ଟର୍ମିନାଲିଆ ପାନିକୁଲତା, ଆର୍ଡିନା କୋର୍ଡିଫୋଲିଆ, ବାଉଁଶ, ଆନୋଜେସିଅସ୍, ବସ୍ୱେଲିଆ, ଦଲବର୍ଜିଆ, ଶିଶୁ, ଇସ୍ନିଓଲତା, ଲୋଜର୍ ଷ୍ଟ୍ରୋମିଆ, ଟି ବେଲେରୋସିଆ, ଅଣ୍ଡୁଗ୍ ପ୍ରିଓକାରପସ୍, ପ୍ରିଓକାରପସ୍ ମାର୍ସପିଅମ୍, ଟି ଟୋମେଣ୍ଟୋସା, ଗ୍ରେୱିଆ ଟିଲିଏଫୋଲିଆ ପ୍ରଭୃତି ଅନ୍ୟତମ I

129. ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜ୍ୟର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଛଅଟି ଜିଲ୍ଲା ଅବସ୍ଥିତ I ଥାନେ, ଗ୍ରେଟର୍ ମୁମ୍ବାଇ, ନଭି ମୁମ୍ବାଇ, ରାଇଗଡ୍, ରତ୍ନଗିରୀ ଏବଂ ସିନ୍ଧ୍ବର୍ଗ (କୋଙ୍କନ ନାମରେ ଜଣାଶୁଣା) I ସମଗ୍ର ଅଞ୍ଚଳ ହେଉଛି ପାହାଡିଆ, ଏବଂ ଏହାର ପୁର୍ବରେ ସହ୍ୟାଦ୍ରି ପର୍ବତମାଳାର ଅଣଓସାରିଆ, ଅଧିକ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇଥିବା ଖସାଣିଆଁ

[2] http://mangrovesocietyofindia.in/mangrove_biogeography.php

ରିଜ୍ ରହିଛି ଏବଂ ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥାନରେ ସମୁଦ୍ର ଭିତରକୁ ପଛିଯାଇଛି, ନୋଚ୍‌ଭଳି ହୋଇଛି, ସମୁଦ୍ର ଗୁମ୍ଫା ଭଳି ହୋଇଛି, ବନ୍ଧ ଭଳି ହୋଇଛି ଏବଂ ଅଧା ବୁଡିରହିଥିବା ଶୋଲ୍ ଏବଂ ସମୁଦ୍ର ଭିତରେ ଥିବା ଦ୍ୱୀପ- ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳର ଉପର ସୀମାରେ ଉପକୂଳୀୟ ମାଲଭୂମି ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ରହିଛି ।

130. ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳର ଧାରେ ଧାରେ ପ୍ରାୟ 15 ନଦୀ, 5 ଟି ବଡ ଉପନଦୀ ଏବଂ 30ଟି ବ୍ୟାକ୍‌ୱାଟର୍ ଅଞ୍ଚଳ ରହିଛି । ଏହି ନଦୀ ଏବଂ ଉପନଦୀ ଗୁଡିକର ମୁହାଁଣ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଶସ୍ତ, ସୋଲ୍ ସହିତ ଫନେଲ୍ ଆକାରର ହୋଇଥାଏ । କୋଙ୍କନ୍ ଉପକୂଳର ଉପକୂଳୀୟ ଅଞ୍ଚଳ ରେ ଉଦ୍ଭିଦ ଏବଂ ତୃଣ ଜଗତ ହିସାବରେ ଧାନକ୍ଷେତ ରହିଛି । ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବା ମୁଖ୍ୟ ଗଛ ଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରେ ଆମ୍ବ, ନଡିଆ ଏବଂ ବୁଦା ବହୁଳ ଭାବରେ ଦେଖାଯାଇ ଥାଏ ।

131. ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟାରେ ସବୁଜ କଇଁଛ ଏବଂ ଓଲିଭ୍ ରିଡଲି ଦେଖାଯିବା ପାଇଁ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜଣାଶୁଣା ।

ଓଡିଶାର ଉଦ୍ଭିଦ ଏବଂ ପ୍ରାଣୀଜଗତ

132. ଜୁଆର ଏବଂ ଉପକୁଳୀୟ ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ଜଙ୍ଗଲ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ, କାରଣ ଏହା ଓଡିଶାର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଏବଂ ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରକାରର ଜଙ୍ଗଲ ଅଟେ ।ଏହି ଜୁଆର ଏବଂ ଉପକୁଳୀୟ ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ଜଙ୍ଗଲ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ଚାନ୍ଦିପୁର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଗୋପାଳପୁର ଉପକୂଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତାରିତ, ଲଗାତାର ଭାବରେ ହେଉ କିମ୍ବା କିଛି ଦୂର ଛାଡି ଛାଡି ପ୍ୟାଚ୍ ପ୍ୟାଚ୍ ଭାବରେ ହେଉ ।ଏହା ପାଖେ ପାଖେ ବଡବଡ ଉପନଦୀ ଏବଂ ଶାଖାନଦୀ ଏବଂ ଚିଲିକା ହ୍ରଦ ରହିଛି । ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଦେଖା ଦେଉଥିବା ଗଛ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କରିକା (ବୃକ୍ୟୁଏରା), ସୁନ୍ଦରି (ହେରିଟିଏରିଆ), ବନି (ଆଭିସିନିଆ), ରାଇ (ରିଜୋଫୋରା), ଗୁଆନ୍ (ଏକ୍ସୋଚାରିଆ) ପ୍ରଭୃତି ଅନ୍ୟତମ । ଯେହେତୁ ଏଠାରେ ହେଣ୍ଟାଲ୍ (ଫୋଏନିକ୍ସ ପାଲୁଦୋସା) ଏକାଠି ପ୍ୟାଚ୍ ପ୍ୟାଚ୍ ହୋଇ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ହୋଇଥାଏ, ସ୍ଥାନୀୟ ଭାବରେ ମାନଗ୍ରୋଭ୍ ଜଙ୍ଗଲକୁ ହେଣ୍ଟାଲ୍ ବଣ କିମ୍ବା ହେଣ୍ଟାଲ୍ ଜଙ୍ଗଲ କୁହାଯାଏ ।

133. କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ଦୃଷ୍ଟି କୋଣରୁ ଏବଂ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜାତି ଦୃଷ୍ଟି କୋଣରୁ ଭାରତରେ ଓଡିଶାର ମାନଗ୍ରୋଭ୍ ଜଙ୍ଗଲ ସୁନ୍ଦରବନର ମାନଗ୍ରୋଭ୍ ଜଙ୍ଗଲ ପରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବୃହତ୍ତମ ଅଟେ । ଯାହାକି ସାଧାରଣତଃ ଭାରତର ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟ ଗୁଡିକରେ ଘଟି ନଥାଏ, ଓଡିଶାର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ସମୟ କ୍ରମେ ଉଦ୍ଭିଦ ଏବଂ ତୃଣ ଜଗତର ଭୟାନକ କ୍ଷତି ହୋଇଛି,ଫଳରେ ମାନଗ୍ରୋଭ୍ ଭଳି ଦୁର୍ଲଭ ଏବଂ ଲୁପ୍ତ ହେବାକୁ ଯାଉଥିବା ଜଙ୍ଗଲର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ଦିନକୁ ଦିନ କମ୍ ହୋଇଯାଉଛି । ଏଭଳି ଭୟାନକ କ୍ଷୟକ୍ଷତି ଯୋଗୁଁ, ଓଡିଶାର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଭୀଷଣ ଭାବରେ ଦୃତଗତି ସାମୁଦ୍ରିକ ବାତ୍ୟା ଘଟିଛି, ଫଳରେ ଅନେକ ମାନବ ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହୋଇଛି ।ମୁଖ୍ୟତଃ ଜୀବଜଗତ ଏବଂ ଅଣଜୀବଜଗତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ଏବଂ ଶୋଷଣ ଯୋଗୁଁ ଏହି ମାନଗ୍ରୋଭ୍ ଜଙ୍ଗଲ ଦିନକୁ ଦିନ କମି କମି ଯାଉଛି ।

134. ଓଡିଶାରେ ଦେଖା ଦେଉଥିବା ବିଶେଷ ପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ଗ୍ରୀବ୍, କର୍ମୋରାଣ୍ଟ୍ ଏବଂ ଡାର୍ଟର୍, ପାଉଁସିଆ ହେରନ୍, ପଣ୍ଡ ହେରନ୍, ଧଳା ଏବଂ କଳା ବେକ ବିଶିଷ୍ଟ ଷ୍ଟର୍କ, ଫ୍ଲାମିଙ୍ଗୋ ଏବଂ ଇବିସ୍, ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ବତକ, ବାର୍-ମୁଣ୍ଡିଆ ଗୁଜ୍, ହ୍ୱିସିଲିଙ୍ଗ୍ ଟିଲ୍, ବଡ ଶାଗୁଣା, ବଡ ଚୀଲ, କେଷ୍ଟ୍ରେଲ୍, ବ୍ରାହ୍ମିନି କାଇଟ୍, ପାରିଆ କାଇଟ୍, ମୟୁର, ପାଟ୍ରିଜ୍, କ୍ୱେଲ୍, କ୍ରେନ୍, ୱାଟର୍ ହେନ୍, ଜାକାନା, ପ୍ଲୋଭର୍, ସାଣ୍ଡ୍‌ପାଇପର୍, ସ୍ନାଇପ୍, ଟର୍ଣ୍ଣ, ପଥୁରିଆ-ପାରା, ସବୁଜ-ପାରା, ଦାଗ ଦାଗ ଏବଂ ଗୋଲାକାର ଦାଗ ଥିବା କପୋତ, ଶୁଆ, ପାରାକିଟ୍, କୋଇଲି, କାଉ, ପେଚା, ନାଇଟ୍‌ଜାର୍, ହର୍ଣ୍ଣବିଲ୍,କିଙ୍ଗ୍‌ଫିସର୍, କପର୍ ବାରପେଟ୍, ଉଡ୍‌ପିକର୍, ଡ୍ରୋଙ୍ଗୋ ଏବଂ ଓରିହୋଲ୍, ଜଙ୍ଗଲୀ ଏବଂ ସାଧାରଣ ମୀନା, ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍, ୱେଭର୍ ପକ୍ଷୀ ଏବଂ ବାବଲର୍ ପକ୍ଷୀ ଅନ୍ତର୍ଗତ ।

135. ଓଡିଶାରେ ତିନୋଟି ଜାତିର କୁମ୍ଭୀର ଦେଖାଯାନ୍ତି, ମୁଖ୍ୟତଃ ଘରିୟାଲ୍, ମୁହାଁଣୀ କୁମ୍ଭୀର ଏବଂ ସନ୍ତସନ୍ତିଆ କୁମ୍ଭୀର । ସେଗୁଡିକର ସଂରକ୍ଷଣ ଏବଂ ସଂଖ୍ୟାବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ସାଙ୍କ୍‌ଚୁଆରୀ (ଆଶ୍ରୟ ଏବଂ ପ୍ରଜନନ ସ୍ଥଳ) ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇଛି । ଘରିୟାଲ କୁମ୍ଭୀର ଯାହାକି ମହାନଦୀ କିମ୍ବା ଏହାର ଶାଖାନଦୀରେ ହିଁ ଦେଖାଯାନ୍ତି, 795.5 ବର୍ଗ କିମିର ଅଞ୍ଚଳରେ ମହାନଦୀର ସାତକୋଶିଆରେ ଥିବା ସାଙ୍କ୍‌ଚୁଆରୀ (ଆଶ୍ରୟ ଏବଂ ପ୍ରଜନନ ସ୍ଥଳ)ରେ ରଖାଯାଇଛି । ଅନ୍ୟ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର କୁମ୍ଭୀର ମାନଗ୍ରୋଭ ଜଙ୍ଗଲ ଘେରା ଭିତରକନିକାର 161.76 ବର୍ଗ କି.ମି ଅଞ୍ଚଳରେ ଦେଖାଯାନ୍ତି । ଏହି ସାଙ୍କ୍‌ଚୁଆରୀ ଗୁଡିକରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଏକ କୁମ୍ଭୀର ଗବେଷଣା ଏବଂ ସଂରକ୍ଷଣ କେନ୍ଦ୍ର ସହିତ ସଂଲଗ୍ନ କରାଯାଇଛି । ସିମିଳିପାଳ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ରାମିର୍ଥିରେ ଏକ ଛୋଟ କୁମ୍ଭୀର ଆଶ୍ରୟ ଏବଂ ପ୍ରଜନନ ସ୍ଥଳ ରହିଛି ।

136. ଓଡିଶାରେ ସାଧାରଣତଃ ଦୁଇଟି ମୁଖ୍ୟ ଜାତିର କଇଁଛ ଦେଖାଯାନ୍ତି:

- ସବୁଜ କଇଁଛ, ଏକ ବଡ ସାମୁଦ୍ରିକ କଇଁଛ ଜାତି, ଚିଲିକାରେ 1.2 ମିଟର ଲମ୍ବା ଏବଂ 135 ରୁ 180 କେଜି ଓଜନ ବିଶିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖାଯାନ୍ତି ।
- ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗରୀୟ କିମ୍ବା ଓଲିଭ୍ ରିଡଲି ସାମୁଦ୍ରିକ କଇଁଛ (ଲିପିଡୋଚେଲିସ୍ ଓଲିଭାସିଆ) ହେଉଛି ଏକ ଭ୍ରମଣଶୀଳ କଇଁଛ ଜାତି । ଏମାନେ ଶୀତ ଋତୁରେ ଭିତର କନିକାର ଗହୀରମଥା ଏବଂ ସାତଭୟାରେ ଅଣ୍ଡା ଦେବାପାଇଁ ସୁଦୂର ପ୍ରସାନ୍ତ ମହାସାଗର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରୁ ହଜାର ହଜାର ସଂଖ୍ୟାରେ ଆସନ୍ତି । ଯେଉଁସ୍ଥାନରେ ଏହି କଇଁଛ ମାନେ ଅଣ୍ଡା ଦିଅନ୍ତି, ସେହି ସ୍ଥାନକୁ " ଆରିବାଦ" କୁହାଯାଏ (ଏକ ସ୍ପେନ୍ ଶବ୍ଦ ଯାହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ପ୍ରଜନନ କ୍ଷେତ୍ର)

ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶର ଉଦ୍ଭିଦ ଏବଂ ପ୍ରାଣୀ ଜଗତ

137. ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଉଦ୍ଭିଦ ଏବଂ ପ୍ରାଣୀ ଜଗତରେ ଭରପୁର । ଏହାର ଭୌଗୋଳିକ ଅବସ୍ଥାରେ ବିଭିନ୍ନତା ରହିଛି, ପୂର୍ବ ଘାଟ ଏବଂ ନଳାମାଳାରେ ଥିବା ପର୍ବତମାଳାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବଙ୍ଗୋପସାଗର ତଟଦେଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରିବେଶ, ଏବଂ ଜୀବ ଜଗତରେ ବିଭିନ୍ନତା ରହିଛି , ଫଳରେ ଏଠାରେ ଥିବା ଉଦ୍ଭିଦ ଏବଂ ପ୍ରାଣୀଜଗତରେ ମଧ୍ୟ ବିଭିନ୍ନତା ରହିଛି । ଏହି ରାଜ୍ୟର ଜଙ୍ଗଲକୁ ଜୀବଜଗତ ଉପରେ ଆଧାର କରି ଚାରୋଟି ମୁଖ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରେ ।

- ଡେକାନ୍ ମାଳଭୂମୀ- 53%
- କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ମାଳଭୂମୀ - 35%
- ପୂର୍ବୀୟ ଉଚ୍ଚଭୂମୀ - *11%*
- ପୂର୍ବ ଉପକୂଳୀୟ ସମତଳ ଅଞ୍ଚଳ -1%

138. ରାଜ୍ୟରେ ଦେଖାଯାଉଥିବା ଉଦ୍ଭିଦ ଏବଂ ତୃଣ ଜଗତ ମୁଖ୍ୟତଃ ଶୁଷ୍କ ମୌସୁମୀ ପ୍ରକାରରବର୍ଜିଆ, ଯେଉଁଥିରେ ସାଗୁଆନ, ଜେନେରା ଟର୍ମିନାଲିଆ, ଦଲ୍ , ପୂର୍ବଘାଟର ପର୍ବତମାଳା ଜୀବଜଗତର ବିଭିନ୍ନତାରେ ଭରପୁର ଏବଂ ଏହା ଉଦ୍ଭିଦ, ପକ୍ଷୀ -ପ୍ରଭୃତି ବୃକ୍ଷଜାତି ଦେଖା ଦେଇଥାଏ ଆନୋଜେସନ୍ ,ଟେରୋକାରପସ୍ ଏବଂ ପଶୁଜଗତର ବିଭିନ୍‌ନ ଜାତିରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ବିଭିନ୍ନତା ଭରା ପ୍ରାଣୀଜଗତରେ ବାଘ ,ଗଧିଆ, ବଣ କୁକୁର, ହେନା, ବିଶାଳକାୟ ଭାଲୁ, ଗୌର୍ ,ପାନ୍ଥର୍ , ଅନେକ ପକ୍ଷୀ ଏବଂ ସରୀସୃପ ଅନ୍ତର୍ଗତ ,କୃଷ୍ଣ ହରୀଣ, ଚିଙ୍କାରା, ଚଉସିଂଘା, ନୀଳଗାଇ, ଚିତଲ, ସମ୍ବର୍ ।

139. ଲମ୍ବା ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳ ସାମୁଦ୍ରିକ କଇଁଛଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ଉତ୍ତମ ଆଶ୍ରୟ ଏବଂ ପ୍ରଜନନ ସ୍ଥଳ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏଜଳରେ ହ୍ରଦର ସ୍ଥିର ପୁଲିକାଟ୍ , ଫ୍ଲେମିଙ୍ଗୋ ଏବଂ ଗ୍ରେ ପେଲିକାନ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ କରିଥାନ୍ତି (ୱାଟର୍(ବ୍ୟାକ୍ । ଗୋଦାବରୀ ଏବଂ କ୍ରିଷ୍ଣାନଦୀର ଶାଖାନଦୀ ଗୁଡିକରେ ବିସ୍ତାର ଏବଂ ଘଞ୍ଚ ମାନଗ୍ରୋଭ୍ ଜଙ୍ଗଲ ଦେଖାଯାଏ ଯେଉଁଠାରେ ଫିସିଙ୍ଗ୍ କ୍ୟାଟ୍ ଏବଂ ଅଟରର୍ସ ମୁଖ୍ୟ ପଥୁରିଆ ଜାତି ହିସାବରେ ଦେଖାଯାନ୍ତି ।

140. ଏହି ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଦେଇ 40 ଟି ବଡ ମଧମ ଏବଂ ଛୋଟ ନଦୀ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଛି ,। ଏହି ନଦୀ ଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୁର୍ଣ୍ଣ ନଦୀଗୁଡିକ ହେଲା (1) ଗୋଦାବରୀ (2) କ୍ରିଷ୍ଣା (3) ପେନାର (4)ଭଷ୍ଣଧାରା । ଅଧିକାଂଶ ମାନଗ୍ରୋଭ୍ ଜଙ୍ଗଲ ଏହି ନଦୀ ଗୁଡିକର ଶାଖାନଦୀ ଗୁଡିକର ତଟଦେଶରେ ଦେଖାଯାଏ । ଗୋଦାବରୀ ମାନଗ୍ରୋଭ୍ ପୂର୍ବ ଗୋଦାବରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଦାବରୀ ଶାଖାନଦୀର ତଟ ଦେଶରେ ଦେଖାଯାଏ । କ୍ରିଷ୍ଣା ଏବଂ ଗୁଣ୍ଟୁର୍ ଜିଲ୍ଲାର କ୍ରିଷ୍ଣା ଶାଖାନଦୀ ତଟ ଦେଶରେ କ୍ରିଷ୍ଣା ମାନଗ୍ରୋଭ୍ ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ଉପନଦୀଗୁଡିକ ବ୍ୟତୀତ ବିଶାଖାପାଟଣାର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳ ଏବଂ ପ୍ରକାଶମ୍ ପଶ୍ଚିମ ଗୋଦାବରୀ, ଗୁଣ୍ଟୁର୍ , ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ ରେ ମାନଗ୍ରୋଭ୍ଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ପ୍ୟାଚ୍‌ଜିଲ୍ଲାର ଉପକୂ। ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶର ସମୁଦାୟ 63,770 ବର୍ଗ କିମି ଜଙ୍ଗଲରୁ କେବଳ 582 ବର୍ଗ କି ମି.ମାନଗ୍ରୋଭ୍ ଜଙ୍ଗଲ ଅନ୍ତର୍ହିତ ଅଟେଯାହାକି ରାଜ୍ୟର ମୋଟ ଜଙ୍ଗ ,ଲ ଅଞ୍ଚଳର ମାତ୍ର 0.9% ଅଟେ ।

[3].

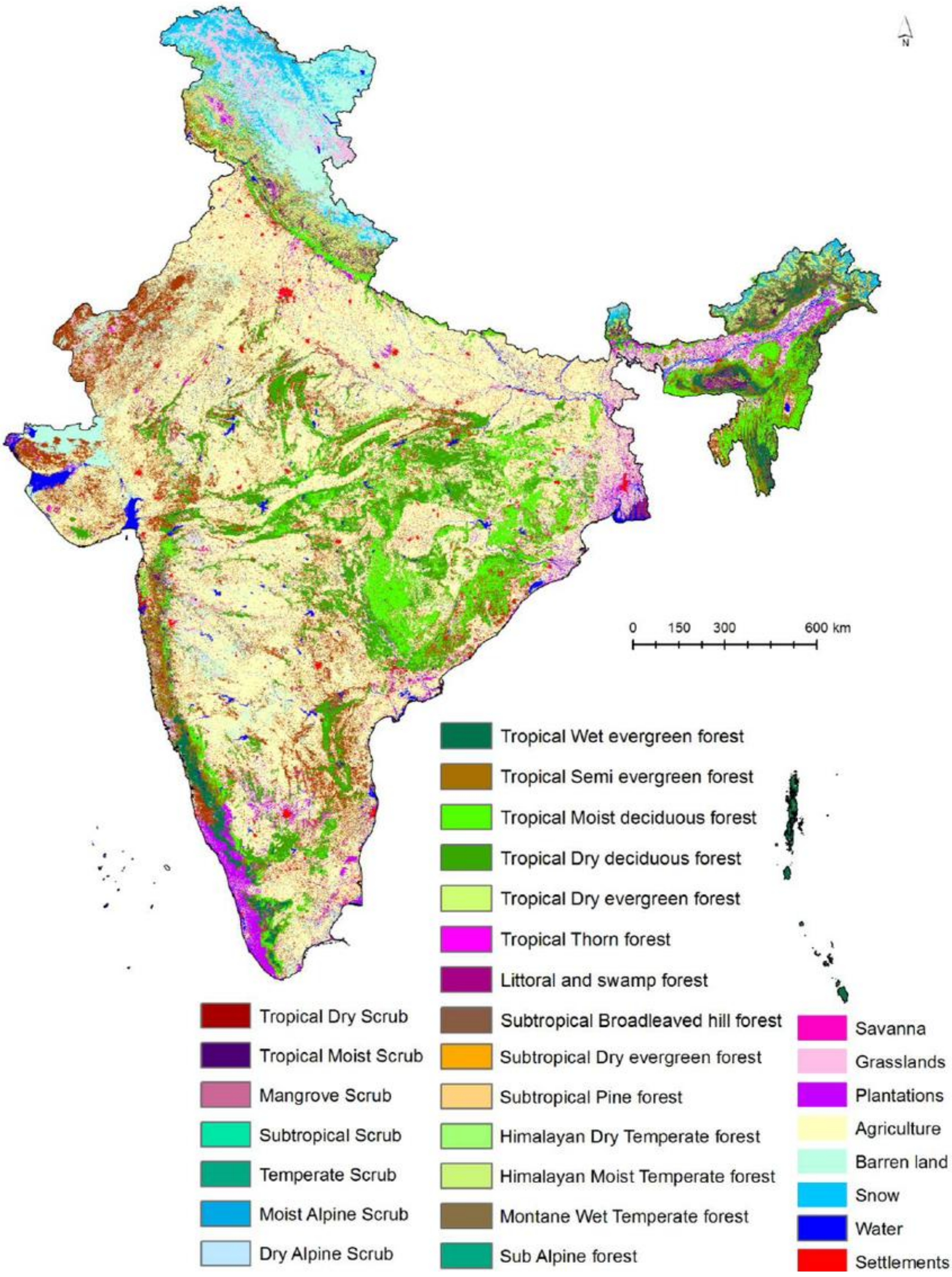

ଚିତ୍ର 1 ଭାରତରେ ଉଦ୍ଭିଦ ଏବଂ ତୃଣ ଜଗତ ଏବଂ ଜମି ବ୍ୟବହାର [4]

[3]http://www.mssrf.org/sites/default/files/Mangroves_of_Andhra_Pradesh_-_Identification___Conservation_Manual%20(1).pdf

ସୁରକ୍ଷିତ ଅଞ୍ଚଳ ଏବଂ ଗୁରୁତର ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳ

141. ଭାରତର ସୁରକ୍ଷିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜମି ବ୍ୟବହାରର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କେତେକ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତକରଣର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ନିମ୍ନରେ ଦିଆହୋଇଛି:

- ନେସ୍‌ନାଲ୍ ପାର୍କଏହା ଏକ ଅଞ୍ :ଳଚୁଆରୀ (ସଂରକ୍ଷଣ ଏବଂ ପ୍ରଜନନ ସ୍ଥଳ) ଭିତରେ ହୋଇଥାଉ କିମ୍ବା ହୋଇ ନଥାଉ, ସାଙ୍କ୍ , ରାଜ୍ୟ ସରକାର ନୋଟିସ୍ ଜାରୀକରି ନେସ୍‌ନାଲ୍ ପାର୍କ ହିସାବରେ ଘୋଷଣା କରିପାରିବେ । ଘୋଷଣା କରିବାର ବିଭିନ୍ନ କାରଣ ହୋଇପାରେଣୀଜଗତ, ବିଭିନ୍ନ ପଶୁପକ୍ଷୀଙ୍କ ଯେପରିକି ଏହାର ପରିବେଶ ଏବଂ ଜୀବଜଗତ, ଉଭିଦ ଏବଂ ପ୍ରା , ବାସସ୍ଥଳ ଏବଂ ଏହାର ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣତା, ସେଠାରେ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ ଙ୍କ ସୁରକ୍ଷା, ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଏବଂ ପ୍ରଜନନ କରାଯିବ । ଏହି ନେସ୍‌ନାଲ୍ ପାର୍କ ଭିତରେ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ (ସଂରକ୍ଷଣ) ଅଧିନିୟମ1972 ଅଧ୍ୟାୟ ,IV ଅନ୍ତର୍ଗତ ରାଜ୍ୟର ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ ମୁଖ୍ୟ ସଂରକ୍ଷକଙ୍କ ବିନା ଅନୁମୋଦନରେ ମାନବ ସମାଜର କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଅନୁମତି ଦିଆଯାଏ ନାହିଁ । ଭାରତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ **103** ଟି ନେସ୍‌ନାଲ୍ ପାର୍କ ରହିଛି ଏବଂ **40,500** ବର୍ଗ କି.ମି ଅଞ୍ଚଳ କଭର କରିଛିଯାହାକି ଦେଶର ଭୌଗଳୀକ , ଅଞ୍ଚଳର**1.23%** ଜାତୀୟ ବନ୍ୟଯନ୍ତୁ ଡାଟା, ଅପ୍ରିଲ୍) **2015).**

- ସଂରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲଭାରତରେ ସଂରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ କିମ୍ବା ସୁରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ କହିଲେ ଏହି ଜଙ୍ଗଲ (ରିଜର୍ଭ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ) : ଅଞ୍ଚଳକୁ ବୁଝାଏ ଯାହାର ସଂରକ୍ଷଣ ପାଇଁ ସୁରକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରଯାଇ ଥାଏ। ସୁରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ - ଙ୍ଗଲଜାରିକରି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳର ସୁରକ୍ଷିତ ଜ କରାଯାଇଥିବା ସୁରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ ଏବଂ ଔପଚାରିକ ଭାବରେ ନୋଟିସ୍। କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳକୁ ସଂରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ କିମ୍ବା ସୁରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ ଭାବରେ ଘୋଷଣା କରାଗଲେସେହି ଅଞ୍ଚଳକୁ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଅକ୍ତ ,ିଆର କରି (ଯଦି ପୂର୍ବରୁ ମାଲିକାନା ନଥାଏ) ଭାରତ ସରକାର ନିଜର ମାଲିକାନା ସାବ୍ୟସ୍ତ କରନ୍ତି ଏବଂ ଏହି ଜମିକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଅଧିକାର ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ହାତରେ ରହେ। ଏହା ନେସ୍‌ନାଲ୍ ପାର୍କ କିମ୍ବା ୱାଇଲ୍ଡ୍ ଲାଇଫ୍ ସାଙ୍କ୍ଚୁଆରୀ ଭଳି ହୋଇନଥାଏ , ସଂରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ କିମ୍ବା ସୁରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ ଭାବରେ ସଂପୃକ୍ତ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ହିଁ ଘୋଷଣା କରାଯାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିସ୍ଥିତି ଅନୁସାରେ ରହିଛି ସଂରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ ଏବଂ ସୁରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପାର୍ଥକ୍ୟ ,। ସଂରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଶିକାର କରିବାପଶୁ ଚରାଇବା ପ୍ରଭୃତି କାର୍ଯ୍ୟ କଳାପ ନିଷିଦ୍ଧ ହୋଇଥାଏ ଯଦି ଏହା କରିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ କର୍ତ ,ୃପକ୍ଷଙ୍କଠାରୁ ଅନୁମତି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ନଥାଏ । ସୁରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଶିକାର କରିବାପଶୁ ଚରାଇବା ପ୍ରଭୃତି କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ପାଇଁ ବେଳେବେଳେ ତା , କରୁଥିବା ଲୋକ ମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯାଇଥାଏ, ଯେଉଁମାନେ ଆଂଶିକ ଭାବରେ କିମ୍ବା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସେହି ଜଙ୍ଗଲର ରାରିପାଖେ ବାସ ସଂପଦ କିମ୍ବା ଉତ୍ପାଦ ଉପରେ ଆଧାର କରିସେମାନଙ୍କର ଜିବୀକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି ।

- ୱାଇଲ୍ଡ୍‌ଲାଇଫ୍ ସାଙ୍କ୍ଚୁଆରୀ *(ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ ଆଶ୍ରୟ ଏବଂ ପ୍ରଜନନ ସ୍ଥଳ):* କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳ ଯାହାକି କୌଣସି ସଂରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ ହୋଇ ନଥିବ କିମ୍ବା ସ୍ଥାନୀୟ ଜଳାଶୟ ହୋଇ ନଥିବ, ରାଜ୍ୟ ସରକାର ସେହିପରି ଅଞ୍ଚଳକୁ ୱାଇଲ୍ଡ୍‌ଲାଇଫ୍ ସାଙ୍କ୍ଚୁଆରୀ ହିସାବରେ ନୋଟିସ୍ ଜାରି କରିପାରିବେ ଯଦି ତାହା ପରିବେଶ ଏବଂ ଜୀବଜଗତରେ ଭରପୁର ହୋଇଥିବ, ପ୍ରାଣୀ ଜଗତ ଏବଂ ଉଭିଦ ଜଗତରେ ବିଭିନ୍ନତା ଥିବ , ଭୂବିଜ୍ଞାନ, ପ୍ରାକୃତିକ ଅବସ୍ଥା ଏବଂ ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଏବଂ ସରୀସୃପ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିବ । ନୋଟିସ୍ ଜାରି କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେବ ଯେ ବନ୍ୟ ଜୀବନ ଏବଂ ଏହାର ପରିବେଶର ସୁରକ୍ଷା କରିବା, ଏ ବିଷୟରେ ପ୍ରଚାର କରିବା ଏବଂ ଏହାର ବିସ୍ତାର ପାଇଁ ପଦକ୍ଷେପ ଗ୍ରହଣ କରିବା । କେତେକ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ମାନବିକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଏହି ୱାଇଲ୍ଡ୍‌ଲାଇଫ୍ ସାଙ୍କ୍ଚୁଆରୀ ଭିତରେ ଦିଆଯାଇ ପାରେ ଯାହା ବିଷୟରେ ସବିଶେଷ ସୂଚନା ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ (ସଂରକ୍ଷଣ) ଅଧିନିୟମ*1972* ଅଧ୍ୟାୟ , *IV* ରେ ଦିଆହୋଇଛି । ଭାରତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ *536* ଟି ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ ସଂରକ୍ଷଣ କ୍ଷେତ୍ର ରହିଛି ଯାହାକି ବର୍ଗ *118,005* କି.ମି କଭର୍ କରିଛି ଏବଂ ଦେଶର ଭୌଗୋଳିକ ଅଞ୍ଚଳର *3.59 %*(ଜାତୀୟ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ ସଂରକ୍ଷଣ ଡାଟାବେସ୍ ମଇ , *2016*)

- ସଂରକ୍ଷିତ ରିଜର୍ଭ*:* ଭାରତରେ ସଂରକ୍ଷିତ ରିଜର୍ଭ ଏବଂ ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ରିଜର୍ଭର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ବିଶେଷ ଭାବରେ ଏଭଳି ଅଞ୍ଚଳ ନେସ୍‌ନାଲ୍ ପାର୍କ, ୱାଇଲ୍ଡ୍‌ଲାଇଫ୍ ସାଙ୍କ୍ଚୁଆରୀ , ସଂରକ୍ଷିତ ଏବଂ ସୁରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ବଫର ଜୋନ୍ କିମ୍ବା ସଂଯୋଜକ ଏବଂ ସ୍ଥାନାନ୍ତର ପଥ ହିସାବରେ ବ୍ୟବହାର ହେଉଥିବ, ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ କୌଣସି ଆବାସିକ ଅଞ୍ଚଳ ନଥିବ ଏବଂ ଏହି ଅଞ୍ଚଳ ଉପରେ

[4] https://www.researchgate.net/figure/285020645_fig7_Fig-7-Vegetation-type-and-land-useland-cover-map-of-India

ଭାରତ ସରକାରଙ୍କର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ମାଲିକାନା ରହିଥିବ ଏବଂ ଯଦି ଏହାର କିଛି ଅଞ୍ଚଳ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷଙ୍କର ହୋଇଥିବ, କେବଳ ଆଖପାଖ ଅଞ୍ଚଳରେ ବସବାସ କରିଥିବା ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ଜନସମାଜର ଜୀବନଧାରଣର ସାଧନଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ପାରିବ । ଏଭଳି ସୁରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲର ପ୍ରକାର ପ୍ରଥମେ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ (ସଂରକ୍ଷଣ) ସଂଶୋଧନ ଅଧିନିୟମ *2002,* ତାପରେ ସଂଶୋଧିତ ବନ୍ୟଯନ୍ତୁ (ସଂରକ୍ଷଣ) ଅଧିନିୟମ*1972* ଅନୁସାରେ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇଥିଲା । ଏଭଳି ପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲ ସାମିଲ୍ କରାଯାଇଥିଲା କାରଣ ଜମି ଉପରେ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଷେଶଙ୍କର ମାଲିକାନା ଥିବାରୁ ଏବଂ ସେ ଅନୁସାରେ ଜମିର ବ୍ୟବହାର ହେଉଥିବାରୁ ସେଗୁଡିକ ସମୟକ୍ରମେ ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଉଥିଲା ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନର ଏବଂ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ସୁରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲର ଭିତରେ ଏବଂ ବାହାରେ ସୁରକ୍ଷା କମ୍ ହୋଇଯାଉଥିଲା ।

- କମ୍ୟୁନିଟି ରିଜର୍ଭ *(ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ରିଜର୍ଭ):* ଭାରତରେ ସଂରକ୍ଷିତ ରିଜର୍ଭ ଏବଂ ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ରିଜର୍ଭର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ବିଶେଷ ଭାବରେ ଏଭଳି ଅଞ୍ଚଳ ନେସ୍‌ନାଲ୍ ପାର୍କ, ୱାଇଲ୍‌ଡ୍‌ଲାଇଫ୍ ସାଙ୍କୁଚୁଆରୀ, ସଂରକ୍ଷିତ ଏବଂ ସୁରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ବଫର ଜୋନ କିମ୍ବା ସଂଯୋଜକ ଏବଂ ସ୍ଥାନାନ୍ତର ପଥ ହିସାବରେ ବ୍ୟବହାର ହେଉଥିବ, ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ କୌଣସି ଆବାସିକ ଅଞ୍ଚଳ ନଥିବ ଏବଂ ଏହି ଅଞ୍ଚଳ ଉପରେ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କର ସଂପୁର୍ଣ୍ଣ ମାଲିକାନା ରହିଥିବ ଏବଂ ଯଦି ଏହାର କିଛି ଅଞ୍ଚଳ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷଙ୍କର ହୋଇଥିବ, କେବଳ ଆଖପାଖ ଅଞ୍ଚଳରେ ବସବାସ କରିଥିବା ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ଜନସମାଜର ଜୀବନଧାରଣର ସାଧନଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ପାରିବ । ଏଭଳି ସୁରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲର ପ୍ରକାର ପ୍ରଥମେ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ (ସଂରକ୍ଷଣ) ସଂଶୋଧନ ଅଧିନିୟମ *2002,* ତାପରେ ସଂଶୋଧିତ ବନ୍ୟଯନ୍ତୁ ଅଧିନିୟମ (ସଂରକ୍ଷଣ)*1972* ଅନୁସାରେ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇଥିଲା । ଏଭଳି ପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲ ସାମିଲ୍ କରାଯାଇଥିଲା କାରଣ ଜମି ଉପରେ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଷେଶଙ୍କର ମାଲିକାନା ଥିବାରୁ ଏବଂ ସେ ଅନୁସାରେ ଜମିର ବ୍ୟବହାର ହେଉଥିବାରୁ ସେଗୁଡିକ ସମୟକ୍ରମେ ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଉଥିଲା ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନର ଏବଂ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ସୁରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲର ଭିତରେ ଏବଂ ବାହାରେ ସୁରକ୍ଷା କମ୍ ହୋଇଯାଉଥିଲା ।
- ସାମୁଦ୍ରିକ ସୁରକ୍ଷିତ ଅଞ୍ଚଳ*:* ଏକ ସାମୁଦ୍ରିକ ସୁରକ୍ଷିତ ଅଞ୍ଚଳ *(MPA)* ହେଉଛି ବିଶେଷ ଭାବରେ ସମୁଦ୍ରରେ ଥିବା ଏକ ଅଞ୍ଚଳ ଯେଉଁଠାରେ ମାନବ କାର୍ଯ୍ୟ କଳାପ ଅନ୍ୟ ସାମୁଦ୍ରିକ ଅଞ୍ଚଳ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଭାବରେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ହୋଇଥାଏ । ଯେପରିକି ସ୍ଥଳ ଭାଗରେ ନେସ୍‌ନାଲ ପାର୍କ । ସ୍ଥାନୀୟ, ରାଜ୍ୟ, ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳ , ସେହି ସ୍ଥାନର, ଆଞ୍ଚଳିକ କିମ୍ବା ଜାତୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାକୃତିକ କିମ୍ବା ପୁରାତନ ସାମୁଦ୍ରିକ ସଂପଦ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ସୁରକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇ ଥାଏ ।

142. ଜାତୀୟ ଉପକୁଳୀୟ ଅଞ୍ଚଳ ପରିଚାଳନା କୌଶଳର ଅଂଶ ବିଶେଷ ସ୍ୱରୁପ ଭାବରେ, ଉପକୁଳୀୟ ଅଞ୍ଚଳର ପରିବେଶ ଏବଂ ଜୀବଜଗତ ସଂରକ୍ଷଣର ପ୍ରଥମ ପଦକ୍ଷେପ ଅନୁସାରେ, ଭାରତର ସମସ୍ତ ଉପକୁଳୀୟ ଅଞ୍ଚଳର କଡେ କଡେ ସମସ୍ତ ପରିବେଶ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ଅଂଚଳ (ESA- ମାନଗ୍ରୋଭ୍, ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ଲୁଣିଆଁ ଅଞ୍ଚଳ, ପୋହଳା, ସାମୁଦ୍ରିକ ଘାସ, ହର୍ସ୍ ସୋ କ୍ରାବ୍ ବାସସ୍ଥଳ, କଇଁଛ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ, ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ସ୍ଥଳ, ବାଲୁକା ଶଯ୍ୟା ଏବଂ କାଦୁଅ ପୃଷ୍ଠ) ଏନ୍‌ସିଏସ୍‌ସିଏମ୍ (NCSCM)ଦ୍ୱାରା ମାପ କରାଯାଇଛି – ଏନ୍‌ସିଏସ୍‌ସିଏମ୍ (NCSCM) ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାପ ଉପରେ ଆଧାରରେ ଏହି ପରିବେଶ ଏବଂ ଜୀବଜଗତ ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ଥଳ ର ସଂରକ୍ଷଣ ମୂଲ୍ୟ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରିଛି । ଏହି ଅଞ୍ଚଳ ଗୁଡିକ ଅନେକ ବାସିନ୍ଦା ଏବଂ ମାନବ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପକୁ ସହାୟତା କରିଥାଏ, ଯେଉଁଥିରେ ବର୍ତ୍ତମାନର ମାନବ ବାସସ୍ଥଳ ଏବଂ କୃଷି ଏବଂ ଜଳଜୀବ କୃଷି କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଗତ ।ସହନଶୀଳତା ଏବଂ ବହୁଦିନ ଧରି ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା ଉପରେ ଧ୍ୟାନ କେନ୍ଦ୍ରିଭୂତ କରି ଏହି ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ସୁରକ୍ଷିତ ଅଞ୍ଚଳର ସଂପଦ ବୃଦ୍ଧି କରିବ ।

143. ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇଥିବା ତିନୋଟି ରାଜ୍ୟ, ଇଏସ୍ଏ (ESA) ମୁଖ୍ୟତଃ, କୋରିଙ୍ଗା/ପୁର୍ବୀୟ ଗୋଦାବରୀ, ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶରେ କ୍ରିଷ୍ଣା, ଓଡିଶାରେ ଭିତରକନିକା ଏବଂ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର ମାଲଭନ, ଅଚ୍ରା-ରତ୍ନଗିରି ଗୁରୁତର ଭାବରେ କ୍ଷୟଶୀଳ ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳ ହିସାବରେ (CVCA) ଚିହ୍ନଟ କରାଯାଇଛି ଏବଂ ଧିବରଙ୍କ ସହିତ ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକଙ୍କ ସହାୟତାରେ ସେଗୁଡିକ ପରିଚାଳନା କରାଯିବ । ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କର ସାମୁଦ୍ରିକ ସମ୍ବଳ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳତା ଏବଂ ସଂରକ୍ଷଣ ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ମନୋବୃତ୍ତି ଏବଂ ପରିଚାଳନାରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛୁକତା ଉପରେ ବିଚାର କରି ଏନ୍‌ସିଏସ୍‌ସିଏମ୍ (NCSCM) କ୍ଷୟଶୀଳ ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳ (CVCA) ଗୁଡିକର ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଏବଂ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ପାଇଁ ଏକ ଡାଞ୍ଚା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଛି ।

144. କ୍ଷୟଶୀଳ ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳ (CVCA) ଏବଂ/କିମ୍ବା ସୁରକ୍ଷିତ ଅଞ୍ଚଳ ଭିତରେ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ମୁଖ୍ୟ ଅଂଶରେ ନିମ୍ନଲିଖିତଗୁଡିକ ଅନ୍ତର୍ଗତ:

- ମହାରାଷ୍ଟ୍ର: ସିନ୍ଧୁବର୍ଗରେ ଥିବା ମାଲଭନ୍ ସାମୁଦ୍ରିକ ସାଙ୍କ୍ଚୁଆରୀ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର
- ଓଡିଶା: ଭିତରକନିକା ନେସ୍‌ନାଲ ପାର୍କ, ଭିତରକନିକା ୱାଇଲ୍‌ଡ୍‌ଲାଇଫ୍ ସାଙ୍କ୍ଚୁଆରୀ (ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ ଆଶ୍ରୟ ଏବଂ ପ୍ରଜନନ ସ୍ଥଳ), ବାଲୁଖଣ୍ଡ କୋଣାର୍କ ୱାଇଲ୍‌ଡ୍‌ଲାଇଫ୍ ସାଙ୍କ୍ଚୁଆରୀ, ଚନ୍ଦକା ଡଂପାରା ୱାଇଲ୍‌ଡ୍‌ଲାଇଫ୍ ସାଙ୍କ୍ଚୁଆରୀ, ଚିଲିକା (ନଳାବଣ) ୱାଇଲ୍‌ଡ୍‌ଲାଇଫ୍ ସାଙ୍କ୍ଚୁଆରୀ, ଗହିରମଥା (ସାମୁଦ୍ରିକ) ୱାଇଲ୍‌ଡ୍‌ଲାଇଫ୍ ସାଙ୍କ୍ଚୁଆରୀ
- ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ: ପୁଲିକାଟ୍ ୱାଇଲ୍‌ଡ୍‌ଲାଇଫ୍ ସାଙ୍କ୍ଚୁଆରୀ, ନେଲାପଟ୍ଟୁ ବାର୍ଡ (ପକ୍ଷୀ) ସାଙ୍କ୍ଚୁଆରୀ, କୋରିଙ୍ଗା ୱାଇଲ୍‌ଡ୍‌ଲାଇଫ୍ ସାଙ୍କ୍ଚୁଆରୀ, କ୍ରିଷ୍ଣା ୱାଇଲ୍‌ଡ୍‌ଲାଇଫ୍ ସାଙ୍କ୍ଚୁଆରୀ ଏବଂ ତେଲିନିଲପୁରମ୍ ବାର୍ଡ (ପକ୍ଷୀ) ସାଙ୍କ୍ଚୁଆରୀ ।

145. ଏହି ଅଞ୍ଚଳଗୁଡିକର ସାଧାରଣତଃ ସେମାନଙ୍କ ଜଡିତ ଥିବା ପରିଚାଳନା ଯୋଜନା ରହିଛି ।ଏହି ପରିଚାଳନା ଯୋଜନା ଗୁଡିକ ଅବଲୋକନ କରାଯିବ ଏବଂ କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତାବିତ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଏହି ଯୋଜନା ଗୁଡିକ ସହିତ ଅନୁକୂଳ ହେବ ଏବଂ ସିଆର୍‌ଜେଡ୍ (CRZ) ଦ୍ୱାରା ଅନୁମତି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିବ । ବର୍ତ୍ତମାନର ସୁରକ୍ଷିତ ଅଞ୍ଚଳ ପରିଚାଳନା ଯୋଜନାର ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଉପାଦାନ TLIMP ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବ ।

146. ଏପରି ନୁହେଁ ଯେ ସଂରକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏହି ଅଞ୍ଚଳଗୁଡିକ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରବେଶ ନିଷିଦ୍ଧ ରହିବ, ବରଂ ଏହି ଅଞ୍ଚଳ ଗୁଡିକ ପ୍ରାକୃତିକ ପ୍ରାଣୀ ଏବଂ ଉଦ୍ଭିଦ ଜଗତ, ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରେ ସହାୟତା କରିବ ।ଏହି ଅଂଚଳ ଗୁଡିକ ଯଥେଷ୍ଟ ବିଶେଷ ଏବଂ ସହଜ ପ୍ରଭାବଶୀଳ ଅଞ୍ଚଳ ଭାବରେ ଚିହ୍ନଟ କରାଯାଇଛି ଯାହାକି ବିଶେଷ ପରିଚାଳନା ଆବଶ୍ୟକ କରେ ।

147. ଭାରତରେ ଅନୁସୂଚିତ ଜନଜାତି ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପାରଂପାରିକ ଜଙ୍ଗଲ ବାସିନ୍ଦା (ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରର ସ୍ୱୀକାର) ଅଧିନିୟମ *2006 ଏବଂ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ (ସୁରକ୍ଷା) ଅଧିନିୟମ 1972 ଅନ୍ତର୍ଗତ ଘୋଷଣାପତ୍ର ଅନୁସାରେ* CVCA ଗୁଡିକ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ ବାସିନ୍ଦା ଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଅଟେ । ଏହି ଦୁଇଟି ଅଧିନିୟମ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ବାଘବନ୍ୟ/ଜନ୍ତୁ ବାସିନ୍ଦା ଏବଂ ବାଘ ସଂରକ୍ଷଣ କ୍ଷେତ୍ର ଏବଂ ସୁରକ୍ଷିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବା ଅନ୍ୟ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥାଏ ।

148. ସିଆର୍‌ଜେଡ୍)CRZ (ନୋଟିଫିକେସନ ,2011 ଅନ୍ତର୍ଗତ ଏହି CVCA ଗୁଡିକ ପରିଚାଳନା ହୋଇଥାଏ:ଯାହାର ତିନୋଟି ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥାଏ ,

- ସେହି ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରୁଥିବା ମତ୍ସ୍ୟଜୀବି ଏବଂ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନୀୟ ବାସିନ୍ଦାଙ୍କର ରୋଜଗାର ପନ୍ଥା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ।
- ଉପକୁଳ ଅଞ୍ଚଳ ,ସେଗୁଡିକର ଦୁର୍ଲଭ ପରିବେଶ ଏବଂ ସାମୁଦିକ ଅଞ୍ଚଳ ସଂରକ୍ଷଣ ଏବଂ ସୁରକ୍ଷିତ କରିବା ।
- ଉପକୁଳ ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରାକୃତିକ ବିପଦବିଶ୍ୱତାପ ବୃଦ୍ଧି ଯୋଗୁଁ ସମୁଦ୍ର ପତନ ବୃଦ୍ଧିକୁ ଆଖି ଆଗରେ ରଖି ବିଜ୍ଞାନ ନିୟମ , ଅନୁସାରେ ଦୀର୍ଘ ସ୍ଥାୟୀ ବିକାଶ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ କରିବା।

149. ସିଆର୍‌ଜେଡ୍)CRZ (ନୋଟିଫିକେସନ ,2011, ସେକ୍ସନ୍ V4(a) ଏହା ବର୍ଣ୍ଣନା କରେ:

a. ଗୁରୁତର କ୍ଷୟଶୀଳ ଉପକୁଳ ଅଞ୍ଚଳ *CVCA* ଯେଉଁଥିରେ ସୁନ୍ଦରବନ ଏବଂ ଚିହ୍ନଟ ହୋଇଥିବା ଅନ୍ୟ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ପରିବେଶ ଏବଂ ଜୀବଜଗତ ଅଞ୍ଚଳ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଗତ, ମତ୍ସ୍ୟଜୀବି ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଉପକୁଳୀୟ ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ସହାୟତାରେ ପରିଚାଳନା କରାଯିବ ।

b. ସମଗ୍ର ସୁନ୍ଦରବନ ମାନଗ୍ରୋଭ୍ ଅଞ୍ଚଳ ଏବଂ ଚିହ୍ନଟ ହୋଇଥିବା ଅନ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ପରିବେଶ ଏବଂ ଜୀବଜଗତ ଅଞ୍ଚଳ ଯେପରିକି ଗୁଜୁରାଟ୍‌ର କମ୍ବତ୍ ଗଲ୍‌ଫ୍, କଚ୍ ଗଲ୍‌ଫ୍, ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର ମାଲଭନ୍, ଅଚ୍ରା-ରତ୍ନଗିରି, କର୍ଣ୍ଣାଟକର କରୱାର୍, କୁଣ୍ଡାପୁର, କେରଳର ଭେମ୍ବାବାଦ୍, ତାମିଲ୍‌ନାଡୁର ମାନାର ଗଲ୍‌ଫ୍, ଓଡିଶାର ଭିତରକନିକା , ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶର କରିଙ୍ଗା, ପୁର୍ବ ଗୋଦାବରୀ ଏବଂ କ୍ରିଷ୍ଣା ପ୍ରଭୃତିକୁ ଗୁରୁତର କ୍ଷୟଶୀଳ ଉପକୁଳ ଅଞ୍ଚଳ *)CVCA(*

ଭାବରେ ଘୋଷଣା କରାଯିବ । ଏହା ଘୋଷଣା କଲାବେଳେ ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ମତ୍ସ୍ୟଜୀବି ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଉପକୂଳୀୟ ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା ଏବଂ ପରାମର୍ଶ କରାଯିବ ଯେଉଁମାନେ ରୋଜଗାର ପାଇଁ ଏହାର ସଂପଦ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରନ୍ତି । ଉପକୂଳୀୟ ସଂପଦ ଏବଂ ବାସ କରୁଥିବା ପ୍ରାଣୀଜଗତ ଦୀର୍ଘକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପଯୋଗ କରିବା ଏବଂ ସେଗୁଡିକର ଦୀର୍ଘକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂରକ୍ଷଣ କରିବା ଏହି ପରିଚାଳନାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରହିବ ।

c. ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀରେ ଯୋଜନା ଚିହ୍ନଟ କରିବାର ପ୍ରଣାଳୀ, *CVCA* ପାଇଁ ନୋଟିସ୍ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ପ୍ରଣାଳୀର ସମସ୍ତ ବିବରଣ ଉଲ୍ଲେଖ ରହିବ- ଏହି ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲାବେଳେ ଏବଂ ନୋଟିସ୍‌ଜାରୀ କଲାବେଳେ *MoEF* ସଂପୃକ୍ତ ଥିବା ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି/ସଂସ୍ଥା ଯେପରିକି ରାଜ୍ୟ ସରକାର, ସ୍ଥାନୀୟ ଉପକୂଳୀୟ ବାସିନ୍ଦା, ମତ୍ସ୍ୟଜୀବି ଏବଂ ଅନ୍ୟ ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା ଏବଂ ପରାମର୍ଶ କରିବ ।

d. ଏଭଳି *CVCA* ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥିବା ଏକିକୃତ ପରିଚାଳନା ଯୋଜନା *(IMP)* ମାନଗ୍ରୋଭ୍‌ର ସଂରକ୍ଷଣ ଏବଂ ପରିଚାଳନା, ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ଯେପରିକି ଡିସ୍‌ପେନ୍‌ସରୀ, ସ୍କୁଲ୍, ସର୍ବସାଧାରଣ ବର୍ଷାତି, ସର୍ବସାଧାରଣ ଶୌଚାଳୟ, ବ୍ରିଜ୍, ରୋଡ୍, ଜେଟିସ, ଜଳ ଯୋଗାଣ, ଡ୍ରେନେଜ୍, ନର୍ଦ୍ଦମା ନିଷ୍କାସନ ପଥ ଏବଂ ସମୁଦ୍ର ପତନ ବୃଦ୍ଧିର ପ୍ରଭାବ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପ୍ରାକୃତିକ ବିପଦ ପ୍ରଭୃତିରେ ଧ୍ୟାନ କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ କରିବ । ଉପକୂଳୀୟ ଅଞ୍ଚଳ ପରିଚାଳନା ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲାବେଳେ ଉପରୋକ୍ତ ପାରା *5* ରେ ଉଲ୍ଲେଖ ହୋଇଥିବା ସମସ୍ତ ତଥ୍ୟ *IMPs* ବିଚାରକୁ ନେବ ।

e. *IMPs* ଅନୁମୋଦନ ଏବଂ ନୋଟିସଜାରି ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ *CZMA* ପାରଂପାରିକ ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ଡିସ୍‌ପେନ୍‌ସରୀ, ସ୍କୁଲ୍, ସର୍ବସାଧାରଣ ବର୍ଷାତି, ସର୍ବସାଧାରଣ ଶୌଚାଳୟ, ବ୍ରିଜ୍, ରୋଡ୍, ଜେଟିସ, ଜଳ ଯୋଗାଣ, ଡ୍ରେନେଜ୍, ନର୍ଦ୍ଦମା ନିଷ୍କାସନ ପଥ ପ୍ରଭୃତିର ନିର୍ମାଣ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜରୁରୀ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଆଖି ଆଗରେ ରଖି କରିବ । ଏହା ନିର୍ମାଣ କଲାବେଳେ ଉପକୂଳୀୟ ବାସିନ୍ଦା ଏବଂ ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀଙ୍କ ମତାମତକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯିବ ।

150. ତେଣୁ ସିଏସ୍‌ସିଏ (**CSCA**)ର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଆଇଏଫ୍‌ସି (**IFC**) ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ବାସିନ୍ଦାର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରସସ୍ତ, ଯେକି ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ବାସିନ୍ଦାର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଏଭଳି କରିଥାଏ :

> ଜୀବଜଗତ ବିଭିନ୍ନତା ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଏହିଅଞ୍ଚଳ ଗୁଡିକ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ, ଯେଉଁଥିରେ ଏହିସବୁ ଅନ୍ତର୍ଗତ *(i)* ଗୁରୁତର ଭାବରେ ବିଲୁପ୍ତ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଥିବା କିମ୍ବା ବିଲୁପ୍ତ ଜାତି ଦୃଷ୍ଟି କୋଣରୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବାସିନ୍ଦା;*(ii)* ସ୍ଥାନୀୟ ଏବଂ/କିମ୍ବା ସିମୀତ ପ୍ରକାର ଜାତି ଦୃଷ୍ଟି କୋଣରୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବାସିନ୍ଦା; *(iii)* ବିଶ୍ୱ ସ୍ତରରେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭ୍ରମଣକାରୀ ଏବଂ ଦଳଦଳ ହୋଇ ଭ୍ରମଣ କରୁଥିବା ଜାତିଙ୍କୁ ସହାୟତା କରୁଥିବା ବାସିନ୍ଦା; *(iv)* ଅଧିକ ଭାବରେ ବିପଦର ସମ୍ମୁଖୀନହେଉଥିବା ଏବଂ/କିମ୍ବା ପରିବେଶ ଏବଂ ଜୀବଜଗତ; ଏବଂ/କିମ୍ବା (v) ମୁଖ୍ୟ ବିବର୍ତ୍ତନ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଜଡିତ ଥିବା ଅଞ୍ଚଳ[5]

6

151. ଅବଶ୍ୟ, ଉଭୟ **CSVA** ଏବଂ **IFC** କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷତା ମାନଦଣ୍ଡ **6** ର ସମାନପ୍ରକାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରହିଛି ଏବଂ **CSVA** ର କେତେକ ଅଞ୍ଚଳ ମଧ **IFC** ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇଥିବା ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ବାସିନ୍ଦା ଅଞ୍ଚଳ ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇପାରେ । ଯେପରିକି ଦର୍ଶାଯାଇଛି, **CRZ** ନୋଟିଫିକେସନ୍ **2011** ଅନ୍ତର୍ଗତ ସମସ୍ତ **CSVA** ଅଞ୍ଚଳ ବହୁଳ ଭାବରେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଏବଂ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ **MoEF** ର ଅନୁମୋଦନ ପ୍ରଣାଳୀ ମଧଦେଇ ଯିବାକୁ

---

[5] IFC (2012) କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷତା ମାନଦଣ୍ଡ 6: ଜୀବଜଗତ ବିଭିନ୍ନତା ସଂରକ୍ଷଣ ଏବଂ ଜୀବନ୍ତ ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦର ଦୀର୍ଘକାଳୀନ ପରିଚାଳନା, ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଅର୍ଥ କର୍ପୋରେସନ, ୱାସିଙ୍ଗଟନ୍ ଡିସି (DC) ୟୁ.ଏସ୍.ଏ (U.S.A)

[6] I IFC (2012) କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷତା ମାନଦଣ୍ଡ 6: ଜୀବଜଗତ ବିଭିନ୍ନତା ସଂରକ୍ଷଣ ଏବଂ ଜୀବନ୍ତ ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦର ଦୀର୍ଘକାଳୀନ ପରିଚାଳନା, ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଅର୍ଥ କର୍ପୋରେସନ, ୱାସିଙ୍ଗଟନ୍ ଡିସି (DC) ୟୁ.ଏସ୍.ଏ (U.S.A)

ପଡିବ । ବନ ବିଭାଗ, ରାଜ୍ୟ -ସ୍ତରର ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ପାଇଁ ଉତ୍ତରଦାୟୀ ରହୁଥିବାରୁ, ସୁରକ୍ଷିତ ଅଞ୍ଚଳ ପରିଚାଳନା ଏବଂ ଜୀବଜଗତ ବିଭିନ୍ନତା ସଂରକ୍ଷଣ ଏହାର ମୁଖ୍ୟ ଦାୟିତ୍ୱ ଅଟେ ।

152. ଯେପରି **CRZ** ଦ୍ୱାରା ଆବଶ୍ୟକ, ଏକୀକୃତ ପରିଚଳନା ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବ **(**ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଏହା ଟାରଗେଟ୍ ଲ୍ୟାଣ୍ଡସ୍କେପ୍ ଇଣ୍ଟିଗ୍ରେଟେଡ୍ ମ୍ୟାନେଜେମେଣ୍ଟ୍ ପ୍ଲାନ୍ **- TLIMP** ହେବ**),** ଯେଉଁଠାରେ ଉପଯୁକ୍ତ**,** ଜୀବଜଗତ ବିଭିନ୍ନତା ସଂରକ୍ଷଣ ପଦକ୍ଷେପ ଯୋଜନା ଅନ୍ତର୍ଗତ ହେବ **।** ଏହି ଯୋଜନା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବ ଯେ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ବାସିନ୍ଦା ଅଞ୍ଚଳରେ କୌଣସି ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବ ନାହିଁ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ **IFC** କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷତା ମାନଦଣ୍ଡ **6** ର ପାରା **17** ର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁପାଳନ ହେବନାହିଁ **।**

153. ସ୍ଥାନୀୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅଧିକାର ଏବଂ ପ୍ରବେଶ ର ରେକର୍ଡ ସଂଘଠିତ ଭାବରେ ରେକର୍ଡ କରାଯିବ ଏବଂ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯିବ **।** ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ ସଂରକ୍ଷଣ ଅଧିନିୟମ ଅନ୍ତର୍ଗତ ସ୍ଥାନୀୟ ବାସିନ୍ଦାଙ୍କର ଆଦିବାସୀ ଅନୁସୂଚିତ ଜାତି ପରିଚୟ ମୁଖ୍ୟଭାବରେ ସେହି ସ୍ଥାନର ପରିବେଶ ଏବଂ ଜୀବଜଗତ ଉପରେ/ ଆଧାରିତ**।** ଏହା ଉପକୂଳୀୟ ସାମୁଦ୍ରିକ ସୁରକ୍ଷିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ବସବାସ କରୁଥିବା ଲୋକ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଲାଗୁ ହୋଇ ନଥାଏଯେଉଁଠାରେ ଏଭଳି ପରିଚୟର , ହୋଇଥାଏ ନିଶ୍ଚିତତା କମ୍**।** ଏକ ନୂଆ ଏବଂ ଅଲଗା ସାମୁଦ୍ରିକ ସୁରକ୍ଷିତ ଅଞ୍ଚଳ ଅଧିନିୟମ ପାଇଁ ଦାବି ହୋଇଆସୁଛି ଏବଂ ଜାତୀୟ ମତ୍ସ୍ୟଜୀବି ଫୋରମ୍ ୟୁନିଅନ୍ ବର୍ତ୍ତମାନର ଅଧିନିୟମ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଏକ ନୂଆ ଉପକୂଳୀୟ ସାମୁଦ୍ରିକ ସୁରକ୍ଷିତ ଅଞ୍ଚଳ ପାଇଁ ମେମୋରାଣ୍ଡମ୍ ଦେଇଛନ୍ତି **।**

154. CVCA ଅଞ୍ଚଳରେ ଉପଲବ୍ଧ ଥିବା ସମସ୍ତପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ଉପରେ ଅଧିକ ଭାବରେ ନିର୍ଭର କରୁଥିବା ସ୍ଥାନୀୟ ଗୋଷ୍ଠୀର ଲୋକମାନଙ୍କର ପ୍ରଶାସନ ଦକ୍ଷତା ମଜଭୁତ କରିବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷତାର ବିକାଶ କରାଯିବ ଏବଂ ସେମାନେ ହିଁ ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ପରିଚାଳନା କରିବେ **। CVCA** ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଟାରଗେଟ୍ ଲ୍ୟାଣ୍ଡସ୍କେପ୍ ଇଣ୍ଟଗ୍ରେଟେଡ୍ ମ୍ୟାନେଜେମେଣ୍ଟ୍ ପ୍ଲାନ୍) **TLIMP** (ପରିବେଶ ଏବଂ ଜୀବଜଗତର ସଂରକ୍ଷଣରୋଜଗାର , ଭଳି ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକମାଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ସରୀ, ସ୍କୁଲ୍‌ପେନ୍‌ସାଧନ, ରୋଜଗାର ସାଧନର ବିକଳ୍ପରେ ବିସ୍ତାରଣ ଏବଂ ଡିସ୍‌ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଧ୍ୟାନ ଦେଇ ଦୀର୍ଘକାଳୀନ ଭିତ୍ତିରେ ଉପକୂଳୀୟ ସଂପଦର ଉପଯୋଗ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବ **।**

155. ବର୍ତ୍ତମାନର ପ୍ରସ୍ତାବ ରୋଜଗାର ସାଧନ ଚୟନ କରିବାରେ ସ୍ଥାନୀୟ ଗୋଷ୍ଠୀର ଲୋକମାନଙ୍କୁ)**CVCA** ରେ ବାସ କରୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ତର୍ଗତ କରି ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୁର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ପ୍ରଦାନ କରେ (**।** ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବର ମୁଖ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି ପରିବେଶ ଏବଂ ଜୀବଜଗତର ସଂପଦକୁ ଦୀର୍ଘକାଳୀନ ଭିତ୍ତିରେବ୍ୟବହାର କରିବା **।** ଉପକୂଳସ୍ଥିତ ପରିବେଶ ଏବଂ ଜୀବଜଗତ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ଅଞ୍ଚଳର ସଂରକ୍ଷଣ ପାଇଁ ସ୍ଥାନୀୟ ଗୋଷ୍ଠୀର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସାମିଲ କରିବାର ବିସ୍ତାରିତ ଜାତୀୟ ଯୋଜନା ଏହାଦ୍ୱାରା ପୁରଣ ହେଉଛି **।**

5.1.4. ଆକ୍ୱାକଲ୍ଚର

156. ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଜିଲ୍ଲାରେ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ଗୁଡ଼ିକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା ଓ ସ୍ଥାୟୀ ରୂପେ ଅଳ୍ପ ଆକାରରେ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଜଳୀୟ କୃଷି କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ଗୁଡ଼ିକର ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ଉପଲବ୍ଧ ଅଛି; 2015-2020 ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶର ମତ୍ସ୍ୟ ନୀତି ଅନୁସାରେ ନୀତିଗତ ଜଳ ଭୂମି ପଟ୍ଟା ନୀତି ଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ନିଜର ଚାହିଦା କୁ ପରିଭାଷିତ କରିଥାଏ, ଯେଉଁଠାରେ ଜଳୀୟ କୃଷି ର ଉପଯୁକ୍ତ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଜଳୀୟ କୃଷି ପାଇଁ ଖାରିଆ ପାଣି ର କ୍ଷେତ୍ରର ପଟ୍ଟା ଉପରେ ଦେବା ପାଇଁ ନୀତି ଅଟେ।

5.1.4.1 କଙ୍କଡା ଚାଷ

157. କ୍ଷେତ୍ରର ବିସ୍ତାର ବିଷୟରେ ଦେଶରେ ୫2.55% ର ଏକ ସଂଯୁକ୍ତ ବାର୍ଷିକ ବୃଦ୍ଧି ଦର (CAGR) ଏବଂ ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ୨6.87% ଉପରେ କଙ୍କଡା ଚାଷର ଉତ୍ପାଦନ ବଢିଚାଲିଛି। ଓଡ଼ିଶା ରେ କ୍ଷେତ୍ର ଓ ଉତ୍ପାଦନ ସ୍ତର ରେ ହାରାହାରି ବୃଦ୍ଧି ଦର 149.78 % ଓ 157.13% ; ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶରେ ରେ କ୍ଷେତ୍ର ଓ ଉତ୍ପାଦନ ସ୍ତର ରେ ହାରାହାରି ବୃଦ୍ଧି ଦର 197.11 % ଓ 155.91% ଓ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରରେ କ୍ଷେତ୍ର ଓ ଉତ୍ପାଦନ ସ୍ତର ରେ ହାରାହାରି ବୃଦ୍ଧି ଦର 10.40 % ଓ 31.23% ଅଟେ। ଏହି ବିସ୍ତାରର ବୃହତ ଭାଗ ପୋଖରୀ ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରଣାଳୀରେ କଙ୍କଡା ଚାଷ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅଟେ ଯାହାକି ଅଣ୍ଡା କିମ୍ବା ମଞ୍ଜିରୁ ବିକ୍ରି ଯୋଗ୍ୟ ଆକାର ସହିତ ନରମ ଖୋଳ ଥିବା କଙ୍କଡା ଚାଷ କିମ୍ବା "ମୋଟେଇ" ରେ ବଢୁଥିବା କଙ୍କଡାର ମିଶ୍ରଣ ଅଟେ।

158. ବର୍ତ୍ତମାନ କଙ୍କଡା ଚାଷରେ ମଞ୍ଜି)ଇନଷ୍ଟାର (ର ଅଭାବ ଚାଲିଛି। ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥିତ ଜାଆଁଳ ଉତ୍ପାଦନ କେନ୍ଦ୍ର ଅଛି। ଯାହାହେଉ ଏହି ହ୍ୟାଚର ଦ୍ୱାରା ଆବଶ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ଅଧିକ ଜୋଆ ର ଉତ୍ପାଦନ କରିଥାଏ ଯାହାକି ଇନଷ୍ଟାର ର ପୂର୍ବ ସ୍ତର ଅଟେ। ଏହି ଅଧିକ ଜୋଆ ଅନ୍ୟ ହ୍ୟାଚର କିମ୍ବା ନର୍ସରୀ ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ଇନଷ୍ଟାର ଏବଂ ପରେ କଙ୍କଡାକୁ ବଢେଇବା ପାଇଁ ଉପଲବ୍ଧ ଥାଏ।

159. ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ପ୍ରକୃତିରେ କଙ୍କଡା ଚାଷ ରାଜ୍ୟରେ ଥିବା ମସ୍ୟ ଚାଷ କାର୍ଯ୍ୟବିଧିର ଭାଗ ରୂପରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି। 2016ରେ ସମୁଦାୟ କଙ୍କଡା ଲ୍ୟାଣ୍ଡିଂ 56679 ମିଟର ଥିଲା, ଜଳୀୟ କୃଷି ଉତ୍ପାଦନ ଏହି ଅବଧି ସମୟରେ କେବଳ 4410 ମିଟର ଥିଲା, ଏଥିରେ ଜଳୀୟ କୃଷିର ଭାଗ କେବଳ 7.22 % ଥିଲା। ସେଥିପାଇଁ ଜଙ୍ଗଲି ଷ୍ଟକ ସଂରକ୍ଷିତ ହେବା ମାତ୍ରେ କଙ୍କଡା ଜଳୀୟ କୃଷି ଉପରେ ଧ୍ୟାନ କେନ୍ଦ୍ରିତ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା।

5.1.4.2 ଶାମୁକା

160. ଜୀବଜନ୍ତୁ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଶାମୁକା ଚାଷ ଓ ଉତ୍ପାଦନ ଭାରତର ଉପକଉଳବର୍ତ୍ତୀ ସମୁଦାୟର ଜୀବିକାର ଏକ ଅଂଶ ଅଟେ। ଶାମୁକା ଫସଲ ବଡ ଆକାରରେ ହେଉନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଏହା ସ୍ଥାନୀୟ ପ୍ରକୃତି ଅଟେ।

161. ମହାରାଷ୍ଟ୍ରରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଠତିରିଶ ଶାମୁକା ଚଟାଣ ଏବଂ ନିରକ୍ଷଣ ସ୍ଥାନ ଚିହ୍ନଟ କରାଯାଇଛି। ଓଡ଼ିଶାରେ ବାହୁଡା ନଦୀଘର ରେ 5 ହେକ୍ଟର କ୍ଷେତ୍ରର ତିନି ଅଙ୍କ ବିଶିଷ୍ଟ ଶାମୁକା ସ୍ଥାନ ଚିହ୍ନଟ କରାଯାଇଛି। ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶରେ ସାରଦା ଅଭୟାରଣ୍ୟ, ଭିମୁନିପଟନମ, ଉପ୍ପୁଟେରୁ କେନାଲ, ଗୋଦାବରୀ ନଦୀ, କୃଷ୍ଣ ନଦୀ ଓ ପୁଲିକେତ ହ୍ରଦ ରୁ ଶାମୁକା ବେଡ଼ ର ସୂଚନା ମିଳିଛି।

162. ଶାମୁକା ସ୍ୱାଟ ର ବଡ ମାତ୍ରାର ଉତ୍ପାଦନ କରୁଛି ଏବଂ ଏହାର କେବଳ ଏକ ଛୋଟ ଅଂଶରେ ଜୀବଜନ୍ତୁ ଥିବା ପାଇଁ ଏବଂ ବଢୁଥିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ ମିଳିପାରେ, ସେଥିପାଇଁ ଜଳୀୟ କୃଷି ପାଇଁ ସ୍ୱାଟ ସଂଗ୍ରହ ଜୀବ ଜନ୍ତୁ ଶାମୁକା ର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଉପରେ କମ ପ୍ରଭାବ ପକେଇଥାଏ। ସ୍ୱାଟ ବାଣିଜ୍ୟିକ ହ୍ୟାଚର ମାଧ୍ୟମରେ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ପାଦିତ କରାଯାଇପାରେ।

5.1.4.3 ମସେଲ

163. ଭାରତର ପୂର୍ବ ଏବଂ ପଶ୍ଚିମରେ ସମସ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ଗ୍ରୀନ ମସେଲ ଦେଖାଯାଏ। ପୂର୍ବ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନରେ ଏହା ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ ରେ ଓଡ଼ିଶା, ବିଶାଖାପାଟଣା ଏବଂ କାକୀନାଡା ରେ ଚିଲିକା ହ୍ରଦ ସହିତ ଛୋଟ ବେଡ଼ ରୂପରେ ହୋଇଥାଏ। ମହାରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଏହା ଭାଟିଆ କ୍ରିକ୍, ମାଳବନ ଓ ରତ୍ନାଗିରି ସହିତ ହୋଇଥାଏ।

164. ମସେଲ ଚାଷ ପାଇଁ, ବୀଜଗୁଡିକୁ ଜଙ୍ଗଲ ରୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରାଯାଏ। ବ୍ୟବଧାନ ଥିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ବସୁଥିବା ବୀଜ ସାଧାରଣତଃ ଉପଯୁକ୍ତ ରେଶମ ଜମୁଥିବା କାରଣ ଯୋଗୁଁ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ଏହି ବୀଜ ଏକ ସ୍ରୋତ ଅଟେ, ଯାହାକି ଷ୍ଟକିଙ୍ଗ ପାଇଁ ଟ୍ୟାପ କରାଯାଇଛି।

165. ମସେଲ ଚାଷ କମ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଥିବା ସ୍ଥାୟୀ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଜଳୀୟ କୃଷି କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ଭାବରେ ମାନା ଯାଇଥାଏ, କାରଣ ଏହା କୌଣସି ମଧ୍ୟ କୃତ୍ରିମ ଫିଡ ର ଉପଯୋଗ କରେନାହିଁ ଏବଂ ପ୍ରାକୃତିକ ପ୍ଲାଙ୍କଟନିକ ଜୀବ ଏବଂ ନିଲମ୍ବିତ କଣ ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ବଢିଥାଏ। ଏହି ପ୍ରଣାଳୀରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଅପଚିଷ୍ଟ ଛଟା ମଳ ଏବଂ ମଳ ରୂପରେ ହୋଇଥାଏ, ଯାହାକି ପୋଷକ ଉତ୍ସର୍ଜନରେ କମ ହୋଇଥାଏ, ଯାହାକି କୌଣସି ମଧ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ ଚିନ୍ତାର ଗ୍ୟାରେଣ୍ଟି ଦିଏ ନାହିଁ। ଉତ୍ସର୍ଜନ କମ ହେଲେ ମଧ୍ୟ, ବାତାବରଣର ପୋଷକ ତତ୍ତ୍ୱ ଲୋଡିଙ୍ଗ ର ସଞ୍ଚୟ ପ୍ରଭାବ କୁ ନିରନ୍ତର ଆଧାରରେ ନିରୀକ୍ଷଣ କରାଯାଇଥିବା ପାଣିର ଗୁଣବତ୍ତା ମାଧ୍ୟମରେ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରାଯିବା ଉଚିତ।

5.1.4.4 ସାଜସଜ୍ଜା ମାଛ ଚାଷ

166. ବିଶ୍ୱଜନିତ ସାଜସଜ୍ଜା ମାଛ ଉଦ୍ୟୋଗରେ 2500 ରୁ ଅଧିକ ପ୍ରଜାତି ସାମିଲ ହୋଇଛନ୍ତି, ଯେଉଁଥିରେ 60% ରୁ ଅଧିକ ସତେଜ ପାଣି ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଟନ୍ତି। କ୍ୟାପ୍ଟିଭ ନସଲର ସତେଜ ପାଣିର ମାଛ ଉପରେ ବଡ ଆକାରରେ ନିର୍ଭର କରୁଥିଲେ ମଧ ବ୍ୟବସାୟରେ ଜୀବଜନ୍ତୁ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତ୍ରିତ ହୋଇଥିବା ମାଛ ଓ ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ପଦାର୍ଥ ର ବଡ ମାତ୍ରା ମଧ ସାମିଲ ହୋଇଥାଏ। ସାମୁଦ୍ରିକ ମାଛ ପ୍ରଜାତିର ମୂଲ୍ୟ 15% ରୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟ ଆଧାରରେ ହୋଇଥାଏ, ଯେଉଁଥିରେ ଜୀବଜନ୍ତୁରୁ ହାରାହାରି ୨୫% ଏକତ୍ର ହୋଇଥାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ବାକି ସବୁ କ୍ୟାପ୍ଟିଭ ନସଲର ହୋଇଥାନ୍ତି।

167. ପ୍ରସ୍ତାବରେ ସାମିଲ ଥିବା ସାଜସଜ୍ଜା ମତ୍ସ୍ୟ ପାଳନ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ମୁଖ୍ୟ ରୂପରେ ସତେଜ ପାଣିର ପ୍ରଜାତିଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅଟନ୍ତି। ଯାହାହେଉ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ରରେ ସାମୁଦ୍ରିକ ସାଜସଜ୍ଜା ମାଛର ଏକ ସମୂହ ଅର୍ଥାତ ଜୋକର ମାଛକୁ ଉଠାଯିବ। ପ୍ରାସ୍ତାବିତ ପରିଯୋଜନା ପାଇଁ ମାଛ ଭଳି ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ବାହାର କରାଯିବ ନାହିଁ ଏବଂ ଜୋକର ମାଛ ପ୍ରଜନନ ଷ୍ଟକ ଏକ ହ୍ୟାଚର ରୁ ପ୍ରଦାନ କରାଯିବ।

କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷତା ପରିମାପ

156. ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷତା ପରିମାପ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଛି:

- ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଥିବା ସୀମା ପରିସର ବାହାରେ କୌଣସି ଉଭିଦ ଏବଂ ତୃଣଜଗତ କାଟି ସଫା କରାଯିବ ନାହିଁ ।
- କାଟି ସଫା କରିବା ସମୟରେ ସ୍ଥାନୀୟ ଜୀବଯନ୍ତୁଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ନ ହେବା ନିଶ୍ଚିତ କରାଯିବ ।
- ଜଳଜୀବ ପରିବେଶ ଏବଂ ସ୍ଥାନୀୟ ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ଉପରେ କୌଣସି ପ୍ରତିକୂଳ ପ୍ରଭାବ ପଡିବ ନାହିଁ ।
- ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିଥିବା ବେଳେ ଯେପରିକି ନୂଆ ପ୍ରକାରର ଘାସବୁଦା ସୃଷ୍ଟି ନ ହେବ ତାହା ନିଶ୍ଚିତ କରାଯିବ ,।
- ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିଥିବା ବେଳେ ବର୍ତ୍ତମାନରେ ଥିବା ଘାସବୁଦା ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ଭିତରେ କିମ୍ବା ବାହାରେ ଯେପରିକି ବିସ୍ତାର ନ କରିବ , ନିଶ୍ଚିତ କରାଯିବ; ଏବଂ
- ସ୍ଥାନୀୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବା ଉଦ୍ଭିତ ଏବଂ ପ୍ରାଣୀ ଜାତିଙ୍କୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରି ଥଇଥାନ କାର୍ଯ୍ୟ ସଫଳ ଭାବରେ ସମାପ୍ତ କରିବା ।

ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ

157. ଉଭିଦ ଏବଂ ପ୍ରାଣୀଜଗତ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଯିବ ଟେବୁଲ୍)5(

158. ଘାସଲତାର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରାଯିବ ଏବଂ ନୂଆପ୍ରକାର ଏବଂ ବିଷାକ୍ତ ଘାସଲତା ଦେଖାଗଲେ ତାହା ହଟାଇବା ପାଇଁ ପଦକ୍ଷେପ ନିଆଯିବ ।

159. ଯୋଗାଣ ସଂସ୍ଥାଗୁଡିକ କାର୍ଯ୍ୟ କଲାବେଳେ MoEFCC ନିମ୍ନଲିଖିତ ବିଷୟରେ ସାପ୍ତାହିକ ରିପୋର୍ଟ ଦେବେ ।

- ଏହି ଇଏମ୍ଏସ୍ଏଫ୍ର କୌଣସି ଅନୁପାଳନ ନ ହେଲେ ;
- ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ସପ୍ତାହରେ ଥଇଥାନ କରାଯାଇଥିବା ଅଞ୍ଚଳ ଏବଂ ;
- ନିଆଯାଇଥିବା ପ୍ରତିକାରମୂଳକ ପଦକ୍ଷେପ ଗୁଡିକର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିବରଣ

ରିପୋର୍ଟିଙ୍ଗ୍

160. ଇଏମ୍ଏସ୍ଏଫ୍)EMSFରେ ଦର୍ଶାଯାଇଥିବା ଅନୁସାରେ ସମସ୍ତ ଉଭିଦ ଏବଂ ପ୍ରାଣୀଜଗତ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ଏବଂ/କିମ୍ବା ଘଟଣା (ଟାବୁଲେସନ କରାଯିବ ଏବଂ ରିପୋର୍ଟ କରାଯିବ । କୌଣସି ସ୍ଥାନୀୟ ଜୀବଜନ୍ତୁର ମୃତ୍ୟୁ ହେବାର ସନ୍ଦେହ ହେଲେ ଏବଂ ଉଭିଦ ଏବଂ ତୃଣଜଗତ ପ୍ରତିକୂଳ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ ହେଲେ ତାହା MoEFCC କୁ ନିଶ୍ଚିତ ଜଣାଯିବ ।

*ଟେବୁଲ୍ **5** ଜୀବଜନ୍ତୁ ପରିଚାଳନା ପଦକ୍ଷେପ*

ସମସ୍ୟା	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ (ଏବଂ ସୂତ୍ର)	ପଦକ୍ଷେପ ସମୟ	ଦାୟିତ୍ୱ	ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଏବଂ ରିପୋର୍ଟ୍
FF1.ବାସିନ୍ଦା କ୍ଷୟ ଏବଂ ଜୀବଜନ୍ତୁ ଅସୁବିଧା ସମ୍ମୁଖୀନ	FF1.1 ଯଥେଷ୍ଟ ସୁରକ୍ଷା ଏବଂ ରଖାଯାଇଥିବା ଉଭିଦ ଏବଂ ତୃଣଗୁଡିକର ପରିଚାଳନା ମାଧ୍ୟମରେ ଉଭିଦ ଏବଂ ତୃଣଗୁଡିକ ସଫା କରିବା ଏବଂ ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ହଇରାଣ କରିବା କମ୍ କରିବା ।	**ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ**	**କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର୍**	**ଦୈନନ୍ଦିନ ଏବଂ ରେକର୍ଡ ରଖିବା**
	FF1.2: ସମଗ୍ର ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ଅପରେସନ୍ ସମୟରେ କୌଣସି ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ଅଞ୍ଚଳର ଆଖେ ପାଖେ ଶବ୍ଦ କୋଳାହଳ ଏବଂ ଲାଇଟିଙ୍ଗ୍ ନ୍ୟୁନତମ କରିବା ।	**ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ**	**କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର୍**	**ଦୈନନ୍ଦିନ ଏବଂ ରେକର୍ଡ ରଖିବା**
	FF1.3: ନିଶ୍ଚିତ କରିବା ଯେ ସାଇଟ୍‌ରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ଜୀବଜନ୍ତୁ /ବାସିନ୍ଦା ଅଞ୍ଚଳ ଏବଂ ସେଗୁଡିକର ସୁରକ୍ଷା ଆବଶ୍ୟକତା ବିଷୟରେ ଜାଣିଛନ୍ତି	**ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ**	**କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର୍**	**ଦୈନନ୍ଦିନ ଏବଂ ରେକର୍ଡ ରଖିବା**
	FF1.4 ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ଅପରେସନ ସମୟରେ ସାଇଟ୍‌ରେ ଥିବା ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କୁ କମ୍ ଅସୁବିଧାରେ ପକାଇବା ଏବଂ ଆଘାତ ପ୍ରାପ୍ତ ଏବଂ ବେସାହାରା ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର ଏବଂ ଥଇଥାନ କରିବା	**ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ**	**କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର୍**	**ଦୈନନ୍ଦିନ ଏବଂ ରେକର୍ଡ ରଖିବା**
	FF **1.5 ସଂବେଦନଶୀଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିସ୍ତାରକୁ କମ କରିବା ପାଇଁ, ବିସ୍ତାରରେ ଭାଗ ନେଉଥିବା ଭୂମି ଉପଯୋଗ ଯୋଜନା ଏବଂ ବଣ ବିଭାଗ ଦ୍ୱାରା ସମନ୍ୱୟ ଭାବରେ ନିରୀକ୍ଷଣ ଏବଂ ସାମୁଦାୟିକ ସହ ପ୍ରବନ୍ଧନ ସହିତ ନିରୀକ୍ଷଣ ମାଧ୍ୟମରେ ବିସ୍ତାର ସାବଧାନତା ସହିତ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରାଯିବା।**	ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ସଂଚାଳନ	MoEFCC	**ରେକର୍ଡ ରଖିବା**
	FF1.6: ଜୀବଜନ୍ତୁ ଷ୍ଟକ ଉପରେ ପ୍ରଭାବକୁ କମ କରିବା ପାଇଁକଙ୍କଡା ଓ କଙ୍କଡା ପାଇଁ ହ୍ୟାଚରର ବୀଜ ଉତ୍ପନ୍ନ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ।	ସଂଚାଳନ	MoEFCC	**ରେକର୍ଡ ରଖିବା**
	FF1.7: ଫିଡ ଚାହିଦା ର ପ୍ରଭାବକୁ କମ କରନ୍ତୁ - ସ୍ଥାୟୀ ଭୋଜନର ଉତ୍ସ ଯଥା ଜୀବନ୍ତ ଖାଦ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ, ଆର୍ଟେମିଆ ସିଷ୍ଟ ହେଚିଙ୍ଗ ଏବଂ ଫର୍ମୁଲେଟେଡ ଭୋଜନ ର ଅଧିକତମ ବ୍ୟବହାର। କୃଷକ ମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଶିକ୍ଷିତ	ସଂଚାଳନ	MoEFCC	**ରେକର୍ଡ ରଖିବା**

	କରାଯିବା ଉଚିତ।			
	FF1.8: ମସେଲ ବୀଜ ସଂଗ୍ରହକୁ ନିୟମିତ କରାଯିବା। ଯଥା ସମ୍ଭବହେଚେରି ନସଲର ବୀଜର ଉପଯୋଗ କରନ୍ତୁ	ସଂଚାଳନ	MoEFCC	ରେକର୍ଡ ରଖିବା
FF2.ରୋପଣ କରାଯାଇଥିବା ଉଭିଦ ଏବଂ ଘାସଲତା	FF2.1: ଇଏସ୍‌ସିପି (ESCP)କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ଯେପରିକି ଘାସଲତା କ୍ଷୟ ହେବ ନାହିଁ ଏବଂ ଜଳପଥରେ ଘାସଲତା ପ୍ରବେଶ କରି ବିସ୍ତାର ହେବ ନାହିଁ	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର୍	ରେକର୍ଡ ରଖିବା
	FF2.2: ସ୍ଥାନୀୟ ଏବଂ ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଉପଲବ୍ଧ ଥିବା ଉଭିଦ ଏବଂ ତୃଣ ବ୍ୟବହାର କରି ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଆଉ ଥରେ ଲଗାଇବା ।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	ଫିଲ୍ଡ୍ ଅଫିସର୍	ଯେପରି ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ରେକର୍ଡ ରଖିବା
	FF2.3: ରହିଯାଇଥିବା ବଡବଡ ବୃକ୍ଷଲତା, ବିଶେଷ ଭାବରେ କାନୋପି ଗଛ ନଷ୍ଟ ହେବା ନ୍ୟୁନତମ କରିବା।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	ଫିଲ୍ଡ୍ ଅଫିସର୍	ଦୈନନ୍ଦିନ ଏବଂ ରେକର୍ଡ ରଖିବା
	FF2.4: ବୀଜ ଗୁଡିକ ଘାସଲତା ମୁକ୍ତ ହେବା ଉଚିତ ।	ଅପରେସନ	ଫିଲ୍ଡ୍ ଅଫିସର୍	ରେକର୍ଡ ରଖିବା
	FF2.5: ବିଶେଷ ଭାବରେ ଜଙ୍ଗଲର ଚଉଡା ଅଣଓସାରିଆ , ଆଉ ଥରେ ବଢିଥିବା ସ୍ଥାନୀୟ ବୃକ୍ଷ ଗୁଡିକ ହଟାଇବା ନ୍ୟୁନତମ କରିବା ।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	ସାଇଟ୍ ସୁପରଭାଇଜର	ରେକର୍ଡ ରଖିବା

ସମସ୍ୟା	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ (ଏବଂ ସୂତ୍ର)	ପଦକ୍ଷେପ ସମୟ	ଦାୟିତ୍ୱ	ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଏବଂ ରିପୋର୍ଟ୍
FF2.ରୋପଣ କରାଯାଇଥିବା ଉଭିଦ ଏବଂ ଘାସଲତା	FF2.6: ବଡ ବଡ ଗଛ ଗୁଡିକ ରଖି ଛୋଟ ଗଛ ଏବଂ ବୁଦା ସବୁ ହଟାଇବା ।	**ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ**	**ସାଇଟ୍ ସୁପରଭାଇଜର**	**ରେକର୍ଡ ରଖିବା**
	FF2.7: ହଟାଇବାକୁ ଥିବା ଉଭିଦ ଏବଂ ତୃଣ ଜଗତ କୁ ଟେପ୍ ଫ୍ଲାଗ୍ କରି କିମ୍ବା ପେଣ୍ଟ କରି ମାର୍କ କରିବା ।	**ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ**	**ସାଇଟ୍ ସୁପରଭାଇଜର**	**ରେକର୍ଡ ରଖିବା**
	FF2.8: ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ଭିତରେ ଚାଲିବା ସ୍ଥାନରେ ପରିବେଶୀୟ ଘାସଲତା ଏବଂ ବିଷାକ୍ତ ଘାସଲତା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରାଯିବ ।	**ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ ଏବଂ ତା ପରେ**	**ସାଇଟ୍ ସୁପରଭାଇଜର**	**ରେକର୍ଡ ରଖିବା**
	FF2.9 ଜଳୀୟ କୃଷିର ଉଚିତ ଘନତ୍ୱ ର କାରଣ ଯୋଗୁଁ ରୋଗର ବିପତ୍ତିକୁ କମ କରିବା ପାଇଁ ଜଳୀୟ କୃଷି ର ପ୍ରୟୋଗ ବିଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଟେକ୍ନୋଲୋଜୀ କୁ ଆପଣେଇ ନିଆଯିବ	ସଂଚାଳନ	MoEFCC/ କୃଷକ	**ରେକର୍ଡ ରଖିବା**
FF3. ପରିବେଶ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ଅଞ୍ଚଳ ର ପରିଚାଳନା	FF3.1: ESA ଏବଂ/କିମ୍ବା ଗୁରୁତର କ୍ଷୟଶୀଳ ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳ ଚିହ୍ନଟ କରିବା ପାଇଁ NCSCM ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ମ୍ୟାପିଙ୍ଗ୍ ବ୍ୟବହାର କରିବା ।	**ଡିଜାଇନ୍ ସମୟରେ**	MoEFCC	**ରେକର୍ଡ ରଖିବା**
	FF3.2 ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ଉପଯୋଗ କରି ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକମାନଙ୍କ ସହାୟତାରେ ଟାରଗେଟ୍ **ଲ୍ୟାଣ୍ଡସ୍କେପ୍ ଇଣ୍ଟଗ୍ରେଟେଡ୍ ମ୍ୟାନେଜେମେଣ୍ଟ ପ୍ଲାନ୍) TLIMP (ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଥିବା** CVCA ପରିଚାଳନା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା	**ଡିଜାଇନ ଏବଂ ଅପରେସନ ସମୟରେ**	ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ଟିମ ଏବଂ MoEFCC	**ରେକର୍ଡ ରଖିବା**
	FF3.3: TLIMP କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବା	**ଅପରେସନ ସମୟରେ**	MoEFFC	**ବାର୍ଷିକ ସମୀକ୍ଷା**

5.2 **ଭୂଗର୍ଭଜଳ**

ପୃଷ୍ଠଭୂମୀ

ଭୂତତ୍ତ୍ୱ, ଭୂଗଠନ ଏବଂ ମୃତ୍ତିକା

161. ଭାରତର ଭୂତତ୍ତ୍ୱରେ ବିଭିନ୍ନତା ରହିଛି, ଏବଂ ଏହାର ପ୍ରସ୍ତର ପ୍ରକାର ପ୍ରାଚୀନ ଆର୍ଚାଇନ୍ ମେଟାଫୋର୍‌ଫାଇଟ୍/ଗ୍ରାନିଟୋଏଡ୍ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ନିକଟ ଇତିହାସରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା କ୍ୱାଟେମାରୀ ଆଲୁଭିଅମ (ଫିଗର୍ 5) ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକାରର ଅଟେ-ଭାରତ ଉପମହାଦେଶ ଆକାର, ଢାଞ୍ଚା ଏବଂ ଭୌତିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ତିନୋଟି ମୁଖ୍ୟଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଛି, ଯେପରିକି ଉପଦ୍ୱୀପ ଭାରତ, ଅତିରିକ୍ତ-ଉପଦ୍ୱୀପ ଭାରତ ଏବଂ ଇଣ୍ଡୋ-ଗାଙ୍ଗେଟିକ୍ ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ସମତଳ ଅଞ୍ଚଳ ।

162. ଉପଦ୍ୱୀପ ଭାରତର ମାଳଭୂମୀର ଚତୁପାର୍ଶ୍ୱରେ ପଶ୍ଚିମରେ ଆରବସାଗରର ଉପକୂଳୀୟ ସମତଳ ଅଞ୍ଚଳ ଏବଂ ପୂର୍ବରେ ବଙ୍ଗୋପସାଗରର ଉପକୂଳୀୟ ସମତଳ ଅଞ୍ଚଳ ରହିଛି ।

163. ଭାରତର ଭୌଗୋଳିକ ଭୂପୃଷ୍ଠ ଏଭଳି ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରେ : ଡେକାନ୍ ଟ୍ରାପ୍, ଗଣ୍ଡୱାନା ଏବଂ ବିନ୍ଧ୍ୟ-ସମଗ୍ର ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଗୁଜୁରାଟ, କର୍ଣ୍ଣାଟକ, ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦେଶ ଏବଂ ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ ର କିଛି ଅଂଶକୁ ଡେକାନ ଟ୍ରାପ୍ ଗଠିତ । ମେସୋଜିକ୍ କାଳରେ ସବ-ଏଇରାଲ୍ ଆଗ୍ନେୟଗିରି କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଯୋଗୁଁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । ତେଣୁ ଏହି ଅଞ୍ଚଳରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିବା ପ୍ରସ୍ତର ସାଧାରଣଃ ଉତ୍‌କ୍ଷିପ୍ତ ଶିଳା ଅଟେ ।

164. ଗଣ୍ଡୱାନା ଏବଂ ବିନ୍ଧ୍ୟ ଏହାର ପରିସର ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦେଶର କିଛି ଅଂଶ, ଛତିଶଗଡ଼, ପଞ୍ଜାବ୍, ଓଡିଶା, ବିହାର୍, ହିମାଚଳ ପ୍ରଦେଶ, ପଶ୍ଚିମ ବଙ୍ଗ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର, ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ, ଜାମ୍ମୁ ଏବଂ କାଶ୍ମୀର, ରାଜସ୍ଥାନ ଏବଂ ଉତ୍ତରାଖଣ୍ଡ ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଦାମୋଦର ଏବଂ ସୋନେ ନଦୀ ଉପତ୍ୟକା ଏବଂ ପୂର୍ବ ଭାରତର ରାଜମହଲ ପର୍ବତମାଳାରେ ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ଗଣ୍ଡୱାନା ପ୍ରସ୍ତର ଦେଖା ଦେଇଥାଏ ।

165. ଉପଦ୍ୱୀପ ଭାରତରେ କ୍ୱାଟେମାରୀ ଅବକ୍ଷିପ୍ତ ସ୍ତର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳ ଏବଂ ନଦୀ ଉପତ୍ୟକାରେ ଦେଖାଯାଇ ଥାଏ । ଏହା ମୁଖ୍ୟ ନଦୀ ଗୁଡିକର ତ୍ରିକୋଣଭୂମୀରୁ ସ୍ତରସ୍ତର ହୋଇ ବାହାରି ଲଗାତାର ଅଣଓସାରିଆ ପାଲାଓ-ବିଟ୍ ରିଜ୍ ସୃଷ୍ଟି ହେବା ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ପଟୁମାଟିର ଏକ ମୋଟାସ୍ତର, ଛୋଟଛୋଟ ପ୍ରସ୍ତର ଏବଂ କଲୁଭିଆଲ୍ ଡିପୋଜିଟ, ତଟଦେଶ ବାଲୁକା, କଙ୍କର୍, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ମୃତ୍ତିକା ଏବଂ ଲାଟେରାଇଟ୍ ଏହି କ୍ୱାଟେମାରୀ ଅବକ୍ଷିପ୍ତ ସ୍ତର ଉଦାହରଣ ଅଟେ । ଏହି କ୍ୱାଟେମାରୀ ଅବକ୍ଷିପ୍ତ ସ୍ତର ମୁଖ୍ୟତଃ ଚାରୋଟି ମୁଖ୍ୟ ଜମା ପରିବେଶରେ ସ୍ତରସ୍ତର ହୋଇ ଦେଖା ଦେଇଥାଏ ଯଥା ନଦୀ ପରିଦୃଷ୍ଟ, ନଦୀ-ସମୁଦ୍ର ମୁହାଁଣ, ସାମୁଦ୍ରିକ ଏବଂ ଏଇଓଲିଆନ୍ ।

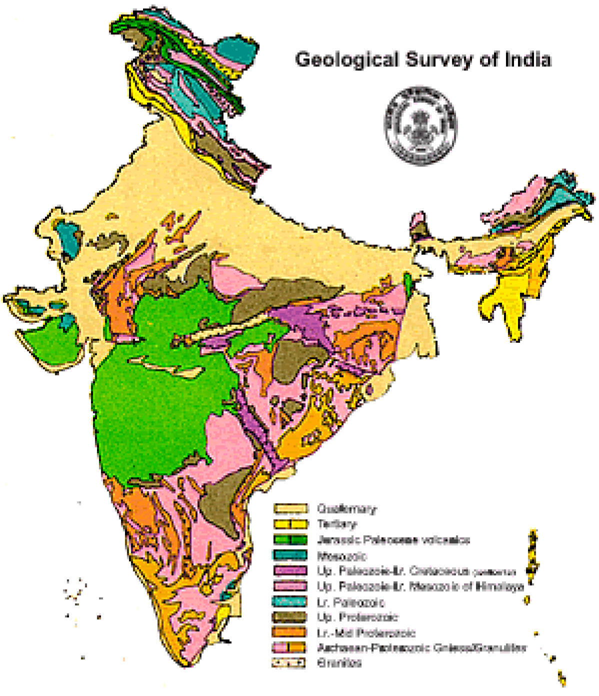

ଚିତ୍ର 2 ଭାରତର କ୍ରମଭୌଗୋଳିକ ସ୍ତର

ଭୂପୃଷ୍ଠ ଜଳ

166. ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ଭାଗରେ ବାସ କରୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କର ଜଳ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରିବାପାଇଁ ଭୂଗର୍ଭଜଳ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ଦିନକୁଦିନ ଶେଷ ହେଉଥିବା ଭୂଗର୍ଭ ଜଳକୁ ରିଚାର୍ଜ କରିବାର ଦୁଇଟି ମୁଖ୍ୟ ସୂତ୍ର ରହିଥାଏଏବଂ ଅନ୍ୟ ସୂତ୍ର ଗୁଡିକ ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ବର୍ଷାଜଳ , ଜଳସେଚନ କେନାଲରୁ ଝରିଆସୁଥିବା ଜଳ, ଜଳାଶୟରୁ ଝରୁଥିବା ଜଳ ଏବଂ ଜଳ ସଂରକ୍ଷଣ ବନ୍ଧଗୁଡିକରୁ କୃତିମ ଭାବରେ ରିଚାର୍ଜ ହେବା ।

167. ଜଳ ଭୂତତ୍ତ୍ୱ ଲକ୍ଷଣ ଉପରେ ଆଧାର କରି ଭାରତକୁ ,14 ଟି ମୁଖ୍ୟ ଭୂଗର୍ଭ ଜଳ ସୃଷ୍ଟିକାରୀ ଅଞ୍ଚଳ ଏବଂ-42 ବଡ ଧରଣର ଭୂଗର୍ଭ ଜଳ ସୃଷ୍ଟିକାରୀ-ଅଞ୍ଚଳ ହିସାବରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରେ। ପଟୁମାଟିର ସ୍ତର ହେଉଛି ଏକ ବଡ ଧରଣର ଭୂଗର୍ଭ ଜଳସୃଷ୍ଟିକାରୀ ଅଞ୍ଚଳ ଯାହାକି ସାରା ଭାରତର ଅଧିକାଂଶ -ଅଞ୍ଚଳ, ପ୍ରାୟ31 ପ୍ରତିଶତ କଭର କରିଥାଏ ଏବଂ ଏହା ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ ଓଡିଶା ଏବଂ ରାଜସ୍ଥାନରେ ଦେଖା ଦେଇଥାଏ ,ପଶ୍ଚିମ ବଙ୍ଗ, ଆସାମ୍ ,ବିହାର୍ ,। ବାଲିପଥର ଆଧାରିତ ଭୂଗର୍ଭ ଜଳ ସୃଷ୍ଟିକାରୀ ଅଞ୍ଚଳ ଦେଶର ପ୍ରାୟ-8 ପ୍ରତିଶତ ଅଞ୍ଚଳ କଭର କରିଥାଏ ଏବଂ ଏହା ଛତିଶଗଡ, ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶମଧ୍ୟ ପ୍ରଦେଶ, , କର୍ଣ୍ଣାଟକ ଏବଂ ର ,ଗୁଜାରାଟ୍ାଜସ୍ଥାନରେ ଦେଖା ଦେଇଥାଏ ।

168. ଦେଶର ଅବଶିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳ ଯାହାକି କ୍ଷେତ୍ରଫଳର ପ୍ରାୟ 60 ପ୍ରତିଶତ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଭୂ ଗଠନରେ ଭରପୁର-। ଏହି ଅଞ୍ଚଳ ମଧ୍ୟରୁ ବାସଲଟ୍ ପ୍ରସ୍ତର ଆଧାରିତ ଭୂଗର୍ଭ ଜଳ ସୃଷ୍ଟିକାରୀ ଅଞ୍ଚଳ ହେଉଛି ଦେଶ କ୍ଷେତ୍ରଫଳର-17 ପ୍ରତିଶତ ଏବଂ ମୁଖ୍ୟ ଭାବରେ ଛତିଶଗଡ, ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ ,ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦେଶ ରାଜସ୍ଥାନ , ପୂର୍ବରାଜ୍ୟ ଏବଂ ହିମାଳୟ କ୍ଷେତ୍ର ରାଜ୍ୟ ଗୁଡିକରେ ଦେଖାଯାଏ-ଏବଂ ଉତ୍ତର। ଚୁନପଥର ଆଧାରିତ ଭୂଗର୍ଭ ଜଳଅଞ୍ଚଳ ହେଉଛି ଦେଶ ସୃଷ୍ଟିକାରୀ ଅ-କ୍ଷେତ୍ରଫଳର ମାତ୍ର2 ପ୍ରତିଶତଅଳ୍ପ ଅଞ୍ଚଳରେ ଦେଖାଯାଏ ଏବଂ ମୁଖ୍ୟ ଭାବରେ ଛତିଶଗଡ, ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ, ମଧ ପ୍ରଦେଶ ,କର୍ଣ୍ଣାଟକ, ଗୁଜାରାଟ , ଏବଂ ହିମାଳୟ କ୍ଷେତ୍ର ରାଜ୍ୟ ଗୁଡିକରେ ଦେଖାଯାଏ ।

169. ଦେଶର ପ୍ରାୟ 20 ପ୍ରତିଶତ ଅଞ୍ଚଳ ବ୍ୟାଣ୍ଡେଡ୍ ନେଇସିସ୍ (ଅଭ୍ର, କ୍ୱାର୍ଜ) ପ୍ରସ୍ତର ରେ କଭର ହୋଇଛି ଏବଂ ଏହି ନେଇସିସ୍(ଅଭ୍ର, କ୍ୱାର୍ଜ) କଂପ୍ଲେକ୍ସ ସୃଷ୍ଟିକାରୀ ଅଞ୍ଚଳ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ଉପମହାଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟ ଏବଂ ହିମାଳୟ ପାଦ-ଆଧାରିତ ଭୂଗର୍ଭ ଜଳଦେଶ ରାଜ୍ୟ ଗୁଡିକରେ ଦେଖାଦେଇଥାଏ । ଭାରତର

[7] http://www.portal.gsi.gov.in/portal/page?_pageid=127,529486&_dad=portal&_schema=PORTAL

ମୋଟ କ୍ଷେତ୍ରଫଳର ଅବଶିଷ୍ଟ 15 ପ୍ରତିଶତ ଭୂଗର୍ଭ ଜଳ ଲାଟେରାଇଟ ଏବଂ ,ଖୋଣ୍ଡାଲାଇଟ୍ ,ନୋକଟାଇଟ୍‌ଚର୍ ,ଜ୍ନାଇଟ୍‌ଦ୍ଧା ,ଗ୍ରାନାଇଟ୍ ,ସୃଷ୍ଟିକାରୀ ଅଞ୍ଚଳ ସିଷ୍ଟ୍- ସେହି ପ୍ରକାରର ପ୍ରସ୍ତର ସ୍ତର ଆଧାରିତ ଅଟେ।

170. ବିଭିନ୍ନତାପୁର୍ଣ୍ଣ ଭୂତାତ୍ତ୍ୱିକ ଗଠନ ଏବଂ ତା ସହିତ ନମନୀୟତା ଏବଂ କ୍ରମନ୍ୱୟତାରେ ବିଭିନ୍ନତା ଯୋଗୁଁ ଭାରତ ଉପମହାଦେଶର ଭୂଗର୍ଭ ଜଳର ସୃଷ୍ଟିଗତ - ବ୍ୟବହାର ଅତି ଜଟିଳ ଅଟେ। ଭୂଗର୍ଭ ଜଳର ଜଳଚାପ ଲକ୍ଷଣରେ ଥିବା ବିଭିନ୍ନତା ଉପରେ ଆଧାର କରି ମୂଖ୍ୟ ଭାବରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ପ୍ରସ୍ତର ପ୍ରସ୍ତୁତି ଚିହ୍ନଟ କରାଯାଇଛିରନ୍ଧ୍ର ସୃଷ୍ଟି ଏବଂ ଫାଟ ସୃଷ୍ଟି (ଫି :ଗର୍ 7) ।

- ରନ୍ଧ୍ର ସୃଷ୍ଟିହେବାକୁ ଆଉ ମଧ୍ୟ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି:
- ଏକତ୍ରିତ ହୋଇ ନଥିବା ବଡ -ମାଟି ଆଧାରିତ ଅବକ୍ଷିପ୍ତ ସ୍ତର ଏହାର ଅନ୍ତର୍ଗତନଦୀ ଉପକୂଳ, ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳ ଏବଂ ତ୍ରିକୋଣ ଭୂମି ର ପଟୁ - ସ୍ତରରେ ଏବଂ ବିସ୍ତାର ଭାବରେ ବିକାଶ କରିବା ପାଇଁ ଏହା ହେଉଛି ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂଗର୍ଭ ଜଳ ସୁତ୍ର ।
- ଅର୍ଦ୍ଧଏହା ସାଧାରଣତଃ ଅଣ ଓସାରିଆ ଉପତ୍ୟକା କିମ୍ବା ଗଠନାତ୍ମକ ଭାବରେ ବଡ ଭାବରେ ଫାଟ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବା -ଏକତ୍ରିତ ଗଠନ - ଅବବାହିକା ଅଞ୍ଚଳ।
- ଫାଟ ସୃଷ୍ଟି ଏକତ୍ରିତ) ଭାବରେ ସୃଷ୍ଟି ତୃତୀୟାଂଶରେ ଦେଖାଯାଏ-ଏହା ଦେଶର ଦୁଇ -(। ଏହି ଗଠନ ଗୁଡିକରେଭେସିକୁଲାର ଆଗ୍ନେୟ ଶିଳାକୁ , ଛାଡି, ଅତି ଅଳ୍ପ ଭାବରେ ପ୍ରାଥମିକ ରନ୍ଧ୍ର ରହିଥାଏ। ଜଳଭୂତତ୍ତ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟି କୋଣରୁ ଫାଟଥିବା ପ୍ରସ୍ତର ଗୁଡିକ ମୂଖ୍ୟ ଭାବରେ ଚାରି ପ୍ରକାରରେ ବିଭକ୍ତ - : ହୋଇଥାଏ
- ଆଗ୍ନେୟଗିରି ଉକ୍ଷିପ୍ତ ଶିଳା ଏବଂ ରୁପାନ୍ତର ଶିଳା ଯେଉଁଥିରେ ଆଗ୍ନେୟଶିଳା ଏବଂ କାର୍ବୋନେଟ୍ ଶିଳା ଅନ୍ତର୍ଗତ ନୁହେଁ
- ଆଗ୍ନେୟଶିଳା
- କାର୍ବୋନେଟ୍ ଶିଳା
- ଏକତ୍ରିତ ଅବକ୍ଷିପ୍ତ ଶିଳା
- ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ପାଇଁ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଭୂଗର୍ଭ ଜଳ ବିଷୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରାଯାଇ ନାହିଁକିନ୍ତୁ ଭାରତରେ ଭୂଗର୍ଭ ଜଳ ,, ଜଳ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ନେଟ୍‌ୱାର୍କ ବିସ୍ତାର ଭାବରେ ଅଛିଛି ଫିଗର୍)୬(
- ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଜଳସେଚନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭୂଗର୍ଭ ଜଳ ମୂଖ୍ୟ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର ହୋଇଥାଏ ।

କାର୍ଯ୍ୟ ଦକ୍ଷତା ପରିମାପ

171. ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ପାଇଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷତା ପରିମାପ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଛି :

- ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହାର ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ଅପରେସନ ଜନିତ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଯୋଗୁଁ ଭୁଗର୍ଭଜଳର ଗୁଣମାନ ଏବଂ ପରିମାଣରେ କୌଣସି ବଡ ଧରଣର ହ୍ରାସ ହେବ ନାହିଁ ।
- ଭୂଗର୍ଭଜଳର ଗୁଣମାନ ଏବଂ ପରିମାଣ ସଂରକ୍ଷଣ କରିବା ପାଇଁ ସାଇଟ୍-ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ EDSCP ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପଦକ୍ଷେପ ସଫଳ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଯିବ ।

172. EMSF ରେ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଥିବା ପରିଚାଳନା ମୂଳକ ପଦକ୍ଷେପ ନେବା ଦ୍ୱାରା ସାରା ବିସ୍ତାରିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଭୁଗର୍ଭଜଳର ଗୁଣମାନରେ କୌଣସି ବଡ ଧରଣର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବନାହିଁ ।

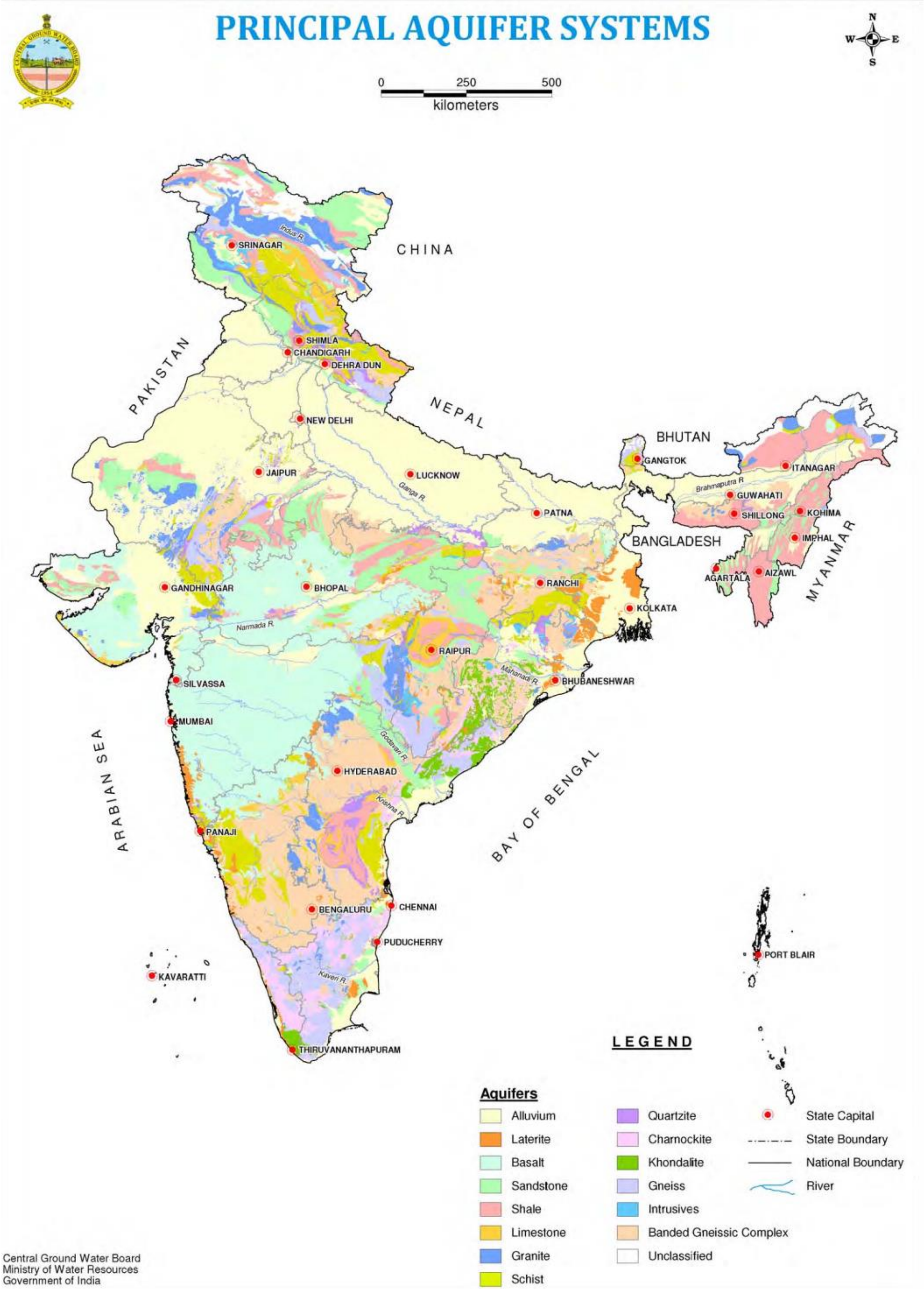

ଚିତ୍ର **3** ଭାରତରେ ମୂଖ୍ୟ ଭୂଗର୍ଭ ଜଳ ସୃଷ୍ଟିକାରୀ ପ୍ରଣାଳୀ

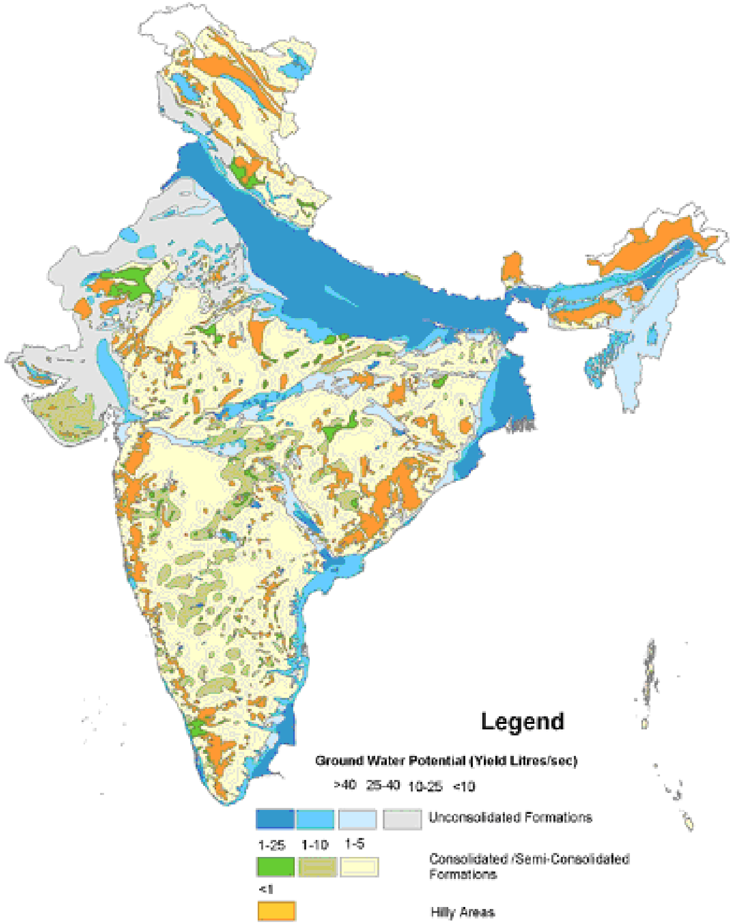

Legend
Ground Water Potential (Yield Litres/sec)
>40 25-40 10-25 <10
Unconsolidated Formations
1-25 1-10 1-5
Consolidated /Semi-Consolidated Formations
<1
Hilly Areas

GREEN CLIMATE FUND

ଚିତ୍ର 4 ବଡ ଭୂଗର୍ଭଜଳ ଉତ୍ସ ଗୁଡିକର ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷମତା[8]

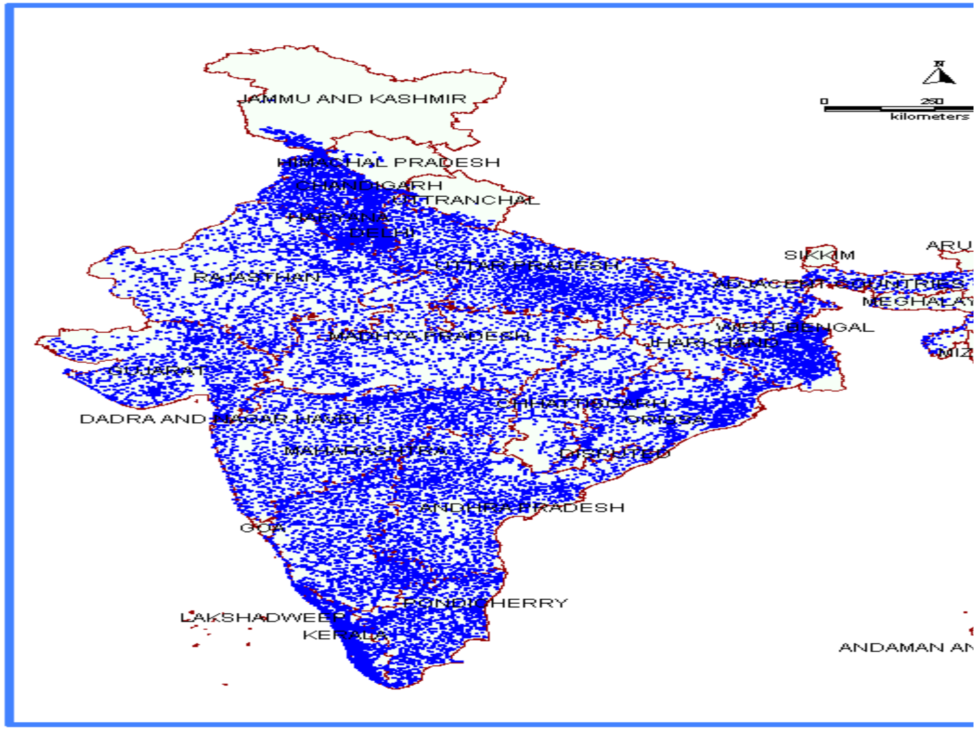

ଚିତ୍ର 5 ଭୂଗର୍ଭ ଜଳ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କୂପ(2011)[9]

[8] http://www.india-wris.nrsc.gov.in/wrpinfo/index.php?title=CGWB_Ground_water_resources

[9] http://www.india-wris.nrsc.gov.in/wrpinfo/index.php?title=CGWB_Ground_water_resources

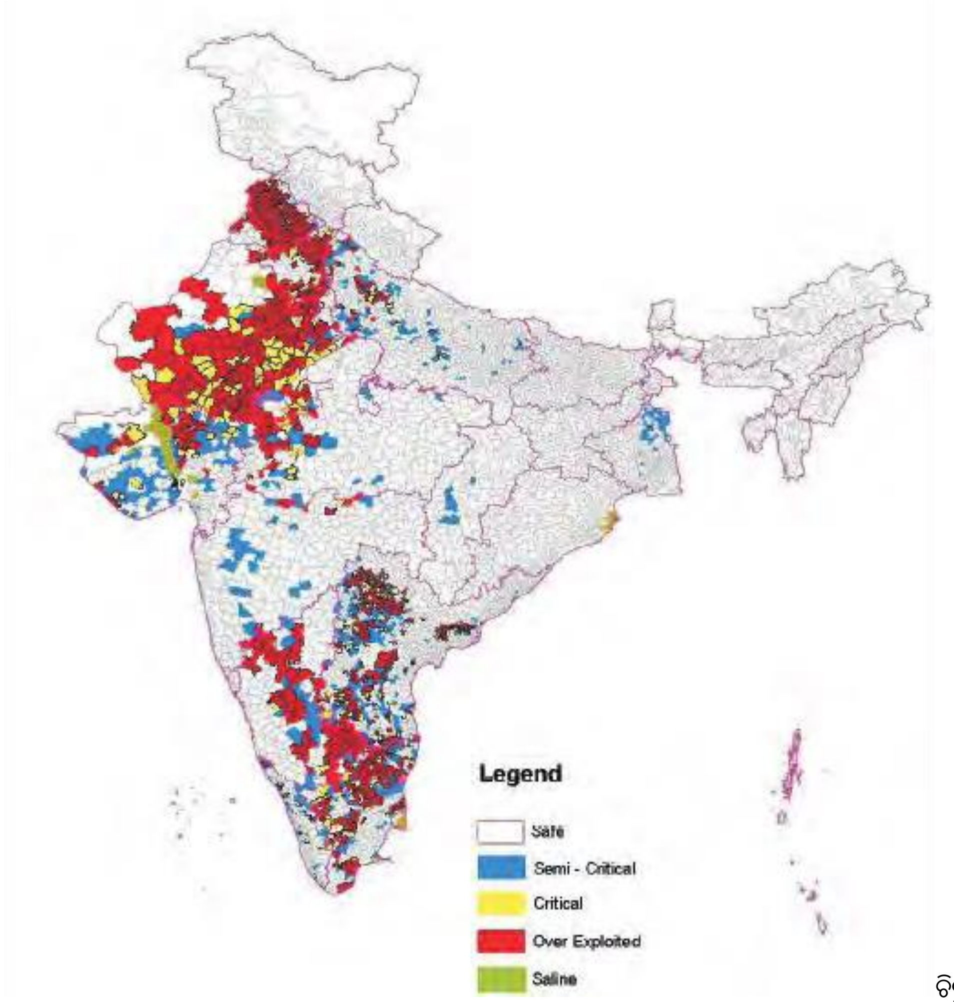

ଚିତ୍ର 6 ଭୂଗର୍ଭ ଜଳ ୟୁନିଟ୍‌ର ପ୍ରକାରକରଣ

5.2.3 ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ

173. ଭୂଗର୍ଭ ଜଳର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଆବଶ୍ୟକତା ପାଇଁ ଟେବୁଲ୍ 6 ଦେଖନ୍ତୁ ।

174. ଯେଉଁଠାରେ ଭୂଗର୍ଭ ଜଳ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ରହିଛି ଏହାର ଉପଯୁକ୍ତତା ମାପ କରିବା ପାଇଁ ଯାଞ୍ଚ କରାଯିବ ,। ଯେଉଁଠାରେ ଭୂଗର୍ଭଜଳ ରିଚାର୍ଜ କରିବାର ପ୍ରସ୍ତାବ କରାଯିବ ତେବେ ଭୂଗର୍ଭଜଳର ମୂଳଧାର ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯିବ ,।

175. ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ସମୟରେ ପ୍ରଥମେ ଭୂଗର୍ଭ ଜଳର ଗୁଣମାନ ଯାଞ୍ଚ କରାଯିବ ଏବଂ ତାପରେ ଅତିକମ୍‌ରେ ପ୍ରତି ଦୁଇମାସରେ ଥରେ ଯାଞ୍ଚ କରାଯିବ । ମୂଳଧାର ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ଏବଂ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତତା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଥମ ଯାଞ୍ଚରେ ଅନେକ ପରିମାପ ରହିବ ଯେପରିକି) ,ଜଳର ଗଭୀରତା , pH, DO, ଉତ୍ପାଦକତା– (ଇଡ୍ରୋକାର୍ବନବିଷ୍ଠା କଲିଫର୍ମ, ଧାତୁ, ପଙ୍କିଳତା ଏବଂ ହା ,ଫେଟ୍‌ଫସ୍ ,ନାଇଟ୍ରେଟ୍ , ତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ପରିମାପ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯିବ ।

176. ବର୍ତ୍ତମାନରେ ଚାଲିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ବୋର୍‌ହୋଲ୍ ଅପରେସନର୍ ଅଂଶ ବିଶେଷ ଭାବରେ ବିଚାର କରଯିବ ।

5.2.4 ରିପୋର୍ଟିଙ୍ଗ୍

177. ଜଳ ଗୁଣବତ୍ତାର ସମସ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ଏବଂ/କିମ୍ବା ଘଟଣା ଗୁଡିକ ଟାବୁଲେସନ୍ କରାଯିବ ଏବଂ EMSF ଦ୍ୱାରା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଥିବା ଅନୁସାରେ ରିପୋର୍ଟ କରାଯିବ । କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ଜନକ ପଦାର୍ଥ ବାହାରିବାର ସନ୍ଦେହ ହେଲେ କିମ୍ବା କୌଣସି ଗୁରୁତର ପରିବେଶୀୟ ଅନିଷ୍ଟତା ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଲେ କିମ୍ବା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଥିବା ଅନୁମତି ସ୍ତରଠାରୁ ଜଳର ଗୁଣବତ୍ତା କମ୍ ହେବ, ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ MoEFCCକୁ ଜଣାଇ ଦିଆଯିବ ।

ଟେବୁଲ୍ 1 ଭୂଗର୍ଭଜଳ ପରିଚାଳନା ପଦକ୍ଷେପ

ସମସ୍ୟା	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟ କଳାପ (ଏବଂ ସୁତ୍ର)	ପଦକ୍ଷେପ ସମୟ	ଦାୟିତ୍ୱ	ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଏବଂ ରିପୋଟିଙ୍ଗ୍
GW 1 : ମୋଟ ପ୍ରଦୁଷକରେ ବୃଦ୍ଧି, ହାଇଡ୍ରୋକାର୍ବନ, ମେଟାଲ୍ ଏବଂ ଭୂଗର୍ଭ ଜଳ ଏବଂ ଭୂପୃଷ୍ଠ ଜଳ ସ୍ତରକୁ ରାସାୟନିକ ପ୍ରଦୁଷକ ପ୍ରବେଶ କରିବା	GW1.1: ଯେଉଁଠାରେ ଭୂଗର୍ଭ ଜଳ ପ୍ରଭାବିତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଆଶାକରାଯିବ, ସେଠାରେ ଭୂପୃଷ୍ଠ ଏବଂ ଭୂଗର୍ଭ ଜଳର ଗୁଣବତ୍ତା ଲଗାତାର ଭାବରେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବା ଏବଂ ଭୂଗର୍ଭ ଜଳରେ ହେଉଥିବା କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ମଧ୍ୟ ମାପ କରିବା ।	ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ଅପରେସନ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ	ଫିଲ୍ଡ୍ ଅଫିସର	ସାପ୍ତାହିକ ଏବଂ MOEFCC ଏବଂ UNDP ଦ୍ୱାରା ଯେତେବେଳେ ଆବଶ୍ୟକ
	GW1.2: ପ୍ରଦୁଷିତ ଭୂପୃଷ୍ଠ ଜଳ ଭୂଗର୍ଭ ଜଳ ଉତ୍ସ ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ ନ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ଏବଂ ଜଳ ପ୍ରବାହ ଏବଂ ବନ୍ୟାରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ଏବଂ ପରିବେଶ ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ରଖିବା ।	ସମସ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟାୟ	ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି	ସାପ୍ତାହିକ
	GW1.3: ଫୁଏଲ୍, ଅଏଲ୍, ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ଅନିଷ୍ଟକାରୀ ତରଳ ପଦାର୍ଥ ମିଶି ରଖାଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନକୁ ଏକ ପ୍ରଭେଦହୀନ ସ୍ଥାନରେ ପରିଣତ କରି ପାରନ୍ତି ଏବଂ ତେଣୁ ଏହା ଚାରିପାଖରେ ଏକ ବଣ୍ଡ(ହୁଡା) ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବ ଯେପରିକି ଏଗୁଡିକ ଅନ୍ୟ ଆଡେ ବିସ୍ତାର କରିବ ନାହିଁ । ଜଳ ବ୍ୟବସ୍ଥାରୁ ଦୂରରେ ଇନ୍ଧନ ଭରଣ କରିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ରଖିବା ଉଚିତ ।	ସମଗ୍ର ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ଅପରେସନ ପର୍ଯ୍ୟାୟ	ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି	ସାପ୍ତାହିକ ଏବଂ MOEFCC ଏବଂ UNDP କୁ ରିପୋର୍ଟ
	GW1.4: ଫୁଏଲ୍, ଅଏଲ୍, ଏବଂ ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥର ଲିକ୍ ସମ୍ଭାବନା ଚେକ୍ କରିବା ପାଇଁ ସମସ୍ତ ଯାନବାହାନ, ଉପକରଣ, ପଦାର୍ଥ ଷ୍ଟୋର୍ କରିବା ସ୍ଥାନକୁ ଦୈନନ୍ଦିନ ଭାବରେ ଚେକ୍ କରାଯିବ । ଜଳବ୍ୟବସ୍ଥାରୁ ଦୂରରେ ଇନ୍ଧନ ଭରଣ କରିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ରଖିବା ଉଚିତ ।	ସମସ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟାୟ	ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି	ଦୈନନ୍ଦିନ ଏବଂ ରେକର୍ଡ ରଖିବା
	GW 1.5: ଗୁଳ୍ମନାଶକ ଔଷଧର ବ୍ୟବହାର ନ୍ୟୁନତମ କରାଯିବ ଏବଂ ଜୈବୀକ ନଷ୍ଟଶୀଳ ଗୁଳ୍ମନାଶକ ଔଷଧର ବ୍ୟବହାର କରାଯିବ ଯେପରିକି ଜଳର ଗୁଣାବତ୍ତା ଏବଂ ଜୀବଜନ୍ତୁ ଉପରେ ନ୍ୟୁନତମ ପ୍ରଭାବ ପଡିବ । ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ଅନୁସାରେ ହିଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବ ।	ସମସ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟାୟ	ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି	ସାପ୍ତାହିକ ଏବଂ MOEFCC ଏବଂ UNDP କୁ ରିପୋର୍ଟ

5.3 **ଭୂପୃଷ୍ଠଜଳ**

ପୃଷ୍ଠଭୂମୀ

178. ଭାରତରେ, ବର୍ଷାଜଳ ଅସମାନ ଭାବରେ ନଗଣ୍ୟ ଏବଂ ଅସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ବିତରିତ ହୋଇଥାଏ । ଜୁନ୍ ଠାରୁ ସେପ୍ଟେମ୍ବର୍ ଚାରିମାସ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ବାର୍ଷିକ ବର୍ଷାର 80 ପ୍ରତିଶତରୁ ଅଧିକ ବର୍ଷା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ଫିଗର୍ 10ରେ ସାରା ଭାରତରେ ହେଉଥିବା ବର୍ଷାର ହାରାହାରୀ ଦର୍ଶାଯାଇଛି ।

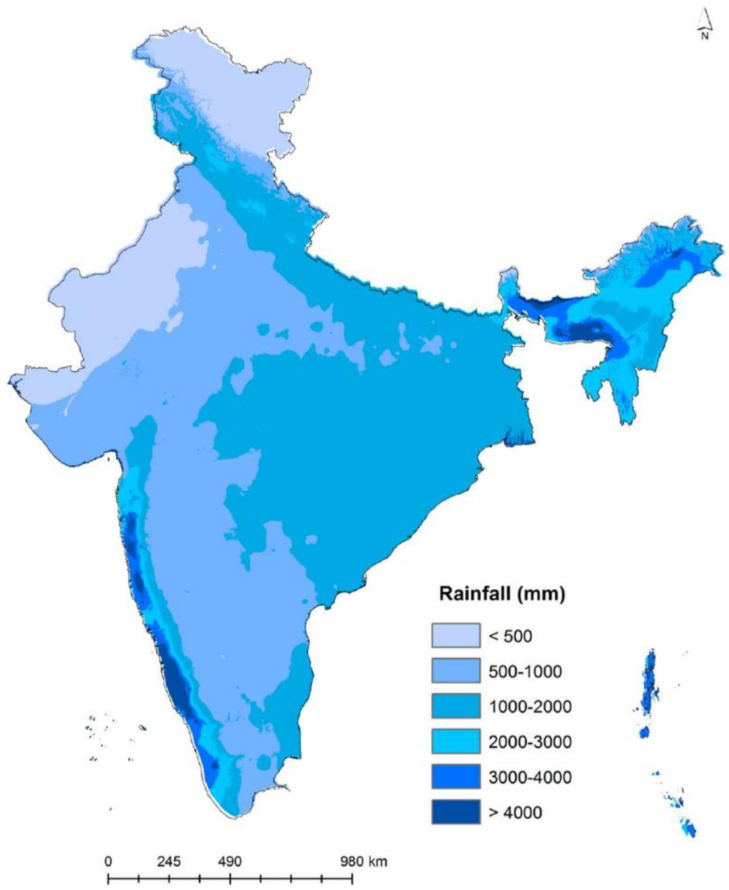

ଫିଗର୍ 7 ହାରହାରୀ ବାର୍ଷିକ ବର୍ଷାପାତ[10]

179. ଚିତ୍ର 8 ରେ ହାରାହାରୀ ବାର୍ଷିକ ବର୍ଷା ଦର୍ଶାଯାଇଛି

180. ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇଥିବା ତିନୋଟି ରାଜ୍ୟରେ ଥିବା ବଡ ବଡ ନଦୀ ଫିଗର୍ 11 ଦିଆହୋଇଛି । ସାତୋଟି ବଡନଦୀ ଏବଂ ତାହା ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ଉପନଦୀ ଭାରତର ନଦୀ ସିଷ୍ଟମକୁ ମୁଖ୍ୟ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ । ଭାରତର ସମସ୍ତ ବଡ ବଡ ନଦୀ ଗୁଡିକ ତିନୋଟି ମୁଖ୍ୟ ଜଳ ସୁତ୍ରରୁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ଦକ୍ଷିଣରେ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିବା ନଦୀ ଗୁଡିକ ସେମାନଙ୍କର ବର୍ଷସାରା ଜଳ ପ୍ରବାହରେ ବିଭିନ୍ନତା ଦର୍ଶାଇଥାନ୍ତି ।

10 https://www.researchgate.net/profile/Sudhakar_Reddy_C/publication/285020645/figure/fig2/AS:301142941683714@1448809480437/Fig-2-Annual-mean-rainfall-map-of-India.png)

ଚିତ୍ର 11 ଭାରତର ବଡ ବଡ ନଦୀ[11]

181. ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜଳ ଗୁଣାବତ୍ତା ସମସ୍ୟାରେ ନିମ୍ନଲିଖିତଗୁଡିକ ଅନ୍ତର୍ଗତ

[11] https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_major_rivers_of_India#/media/File:India_rivers_and_lakes_map.svg

- ଫାର୍ମିଙ୍ଗ୍ ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବିସ୍ତାରକାରୀ ବୃକ୍ଷଲତା ପାଇଁ ଜଙ୍ଗଲ ଘଞ୍ଚତା କମ୍ ହୋଇ ହୋଇ ଯାଉଛି ;
- କୃଷି ଭିତ୍ତିକ ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ;
- ଉଚ୍ଚଭୂମି ଗୁଡିକରେ ସହରୀକରଣ ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଜଳ ସୁତ୍ର ପ୍ରାପ୍ତ ପରିସର ଉପରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପ୍ରେସର୍ ପଡୁଛି ଏବଂ
- ଆକ୍ୱାକଲ୍ଚର ଅପଚିଷ୍ଟ; ଏବଂ
- ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ଲୋକଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ଜମିବ୍ୟବହାରର ସମୟ ଅବଧି ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭାବିତ ହେଉଛି ।

182. ଯଦି ପାଣିର ବାହକ ଙ୍କର କ୍ଷମତା ର ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଡିଜାଇନ ଓ ପ୍ରବନ୍ଧନ ରେ ଧ୍ୟାନ ରଖାଯାଏ ନାହିଁ ଯାହାକି ପ୍ରାକୃତିକ ପରିସ୍ଥିତି ଏବଂ ପ୍ରଜାତି ଏବଂ ସଂସ୍କୃତି ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଆବଶ୍ୟକତା ର ଆଧାରରେ ସାଇଟର ଭୌତିକ ବାହକ କ୍ଷମତା କିମ୍ବା ଉପଯୁକ୍ତତା ର ଆକଳନ କରାଯାଉଥାଏ, ତେବେ ଜଳୀୟ କୃଷି ଦ୍ୱାରା ପାଣିର ଗୁଣବତ୍ତା ଉପରେ ପ୍ରତିକୂଳ ପ୍ରଭାବ ପଡିପାରେ।

183. ଉଦାହରଣ ଭାବରେ, ସିନ୍ଧୁଦୁର୍ଗ ଜିଲ୍ଲାରେ ଦୁଇ କ୍ରିକ୍ ରେ ଥିବା କଙ୍କଡା ଚାଷ ରୁ ପୋଷକ ତତ୍ତ୍ୱ ଲୋଡିଙ୍ଗ ସାରଣୀ 7 ରେ ଦେଖାଯାଇଛି। ଏହି ସାରଣୀ ଦର୍ଶାଇଥାଏ ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ କଙ୍କଡା ୟୁନିଟ ରୁ ନାଇଟ୍ରୋଜେନ ଭାର କ୍ରିକ୍ ରୁ ନେଇ ଯିବାର କ୍ଷମତାରୁ ବହୁତ କମ ଅଟେ। ବାସ୍ତବରେ, ଅଧିକ କଙ୍କଡା ଚାଷରେ 470 ହେକ୍ଟର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖାଯାଇଥିବା କ୍ରିକ୍ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ରୂପରେ ସମ୍ଭବ ହେବ।

ସାରଣୀ 7 ସିନ୍ଧୁବର୍ଗ ରେ ନାଇଟ୍ରୋଜେନ ଲୋଡିଙ୍ଗ ସନ୍ଦର୍ଭ ରେ ଦୁଇ କ୍ରିକ୍ ର କ୍ଷମତା ପ୍ରଦର୍ଶନ

ମୂଳ ଜଳ	N (କେଜି/ଦିନ) ପାଇଁ ଜଳ ଉତ୍ସର କ୍ଷମତା	କଙ୍କଡା ୟୁନିଟ ରୁ ମୋଟ N ଭାର (କେଜି/ଦିନ)	N ଲୋଡିଙ୍ଗ ପାଇଁ ଜଳ ଉତ୍ସ ର ଶେଷ କ୍ଷମତା (କେଜି/ଦିନ)	କଙ୍କଡା ଚାଷରୁ ପୋଷକ ତତ୍ତ୍ୱ ଲୋଡିଙ୍ଗ ପାଇଁ ସନ୍ତୁଳନ କ୍ଷମତା (Ha ରେ)
ଅଚ୍ରା କ୍ରିକ୍	672.61	3.43	669.18	470.69
ନାରିଗିନରୀ କ୍ରିକ୍	293.24	3.26	289.98	474.91
ହାରାହାରି	**482.925**	**3.345**	**479.58**	**472.8**

184. ଜଳୀୟ କୃଷି ସୁବିଧା ଗୁଡିକୁ ସଂଚାଳନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଏବଂ ତାହା ସମୟରେ ଜଳମାର୍ଗ ଗୁଡ଼ିକର ବାହକ କ୍ଷମତାକୁ ବୁଝିବା କେତେ ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସେହି ବିଷୟରେ ଏହି ସାରଣୀ 7 ଦର୍ଶାଇ ଥାଏ। ବାତାବରଣ ବାହକ କ୍ଷମତା ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ଅଧ୍ୟୟନ ରେ ଜଳୀୟ କୃଷି ପ୍ରଣାଳୀରୁ ବାସ୍ତବିକ ପୋଷକ ତତ୍ତ୍ୱ ଲୋଡିଙ୍ଗ ଏବଂ ପ୍ରାପ୍ତ କରୁଥିବା ପାଣିର ବିଶିଷ୍ଟ ବିଶେଷତ୍ୱକୁ ଧ୍ୟାନରେ ରଖିବା ଆବଶ୍ୟକ ଅଟେ, ଯାହାକି କାରବନିକ ଅପଚିଷ୍ଟ ଏବଂ ଦୁର୍ବଳ ହେଉଥିବା ଦରର ଖଣିଜକରଣ ର ଦରରୁ ଶାସିତ ହୋଇଥାଏ ଯାହାକି ଜୁଆର ବିସ୍ତାର ଏବଂ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଜଳ ନିକାସ ର ବାଥମେଟ୍ରି ର ଏକ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ।

185. ସ୍ଥାୟୀ ଜଳୀୟ କୃଷି ପାଇଁ ସାମୁଦ୍ରିକ ଏବଂ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ରର ସଂଚାଳନର କ୍ଷମତାର ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ, ଯେଉଁଥିରେ କଙ୍କଡ଼ା ଚାଷ, ପୋଷକ ତତ୍ତ୍ୱ ଲୋଡିଙ୍ଗ ର ଫଳସ୍ୱରୂପ ଅପଚିଷ୍ଟ ପ୍ରବନ୍ଧନ ର ନିୟମ ସହିତ ଚାଲୁଥିବା ଆଧାରରେ ଜଳ ଗୁଣବତ୍ତା ଏବଂ ବାତାବରଣର ନିରୀକ୍ଷଣ

"ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରରେ ମ୍ୟାନଗ୍ରୁଭ ଫାଉଣ୍ଡେସନ ଦ୍ୱାରା ଅନୁସରଣ କରାଯାଉଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ ଲଘୁ ସ୍ତରୀୟ ଆକ୍ୱାକଲ୍ଚର କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ର କ୍ଷମତା ର ଆକଳନ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ" ରେ କରାଯାଇଛି। ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ ର 2015-2020 ର ମତ୍ସ୍ୟ ନୀତି ରେ ରାଜ୍ୟରେ ସ୍ଥାୟୀ ଖାରିଆ ପାଣିରେ ଜଳୀୟ କୃଷି ପାଇଁ ବ୍ୟବସାୟ ଏବଂ ପ୍ରଦୂଷଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥାଏ।

186. ପ୍ରୋଜେକ୍ଟର ଅଂଶବିଶେଷ ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତାବିତ କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କଲେ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ସାଇଟ୍‌ରେ ଜଳର ଗୁଣମାନରେ ଉନ୍ନତି ହେବ

187. ସାଇଟ୍‌ରେ କୌଣସି ମୂଳଧାର ଡାଟା ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇ ନାହିଁ; ଅବଶ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଉପଯୁକ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ପ୍ରଣାଳୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଇଁ ମୂଳଧାର ଡାଟା ସଂଗ୍ରହ କରାଯିବ ।

କାର୍ଯ୍ୟ ଦକ୍ଷତା ପରିମାପ

188. ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷତା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଛି:

- ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ଅପରେସନ୍ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଯୋଗୁଁ ଜଳର ଗୁଣବତ୍ତାରେ କୌଣସି ବଡ ଧରଣର ହ୍ରାସ ହେବ ନାହିଁ;
- ଜଳର ଗୁଣବତ୍ତା UNDP, MoEFCC ଏବଂ/କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ସରକାରୀ ବିଭାଗ ଦ୍ୱାରା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଥିବା ଅନୁମୋଦିତ ପରିମାପକୁ ଅନୁପାଳନ କରିବ କିମ୍ବା ଏଭଳି ଅବସ୍ଥା ବଜାୟ ହୋଇ ନପାରିଲେ "ଆଉ ଅଧିକ ଖରାପ ନକରିବା ପ୍ରଣାଳୀ"ର ଅନୁସରଣ କରାଯିବ ।
- ସାଇଟ୍- ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ EDSCP ସଫଳତାର ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯିବ

189. ESMF ରେ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଥିବା ପରିଚାଳନା ପଦକ୍ଷେପ ଅନୁସରଣ ପୂର୍ବକ ନଦୀରେ ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ, ବ୍ରିଜ୍, ଡ୍ରେନେଜ୍ ଏବଂ ଉପରସ୍ରୋତରେ ବୃକ୍ଷଲତା ରୋପଣ କରାଗଲେ ବିସ୍ତାରିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜଳର ଗୁଣବତ୍ତା ଉପରେ କୌଣସି ବଡ ଧରଣର ପ୍ରଭାବ ପଡିବ ନାହିଁ ।

ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ

190. ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ୍ ପାଇଁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାନଦଣ୍ଡର ଜଳ ଗୁଣବତ୍ତା ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କାଯ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି । ସେହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ମଝିରେ ମଝିରେ ସମୀକ୍ଷା କରାଯିବ ଏବଂ ଇସୁ ତାରିଖ ଠାରୁ ପ୍ରତି ଦୁଇମାସରେ ଥରେ ସଦ୍ୟ ସଂଶୋଧନ କରାଯିବ । ଦୈନନ୍ଦିନ ସାଇଟ୍ ପରିଦର୍ଶନ ଚେକ୍‌ଲିଷ୍ଟର ଅଂଶ ବିଶେଷ ଭାବରେ ସାଇଟ୍ ସୁପର୍‌ଭାଇଜର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାବରେ ପରିଦର୍ଶନ କରିବେ ଏବଂ ଯେପରି ଉପଯୁକ୍ତ, କାର୍ଯ୍ୟ ପରିସର ଅଞ୍ଚଳ କିମ୍ବା କାର୍ଯ୍ୟ ପରିସର ଆଖପାଖ ଅଞ୍ଚଳରୁ ନାଇଟ୍ରେଟ୍, ଫସ୍‌ଫେଟ୍, ବିଷ୍ଠା କୋଲିଫର୍ମ, ହେଭି ମେଟାଲ୍, ପଙ୍କିଳତା ଏବଂ ଅଏଲ୍/ଗ୍ରୀଜ୍ ଦୃଷ୍ଟି କୋଣରୁ ଜଳର ନମୁନା ଚେକ୍ କରିବେ ।

191. ଟେବୁଲ୍ ଆଉଟଲାଇନ୍ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଆବଶ୍ୟକତା

ରିପୋଟିଙ୍ଗ୍

192. ଜଳ ଗୁଣବତ୍ତାର ସମସ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ଏବଂ/କିମ୍ବା ଘଟଣାଗୁଡିକ ଟାବୁଲେସନ୍ କରାଯିବ ଏବଂ EMSF ଦ୍ୱାରା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଥିବା ଅନୁସାରେ ରିପୋର୍ଟ କରାଯିବ । କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ଜନକ ପଦାର୍ଥ ବାହାରିବାର ସନ୍ଦେହ ହେଲେ କିମ୍ବା କୌଣସି ଗୁରୁତର ପରିବେଶୀୟ ଅନିଷ୍ଟତା ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଲେ କିମ୍ବା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଥିବା ଅନୁମତି ସ୍ତରଠାରୁ ଜଳର ଗୁଣବତ୍ତା କମ୍ ହେବ, ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ MoEFCCକୁ ଜଣାଇ ଦିଆଯିବ ।

ଟେବୁଲ୍ 2 ଜଳ ଗୁଣବତ୍ତା ପରିଚଳନା ପଦକ୍ଷେପ

ସମସ୍ୟା	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ (ଏବଂ ସୂତ୍ର)	ପଦକ୍ଷେପ ସମୟ	ଦାୟିତ୍ୱ	ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଏବଂ ରିପୋଟିଙ୍ଗ୍
W2: ଆଖ ପାଖର ଜଳସ୍ରୋତ ଉତ୍ସ ପରିବେଶ ଶୁଷ୍କ ହୋଇଯିବା ଏବଂ ଅଧିକ ପୁଷ୍ଟିସାର ସ୍ତର ର ପ୍ରଭାବ	W2.1 ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ଅବକ୍ଷିପ୍ତ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ, ପ୍ରସ୍ତର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ, ଅବକ୍ଷିପ୍ତ ଅବବାହିକା ସ୍ଥାପନ କରି କାଦୁଅ ଏବଂ ଅତିକ୍ଷୁଦ୍ର ସିଲ୍ଟ୍ ଜଳସ୍ରୋତର ଉତ୍ସ ଆଡକୁ ପ୍ରବାହିତ ନ କରିବା	ସଂଚାଳନ	ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି	MOEFCC ସାପ୍ତାହିକ ରିପୋର୍ଟ ଦେବା
	W2.2 ସାର ଏବଂ ଅନ୍ୟ ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥଗୁଡିକ ପରିଚାଳନା କରିବା (ଯଦି ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ କୌଣସି ସାଇଟ୍‌ର ଥଇଥାନ ଏବଂ ବୃକ୍ଷଲତା ପୁନଃରୋପଣ ସମୟରେ), ଯେପରିକି ଅଧିକ ପ୍ରୟୋଗ ନହୁଏ ।	**ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପରେ**	**ସାଇଟ୍ ସୁପରଭାଇଜର**	ରେକର୍ଡ୍ ରଖିବା
	W2.3: ଯଦି ଏହା ପୂର୍ବରୁ ଏହିଭଳି କୌଣସି ସାଇଟର ଚୟନ ହୋଇଥିବ, ତେବେ ପାଣିର ଗୁଣବତ୍ତା ର ମାନଦଣ୍ଡ ସହିତ ପାଣିର ପ୍ରାଥମିକ ଉତ୍ପାଦକତା କୁ ପୂର୍ବ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରାଯିବ। ସାଇଟ ଚୟନ ଭୌତିକ ବାହକ କ୍ଷମତା ସହିତ ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷମତା ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ଏହାର ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ହେବ।	ପୂର୍ବ-ନିର୍ମାଣ	MoEFFC	ରେକର୍ଡ୍ ରଖିବା
	W2.4: ଅଏଷ୍ଟର ପାଇଁ ଜମା ହୋଇଥିବା ୟୁନିଟର ପ୍ରଦୂଷିତ ପାଣିକୁ ଜଳମାର୍ଗକୁ ଛଡ଼ାଯିବ ନାହିଁ।	ସଂଚାଳନ	MoEFFC	ରେକର୍ଡ୍ ରଖିବା
W1: ଉପରେ ଉଡୁଥିବା କଠିନ ପଦାର୍ଥ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପ୍ରଦୁଷକ ଭୂପୃଷ୍ଠ ଜଳକୁ ପ୍ରଦୁଷିତ କରିବା	W1.1: ସାଇଟ୍ -ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କ୍ଷୟ, ଡ୍ରେନେଜ୍ ଏବଂ ସେଡିମେଣ୍ଟ୍ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଯୋଜନା (EDSCP) ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଯିବ । ଫଳରେ ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ଏକାଠି ହୋଇଯିବା ସମସ୍ୟାକୁ ଏଡାଇ ଦିଆଯାଇ ପାରିବ । EDSCP ପଦକ୍ଷେପ ଗୁଡିକ ନିୟମିତ ଭାବରେ ଯାଞ୍ଚ କରାଯିବ ଯେପରିକି ଏହା ନିଶ୍ଚିତ କରଯାଇ ପାରିବ ଯେ ସମସ୍ତ ଡିଭାଇସ୍ ଗୁଡିକ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି ।	ମାଟିକାମ ପୂର୍ବରୁ	ଫିଲ୍ଡ୍ ଅଫିସର୍	ପ୍ରଥମ ସେଟ୍ ଅପ୍ ଏବଂ MoEFCC ରିପୋର୍ଟ କଲାବେଳେ ଜାହା ଆବଶ୍ୟକ
	W1.2: ଫୁଏଲ୍, ଅଏଲ୍, ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ଅନିଷ୍ଟକାରୀ ତରଳ ପଦାର୍ଥ ମିଶି	ସମଗ୍ର ନିର୍ମାଣ ଏବଂ	ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି	MOEFCC ଏବଂ

	ରଖାଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନକୁ ଏକ ପ୍ରଭେଦହୀନ ସ୍ଥାନରେ ପରିଣତ କରି ପାରନ୍ତି ଏବଂ ତେଣୁ ଏହା ଚାରିପାଖରେ ଏକ ବଣ୍ଡ(ହୁଡା) ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବ ଯେପରିକି ଏଗୁଡିକ ଅନ୍ୟଆଡେ ବିସ୍ତାର କରିବ ନାହିଁ । ଜଳ ବ୍ୟବସ୍ଥାରୁ ଦୂରରେ ଇନ୍ଧନ ଭରଣ କରିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ରଖିବା ଉଚିତ ।	ଅପରେସନ୍ ପର୍ଯ୍ୟାୟ		UNDPକୁ ସାପ୍ତାହିକ ରିପୋର୍ଟ ଦେବା
	W1.3: ଯେଉଁଠାରେ ଭୂଗର୍ଭ ଜଳ ପ୍ରଭାବିତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଆଶା କରାଯିବ, ସେଠାରେ ଭୂପୃଷ୍ଠ ଏବଂ ଭୂଗର୍ଭ ଜଳର ଗୁଣବତ୍ତା ଲଗାତାର ଭାବରେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବା ଏବଂ ଭୂଗର୍ଭ ଜଳରେ ହେଉଥିବା କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ମଧ ମାପ କରିବା ।	ସମଗ୍ର ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ଅପରେସନ୍ ପର୍ଯ୍ୟାୟ	ଫିଲ୍ଡ୍ ଅଫିସର୍	ସାପ୍ତାହିକ ଏବଂ MoEFCC ରିପୋର୍ଟ କଲାବେଳେ ଯାହା ଆବଶ୍ୟକ
	W1.4: ପର୍ଯାୟକ୍ରମେ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯିବ, ଯେପରିକି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପ୍ତ ପରେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଥିବା ଅଞ୍ଚଳରେ ପୁଣି ଥରେ ବୃକ୍ଷ ଲତା ରୋପଣ କରାଯାଇ ପାରିବ ଏବଂ ତାହା ଶୀଘ୍ର ପୂର୍ବ ଅବସ୍ଥାକୁ ଫେରିଆସିବ ।	ବର୍ଷାଋତୁରେ ବଡଧରଣର ମାଟିକାମ ନକରିବା	ଫିଲ୍ଡ୍ ଅଫିସର୍ ଏବଂ MOEFCC	ରେକର୍ଡ୍ ରଖିବା
	W1.5: ନିର୍ମାଣ ପଦାର୍ଥ ଗୁଡିକ ଜଳସ୍ରୋତ ଉତ୍ସ ପରିବେଶ ପାଖରେ ଜମା କରାଯିବ ନାହିଁ । ଯଦି ଭୀଷଣ ବର୍ଷା ଆଶା କରାଯାଉଥାଏ, ତେବେ ନିର୍ମାଣ ପଦାର୍ଥ ଏବଂ ନିର୍ମାଣ ଉପକରଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ କାମଶେଷ ହେବା ପରେ ଗୁଡିକ ଜଳସ୍ରୋତ ଉତ୍ସ ପରିବେଶ ପାଖରୁ ହଟାଇ ଦିଆଯିବ ।	ସମଗ୍ର ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ଅପରେସନ୍ ପର୍ଯ୍ୟାୟ	ଫିଲ୍ଡ୍ ଅଫିସର୍	ଦୈନନ୍ଦିନ ରେକର୍ଡ ରଖିବା
	W1.5: ଜଳମାର୍ଗ ଉପରେ ସମ୍ଭାବିତ ଅପଚିଷ୍ଟ ର ପ୍ରଭାବକୁ କମ କରିବା ପାଇଁ ହ୍ୟାଚର ସାଇଟ (ଏବଂ ସଞ୍ଚାଳକ) ର ସାବଧାନତାପୂର୍ବକ ଚୟନ	ଡିଜାଇନ ଓ ନିର୍ମାଣ	MoEFFC	ରେକର୍ଡ୍ ରଖିବା
	W1.6: କଙ୍କଡ଼ା ଚାଷର ପେନ ପ୍ରବାହ ପ୍ୟାଟର୍ଣ୍ଣ ର ବ୍ୟବଧାନ କୁ କମ କରିବା ଏବଂ ସ୍ଥାୟୀ ବାଧାକୁ କମ କରିବା ପାଇଁ ଅସ୍ଥାୟୀ ସଂରଚନା ନାହିଁ।	ସଂଚାଳନ	MoEFFC/ କୃଷକ	ରେକର୍ଡ୍ ରଖିବା
	W1.7: ପ୍ରଦୂଷଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବୋର୍ଡ଼ ନିରୀକ୍ଷଣ ମାଧମରେ ଅଏଷ୍ଟର ରାଫ୍ଟ ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ନିରନ୍ତର ଆଧାରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନୂଆ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପାଣିର ଗୁଣବତ୍ତା ର ପରୀକ୍ଷଣ କରାଯିବା ଉଚିତ।	ପୂର୍ବ-ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ସଂଚାଳନ	MoEFFC/ କୃଷକ	ରେକର୍ଡ୍ ରଖିବା

	W1.8: ପ୍ରସ୍ତାବିତ ଜଳୀୟ କୃଷି କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ଗୁଡିକୁ ନିୟମିତ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବାକୁ ଥିବା ଶେଷ ବିଷୟ କ୍ଷେତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧିତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ। ଅତିରିକ୍ତ ଜଳୀୟ କୃଷି କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ଗୁଡିକ ଆରମ୍ଭ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଜଳମାର୍ଗର କ୍ଷମତାକୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ।	ପୂର୍ବ-ନିର୍ମାଣ	MoEFFC	ରେକର୍ଡ୍ ରଖିବା

5.4 ମୃତ୍ତିକାକ୍ଷୟ,ଜଳନିକାସ ଏବଂ ଅବକ୍ଷେପଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ

ଦୃଶ୍ୟର ପୃଷ୍ଠଭୂମି

189. ମାଟି ଭାରତର ଏକ ବହୁତ ମୂଲ୍ୟବାନ ସ୍ରୋତ ଅଟେ। ଭାରତୀୟ କୃଷିର ଅଧିକାଂଶ ଭାଗ ମାଟିର ଭାଗ ଏବଂ ଗୁଣ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ। କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମାଟିର ପ୍ରକୃତି ମୁଖ୍ୟ ରୂପରେ ଭୌତିକ ବିଜ୍ଞାନ, ଜଳବାୟୁ ଏବଂ ପ୍ରାକୃତିକ ଉଦ୍ଭିଦରାଜି ଆଦି କାରକ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥାଏ।

190. ମାଟି ପ୍ରବନ୍ଧନ କ୍ଷୟର ଅଭାବର କାରଣ ଯୋଗୁଁ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ମାଟିର ପରବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷତି ଏବଂ ପ୍ରାକୃତିକ ବାସ ଏବଂ ଆଜୀବିକା ଏହାକୁ ସମର୍ଥନ କରିଥାଏ। ପରିଯୋଜନା ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଜଳ ନିଷ୍କାସନ ର ଢାଞ୍ଚା ଏବଂ ଏହାପରେ ଅବସାଦନରେ ପରିବର୍ତନ ଆଦି ମୃତ୍ତିକା କ୍ଷୟର କାରଣ ହେଇ ପାରିଥାଏ।

191.ଜଳ ନିଷ୍କାସନ ରେ ଥିବା ମତଭେଦ କୁ ବୁଝିବା ଅତି ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ ଅଟେ।ପ୍ରତ୍ୟକ ପରିସ୍ଥିତି ରେ ଉପଯୋଗ କରିବା ପାଇଁ ସଠିକ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କୌଶଳ ର ନିର୍ଧାରଣ କରିବା ପାଇଁ ମୃତ୍ତିକାକ୍ଷୟ ଏବଂ ଅବକ୍ଷେପଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବ୍ୟବହାର ହୋଇଥାଏ।

- ମୃତ୍ତିକା କ୍ଷୟର ନିୟନ୍ତ୍ରଣକୁ ନିବାରଣ କରିବା ପାଇଁ ଏବଂ ମାଟିର କ୍ଷୟ କୁ କମ କରିବା, ବର୍ଷାର ପ୍ରଭାବ ଯୋଗୁ ହୋଇଥାଏ। (ତଳେ ଦର୍ଶଯାଇଥିବା ଚିତ୍ରକୁ ଦେଖନ୍ତୁ), ପାଣିର ତଳୁଆ ଢାଲୁଆ ପ୍ରବାହ ଏକ ପତଳା ଚାଦରର ରୂପ ନେଇଥାଏ, ଏବଂ ଏହା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ମସୃଣମାଟି କିମ୍ବା ଶିଳା ପୃଷ୍ଠ ଉପରେ ଅବିରତ ଭାବରେ ପରଦା ର ରୂପ ନେଇଥାଏ।
- ନିଷ୍କାସନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ମାଟିର କ୍ଷୟକୁ ନିବାରଣ କରିଥାଏ କିମ୍ବା କମେଇ ଦେଇଥାଏ। ଭୂମିର ମାଧ୍ୟମରେ ସଫା ଏବଂ ମଇଳା ପାଣିର ପ୍ରବାହକୁ ପରିଚାଳନା କରାଯାଇଥାଏ। ଏହା କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପ୍ରବାହର କାରଣ ହେଇଥାଏ।
- ଅବକ୍ଷେପଣ ଜାଲକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିଥାଏ ଏବଂ ଅବକ୍ଷେପକୁ ଧରି ରଖିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ। ଏହା ଭୂମିପୃଷ୍ଠ ସହିତ ବଢିଥାଏ କିମ୍ବା ପାଣି ଭିତରେ ଥିବା ନିଲମ୍ବିତ ଅବକ୍ଷେପଣ ସହିତ ବଢିଥାଏ।

ମାଟି

192. ଭାରତରେ ମାଟିକୁ ମୁଖ୍ୟ ରୂପରେ ଆଠ ଟି ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରକାରରେ ବିଭାଜିତ କରାଯାଇପାରିବ (ଭାରତୀୟ କୃଷି ଅନୁସନ୍ଧାନ ପରିଷଦ)। ଚିତ୍ର12 ଭାରତରେ ଥିବା ମାଟିର ପ୍ରକାରଉପରେ ଏକ ନକ୍ସା ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ। ଭାରତରେ ଦେଖାଯାଉଥିବା ଏକ ବ୍ୟାପକ ପ୍ରକାରର ମାଟି ଗୁଡିକ ହେଲା :

- ପଟୁମାଟି-ନଦୀ, ପବନ, ହିମପିଣ୍ଡ ଏବଂ ସମୁଦ୍ର ତରଙ୍ଗ ଦ୍ୱାରା ' ଜମାହେଇଥିବା ସାମଗ୍ରୀକୁ ପଟୁ କୁହାଯାଇଥା ଏବଂ ପଟୁମାଟିରୁ ବନାହେଇଥିବା ଏହି ମାଟିକୁ ଜଳୀୟ ମାଟି ମଧ୍ଯ କୁହାଯାଏ। ଭାରତରେ ପଟୁମାଟି ମୁଖ୍ୟ ରୂପରେ ଭାରତ –ଗଙ୍ଗା ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ସମତଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ ,ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏବଂ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ବ୍ୟାପକ ନଦୀ ପ୍ଲାବିତ୍ତ ବିସ୍ତୀର୍ଣ ନିମ୍ନ ଭୂମିରେ ଦେଖାଯାଇଥାଏ। ଅଲ୍ୟୁବିୟମ ମୁଖ୍ୟ ରୂପରେ ବାଲି, ପଙ୍କ ଏବଂ ପଚା ଉଦ୍ଭିଦ ର ଖତ ମିଶାପଟୁ ମାଟିହେଇଥାଏ। ନୂଆପଟୁ ମାଟି ବହୁତ ଉର୍ବର ହୋଇଥାଏ । ସାଧାରଣ ଏହା ନଦୀ ତଟରେ ବାଲି ମିଶା ମାଟି ସହିତ ଦେଖାଯାଇଥାଏ। ଯେତେବେଳେକି ଏହି ପଟୁ ମାଟି ନଦୀଶଯ୍ୟାରେ ଶୁଦ୍ଧ ବାଲି କଣିକାରୁ ହେଇଥାଏ, ଯାହାକି ଗୋଳିଆ ମାଟି ପାଣିକୁ ରଖିପାରିନଥାଏ।
- କଳାମାଟି-ଏହାକୁ ରେଗୁର କିମ୍ବା କଳା ସୂତାମାଟି ମଧ୍ଯ କୁହାଯାଏ। ଜ୍ୱାଳାମୁଖୀର ମୁଖ୍ୟକାରଣ ହେତୁ ଏହା ଗାଢ ଧୂସରରଙ୍ଗରୁ କଳା ରଙ୍ଗ ହୋଇଥାଏ। ଏହା ଅଧିକ ପଟୁ ମାଟିଯୁକ୍ତ, ନମନୀୟତା ହୋଇଥାଏ, ଆଦ୍ରତାହେତୁ ଏହା ଫାଟକୁ ବିକଶିତ କରିଥାଏ। ଏହି ମାଟି ଲୁହା, ଚୂନ, କ୍ୟାଲସିୟମ, ମ୍ୟାଗ୍ନେସିଆମ, କାର୍ବୋନେଟ ଏବଂ ଆଲୁମିନିୟମ ସମୃଦ୍ଧ ହେଇଥାଏ। ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ର କିଛି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଫସଫରସ ,ନାଇଟ୍ରୋଜେନ, ଏବଂ କାର୍ବନିକ ପଦାର୍ଥ ଏହି ମାଟିରେ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ଦେଖାଯାଇଥାଏ।

- ଲାଳିଆ ମାଟି-ଅଳ୍ପ ବର୍ଷା ହେଉଥିବା କ୍ଷେତ୍ର ରେ ଏହା ଖଣିଜ ସ୍ଫଟିକ ଚଟାଣ ଶିଳା ରୁ ନିର୍ମିତ ହେଇଥାଏ।ଏହା ଅଧିକ ବାଲି ଯୁକ୍ତ ଅଳ୍ପ ପଟୁ ,ଲୁହା ରେ ସମୃଦ୍ଧ ହେବା ହେତୁ ଲାଳିଆ ରଙ୍ଗ ଦେଇଥାଏ।ଏଥିରେ ଅଳ୍ପ ମାତ୍ରା ରେ ଖତ ଥିବା ସହିତ ଫସ୍ଫୋରୋଷ,ନାଇଟ୍ରୋଜେନ ଏବଂ ଚୂନ ରେ ଅଳ୍ପ ଅମ୍ଳୀୟ ଅଂଶ ଥାଏ ।ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ର କିଛି କ୍ଷେତ୍ର ରେ ଏହା ଦେଖାଯାଇଥାଏ।
- ମାଙ୍କଡା ପଥର-ଏହା ଉଚ୍ଚ ତାପମାନ ଏବଂ ଓଦା କିମ୍ବା ଶୁଖିଲା ବର୍ଷା ପାଗରେ ଗଠିତ ହେଇଥାଏ। ଉଚ୍ଚ ଅଧିକ ବର୍ଷା, ଲୁହା, ଏବଂ ଆଲୁମିନିୟମ ଅକସାଇଡ ପଛରେ ଛାଡି ଯାଇଥିବା (ମାଙ୍କଡାପଥର) ହେତୁ ସିଲିକାର ଉପଯୋଗ କରାଯାଇଥାଏ। ମାଟିଆର ଙ୍ଗ ରେ ହଳଦିଆ ହେବା ପାଇଁ, ବାତାବରଣକୁ ଅନାବୃତ କରିବା କଷ୍ଟକର ହେଇଯାଇଥାଏ।ଲୌହ ସମୃଦ୍ଧ, ଚୂନା, ପୋଟାସ, ଓ ମ୍ୟାଗ୍ନେସିୟମ ରେ ଅଭାବ, କମ ଧାରଣ ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ (ପରିଯୋଜନା ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦିଆଯାଇଥିବା କ୍ଷେତ୍ର ଭିତରେ ପ୍ରଚଳିତ) କିଛି ଅଂଶ ରେ ହୋଇଥାଏ।
- ମରୁଭୂମି ମାଟି-ଏହି ମାଟିରେ ଦ୍ରାବଣୀୟ ଲବଣ ଥାଏ / ନାଲି ବାଦାମୀ ରଙ୍ଗର ଏହି ମାଟି ରନ୍ଧ୍ରଯୁକ୍ତ ଏବଂ ଖଦଡା ହେଇଥାଏ, ଯେଉଁଥିରେ 90% ବାଲି 5% ମାଟିଥାଏ ଏବଂ ଏହା ନାଇଟ୍ରେଟ, ଫୋସ୍ଫେଟ ସମୃଦ୍ଧଯୁକ୍ତ ହେଇଥାଏ ଏବଂ ଏହା ସହଜରେ ଚୂନା ହୋଇ ଯାଇଥାଏ। ଏହା ଅଳ୍ପ ନମନୀୟ ତଥା ଏଥିରେ ଅଳ୍ପ ନାଇଟ୍ରୋଜେନ ଏବଂ ରନ୍ଧ୍ର ଯୁକ୍ତ ହେଇଥାଏ। ସାଧାରଣତଃ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରାଜ୍ୟରେ ଏହା ମିଳିନଥାଏ।
- ପର୍ବତମାଟି-ଏହା ପାହାଡିଆ ରାଜ୍ୟରେ ମିଳିଥାଏ, ଯାହାକି ଜୈବିକ ପଦାର୍ଥର ଜମାରୁ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ। ଏହା ରନ୍ଧ୍ରଯୁକ୍ତ ଏବଂ ଅଳ୍ପ ପଟାଶ ଏବଂ ଚୂନ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ। ସାଧାରଣତଃ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରାଜ୍ୟରେ ଏହା ମିଳି ନଥାଏ।
- ଖାରା ଏବଂ ଲବଣାକ୍ତ ମାଟି-ଏହି ମାଟିରେ ସୋଡିଅମ, ମ୍ୟାଗ୍ନେସିୟମ,ଏବଂ କ୍ୟାଲସିୟମ ଅଛି। ଏହା ଚାଷ ପାଇଁ ଅନୁପଯୁକ୍ତ ଅଟେ ଏବଂ ଏହା ବାଲିପଙ୍କ ଆକାରର ଅଟେ। ଏହା ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର କିଛି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦେଖା ଯାଇଥାଏ।
- ଡାଳୁଆ ଏବଂ ପଙ୍କୁଆ ମାଟି -ଏହି ମାଟି ଆଦ୍ରତା କ୍ଷେତ୍ର ରେ ମିଳିଥାଏ,ଯାହାକି କାର୍ବନିକ ପଦାର୍ଥ ର ସଞ୍ଚୟ ହେତୁ ହେଇଥାଏ। ଏହି ଉଚ୍ଚ ଅମ୍ଳୀୟ ଏବଂ କଳା ରଙ୍ଗର ମାଟି ଓଡିଶା ର ତଟୀୟ କ୍ଷେତ୍ର ରେ ଦେଖାଯାଇଥାଏ।

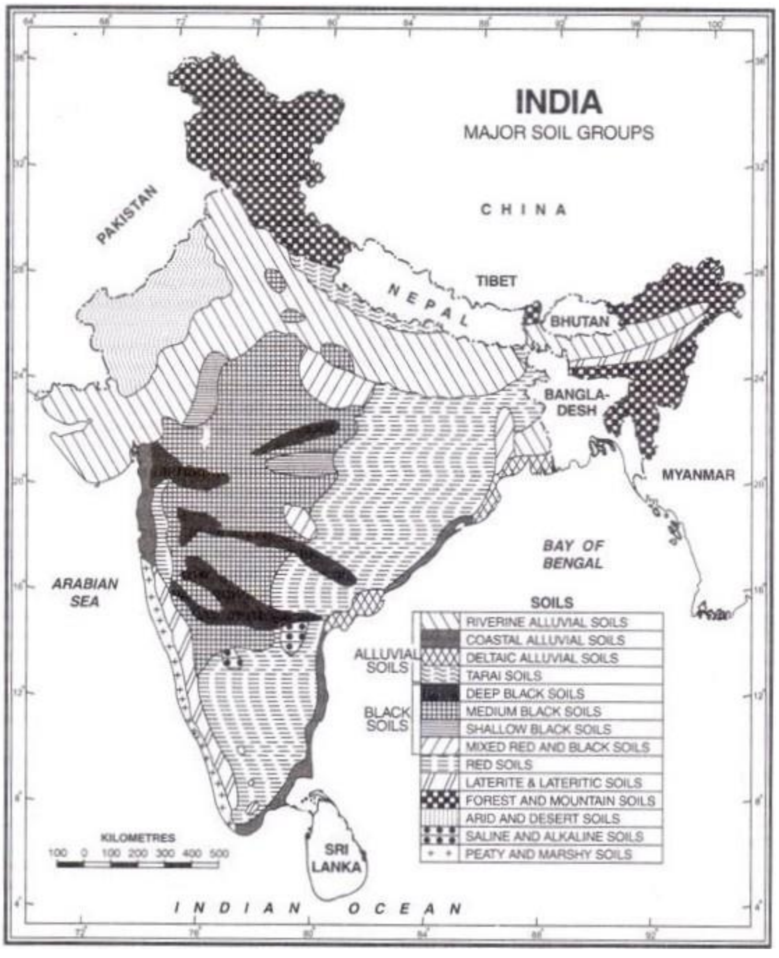

ଚିତ୍ର 12 ଭାରତରେ ମୁଖ୍ୟ ମାଟି ପ୍ରକାର

193.ଭାରତରେ ମୃତ୍ତିକା କ୍ଷୟର କାରଣ ହେଲା:

- ଅଭାବ କିମ୍ବା ବେଆଇନ ବୈଜ୍ଞାନିକ କୃଷି ପଦ୍ଧତି ଯାହା ମାଟିକୁ ଅନାବୃତ କରିଥାଏ ଏବଂ ଏହାକୁ ଦୁର୍ବଳ କରିଥାଏ ଏବଂ ଏହାକୁ ବର୍ଷା ସହିତ କ୍ଷୟ କରି ଧୋଇ ଦେବାରେ ଅନୁମତି ଦେଇଥାଏ;
- ଭୂମି ଉପରେ ବଣର ବିନାଶ ଏବଂ ବନସ୍ପତି ଉଦ୍ଭିଦରାଜିର ବିନାଶ ପ୍ରାକୃତିକ ଅଭିକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ମୃତ୍ତିକାକ୍ଷୟକୁ କାଟିବାରେ ସହଜ ଭାବରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାରେ ଅନୁମତି ଦେଇଥାଏ।
- ଚାରଣଭୂମି, ଯାହା ସୁଖୀ ଯାଇଥାଏ ଏବଂ ଚାଷବାସ ପାଇଁ ଅନୁପଯୁକ୍ତ ହେଇଥାଏ, ଏହିପରି ମାଟିକୁ ପ୍ରାକୃତିକ ଅଭିକର୍ତ୍ତା ମୃତ୍ତିକା କ୍ଷୟ ପାଇଁ କାଟିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ।
- ଭାରିବର୍ଷା ଏବଂ ବୋହିଯାଉଥିବା ଅଶାନ୍ତ ପାଣିର ସ୍ରୋତ ଖାଲି ଚଟାଣ ଏବଂ ମାଟିକୁ ଦୂରକରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ।

194. ମୃତ୍ତିକା କ୍ଷରଣ ମୃତ୍ତିକା ର ପ୍ରକାର,ଢାଲୁ ଏବଂ ଉଦ୍ଭିଦରାଜି,ସ୍ଥଳାକୃତି ର ପ୍ରକୃତି ଏବଂ ବର୍ଷା ର ତୀବ୍ରତା ଆଦି ଅନେକ ମାପଦଣ୍ଡ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ।ବନସ୍ପତି ଆବରଣ କୁ ହଟାଇବାରେ ଏବଂ ଅନେକ ନିର୍ମାଣ ଗତିବିଧି ର କାରଣ ହେତୁ ମାଟି ର ସ୍ଥିରତା ଏବଂ କ୍ଷରଣ ହୋଇଥାଏ।ଏହା ମାଟି ର ଉର୍ବରତା କୁ ହାନି କରିବାର ଏକ କାରଣ ହେଇଥାଏ ଏବଂ ଢାଲୁ ରେ ଅସ୍ଥିରତା ଉତ୍ପନ୍ନ କରିଥାଏ ।ପରିଯୋଜନା ପାଇଁ ଭୂମି ର ପ୍ରସ୍ତୁତି ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଉତ୍ପନ୍ନ କରିପାରିଥାଏ କିମ୍ବା ପ୍ରାକୃତିକ ପ୍ରବାହ ରାସ୍ତା ର ପରିବର୍ତ୍ତନ,ପରିବର୍ତ୍ତନ ର କାରଣ ହେଇପାରିଥାଏ।ଏହା ଜଳ ନିକାସିତ ଢାଞ୍ଚା କ୍ଷେତ୍ର ରେ ଦେଖାଯାଇଥାଏ।କୌଶଳ ଏବଂ ପ୍ରଭାବୀ ଉପାୟ ମୃତ୍ତିକା କ୍ଷୟ କୁ କମେଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ସହିତ ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିସ୍ଥିତି କୁ ସୁଧାରିବା ରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ।

195. ଚର୍ଚା କରାଯାଇଥିବା ଧାରା 5.1.9 ଅନୁସାରେ ,ବର୍ଷା ସାଧାରଣତଃ ଆଦ୍ରତା ଋତୁ ରେ ହେଇଥାଏ,ଏହା ଜୁନ ରୁ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିଥାଏ।ପର୍ଯ୍ୟାବରଣୀୟ ପ୍ରଭାବ କୁ ପ୍ରବନ୍ଧିତ କରିବା କ୍ଷମତା ଉପରେ ବର୍ଷା ର ଏକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ ପ୍ରଭାବ ପଡିଥାଏ।ବିଶେଷ ରୂପରେ ଏହା ଜଳ ନିଷ୍କାସିତ,କ୍ଷରଣ ଏବଂ ଅବକ୍ଷେପଣ ଆଦି ଗତିବିଧି ଉପରେ ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରଭାବ ପକେଇଥାଏ।ଏଥି ପାଇଁ ସମ୍ମିଳିତ ଗତିବିଧି ଯଥା ମାଟି ର ମୁଖ୍ୟ ଅଶାନ୍ତି ,ଜଳମାର୍ଗ କିମ୍ବା ନିଷ୍କାସିତ ରାସ୍ତା ସହିତ କାମ କରିବା ଆଦି ଗତିବିଧି ପ୍ରାରମ୍ଭ କରିବାର ଯୋଜନା ମାସର ସବୁଠାରୁ ଶୁଖିଲା ଦିନ ଗୁଡିକ ରେ କରିବା ଉଚିତ ଅଟେ।ସମସ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ କ୍ଷରଣ ଏବଂ ଅବକ୍ଷେପଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ର ଉପାୟ ଆଦ୍ରତା ଋତୁ ର ପୂର୍ବରୁ ଉଚିତ ଜାଗା ରେ ରହିବାର ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ ଅଟେ ।

196. ଗତିବିଧି ଯେଉଁଥିରେ କ୍ଷରଣ,ଜଳ ନିଷ୍କାସନ ଏବଂ ଅବକ୍ଷେପଣ ପ୍ରଭାବ ର ପରିଣାମ ସମ୍ମିଳିତ ଅଛି:

- ଗାଡିଆ, ହ୍ରଦ, ନଦୀ, ନଦୀ ତଟ କ୍ଷେତ୍ର ଜଳ ନିଷ୍କାସିତ ମାଧ୍ୟମର ଉତ ଖନନ କରିବା
- ପାରମ୍ପରିକଢାଞ୍ଚାରନିର୍ମାଣ ତିଆରିକରିବାରେଖୋଳିବା
- ନୀରସ କରିବା ଗତିବିଧି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ହେଉଥିବା ମାଟି ର ଅଶାନ୍ତି ରୂପ ,ମୁଖ୍ୟ ରୂପରେ ଯଦି ଆଦ୍ରତା କାଳ ରେ ଏହା ହେଇଥାଏ
- ନଦୀରୁମଇଳାଏବଂଆବର୍ଜନାକୁସଫାକରିବା
- ଜଳନିଷ୍କାସିତକାର୍ଯ୍ୟରେଅବକ୍ଷେପଣରଗତିବିଧି

197. କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ,ଯାହା କି କ୍ଷରଣ ର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ହେଇପାରିଥାଏ,ମନ ରେ ଋତୁ ର ସଂଭାବନା କୁ ରଖି ଏହାକୁ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇପାରିବ।

ଏସିଡ ସଲଫେଟ ମାଟି

198. ଏସିଡ ସଲ୍ଫେଟ (ASS) କିମ୍ବା ସମ୍ଭାଭିତ ଏସିଡ ସଲ୍ଫେଟ ମାଟି (PASS) ସ୍ୱାଭାବିକ ରୂପରେ ଘଟିତ ହୋଇଥାଏ।ପାଣି ର ସ୍ଥିତି ଅନୁସାରେ ଅବକ୍ଷେପଣ କିମ୍ବା ଜୈବିକ ଅପବ୍ୟୟ (ଯେମିତି ନରମ କୋଇଲା) ପାଣି ତଳେ ଜମା ହେଇଥାଏ।ଏହି ମାଟି ରେ ଲୁହା ସଲଫାଇଡ୍ ଖଣିଜ(ମୁଖ୍ୟ ରୂପରେ ଖଣିଜ ପାଇରାଇଟ) କିମ୍ବା ଏହାର ଅକ୍ସିକରଣୀଯ ଉତ୍ପାଦନ ଆଦି ସାମିଲ ଥାଏ।(ASS) ର ତଥ୍ୟ ପାଇଁ ପାଣିକୂଳ ବୁଦା,ଲୁଣିଆ ଦଳ,ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ସ୍ଥାନ,ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ଅଞ୍ଚଳ,ଖରାପ ଖାରିଆ ,ଜୁଆରିଆ ଅଞ୍ଚଳ ଆଦି ଆଦର୍ଶ କ୍ଷେତ୍ର ଅଟେ।ଏଥି ପାଇଁ ପରିଯୋଜନା ର ଏହି ସ୍ଥାନ ସମ୍ଭାବିତ କ୍ଷେତ୍ର ଅଟେ।

199. ASS ର ଉପସ୍ଥିତି ମାଟି ର ଉପରିଭାଗ ପୃଷ୍ଠ ଉପରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ରୂପରେ ହେଇପାରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ କାହିଁକି ନା ପ୍ରାୟତଃ ଏହି ମାଟି ର ଜମା ହେଇଥିବା ପରତ ତଳେ ଅପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଉଲ୍ଲେକ୍ଷିତ କିମ୍ବା ପବନ ଦ୍ୱାରା ଜମାହେଇଥିବା ଅବକ୍ଷେପଣ ମୃତ୍ତିକା କୁ ଜମା କରାଯାଇଥାଏ।

200.ପାଣି ମେଜ ର ତଳେ ଏକ ଶାନ୍ତ କ୍ଷେତ୍ର ରେ ASS ଭଲ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥାଏ।ଯଦି ମାଟି ଶୁଖିଲା ଥାଏ,ଖୋଳା ହେଇଥାଏ କିମ୍ବା ପବନ ର ସମ୍ପର୍କ ରେ ଥାଏ ସଲଫରିକ ଏସିଡ ବନେଇବା ପାଇଁ ସଲଫାଇଡ ଅକ୍ସିଜେନ ସହିତ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା କରିଥାଏ ଏବଂ ଏହା ପାଇଁ ପାଣି ମେଜ କୁ ତଳୁଆ କରାଇଦିଆଯାଇଥାଏ। ମାଟି ରୁ ବାହାରୁ ଥିବା ଏହି ସଲ୍ଫୁରିକ ଏସିଡ ଲୁହା,ଆଲୁମିନିୟମ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଭାରି ଧାତୁ ଆଦି ଉନ୍ମୋଚନ କରିଥାଏ(ବିଶେଷ କରି ଆର୍ସେନିକ)।ଥରେ ମିଶିଯିବା ପରେ ,ଏସିଡ ଏବଂ ଧାତୁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ପ୍ରତିକୂଳ ଭାବ ଉତ୍ପନ୍ନ କରିପାରନ୍ତି ଯେଉଁଥିରେ ଗଛଲତା କୁ ମାରିବା,ଭୂଜଳ କୁ ନିଷ୍କାସିତ କରିବା ,ମାଛ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଜଳୀୟ ଜୀବ କୁ ହତ୍ୟା କରିବା ଏବଂ ଅପମାନକ ଜନକ କଂକ୍ରିଟ ଏବଂ ଲୁହା ଢାଞ୍ଚା ର ସରଞ୍ଚନା ର ଅସଫଳତା ସ୍ଥିତି କୁ ସମ୍ମିଳିତ କରାଯାଇଥାଏ।

201..କୌଣସି ଅବକ୍ଷେପଣ ର ଚଳନ ASS ର ଅନାବୃତ କରିପାରିବା।ASS ସାଧାରଣତଃ ସମୁଦ୍ର ତଳ ଠାରୁ 5ମିଟର ଠାରୁ କମ,ମୁଖ୍ୟତଃ ନିମ୍ନତମ ତଳୀୟ କ୍ଷେତ୍ର ରେ ଦେଖାଯାଇଥାଏ।ଏହା ସେହି ଜାଗା ଅଟେ ଯେଉଁଠାରେ ପରିଯୋଜନା ର ବହୁତ ଗୁଡ଼ିଏ ଗତିବିଧି ଘଟିତ ହେବା।ତଟୀଯ କ୍ଷେତ୍ର ର ପାଖ ହେବା ହେତୁ କୌଣସି ଖୋଳିବା ସମୟରେ ASS ର ପ୍ରବନ୍ଧନ ପାଇଁ ଶକ୍ତ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ର ଆବଶ୍ୟକତା ହେଇଥାଏ।

202..କୌଣସି ଖୋଳିବା ପୂର୍ବରୁ ,ଅବକ୍ଷେପଣ ASS କିମ୍ବା PASS ର ଉପସ୍ଥିତି ରେ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ଉଚିତ ଅଟେ।କ୍ୱିନ୍ସଲାଣ୍ଡ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତାବ ସହିତ ପ୍ରଭାବିତ ନମୁନା ସଂଗ୍ରହ ସୁସଂଗତ ରୂପରେ କରିବା ଉଚିତ ଅଟେ।ଆହର୍ନ ଏଟଏଲ (2004)ରେ ବର୍ଣିତ ହେବା ପରି ଏସିଡ ସଲ୍ଫେଟ ମୃତ୍ତିକା ଅନୁସନ୍ଧାନ ଦଳ ଏବଂ ପ୍ରୟୋଗ ଶାଳା ଆହର୍ନ ଏଟଏଲ (2004) ର ବିଶ୍ଳେଷଣ ସୁସଂଗତ ହେବା ଉଚିତ ଅଟେ।

203. ଯଦି ବିଶ୍ଳେଷଣ ସକାରାତ୍ମକ ସାବିତ ହେଇଥାଏ ,ତେବେ ଅବକ୍ଷେପଣ ର ଉପଯୋଗ ବହୁତ ପ୍ରକାର କୌଶଳ ରେ କରାଯାଇପାରିବ,ଏବଂ ଏହି ଅବକ୍ଷେପଣ କୁ ସୀମିତ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ସୀମା ନଥାଏଠିକାଦାର ପ୍ରବନ୍ଧନ ଉପାୟ କୁ ଅନୁସରଣ କରିବା ଉଚିତ ଅଟେ। ପ୍ରଭାବ କୁ କମ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରିୟ ଏଟଏଲ (2014)ଦ୍ୱାରା ଉଦାହରଣ ପାଇଁ ଏହାକୁ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି।ଉପଚାର ପରେ ଏହାର କୌଣସି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କିମ୍ବା ଅବଶିଷ୍ଟ ପ୍ରଭାବ ନାହିଂ ବୋଲି ପ୍ରତ୍ୟକ ପ୍ରୟାସ ଏହାକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁକରାଯାଇଥାଏ।

ପ୍ରଦର୍ଶନ ମାନଦଣ୍ଡ

204.ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ପ୍ରଦର୍ଶନ ମାନଦଣ୍ଡ ପରିଯୋଜନା ପାଇଁ ଆଧାରିତ ଅଛି।

- ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ସଂଚାଳନ ଗତିବିଧି ର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ଜଳୀୟ ବାତାବରଣ ଏବଂ ଏହା ସହିତ ଭୂଜଳରେ ଥିବା ଅବକ୍ଷେପଣ ର ନିର୍ମାଣ ହେଇପାରିବା ନଥାଏ
- ସମସ୍ତ ପରିଯୋଜନା କ୍ଷେତ୍ର ରେ ପାଣି ର ଉତ୍କର୍ଷ ର ମାତ୍ରା ରେ କମ କରିବା କିମ୍ବା ବନ୍ଦ କରାଇଦେବା।
- ଅଧିକ ପସନ୍ଦଯୋଗ୍ୟ ଭାବରେ : *ASS* କିମ୍ବା *PASS* ହେତୁ କୌଣସି ଗୋଳମାଳ ହେଇନଥାଏ।ଯଦ୍ୟପି ଗୋଳମାଳ ହୁଏ
- ଉପରେ ଚର୍ଚାକରଯାଇଥିବା ପ୍ରବନ୍ଧନ ର ଉପାୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁପାଳନ କରିବା ଉଚିତ ଅଟେ।ଏହା ସହିତ କ୍ଷେତ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ *EDSP* ର ପ୍ରଭାବୀ କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରଣାଳୀ କୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ପଡିବ।

205.EMSF ରେ **ନିର୍ଧାରିତ ହେଇଥିବା ପ୍ରବନ୍ଧନ ଉପାୟ କୁ ପାଳନ କରିବା ହେତୁ ,ବ୍ୟାପକ କ୍ଷେତ୍ର ରେ ଅବସାଦନ ର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୁପ ,ପରିଯୋଜନା ର ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ସଂଚାଳନ ର ଗତିବିଧି ଉପରେ କୌଣସି ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ ପ୍ରଭାବ ପଡିନଥାଏ।**

ନିରୀକ୍ଷଣ

206.ପରିଯୋଜନା ପାଇଁ ଏକ ମାନ୍ୟତାପ୍ରାପ୍ତ ଅବକ୍ଷେପଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ (ତାଲିକା ୪) ପାଇଁ ବିକଶିତ କରାଯାଇଛି।

ଏହି ବିଷୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ର ସମୀକ୍ଷା ଏବଂ ଏହାର ଅନୁଧାତନ ତାରିଖ ଜାରି ହେବାର ଦୁଇ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ହେଇଯିବା ଉଚିତ ଅଟେ।କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ କୁ ନିମ୍ନ ଲିଖିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଅବଶ୍ୟକତା ଅଛି:

- ସାପ୍ତାହିକ ଆଧାର ଉପରେ କିମ୍ବା 24 ଘଣ୍ଟା ର ସମୟ ଭିତରେ 20 ମିନିଟ ରୁ ଅଧିକ ବର୍ଷା ହେଉଥିବା ଘଟଣା କ୍ଷେତ୍ର ର ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବା ଉଚିତ ଅଟେ ।
- କ୍ଷେତ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ର ତାଲିକା ବନାଇବାକୁ ପଡିବା।ଏହା *EMSF* କିମ୍ବା କୌଣସି ଲାଗୁ ହେଇଥିବା 'ଏଡିଏସିପି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅନିଶ୍ଚିକତା ଏହି ଦସ୍ତାବେଜ ଉପରେ ପ୍ରଲେଖ କରି ରଖନ୍ତୁ।
- ପାଣି ର ଉତ୍କର୍ଷତା କୁ ପରୀକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଏହି ନିରୀକ୍ଷଣ ର ପରିଣାମ କୁ ସୁଚିତ କରାନ୍ତୁ ଏବଂ ଏହା ସହିତ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ର ବିଫଳତା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସହିତ ଯୋଡିହେଇଥିବା କୌଣସି କାରଣ ର ଅତିଶୀଘ୍ର ସମାଧାନ ହେବାର ସୁନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ। ସମାନ ରୂପକ ବିଫଳତା ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ର ଲାଗୁ ହେତୁ ପୁନରାବୃତି ନହେବା ପାଇଁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ।

ସୁଚିତ କରିବା

207. ସମସ୍ତ ଅବକ୍ଷେପଣ ଏବଂ କ୍ଷରଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ନିରୀକ୍ଷଣ ର ପରିଣାମ ଏବଂ /କିମ୍ବା ଘଟଣା ଗୁଡିକୁ ତାଲିକା ରେ ସାରଣୀବଦ୍ଧ କରାଯିବ ଏବଂ EMSF ରେ ଲିଖିତ ଭାବରେ ସୂଚୀତ କରାଯିବା।ସାମଗ୍ରୀ କିମ୍ବା ଗମ୍ଭୀର ପର୍ଯ୍ୟାବରଣୀୟ   କ୍ଷୟ ର କୌଣସି ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ଉଦାହରଣ ର ସ୍ଥିତି ରେ କିମ୍ବା ଏକ ନିର୍ଧାରିତ ସ୍ତରରେ କ୍ଷରଣ ଏବଂ ଅବକ୍ଷେପଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅତିକ୍ରମ କରିଗଲେ ଏମୋଇଏଫସି କୁ ତୁରନ୍ତ ସୂଚୀତ କରାଯିବା ଉଚିତ।

ସାରଣୀ 8 କ୍ଷରଣ, ନିକାସୀ ଓ ଅବକ୍ଷେପଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ମାନଦଣ୍ଡ

(ବିଚାର ବିଷୟ)	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ(ଏବଂ ଉତ୍ସ)	କାର୍ଯ୍ୟକରିବା ସମୟ	ଉତ୍ତରଦାୟିତ୍ୱ	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଏବଂ ବିବୃତି
E1:ପୃଷ୍ଠ ର ଉପର ଭାଗରେ ଥିବା ମାଟି ସାମଗ୍ରୀ ର କ୍ଷୟ ଏବଂ ଅବକ୍ଷେପଣ ଏବଂ /କିମ୍ବା ଭୂମି ତଳେ କ୍ଷେତ୍ର ରେ ଥିବା ଜଳ ପ୍ରଣାଳୀ ଭୂମି ଗତିବିଧି ର କାରଣ ହେଇଥାଏ।	E1.1:ପୃଷ୍ଠ କାମ,ତଟବନ୍ଧ କାମ,ଉତଖନନ କାମ,ପାଣି ଛକ କାମ ଏବଂ ଝଡଝଞ୍ଜା ପାଣି ରାସ୍ତା ଆଦି କାମ ପାଇଁ ଇଡିଏସସିପି କୁ ବିକଶିତ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଏହା କୁ କାର୍ଯ୍ୟରତ କରନ୍ତୁ	**ନିର୍ମାଣ ପର୍ଯାୟ**	**ସମସ୍ତ କର୍ମଚାରୀବୃନ୍ଦ**	ଲିପିବଦ୍ଧ କରିରଖିବା
	E1.2:ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ କ୍ଷରଣ ଏବଂ ଅବକ୍ଷେପଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଉପକରଣ ର ସ୍ଥାପନା ଏବଂ ଏହାର ଆଶ୍ରିତ ନିରୀକ୍ଷଣ ର ସୁନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ।	**ନିର୍ମାଣ ପର୍ଯାୟ**	**ସମସ୍ତ କର୍ମଚାରୀବୃନ୍ଦ**	ଲିପିବଦ୍ଧ କରିରଖିବା
	E1.3:ଅନୁସୂଚି/ଚରଣ ସଫା କରାଯାଇଥିବା କ୍ଷେତ୍ର ରେ ସବୁ ସମୟରେ ଅନାବୃତ ହେଇଥିବା ମାଟି କୁ କମ କରାଇବାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେଇଥାଏ'।	**ପୂର୍ବରୁ ଏବଂ ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ**	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	ଲିପିବଦ୍ଧ କରିରଖିବା
	E1.4:ସମସ୍ତ ଉଜାଗର କ୍ଷେତ୍ର ଏବଂ ଜଳ ନିଷ୍କାସିତ ରାସ୍ତା ପାଇଁ ଅସ୍ଥାୟୀ ଏବଂ ସ୍ଥାୟୀ ଇଡିଏସସି ଉପାୟର ନକ୍ସା ଏବଂ ସ୍ଥାନ କୁ ସମ୍ମିଳିତ କରନ୍ତୁ।ଏହା ପୂର୍ବ ନିର୍ମାଣ ଗତିବିଧି ର ପୂର୍ବରୁ ଲାଗୁ କରାଯିବ ଏବଂ କାମ ମଧ୍ୟ ରେ କ୍ଷେତ୍ର ଉପରେ ରହିବ।	**ପୂର୍ବରୁ ଏବଂ ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ**	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	ଲିପିବଦ୍ଧ କରିରଖିବା
	E1.5: ଅନୁସୂଚି/ଚରଣ କାମ କୁ ପ୍ରସ୍ତାବିତ କରେଇଥାଏ।ଅଳ୍ପ ବର୍ଷା ଏବଂ ପବନ ର ଗତି ସମୟରେ ପ୍ରମୁଖ ଗଛ ଲତା ର ଅଶାନ୍ତି ଏବଂ ମାଟିକାମ କରାଯିବାର ସୁନିଶ୍ଚିତ କରେଇଥାଏ।	**ପୂର୍ବରୁ ଏବଂ ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ**	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	ଲିପିବଦ୍ଧ କରିରଖିବା
	E1.6:ପଚି ଏବଂ ସ୍ତୂପୀକୃତ ଗଚ୍ଛିତ ପଣ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ଉପର ମାଟି ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର ହେଇଥାଏ।ନୀରସ ମାଟି ରେ ଚାଷ କରିବା ସମୟରେ ଏବଂ /କିମ୍ବା ଖାଲି ହେଇଥିବା ଜାଗାରେ ମାଟି କୁ ପୁଣି ଥରେ ଚାଷ ଭୂମି ଉପରେ ପକେଇଦିଆଯାଏ।	**ପୂର୍ବରୁ ଏବଂ ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ**	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	ଲିପିବଦ୍ଧ କରିରଖିବା
	E1.7:ଅନୁସୂଚି/ଚରଣ ସ୍ତୂପୀକୃତ ଗଚ୍ଛିତ ପଣ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ର ସମୟ ସୀମା କୁ କମ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥାଏ।ଅଧିକ ସମୟ ପାଇଁ ଭଣ୍ଡାରଣ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିଲେ ସ୍ତୂପୀକୃତ ଗଚ୍ଛିତ	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	**ସମସ୍ତ କର୍ମଚାରୀବୃନ୍ଦ**	ଲିପିବଦ୍ଧ କରିରଖିବା

	ପଣ୍ୟ ର ଚାଷ କରନ୍ତୁ।			
	E1.8:ଭଣ୍ଡାରକ୍ଷେତ୍ର ର ଜଳ ନିଷ୍କାସିତ ମାର୍ଗ,ଜଳ ମାର୍ଗ,ସମ୍ବେଦନ ଶୀଳ ସ୍ଥାନ ରୁ ବହୁତ ଦୂର ରେ ଠାବ କରନ୍ତୁ।	ପୂର୍ବରୁ ଏବଂ ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	ଲିପିବଦ୍ଧ କରିରଖିବା

ସାରଣୀ 9 କ୍ଷରଣ, ନିକାସୀ ଓ ଅବକ୍ଷେପଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ମାନଦଣ୍ଡ

ବିଚାର ବିଷୟ	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଗତିବିଧି(ଏବଂ ଉତ୍ସ)	କାମ କରିବାର ସମୟ	ଉତ୍ତରଦାଇତ୍ୱ	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଏବଂ ବିବୃତି
E1:ଭୂମି କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଗତିବିଧି ଯୋଗୁ ଜମି ସ୍ତର କିମ୍ବା ସାଇଟ ର ଭୂଜଳ ପ୍ରଣାଳୀ ରେ ହେଉଥିବା ମାଟି ଏବଂ ଅବକ୍ଷେପଣ ର କ୍ଷୟ	E1.9:ତୋଫାନୀ ଡିଜାଇନ ପ୍ରବନ୍ଧନ ର ଉପାୟ ପ୍ରବାହ ର ଗତି ଏବଂ ଧ୍ୱାନ ରୁ ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ କୁ କମ କରିଥାଏ।	**ପୂର୍ବରୁ ଏବଂ ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ**	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	ଲିପିବଦ୍ଧ କରିରଖିବା
	E1.10:ଯେଉଁଠାରେ ପ୍ରବାହ ର ଗତି କୁ କମ କରିବା ର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି ,ନିଷ୍କାସିତ ଲାଇନ ରେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କୁ ସମ୍ମିଳିତ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଅବକ୍ଷେପଣ କୁ ଛଣିବାର କାମ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ।ବନ୍ଧ କୁ ନିୟମିତ ରୂପରେ ଦେଖାଶୁଣା ଏବଂ ଏହାର ନିରୀକ୍ଷଣ କରନ୍ତୁ।	**ପୂର୍ବରୁ ଏବଂ ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ**	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	ଲିପିବଦ୍ଧ କରିରଖିବା
	E1.11: ଅବକ୍ଷେପଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଏବଂ ଶୃଙ୍ଖଳା ପତ୍ରସ୍ତର କ୍ଷରଣ ର ଏକ ପ୍ରକାର ରୂପରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥାଏ ।ଏହା କୌଣସି ଢାଲୁ ରାସ୍ତା ରେ (କ୍ଷେତ୍ର ର ଚୟନ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ)ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇଥାଏ।ଅଧିକ ବର୍ଷା ସମୟରେ ଅତିରିକ୍ତ ଅବକ୍ଷିପ୍ତ ବାଡ ନିର୍ମାଣ ରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ।	**ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ**	**ସମସ୍ତ କର୍ମଚାରୀବୃନ୍ଦ**	ଲିପିବଦ୍ଧ କରିରଖିବା
	E1.12:ପୁଟୁଳା କୁ ପାଣି ଭିତରେ କିମ୍ବା ଆଖପାଖ ରେ ଥିବା ସଂବେଦନଶୀଳ /ବିପଜ୍ଜନକ ପଦାର୍ଥ	**ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ**	**ସମସ୍ତ କର୍ମଚାରୀବୃନ୍ଦ**	ଲିପିବଦ୍ଧ କରିରଖିବା

	ରୂପରେ ଆବଶ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥାଏ।			
	E1.13:ପାଣି ର ବେଗ କୁ କମ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ଅସ୍ଥାୟୀ ପଛି ର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥାଏ।	**ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ**	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	ଲିପିବଦ୍ଧ କରିରଖିବା
	E1.14:ବଢି ଯାଇଥିବା ଅବକ୍ଷେପଣ ର ଭାର ରୁ ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ପଟୁ ବାଡ କିମ୍ବା ସମାନ ପ୍ରକାର ର ସରଞ୍ଜନା କୁ ସ୍ଥାପିତ କରିବାକୁ ପଡିବ।	**ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ**	**ଠିକାଦାର**	ଲିପିବଦ୍ଧ କରିରଖିବା
	E1.15: ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ଦରକାର ସମୟରେ ପର୍ଯାପ୍ତ ଧରିରଖିବାର କ୍ଷମତା ପାଇଁ ସମସ୍ତ କ୍ଷରଣ ଏବଂ ଅବକ୍ଷେପଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ସରଞ୍ଜନା (ଯେମତି ଅବକ୍ଷିପ୍ତ ଅବବାହିକା ,ବନ୍ଧ ର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା) ଆଦି ଆବଶ୍ୟକ ଅଟେ।	**ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ**	**ଠିକାଦାର**	ଲିପିବଦ୍ଧ କରିରଖିବା
E2:ମାଟି କୁ ଦୂଷିତ କରିବା	E2.1:ଯଦି ପ୍ରଦୂଷଣ ଅନାବୃତ ଅଛି କିମ୍ବା ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛି (ପରିଯୋଜନା ର ପାଦଚିହ୍ନ ର ବାହାରେ) ଷ୍ଟେଜ 1 ଅନୁସାରେ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ କ୍ଷେତ୍ର ର ପ୍ରଦୂଷଣ ର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଅଟେ ।ଯଦି ପ୍ରଥମେ ଅଜ୍ଞାତ ପ୍ରଦୂଷଣ ର ସାମନା କରିବାକୁ ହୁଏ ,ତା ହେଲେ ଠିକାଦାର କୁ କାମ ବନ୍ଦ କରିଦେବା ଉଚିତ ଏବଂ ପ୍ରବନ୍ଧନ ପ୍ରକ୍ରିୟା କୁ ସକ୍ରିୟ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ପରାମର୍ଶ/ଅନୁମତି/ଅନୁମୋଦନ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା ଉଚିତ।	**ନିର୍ମାଣ ପର୍ଯାୟ**	**ସମସ୍ତ କର୍ମଚାରୀବୃନ୍ଦ**	ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିରଖିବା
ବିଚାର ବିଷୟ	**ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଗତିବିଧି(ଏବଂ ଉତ୍ସ)**	**କାମ କରିବାର ସମୟ**	**ଉତ୍ତରଦାଇତ୍ୱ**	**ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଏବଂ ବିବୃତି**
E2l:ମାଟି କୁ ଦୂଷିତ କରିବା	E2.2: ପରିଯୋଜନା ଭିତରେ ଥିବା ପାଦଚିହ୍ନ ଅନୁସାରେ ଦୂଷିତ ମାଟି ସହିତ ,ଦୂଷିତ ମାଟି କୁ ବାହାରକରିବାରେ ଏବଂ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବାରେ,କ୍ଷେତ୍ର ରୁ ସାମଗ୍ରୀ (ଯଦି ଆବଶ୍ୟକ ହେଇଥାଏ) ସର୍ବୋତ୍ତମ ଅଭ୍ୟାସ ର ପାଳନ କରିବା ଉଚିତ।	**ନିର୍ମାଣ ପର୍ଯାୟ**	**ସମସ୍ତ କର୍ମଚାରୀବୃନ୍ଦ**	ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିରଖିବା

	E2.3:ନିଷ୍କାସିତ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଉପାୟ ଅପବାହ ପଦାର୍ଥ ଦୂଷିତ କ୍ଷେତ୍ର କୁ ସମ୍ପର୍କ କରିନଥିବାର (ପରିଯୋଜନା ର ପାଦଚିହ୍ନ ଭିତରେ ଦୂଷିତ ସାମଗ୍ରୀ ସହିତ) ସୁନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ। ଏହାକୁ ସ୍ଥିର କ୍ଷେତ୍ର ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ କିମ୍ବା ଗତି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ଉନ୍ମୋଚନ କରନ୍ତୁ।	**ନିର୍ମାଣ ପର୍ଯ୍ୟାୟ**	**ସମସ୍ତ କର୍ମଚାରୀବୃନ୍ଦ**	ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିରଖିବା
	E2.4:ଆଯତ କୁ ଭରିବାରୁ ବଞ୍ଚନ୍ତୁ, ଯାହାର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରଦୂଷିତ ହେଇଥାଏ ଏବଂ ଏହା ସହିତ ପ୍ରମାଣ କିମ୍ବା ଦସ୍ତାବିଜକରଣ ର ଅଭାବ ହେଇଥାଏ।,କ୍ଷେତ୍ର ଉପରେ ଯେଉଁଠାରେ ଭରଣ ଉପଲବ୍ଧ ହେଇନଥାଏ ,ସେଠାରେ ଭୂ ପ୍ରାୟୋଗିକ ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ ପରୀକ୍ଷଣ କରାଯିବ ଉଚିତ।	**ନିର୍ମାଣ ପର୍ଯ୍ୟାୟ**	**ସମସ୍ତ କର୍ମଚାରୀବୃନ୍ଦ**	ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିରଖିବା
E3।:ଅତ୍ୟଧିକ ମାଟି କିମ୍ବା ପଟୁ କୁ ଅନାବୃତ କରିବା	E3.4:ପୁନର୍ବାସ /ରକ୍ଷଣବେକ୍ଷଣ ସମୟରେ ବନ୍ଧ/ଗାଡିଆ/ନଦୀ ରେ ପାଣି କୁ ଜମେଇରଖୁଥିବା ବନ୍ଧ ରୁ ବାହାର କରାଯାଇଥିବା ପଦାର୍ଥ ପୁନଃ ପଚାଖତ ,ଇଟା ପ୍ରସ୍ତୁତି ରେ ,କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର ରେ ପୁନଃ ରୂପରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥାଏ।ଉପଯୁକ୍ତତା ର ପୃଷ୍ଟି କରଣ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ଉପଯୋଗ' ପାଇଁ ଏହାର ପରୀକ୍ଷଣ କରାଯିବା ଉଚିତ ଅଟେ ।	କର୍ମ ସମ୍ପାଦନ ଏବଂ ନିର୍ମାଣ **ପର୍ଯ୍ୟାୟ**	MoEFCC	ଲିପିବଦ୍ଧ କରିରଖିବା

ସାରଣୀ 10 କ୍ଷରଣ, ନିକାସୀ ଓ ଅବକ୍ଷେପଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ମାନଦଣ୍ଡ

5.5 କୋଳାହଳ ଏବଂ କମ୍ପନ

ପୃଷ୍ଠ ଭୂମି

208. ସମସ୍ତ ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ସଂଚାଳନ ଗତିବିଧି ଗୁଡିକ ରେ କୋଳାହଳ ଉପଦ୍ରବ ଉତ୍ପନ କରିବାର କ୍ଷମତା ଅଛି।କମ୍ପନ ଉପକରଣ ର ଉପଯୋଗ ହେତୁ ଆଖପାଖ ନିବାସୀ ଏବଂ ସଂବେଦନଶୀଳ ନିବାସୀ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅଶାନ୍ତି ର କାରଣ ହେବାର ସମ୍ଭାଭନା ଅଛି।ଏହି ପରିଯୋଜନା ର ଭାଗ ହିସାବରେ ବ୍ଲାଷ୍ଟିଙ୍ଗ ର ଆବଶ୍ୟକତା ନଥାଏ।

209.ସାଧାରଣତଃ ,ପ୍ରସ୍ତାବିତ ଗତିବିଧି ର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ ସ୍ୱର ଉତ୍ପନ ହେଇପାରିବ ନଥାଏଯଦ୍ୟପି ,କିଛି ସ୍ୱର ସମ୍ଭବ ଅଟେ ,ଏହା କେବଳ ବିଶେଷ ରୂପରେ କୌଣସି ନିର୍ମାଣ ଚରଣ ସମୟରେ ସମ୍ଭବ ହେଇପାରିବ।ମେସିନ ର ଉପଯୋଗ କିମ୍ବା ସ୍ୱର ର ପରିଚୟ ସୁବିଧା ଉତ୍ପନ କରେଇଥାଏ।ଯଦି ଉଚିତ ରୂପରେ ପ୍ରବନ୍ଧିତ ନ ହେଇଥାଏ,ତେବେ ଏହା ପର୍ଯାୟବରଣ ଏବଂ ନିବାସୀ ମାନଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରତିକୂଳପ୍ରଭାବ ପକେଇଥାଏ।

210. ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ ସମ୍ଭାବିତ ସ୍ୱର ର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଉତ୍ସ ଗୁଡିକ ହେଲା:

- ଭାରୀନିର୍ମାଣମେସିନ
- ବିଦ୍ୟୁତଉପକରଣଏବଂକମ୍ପ୍ରେସର
- ପହଞ୍ଚାଇଦେବାବାହନ
- ଶ୍ରମିକ

211. ନିର୍ମାଣ ଗତିବିଧି ରେ ସମ୍ମିଳିତ ଠିକାଦାର, କୋଳାହଳକାରୀ ମେସିନ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ବିକଳ୍ପ ନିର୍ମାଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା କୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ମାଣ ପଦ୍ଧତି ସହିତ ପରିଚୟ ହେବା ଉଚିତ ଅଟେ ।ଯେମିତି କି ବିଶିଷ୍ଟ ଭାରତୀୟ ନିୟମ କିମ୍ବା ଏହାର ଅନୁପସ୍ଥିତି ରେ ,ଯଦି ନିୟମ କୁ ଲାଗୁ କରାଯାଇନଥିବ ତେବେ ଭଲ ଅନ୍ତର୍ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଅଭ୍ୟାସ ର ଉପଯୋଗ କରାଯାଇପାରିବ।

ପ୍ରଦର୍ଶନ ମାନଦଣ୍ଡ

212.ପରିଯୋଜନା ର ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରଦର୍ଶନ ର ମାନଦଣ୍ଡ ନିର୍ଧାରିତ ଅଛି:

- ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ପରିଚାଳନା ଗତିବିଧି ହେତୁ ହେଇଥିବା କୋଳାହଳ ସ୍ୱର ସମ୍ବେଦନଶୀଳ କ୍ଷେତ୍ର ଉପରେ ପର୍ଯାବରଣ ଉପଦ୍ରବ ର କାରଣ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ।
- ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗୁ ହେଇଥିବା କୋଳାହଳ ସ୍ୱର କୁ କମ କରିବାରେ ସହାୟତା କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରତି ସମୟରେ ଉପାୟ କୁ ଲାଗୁ କରନ୍ତୁ।
- ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ସଂଚାଳନ ଗତିବିଧି ଯୋଗୁ ହେଉଥିବା କମ୍ପନ ର କାରଣ ବିକେନ୍ଦ୍ର ର ସମ୍ପତ୍ତି କୁ କୌଣସି କ୍ଷତି ପାହୁଞ୍ଚାଇପାରେବେ ନାହିଂ,
- ତଥା ଫରିଆଦ କୁ ଜବାବ ଦେବା ପାଇଁ ସୁଧାରାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟ 48ଘଣ୍ଟା ଭିତରେ ହେବା ଉଚିତ।

ନିୟନ୍ତ୍ରଣ

213.ପରିଯୋଜନା ପାଇଁ ଏକ ମାନକପ୍ରାପ୍ତ କୋଳାହଳ ସ୍ୱର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟକର୍ମ ର ବିକଶିତ କରାଯାଇଛି।(ତ୍ରୁଟି କୁ ଦେଖନ୍ତୁ,ସନ୍ଦର୍ଭ ର ଉତ୍ସ ମିଳିଲା ନଥାଏ

214. କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ର ଅଧୀନରେ ,ବିବାଦ ର ତାରିଖ ରୁ ,ଅତି କମ ରେ ପ୍ରତି ଦୁଇ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ସମୀକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଏହାର ଅନୁଧାତନ କରନ୍ତୁ। ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ କଥା:

- ଉପକରଣ ଏବଂ ମେସିନ କୁ ନିୟମିତ ରୂପରେ ସଜେଇରଖିବା ଏବଂ ଉଚିତ ରୂପରେ ଏହାର ସଂଚାଳନ କରିବା ର ସୁନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ।
- ଦିନ ସମୟ ଘଣ୍ଟା ଭିତରେ କେବଳ ମୁଖ୍ୟ ସମ୍ଭାବିତ କୋଳାହଳ ନିର୍ମାଣ ଗତିବିଧି କୁ ପୁରାକରନ୍ତୁ।

ବିବରଣୀ

215. ସମସ୍ତ କୋଳାହଳ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ର ପରିଣାମ ଏବଂ ବା ଘଟଣା ଗୁଡିକୁ ସାରଣୀବଦ୍ଧ ଏବଂ EMSF ରେ ଲିଖିତ ରୂପରେ ସୂଚୀତ କରାଯିବା।ସାମଗ୍ରୀ କିମ୍ବା ଗମ୍ଭୀର ପର୍ଯାବରଣୀୟ କ୍ଷତି ର କୌଣସି ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ଉଦାହରଣ ର ସ୍ଥିତି ନିର୍ଧାରିତ ସ୍ତର ଅତିକ୍ରମ କରିସାରିବା ପରେ କୋଳାହଳ ସ୍ୱର ବିଷୟରେ MoEFCC କୁ ସୂଚନା ଦେବା ଉଚିତ ଅଟେ।

ବିଚାରବିଷୟ	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ(ଏବଂ ଏହାର ଉତ୍ସ)	କାର୍ଯ୍ୟ ସମୟ	ଉତ୍ତରଦାୟିତ୍ୱ	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଏବଂ ବିବୃତି
N1.କୋଳାହଳ ସ୍ତର ରେ ବୃଦ୍ଧି	N1.1:ବୃକ୍ଷଲତା ଏବଂ ଉପକରଣ ର ଚୟନ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ବିଶିଷ୍ଟ ଢାଞ୍ଚା କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଥା କୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ ସମସ୍ତ ଉତ୍ତୋଳନ ଉପକରଣ ସହିତ କୋଳାହଳ ସ୍ୱର କୁ କମ କରାଯାଇଛି।	ସମସ୍ତ ପର୍ଯାୟ	ଠିକାଦାର	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	N1.2 : କୋଳାହଳ ସ୍ୱର କୁ କମ କରିପାରୁଥିବା ସାଇଲେନ୍ସର ଏବଂ ମଫଲର ପରି ବିଶିଷ୍ଟ ଉପକରଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବାକୁ ପଡିବ।	ପୂର୍ବରୁ ଏବଂ ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	ଠିକାଦାର	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	N1.3 ବ୍ୟବହାରିକ ରୂପରେ ଉତ୍ସର୍ଜନ ର ଆବଶ୍ୟକତା କୁ କମ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ସୀମିତ କରିଦିଅନ୍ତୁ।ଯଦି କୋଳାହଳ ସ୍ୱର ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥାଏ,ତେବେ ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ କୁ ଦିବା ଆଲୋକ ର ବାହାର ସମୟରେ କରନ୍ତୁ।	ନିର୍ମାଣ ପର୍ଯାୟ	ସମସ୍ତ କର୍ମଚାରୀବୃନ୍ଦ	**ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା**
	. N1.4: ଯଦି କୋଳାହଳ ସ୍ୱର ଉତ୍ପନ୍ନ କରୁଥିବା ନିର୍ମାଣ ଗତିବିଧି କୁ ଦିନ ସମୟର ବାହାରେ କରିବାକୁ ହୁଏ,ତାହେଲେ ନିର୍ମାଣ ଗତିବିଧି ପୂର୍ବରୁ ନିବାସୀ ମାନଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରିବା ଉଚିତ।	ନିର୍ମାଣ ପର୍ଯାୟ	ସମସ୍ତ କର୍ମଚାରୀବୃନ୍ଦ	**ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା**
	N1.5: ପ୍ରତିସ୍ଥାପନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ରଣନୀତି ର ଉପଯୋଗ କାର୍ଯ୍ୟରତ କରିବା ଉଚିତ,ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଅତ୍ୟଧିକ କୋଳାହଳ ସ୍ୱର ଉତ୍ପନ୍ନ କରୁଥିବା ଉପକରଣ ବସ୍ତୁ ଗୁଡିକୁ ଅନ୍ୟ ବିକଳ୍ପ ସହିତ ପ୍ରତିସ୍ଥାପିତ କରାଯାଇଥାଏ।	ନିର୍ମାଣ ପର୍ଯାୟ	ସମସ୍ତ କର୍ମଚାରୀବୃନ୍ଦ	**ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା**
	N1.6:ଅସ୍ଥାୟୀ ରୂପରେ ହେଇଥିବା କାଠବାଡ କୋଳାହଳ ରେ ବାଧା ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ଯେଉଁଠାରେ ବିଶିଷ୍ଟ ନିବାସୀ ମାନଙ୍କ ଉପରେ ଏକ ପ୍ରଭାବ ପକେଇଥାଏ।	ନିର୍ମାଣ ପର୍ଯାୟ	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	**ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା**

	N1.7:କୋଳାହଳ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ଗୁଡିକର ଫରିଆଦ ଏବଂ ନିୟମ ଅନୁପାଳନ କୁ ଉଲଙ୍ଘ କରିବା ର ସମସ୍ତ ବିବରଣୀ କୁ ଲିଖିତ ରୂପରେ ଅଭିଲେଖ ରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରନ୍ତୁ।	ନିର୍ମାଣ ପର୍ଯାୟ	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	**ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା**
	N1.8:ଆବଶ୍ୟକତା ପାଇଁ ସଚେତନତା ରେ ସୁଧାରଣ କରିବା ପାଇଁ ,ଠିକାଦାର କର୍ମଚାରୀ ଏବଂ ଚାଳକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ, ପ୍ରଶିକ୍ଷଣର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ଉଚିତ।ଏହି ଉପାୟ ର କାର୍ଯ୍ୟଶୈଳୀ ମାଧ୍ୟମରେ କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରଥା ରେ ହେଉଥିବା ଅଧିକ କୋଳାହଳ କୁ କମ କରିହେବ।	ପୂର୍ବରୁ ଏବଂ ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	ଠିକାଦାର	**ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା**

ବିଚାର ବିଷୟ	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଗତିବିଧି(ଏବଂ ଉତ୍ସ)	କାମ କରିବାର ସମୟ	ଉତ୍ତରଦାଇତ୍ୱ	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଏବଂ ବିବୃତି
N2.ନିର୍ମାଣ ଯୋଗୁ ହେଉଥିବା କମ୍ପନ	N2.1:ପରିଯୋଜନା ର ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ସଂଚାଳନ ର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ କମ୍ପନ ର ପ୍ରଭାବ ପାଇଁ ସମ୍ବେଦଶୀଳ ହେଉଥିବା ସମ୍ପତି,ସରଞ୍ଚନା ଏବଂ ନିବାସ ସ୍ଥାନ ର ଚିହ୍ନଟ କରନ୍ତୁ।	ପୂର୍ବରୁ ଏବଂ ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	ଠିକାଦାର	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	N2.2: ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ପରିଚାଳନା କମ୍ପନ ର ପ୍ରଭାବରୁ ହେଉଥିବା କୋଳାହଳ ସ୍ୱର ଏବଂ କମ୍ପନ କୁ କମକରିବା ପାଇଁ ଅସ୍ଥାୟୀ ଏବଂ ସ୍ଥାୟୀ ରୂପରେ ଡିଜାଇନ ର ନିର୍ମାଣ ହେଇଥାଏ।	ନିର୍ମାଣପୂର୍ବରୁ	ଠିକାଦାର	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	N2.3:ସମସ୍ତ ଘଟଣାସମୂହ,ଫରିଆଦ ଏବଂ କୋଳାହଳ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅନୁପାଳନ କ୍ଷେତ୍ର ର ବିବରଣୀ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅନୁସାରେ ପ୍ରତିବେଦନ କରାଯିବା ଉଚିତ ଏବଂ ଏହା କୁ ଅଭିଲେଖ ବହି ରେ ଲିଖିତ କରାଯିବା ଉଚିତ।	**ନିର୍ମାଣ ପର୍ଯ୍ୟାୟ**	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	N2.4:ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ ,ଭୂମିଗତ ସେବା ବିଷୟରେ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଏବଂ ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ପରିଚାଳନ କମ୍ପନ ପ୍ରଭାବ ର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ମାନକ ଉପାୟ କରାଯିବ ଉଚିତ।	**ନିର୍ମାଣ ପର୍ଯ୍ୟାୟ**	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା

ସାରଣୀ 1 **କୋଳାହଳ ଏବଂ କମ୍ପନ ପ୍ରବନ୍ଧନ**

5.6 ଅପଶିଷ୍ଟ ପ୍ରବନ୍ଧନ

ପୃଷ୍ଠଭୂମି

216..କ୍ରିୟାବ୍ୟୟନ ଏଜେନ୍ସି ରୂପରେ ,MoEFCC ବହୁତ ବଢିଆ ଅବଶିଷ୍ଟ ପ୍ରବନ୍ଧନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ର ପରାମର୍ଶ ହେଇଥାଏ।ପ୍ରିୟ ,ବଛାହେଇଥିବା ଅପଶିଷ୍ଟ ପ୍ରବନ୍ଧନ ପଦାନୁକ୍ରମ ଏବଂ ଭଲ ଅପଶିଷ୍ଟ ପ୍ରବନ୍ଧକ କୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବାରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ।

- ଅପଶିଷ୍ଟ ରୁ ଦୂରେଇ ରୁହନ୍ତୁ(ପରିଯୋଜନା ଉପରେ ଅନାବଶ୍ୟକ ସାମଗ୍ରୀ ର ବ୍ୟବହାର ରୁ ଦୂରେଇରୁହନ୍ତୁ)
- ଅପଶିଷ୍ଟ କୁ ପୁଣିଥରେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ(ସାମଗ୍ରୀ ର ପୁନଃ ଉପଯୋଗ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଏହାର ତ୍ୟଜନ କୁ କମ କରନ୍ତୁ)
- ଅପଶିଷ୍ଟ କୁ ଆହୁଥରେ ବ୍ୟବହାରଯୋଗ୍ୟ କରନ୍ତୁ(ପୁନଃ ବ୍ୟବହାରଯୋଗ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ଡବା,ବୋତଲ ଆଦି) ଏବଂ
- ତ୍ୟଜନୀୟ ଅପଶିଷ୍ଟ(ପଚ୍ୟଜାତୀୟ ସାମଗ୍ରୀ ଏବଂ ଦୂଷିତ ସାମଗ୍ରୀ କୁ ଅନୁମୋଦିତ ହେଇଥିବା କ୍ଷେତ୍ର ରେ ମାଟି ତଳେ ପୋତିଦିଆଯାଇଥାଏ।)

217. ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ ଉତ୍ପନ ହେଉଥିବା ଅପଶିଷ୍ଟ ଗୁଡିକ ହେଲା ଅବକ୍ଷିପ୍ତ ଅବଶିଷ୍ଟ ଏବଂ ନିର୍ମାଣ ଅପଶିଷ୍ଟ:

- ମାଟି ର ଖୋଦେଇ କାମ ସମୟ ରେ ଉତ୍ପନ ହେଉଥିବା ଅପଶିଷ୍ଟ ଅପୁରଣୀୟ ଉପଯୋଗ ପାଇଁ ଅନୁପଯୁକ୍ତ ହେଇଥାଏ।
- ଛିଞ୍ଚିବା ଅପଶିଷ୍ଟ,ଆବାସ ନିର୍ମାଣ (ଦ୍ୱୀପ)ର ଅଧିକାଂଶ କ୍ଷେତ୍ର ରେ ବ୍ୟବହାର ହେଇଥାଏ।
- ନିର୍ମାଣ ଉପକରଣ ର ରକ୍ଷଣ ବେକ୍ଷଣ ରୁ ହେଉଥିବା ଅପଶିଷ୍ଟ:

  ବିଭିନ୍ନ ଭାରୀ ବାହନ ଏବଂ ନିର୍ମାଣ ଉପକରଣ ର ଉପଯୋଗ ନିର୍ମାଣ ଚରଣ ର କାଳବିଧି ମଧ୍ୟରେ କରାଯିବ।ଏହି ଉପକରଣ ର ସଫସୁତୁରା ,ମରାମତି,ଏବଂ ରକ୍ଷଣ ବେକ୍ଷଣ ରୁ ତରଳିୟ ସଂକଟମୟ ଅପଶିଷ୍ଟ ଉତ୍ପନ ହେଇଥାଏ।ଏହି ପରି, କ୍ଷେତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ତେଲ /ଇନ୍ଧନ ର ପ୍ରକଟନ କିମ୍ବା ଅଜାଡିହେବା ପ୍ରକ୍ରିୟା କୁ ସଠିକ ଭାବରେ ପ୍ରବନ୍ଧନ କରାଯିବା ଉଚିତ।

- ବେସରକାରୀ ସଂକଟମୟ ତରଳୀୟ ଅପଶିଷ୍ଟ ,ଶ୍ରମିକ ମାନେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଶୌଚଳୟ ର ଉପଯୋଗ ମାଧ୍ୟମରେ ଉତ୍ପନ ହେଇଥାଏ।
- ସାମାନ୍ୟ ଅପଶିଷ୍ଟ ମଧ୍ୟରେ ଟୁକୁରା ସାମଗ୍ରୀ ଏବଂ ଜୀବାଣୁ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ଜୈବିକ ରୂପରେ ସଢିଯାଇଥିବା ସାମଗ୍ରୀ ଆଦି ସମିଳିତ ଅଟେ।

218. ସଂଚାଳନ ଅପଶିଷ୍ଟ ରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅପଶିଷ୍ଟ ସମ୍ମିଳିତ ହେବ :

- ଆକ୍ୱାକଲ୍ଚର ଫାର୍ମ ଅପଚିଷ୍ଟ
- ମାଛ ସଂଶାଧନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ହେଉଥିବା ଅପଶିଷ୍ଟ(ମାଛ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ମାଛ ର ଖାଇବା ପାଇଁ ଏହାକୁ ଖାଦ୍ୟ ଖୋରାକ ରୂପରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥାଏ।
- ପର୍ଯଟନ ରୁ ହେଉଥିବା ଘରୋଇ ଅପଶିଷ୍ଟ
- କୃଷି ରେ ହେଉଥିବା କ୍ଷୟକ୍ଷତି

219.ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ପରିଚାଳନାତ୍ମକ ଗତିବିଧି ରେ ସମ୍ମିଳିତ ଶ୍ରମିକ କୁ ଗଛଲତା କୁ କାଟିକୁଟି ସଫା କରିବାର ପ୍ରଭାବ କୁ କମ କରିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା ସହିତ ଭଲଭାବରେ ପରିଚିତ ହେଇଯିବା ଉଚିତ। ଆବଶ୍ୟକ ଅନୁସାରେ କାମ ଏବଂ ବିକ୍ଷୁବଧ ଥଇଥାନ କ୍ଷେତ୍ର ରେ ପାଦଚିହ୍ନ କୁ କମ କରିବା ପାଇଁ ଏହାର ବବାହାର ହେଇଥାଏ।ଏହି ଗତିବିଧିକୁ କରିବା ଦ୍ୱାରା,ପରିଯୋଜନା ଦ୍ୱାରା ପରିଯୋଜନା ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ ଅପଶିଷ୍ଟ କୁ କମ କରିବାଉଚିତଅଟେ।

ପ୍ରଦର୍ଶନ ମାନଦଣ୍ଡ

220.ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରଦର୍ଶନ ମାନଦଣ୍ଡ ପରିଯୋଜନା ର ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ନିର୍ଧାରିତ ହେଇଛି।

- ଅପଶିଷ୍ଟ ପଦାନୁକ୍ରମ(ରକ୍ଷା କରିବା,କମ କରିବା ,ପୁନଃ ଉପଯୋଗ କରିବା,ପୁଣିଥରେ ବ୍ୟବହାର ଯୋଗ୍ୟ କରିବା) ର କାର୍ଯ୍ୟବନ୍ତ ମାଧ୍ୟମରେ ଅପଶିଷ୍ଟ ପିଢୀ କୁ କମ କରାଯାଇପାରିବ।
- କ୍ଷେତ୍ର ର କାର୍ଯ୍ୟକର୍ତ୍ତା ଦ୍ୱାରା ଗତିବିଧି ର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ପରିଯୋଜନା କ୍ଷେତ୍ର ଭିତରେ କୌଣସି ଆବର୍ଜନା ପଦାର୍ଥ ଦେଖାଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ।
- ଅପଶିଷ୍ଟ ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ପ୍ରବନ୍ଧନ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଫରିଆଦ ମିଳିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ।
- କ୍ଷେତ୍ର ଉପରେ ଥିବା ବହନୀୟ ସ୍ୱଚ୍ଛତା ସୁବିଧାରୁ ବାହାରୁଥିବା କୌଣସି ଆବର୍ଜନା ପଦାର୍ଥ ଅପଶିଷ୍ଟ ଅନୁମତି ଥିବା ଠିକାଦାର ଙ୍କୁ ପଠାଇଦିଆଯିବା ଉଚିତ।ତଥା ଏହା ସହିତ ଅପଶିଷ୍ଟ ତେଲ କୁ ଏକତ୍ର କରାଯିବ ଏବଂ ଏହା କୁ ଅନାବୃତ କରାଯିବ କିମ୍ବା ଅଫସାଇଟ ରେ ବ୍ୟବହାରଯୋଗ୍ୟ କରାଯିବ କିମ୍ବା ସ୍ଥାନୀୟ ତୈଳ କାରଖାନା କୁ ପଠାଇଦିଆଯିବ କିମ୍ବା ମୂଳବସ୍ତୁ ରେ ପରିବର୍ତନ କରି ଆଉଥରେ ବ୍ୟବହାରସାପେକ୍ଷ କରାଯିବା ଉଚିତ ଅଟେ।

ନିରୀକ୍ଷଣ

222.ପରିଯୋଜନା ପାଇଁ ଏକ ଅପଶିଷ୍ଟ ପ୍ରବନ୍ଧନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ତିଆରି କରାଯାଇଛି(ତାଲିକା 12)।ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବିବାଦ ତାରିକ ର ଅତି କମ ପ୍ରତି ଦୁଇ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ସମୀକ୍ଷା କରିବା ଏବଂ ଏହାକୁ ଅନୁଧାତିତ କରିବା ଉଚିତ ଅଟେ।

ବିବରଣୀ ପ୍ରଦାନ କରିବା

223.MoEFCC କୁ କାର୍ଯ୍ୟବନ୍ତ କରୁଥିବା ସଂସ୍ଥା ରୂପରେ ସାମଗ୍ରୀ କିମ୍ବା ଗମ୍ଭୀର ପର୍ଯାବରଣୀୟ କ୍ଷତି ର କୌଣସି ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ଉଦାହରଣର ଘଟଣାରେ କିମ୍ବା ଆବର୍ଜନା ଅପଶିଷ୍ଟ ଯଦି ନିର୍ଧାରିତ ସ୍ତର କୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଗଲେ , ତୁରନ୍ତ ଏହି ସଂସ୍ଥା କୁ ସୂଚିତ କରାଯିବା ଉଚିତ ।

ବିଚାର ବିଷୟ	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଗତିବିଧି(ଏବଂ ଉତ୍ସ)	କାମ କରିବାର ସମୟ	ଉତ୍ତରଦାଇତ୍ୱ	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଏବଂ ବିବୃତି
WT1:ଅପଶିଷ୍ଟ ର ଉତ୍ପାଦନ ଏବଂ ସାଧନ ର ଅତ୍ୟଧିକ ଉପଯୋଗ	WT1.1: ପରିଯୋଜନା ର ନିର୍ମାଣ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରୁଥିବା ସାମଗ୍ରୀ କୁ ପ୍ରଥମିକତା ଦିଆଯିବ।ଏହା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଏବଂ ଅପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅପଶିଷ୍ଟ ଉତ୍ପନ୍ନ କରିପାରିବା।	ପୂର୍ବରୁ ଏବଂ ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	ଠିକାଦାର	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	WT1.2:ଯେତେବେଳ ପର୍ଯନ୍ତ ଏହାକୁ ବାହାର ର ଅଳିଆଆବର୍ଜନା ପ୍ରବନ୍ଧନ ସଂସ୍ଥା କୁ ସମର୍ପଣ କରାଯାଇନାହିଁ ,ସେତେ ପର୍ଯନ୍ତ ପ୍ରତିଦିନ ଅପଶିଷ୍ଟ ପ୍ରଥାର ପାଳନ କରାଯିବା ଉଚିତ।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	**ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା**
	WT1.3:ନିର୍ମାଣ ସାମଗ୍ରୀ ର ଉପଯୋଗ ଅନୁକୂଳିତ କରାଯିବ ଏବଂ ଯେତେ ପର୍ଯନ୍ତ ସମ୍ଭବ ପୁନଃ ବ୍ୟବହାର ଯୋଗ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ନୀତି ର ପ୍ରୟୋଗ କରାଯିବା ଉଚିତ।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	ସାପ୍ତାହିକ ଏବଂ ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	WT1.4:ଅଲଗା ଅଲଗା ଅଳିଆ ଆବର୍ଜନା ର ପ୍ରବାହ ଶ୍ରୋତ ଯେମିତି: ସାଧାରଣ ଘରୋଇ ମଇଳା,ନିର୍ମାଣ ଆବର୍ଜନା ଏବଂ ଦୂଷିତ ମଇଳା ଆଦି କୁ ସଠିକ ଭାବରେ ଅନୁରକ୍ଷଣ କରିବା ଉଚିତ।କ୍ଷେତ୍ର ଉପରେ ବିଶିଷ୍ଟ ଜାଗା କୁ ଅସ୍ଥାୟୀ ପ୍ରବନ୍ଧନ ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଅପଶିଷ୍ଟଧାରା ଅନୁସାରେ ନାମକରଣ କରାଯାଇଛି।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	ସାପ୍ତାହିକ ଏବଂ ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	WT1.5:କୌଣସି ଦୂଷିତ ଅଳିଆ କୁ ଏକ ଅନୁମୋଦିତ ସୁବିଧା ସହିତ ଅନାବୃତ କରାଯିବା ଉଚିତ।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	ସାପ୍ତାହିକ ଏବଂ ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	WT1 .6:ପୁନଃ ବ୍ୟବହାରଯୋଗ୍ୟ ଅଳିଆ (ତେଲ ଏବଂ ଏହା ସହିତ କିଛି ନିର୍ମାଣ ଅଳିଆ) କୁ ଅଲଗା ଅଲଗା ଏକତ୍ର କରାଯିବା ଉଚିତ ଏବଂ ଏହାକୁ ସଠିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଅନାବୃତ୍ତ କରାଯିବା ଉଚିତ।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀr**	ସାପ୍ତାହିକ ଏବଂ ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	WT1 .7:ଅପଶିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ର କୁ ପର୍ଯାପ୍ତ ଭାବରେ ଆବୃତ କରାଯିବା ଉଚିତ।ବଣ ଜୀବଜନ୍ତୁ ପର୍ଯନ୍ତ ଏହା	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	**ପ୍ରତିଦିନ**

	ପହଞ୍ଚି ପାରିବ ନାହିଁ ,ଏହାର ସୁନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ।			
	WT1 .8:ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ଅଳିଆ ଆବର୍ଜନା କୁ ଅନାବୃତ କରିବା ଉଚିତ ଅଟେ।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	ସାପ୍ତାହିକ ଏବଂ ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	WT1 .9:ବାହନ ଏବଂ ଗଛଲତା ରୁ ବାହାରୁଥିବା ଇନ୍ଧନ ଏବଂ ତୈଳିକ ପଦାର୍ଥର ପ୍ରକଟନ କୁ ତୁରନ୍ତ ଠିକ କରିବା ଉଚିତ ଅଟେ।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	records

ବିଚାର ବିଷୟ	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଗତିବିଧି(ଏବଂ ଉତ୍ସ)	କାମ କରିବାର ସମୟ	ଉତ୍ତରଦାଇତ୍ୱ	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଏବଂ ବିବୃତି
WT1 : ଅପଶିଷ୍ଟର ଉତ୍ପାଦନ ଓ ସ୍ରୋତ ଗୁଡିକର ବ୍ୟବହାର	WT1 .10:ପ୍ରମୁଖ ରକ୍ଷଣ ବେକ୍ଷଣ ଏବଂ ମରାମତି ର କାମ ,ବ୍ୟବହାର ହିସାବ ରେ ବାହାରକ୍ଷେତ୍ର ରେ କରାଯିବା ଉଚିତ।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	ସାପ୍ତାହିକ ଏବଂ ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	WT1 .11:ଯେତେ ପର୍ଯନ୍ତ ସମ୍ଭବ ,ଇନ୍ଧନ ଏବଂ ରାସାୟନିକ ଭଣ୍ଡାରଣ ଏବଂ ଏହାର ବ୍ୟବହାର ପ୍ରଣାଳୀ,ପେଟ୍ରୋଲ ପମ୍ପ ପରି ସ୍ଥାନ ରେ ,କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଇନ୍ଧନ ଏବଂ ରାସାୟନିକ ଭଣ୍ଡାରଣ ର ସୁବିଧା ଉପରେ କରାଯିବା ଉଚିତ।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଅନୁଲିପିକୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	WT1 .12:ଇନ୍ଧନ ଏବଂ ରାସାୟନିକ ର ଭଣ୍ଡାରଣ କ୍ଷେତ୍ର ଉପରେ କମ ରଖିବା ଉଚିତ।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	**ଠିକାଦାର**	ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଅନୁଲିପିକୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	WT1 .13:କୌଣସି ଅପଶିଷ୍ଟ ତେଲ ଏବଂ ତୈଳିକ ପଦାର୍ଥ କୁ ଏକତ୍ର କରାଯାଇଥାଏ ଏବଂ ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ସମ୍ଭବ ପୁନଃ ବ୍ୟବହାର ଯୋଗ୍ୟ କରୁଥିବା ମେସିନ କିମ୍ବା ମାନ୍ୟତା ପ୍ରାପ୍ତ ଅନାବୃତ କ୍ଷେତ୍ର କୁ	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଅନୁଲିପିକୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା

	ପଠାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯିବା ଉଚିତ।			
	WT1 .14: କ୍ଷେତ୍ର ଉପରେ ସଂଗ୍ରହିତ ହେଇଥିବା କୌଣସି ସଂକଟମୟ ପଦାର୍ଥ,ଭାରତୀୟ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ସଂଗ୍ରହିତ ହେବା ଉଚିତ।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	**ଠିକାଦାର**	ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଅନୁଲିପିକୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	WT1.15: ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥାନରେ ଆକ୍ୱାକଲ୍ଚର ଅପଚିଷ୍ଟର ଉପଚାର କରାଯିବା। ନିୟମ / ପର୍ମିଟ ଅନୁସାରେ ଛଡ଼ାଯିବ	ସଂଚାଳନ	କୃଷକ	ଆବଶ୍ୟକ ଅନୁସାରେ
	WT1.16: ପୋଷକ ତତ୍ତ୍ୱ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରଦୂଷକ ଭାର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରିବା ପାଇଁ ଜଳୀୟ କୃଷି ଅପଚିଷ୍ଟ ଅଧୀନ ରେ ଥିବା ଜଳମାର୍ଗ ର ନିରୀକ୍ଷଣ କରାଯିବ।	ସଂଚାଳନ	କୃଷକ	ଆବଶ୍ୟକ ଅନୁସାରେ

ସାରଣୀ 12 ଅପଶିଷ୍ଟ ପ୍ରବନ୍ଧନ ମାନଦଣ୍ଡ

5.7 ବାୟୁ ଗୁଣବତ୍ତା

ପୃଷ୍ଠଭୂମି

223. ଭାରତ ରେ ବାୟୁ ପ୍ରଦୂଷଣ ଏକ ଗମ୍ଭୀର ବିଷୟ ଅଟେ। ଇନ୍ଧନଜାଳେଣୀ ଏବଂ ଜୈବିକ ରାନ୍ଧେଣୀ ର ଜଳିବା ସହିତ,ଦୂଷିତ ଇନ୍ଧନ,ବାହନ ଉତ୍ସର୍ଜନ ଏବଂ ଯାତାୟାତ ର ଭିଡ଼ ଆଦି ପ୍ରମୁଖ ଶ୍ରୋତ ଅଟେ।ଶରତ ଏବଂ ଶୀତ ମାସରେ ,କୃଷି କ୍ଷେତ୍ର ରେ ବଡ ମାପକ ରେ ଫସଲ ର ଅବଶେଷ ଗୁଡିକ ଜଳାଯାଇଥାଏ।ଏକ କମ ମୂଲ୍ୟ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଝୁଙ୍କିପଡିଥିବା ଯାନ୍ତ୍ରିକ ର ବିକଳ୍ପ -ଧୂଆଁ,ଧୂଆଁ ମିଶା କୁହୁଡି ଏବଂ ଏକ କଣିକା ପ୍ରଦୂଷଣ ର ଶ୍ରୋତ ଅଟେ ।

224. ଇନ୍ଧନ ଜାଳେଣୀ ଏବଂ ଜୈବିକ ରାନ୍ଧେଣୀ ର ଜାଳେଣୀ ନିକଟ-ସ୍ଥାୟୀ କୁହୁଡି ର ପ୍ରାଥମିକ କାରଣ ଅଟେ ଏବଂ ଭାରତର ଗ୍ରାମୀଣ ଏବଂ ସହରୀ କ୍ଷେତ୍ର ର ଉପରେ ଧୂଆଁ ଦେଖାଯାଇଥାଏ।ଇନ୍ଧନଜାଳେଣୀ ଏବଂ ଜୈବିକ ରାନ୍ଧେଣୀ ପିଠା, ଖାଦ୍ୟ ରାନ୍ଧିବାରେ ଏବଂ ସାମାନ୍ୟ ଉତ୍ତାପ ର ଆବଶ୍ୟକତା ପାଇଁ ଉପଯୋଗ କରାଯାଇଥାଏ।ଇନ୍ଧନ ର ଏହି ରୁପ ଉର୍ଜା ର ଅକୁଶଳ ସ୍ରୋତ ଅଟେ,ଏହା କୁ ଜାଳିବା ହେତୁ ଉଚ୍ଚ ସ୍ତର ର ଧୂଆଁ, PM10 ର କଣିକା,NOx,SOx, PAHs,ପୋଳିଏରୋମାଟିକ୍ସ,ଫୋରମାଲ ଡିହାଇଡ,କାର୍ବନ ମୋନୋକସାଇଡ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ବାୟୁ ପ୍ରଦୂଷକ ଆଦି ଉତ୍ପନ ହେଇଥାଏ।

225.ବାୟୁ ପ୍ରଦୂଷଣ କୁ ବିନିୟମିତ କରିବା ପାଇଁ 1981 ରେ ବାୟୁ(ପ୍ରତିରୋଧ ଏବଂ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପ୍ରଦୂଷଣ)ଅଧିନିୟମ କୁ ପାରିତ କରାଗଲା।ଭାରତ ର କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପ୍ରଦୂଷଣ ସମିତି ଏବେ ନିୟମିତ ରୂପରେ ଚାରୋଟି ବାୟୁ ପ୍ରଦୂଷକ ଯଥା ସଲ୍ଫର ଡାଇଅକ୍ସାଇଡ(SO2),ନାଇଟ୍ରୋଜେନ ର ଅକ୍ସାଇଡ(NOx) ,ନିଲମ୍ବିତ ବସ୍ତୁ କଣିକା(SPM),ଏବଂ ଶ୍ୱସନ କଣିକା ପଦାର୍ଥ (PM10) କୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିଥାଏ।ଏହା 25 ଟି ରାଜ୍ୟ ଏବଂ ଭାରତ ର 4ଟି ସଂଘ ରାଜ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ର ରେ 115ଟି ସହର କିମ୍ବା ନଗର ନିଗମ ରେ 308 ପ୍ରବର୍ତ୍ତନୀୟ ସଂସ୍ଥା ଉପରେ ନିୟମିତ ରୂପରେ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ରଖିଥାନ୍ତି। ମୌସମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ମାପଦଣ୍ଡ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବା ପାଇଁ ,ପବନର ଗତି ଏବଂ ଦିଗ,ଆପେକ୍ଷିକ ଆଦ୍ରତା ଏବଂ ତାପମାନ , ସହିତ ବାୟୁ ଗୁଣବତ୍ତା ର ଦୃଷ୍ଟି ଏକୀଭୂତ ହେଇଥାଏ।ଏହି ପ୍ରଦୂଷଣ ର ଦୃଷ୍ଟି ନିରୀକ୍ଷଣ ସପ୍ତାହ ରେ ଦୁଇ ଥର ଆବୃତି ସହିତ24 ଘଣ୍ଟା(ଗ୍ୟାସୀୟ ପ୍ରଦୂଷଣ ପାଇଁ 4 ଘଣ୍ଟାର ନମୁନାକରଣ ଏବଂ କଣିକା ପାଇଁ 8 ଘଣ୍ଟାର ନମୁନାକରଣ)ପାଇଁ କରାଯାଇଥାଏ।

226.ପ୍ରସ୍ତାବିତ ପରିଯୋଜନା ଗତିବିଧି ସାଧାରଣତଃ ଉଚ୍ଚ ଉତ୍ସର୍ଜନ ଗତିବିଧି କୁ ସମ୍ମିଳିତ କରିନଥାଏ ଏବଂ ତେଣୁକରି ପବନ ର ଗୁଣବତ୍ତା ଉପରେ ସାଧାରଣତଃ ଏହାର କମ ପ୍ରଭାବ ପଡିଥାଏ।ଅତି କମ ରେ ,କିଛି ପ୍ରଭାବ ପାଇଁ ଏହା ସମ୍ଭାବିତ ଅଟେ ,ଏବଂ ବିଶେଷ ରୂପରେ ଗନ୍ଧ ପ୍ରଭାବ ରେ କିଛି ଗତିବିଧି ଗୁଡିକ ର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ଏହା ଉତ୍ପନ ହେଇଥାଏ।

ସମସ୍ତ ନିର୍ମାଣ ଗତିବିଧି ରେ ପବନର ଗୁଣବତ୍ତା ର ଉପଦ୍ରବ ଉତ୍ପନ କରିବାର କ୍ଷମତା ଅଛି।

227.ପରିଯୋଜନାର କ୍ଷେତ୍ର ,ମୁଖ୍ୟ ରୂପରେ ଗ୍ରାମ କିମ୍ବା ଚରିତ୍ର ରେ ଗ୍ରାମୀଣ ଅଟେ।ବାୟୁ ର ପ୍ରମୁଖ ଉତ୍କର୍ଷତା ଉପଦ୍ରବ ଧୂଳି ହେବା ହେତୁ,

ବିଦ୍ୟମାନ ଥିବା ବାୟୁ ର ଉତ୍କର୍ଷତା ବିଷୟରେ ସେହି ବାତାବରଣ କୁ ଦର୍ଶାଇ ଥାଏ ।

228.ପରିଯୋଜନା ର କ୍ଷେତ୍ର ମୁଖ୍ୟ ରୂପରେ ଗ୍ରାମୀୟ କିମ୍ବା ଏହାର ଚରିତ୍ର ଗ୍ରାମୀଣ ଅଟେ ।ଉପସ୍ଥିତ ଥିବା ବାୟୁ ର ଉତ୍କର୍ଷତା ଏହି ବାତାବରଣ ବିଷୟରେ ଦର୍ଶାୟୀ ଥାଏ,ବାୟୁ ର ଉତ୍କର୍ଷତା ମୁଖ୍ୟ ରୂପରେ ଧୂଳି ହେଇଥାଏ।

229.ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ସଂଚାଳନ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ରେ ସମ୍ମିଳିତ ଶ୍ରମିକମାନେ, ହାନିକାରକ ବାୟୁର ଉତ୍କର୍ଷତା ଏବଂ ବିକଳ୍ପ ନିର୍ମାଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ର ପ୍ରଭାବ କୁ କମ କରିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା ସହିତ ପରିଚିତ ହେବା ଉଚିତ ଅଟେ ,ଯାହାକି ଭାରତୀୟ ସମ୍ବିଧାନ କିମ୍ବା ଅନ୍ତର୍ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଭଲ ଅଭ୍ୟାସ ରେ ସମ୍ମିଳିତ ଅଛି।

ପ୍ରଦର୍ଶନ ମାନଦଣ୍ଡ

230.ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରଦର୍ଶନ ମାନଦଣ୍ଡ ପରିଯୋଜନା ର ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ନିର୍ଧାରିତ ଅଛି:

- ଧୂଳି କିମ୍ବା କଣିକା ପଦାର୍ଥ ର ଉନ୍ମୋଚନ କରିବା ପର୍ଯାବରଣୀୟ ଉପଦ୍ରବ ର କାରଣ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ।
- ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ସଂଚାଳନ ଗତିବିଧି ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ବାୟୁ ର ଉତ୍କର୍ଷତା ର ପ୍ରଭାବ କୁ କମ କରିବା ରେ ସହାୟତା କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରତି ସମୟରେ ନିୟମ କୁ ଲାଗୁ କରନ୍ତୁ।
- ଫରିଆଦ ର ଉତ୍ତର ଦେବା ପାଇଁ ସୁଧାରତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରଣାଳୀ 48 ଘଣ୍ଟା ଭିତରେ ହେବା ଉଚିତ ଅଟେ।

ନିରୀକ୍ଷଣ

231.ପରିଯୋଜନା ପାଇଁ ଏକ ମାନକପ୍ରାପ୍ତ ବାୟୁ ପର୍ଯାଲୋଚନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ତିଆରି କରାଯାଇଛି(ତାଲିକା 13)। ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବିବାଦର ତାରିକ ଅତି କମ ରେ ପ୍ରତି ଦୁଇ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ସମୀକ୍ଷା ଏବଂ ଅନୁଧାତନ କରିବା ଉଚିତ ଅଟେ ।ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ କଥା ହେଉଛି ଯେ :

- ଧୂଳି ଦମନ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ରୂପରେ କ୍ଷେତ୍ର ର କର୍ମଚାରୀ ଦୈନିକ ରୂପରେ ଦେଖାରଖା କରିବେ ଏବଂ *MoEFCC* ଏବଂ *UNDP* କର୍ମଚାରୀ ଦ୍ୱାରାନିୟମିତ ରୂପରେ କ୍ଷେତ୍ରର ନିରୀକ୍ଷଣ ହେବ।ତଥା
- ବାହନ ଏବଂ ମେସିନ ଉତ୍ସର୍ଜନ :ଅତ୍ୟଧିକ ପର୍ଯାଲୋଚନ ସମୟରେ ଦୃଷ୍ଟି ପର୍ଯାଲୋଚନ ର ମାପ କରାଯାଇଥାଏ।

ବିବରଣୀ

232.ସମସ୍ତ ବାୟୁ ଉତ୍କର୍ଷତାପର୍ଯାଲୋଚନ ର ପରିଣାମ କିମ୍ବା ବା ଘଟଣା ଗୁଡିକୁ EMSF ରେ ସାରଣୀଇବଦ୍ଧ ଏବଂ ଲିଖିତ ରୂପରେ ସୂଚୀତ କରାଯିବା ଉଚିତ।ସାମଗ୍ରୀ ବା ଗମ୍ଭୀର ପର୍ଯାବରଣୀୟ କ୍ଷତି ର କୋଣସି ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ଉଦାହରଣ ପରିସ୍ଥିତି ରେ କିମ୍ବା ବାୟୁ ର ଉତ୍କର୍ଷତା ବିଷୟରେ ଯଦି ନିର୍ଧାରିତ ସ୍ତର ଅତିକ୍ରମ କରିଯିବାପରେ MoEFCCକୁ ତୁରନ୍ତ ସୂଚନା ଦିଆଯିବା ଉଚିତ।

ସାରଣୀ 13 ବାୟୁ ଗୁଣବତ୍ତା ପ୍ରବନ୍ଧନ ମାନଦଣ୍ଡ

ବିଚାର ବିଷୟ	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଗତିବିଧି(ଏବଂ ଉତ୍ସ)	କାମ କରିବାର ସମୟ	ଉତ୍ତରଦାଇତ୍ୱ	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଏବଂ ବିବୃତି
A1. ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ଗ୍ରହଣ ରେ ଧୂଳି ସ୍ତର ର ବୃଦ୍ଧି	A 1.1:ପରିକଳ୍ପନା,ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ସଂଚାଳନ ସମୟରେ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ର ରେ ପ୍ରଭାବୀ ଧୂଳି ପ୍ରବନ୍ଧନ ଉପାୟ ଲାଗୁ କରନ୍ତୁ।	**ପୂର୍ବରୁ ଏବଂ** ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	**ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ**	ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	. A1.2: ସଡକ ଏବଂ ପ୍ରବେଶ ରାସ୍ତା ଉପରେ ଗତି କୁ ପ୍ରତିରୋଧ କରନ୍ତୁ।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ	ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	A1.3:ଧୂଳି/କଣିକା ପଦାର୍ଥ ଉତ୍ପନ୍ନ କରୁଥିବା ଗତିବିଧି ର ପ୍ରବନ୍ଧନ କରନ୍ତୁ।ନିଃଶରଣ ପର୍ଜ୍ୟାବରଣ ଉପଦ୍ରବ ର ଏକ କାରଣ ନୁହେଁ। ଏହାକୁ କୌଣସି ଏକ ସମ୍ବେଦନଶିଳ ସ୍ଥାନ ରେ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ	ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	A1.4:ଜଳବାୟୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଘଟଣା ସହିତ ଯୋଡା ହେଇଥିବା କ୍ଷତି(ପୂର୍ବାନୁମାନ)କୁ ନିର୍ମାଣ ଗତିବିଧି ରେ କମ କରିବା ଉଚିତ।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ	ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	A1.5:ପ୍ରମୁଖ ରୂପରେ ଗଛଲତା ର ଅଶାନ୍ତି ଏବଂ ମାଟି ଜାତୀୟ କାମ କୁ କମେଇବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବିତ କାମ ର ସମୟବନ୍ଧନ /ନିର୍ଧାରଣ କୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ।	**ସମସ୍ତ ନିର୍ମାଣ**	**ଠିକାଦାର**	ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	A1.6:ସଂବେଦନଶୀଳ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାୟକ ଅନୁସାରେ ଯେତେ ଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୌତିକ ଭଣ୍ଡାର କ୍ଷେତ୍ର ର ଠାବ କରନ୍ତୁ।ଉପଯୁକ୍ତ ଅନୁସାରେ ଆବରଣ କରନ୍ତୁ।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ	ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	A1.7:ଏକ ଉପଯୁକ୍ତ ଉତ୍କର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପାଣି ର ସ୍ରୋତ ଧୂଳି ଦମନ ଗତିବିଧି ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ	ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଅନୁଲିପି

	ଅଟେ।କୌଣସି ପାଣି ଏହି ପ୍ରତିବନ୍ଧ କୁ ପାଳନ କରିବା ଉଚିତ ଅଟେ।			ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	A1.8-ବନସ୍ପତି ପ୍ରଜାତି ର ଇଷ୍ଟତମ ଅସ୍ତିତ୍ୱ କୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ଗତିବିଧି ଅନୁସୂଚିତ କରାନ୍ତୁ।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	A1.9- ସଂବେଦନଶୀଳ ସ୍ଥାନରୁ ,ଯେତେ ଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ଭବ ବ୍ୟବହାରିକ କ୍ଷେତ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାଜେ ଗ୍ରହଣୀୟ କୁ ଠାବ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଏହାକୁ ଆବରଣ କରିଦିଅନ୍ତୁ।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା

ବିଚାର ବିଷୟ	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଗତିବିଧି(ଏବଂ ଉତ୍ସ)	କାମ କରିବାର ସମୟ	ଉତ୍ତରଦାଇତ୍ୱ	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଏବଂ ବିବୃତି
		ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	**ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ** ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
ବାହନ କିମ୍ବା ମେସିନ ର ଉତ୍ସର୍ଜନ ରେ ବୃଦ୍ଧି	A2.1 ବାହନ କିମ୍ବା ମେସିନ ର ଉପଯୋଗ ହେଉଥିବା ସମୟରେ ଏହାକୁ ବନ୍ଦ କରିବାର ସୁନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	**ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ** ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	A2.2 କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା କେବଳ ବାହନଗୁଡିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ଉପରେ ସଞ୍ଚାଳିତ କରାଯିବାର ସୁନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	**ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ** ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	A2.3 ସମସ୍ତ ନିର୍ମାଣ ବାହନ ,ବୃକ୍ଷଲତା ଏବଂ ମେସିନ ଗୁଡିକ ର ରକ୍ଷଣ ବେକ୍ଷଣ ର ସୁନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଏହା ଡିଜାଇନ ମାନକ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ଉଚିତ ଏବଂ ନିର୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ ଏହାର ସଂଚାଳନ ର ସୁନିଶ୍ଚିତ ପ୍ରାପ୍ତ କରନ୍ତୁ।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	**ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ** ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	A 2.4 ସମସ୍ତ କ୍ଷେତ୍ର କର୍ମୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ପ୍ରେରଣା କାର୍ଯ୍ୟ ର ବିକାଶ ଏବଂ ଏହାର ପରିପାଳନ କରନ୍ତୁ,ଯେଉଁଥିରେ ଅତିକମ ରେ ନ୍ୟୁନତମ ଆବଶ୍ୟକତା ର ଏକ ରୂପରେଖା ସମିତିତ ହେବା ଉଚିତ ଅଟେ ।ଏହା କ୍ଷେତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣୀୟ ପ୍ରବନ୍ଧନ ପାଇଁ ସହାୟତ କରିଥାଏ।	**ପୂର୍ବରୁ ଏବଂ** ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	**ଠିକାଦାର**	**ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ** ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	A2.5 ପାରୁପର୍ଯନ୍ତ ସମ୍ବେଦନାଶୀଳ ସ୍ଥାନରୁ ବ୍ୟବହାରିକ ରୂପରେ ହେଉଥିବା ନିର୍ମାଣ ବାହନ ବା ବୃକ୍ଷଲତା କିମ୍ବା ଉପକରଣ ଭଣ୍ଡାରଣ କ୍ଷେତ୍ର କୁ ଠାବ କରନ୍ତୁ।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	**କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ**	**ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ** ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	A2.6 ମୋବାଇଲ କାରଖାନା ର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ନିକାସ ଉତ୍ସର୍ଜନ ଭୂମି ଠାରୁ ଦୂରରେ କରନ୍ତୁ।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	**ଠିକାଦାର**	**ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ** ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା

5.8 ସାମାଜିକ ପ୍ରବନ୍ଧନ

ପୃଷ୍ଠଭୂମି

233. ଭାରତ ଜନସଂଖ୍ୟାର ମୋଟାମୋଟି 32% ସହରୀ ରୂପରେ ବର୍ଗୀକୃତ କରାଯାଇଛି।ଯଦ୍ୟପି,ସହରୀକରଣ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ ହେଇଛି,ତଥାପି ଭାରତ ଦୃତ ଗତି ରେ ସହରୀ ପ୍ରବାସ ର ଅନୁଭବ କରିଛି।ଏହା ଏକ ପ୍ରବୃତି ଅଟେ ଯାହାର ଚାଲୁ ରଖିବା ହେତୁ ଆର୍ଥିକ ବିକାଶ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିବାର ଆଶାଭରସା ରହିଛି।ଭାରତ ର ଆର୍ଥିକ ବିକାଶ ଏବଂ ମାନବ ବିକାଶରେ ସୁଧାରଣ ହେଇଛି ,ତଥାପି ଦେଶ କୁ ଏବେ ମଧ "ନିମ୍ନ ମଧ ଆୟ " ଭାବରେ କରାଯାଇଛି,ଯେଉଁଥିରେ 2015 ରେ ପ୍ରତି ବ୍ୟକ୍ତି ର ଆୟ ପିଛା ଆମେରିକା ର ସକଳ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଆୟ 1590 ଡଲାର ଅଟେ ।

234.ଭାରତ ଏକ କୃଷି ସମାଜ ଅଟେ ଯେଉଁଥିରେ 70% ଜନସଂଖ୍ୟାକୃଷି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ।କର୍ଶ କ୍ଷେତ୍ର ରେ ଦେଶର ସୁରକ୍ଷା ରେ ଏହା ଏକ ମୁଖ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଭୂମିକାର ର ନିର୍ବାହ କରିଅଛି।ଗରିବ ଗ୍ରାମୀଣ କ୍ଷେତ୍ର ରେ ଏହା ବିଶେଷ ରୂପରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି,ଯେଉଁଠାରେ ସହରୀ କ୍ଷେତ୍ର ତୁଳନାରେ ସେବା ବିତରଣ ତୁଳନାତ୍ମକ ରୂପରେ କମ ପରିମାଣରେ ଉପଲବ୍ଧ ଅଛି।ପରିଶ୍ରମ ବଳ ରେ ବହୁତ ମହିଳାମାନେ କମ ବେତନ ପ୍ରାପ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ରେ ନିୟୋଜିତ ଅଛନ୍ତି,ଯାହାକି ଗ୍ରାମୀଣ ଶ୍ରମିକ ମାନଙ୍କ ରୂପରେ ଅଧିକ ଦେଖାଯାଇଥାଏ।

235.ଗ୍ରାମୀଣ ସମୁଦାୟ ରେ ,ମହିଳାମାନଙ୍କୁ,ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏବଂ ମହିଳା ନେତୃତ୍ୱପରିବାର ମାନଙ୍କୁ ବିଶେଷ ରୂପରେ ଦରିଦ୍ରତା ର ସଙ୍କଟ ମାନନ୍ତି।ଏହା ଆଂଶିକ ରୂପରେ ସତ୍ୟ ଅଟେ,କାରଣ ଆର୍ଥିକ ରୂପରେ ସକ୍ରିୟ ମହିଳା ମାନେ ସକ୍ରିୟ ପୁରୁଷ ଜନସଂଖ୍ୟାର ମୋଟାମୋଟି ଅଧା ମାତ୍ରାରେ ଅଛନ୍ତି।

236. ମୋଟାମୋଟି 250 ମିଲିୟନ ଲୋକ (ଦେଶ ଜନସଂଖ୍ୟାର 14% କିମ୍ବା ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ଜନସଂଖ୍ୟାର 3.5 %)ଭାରତ ର ଉପକୂଳବର୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ରର 50 କିଲୋମିଟର ମଧରେ ବସବାସ କରନ୍ତି।ମୋଟାମୋଟି 38% ତଟୀୟସମୁଦାୟକୁ ,ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଭାବରେ ମାଛ ଧରିବାର ଗତିବିଧି ସହିତ ସମିଳିତ କରାଯାଇଥାଏ,ଯେତେବେଳେ ଜଳୀୟକୃଷି ,ତଟୀୟକ୍ଷେତ୍ର ରେ ଏକ ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ ଆଜୀବିକା ଗତବିଧି ଅଟେ ।

237.ତିନିଟି ଲକ୍ଷ୍ୟ ରାଜ୍ୟ ବିଷୟରେ:

ଆନ୍ଦ୍ରପ୍ରଦେଶ-ଏହା ଭାରତର ପଞ୍ଚମ ତମ ବଡରାଜ୍ୟ ଅଟେ, ଯେଉଁଠାରେ 50 ଲକ୍ଷର ଜନସଂଖ୍ୟା 160, 205 କିଲୋମିଟର ମଧରେ ବସବାସ କରିଥାନ୍ତି। ଦେଶର ସବୁଠାରୁ ଲମ୍ବା ସମୁଦ୍ର ତଟ ଏଠାରେ ଅଛି, ଯାହାକି 990 କିଲୋମିଟର ଠାରୁ ଅଧିକ ପର୍ଯନ୍ତ ବ୍ୟାପ୍ତଅଛି। ରାଜ୍ୟର ପ୍ରମୁଖ ଜନସଂଖ୍ୟାର ମୋଟାମୋଟି 40% ତଟୀୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ବାସ କରିଥାନ୍ତି, ଯେତେବେଳେ କି 22.8% ଗ୍ରାମୀଣ ଜନ ସଂଖ୍ୟା ଏବଂ 17.7% ରାଜ୍ୟର ସହରୀ ଜନସଂଖ୍ୟା ଗରିବ ରେଖା ର ତଳେ ରହିଥାନ୍ତି।

- ମହାରାଷ୍ଟ୍ର- ଏହା ଭାରତର ସମସ୍ତ ବିକଶିତ ରାଜ୍ୟ ରୁ ଏକ ପ୍ରମୁଖ ରାଜ୍ୟ ଅଟେ ,ଯାହା ଦେଶ ର ଉଦ୍ୟୋଗିକ ଉତ୍ପାଦନ ରେ 13% ଯୋଗଦାନ ଦେଇଥାଏ।ଏହି ରାଜ୍ୟ 307,700 କିଲୋମିଟର ବର୍ଗ କ୍ଷେତ୍ର କୁ ଆବୃତ କରିଥାଏ ଏବଂ ଏହାର ଜନସଂଖ୍ୟା 114 ମିଲିୟନ ଅଟେ ।ସହରୀ କ୍ଷେତ୍ର ରେ ରହିଥିବା 45% ରୁ ଅଧିକ ଜନସଂଖ୍ୟାବହୁଳ ରାଜ୍ୟ ରେ ସହରିକରଣ ବହୁତ ଅଧିକ ମାତ୍ରା ରେ ଦେଖାଯାଇଥାଏ।ରାଜ୍ୟ ଜନସଂଖ୍ୟାର 17% ଗରିବରେଖା ର ତଳେ ରହିଥାଏ।ଆଧୁନିକ ସର୍ବାଧିକ ଜନଗଣନା ତଥ୍ୟ ଅନୁସାରେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ର ମୁଖ୍ୟ ଜନସଂଖ୍ୟା ର 57% ଲୋକ ଗ୍ରାମୀଣ ଶ୍ରେଣୀ ରେ ରହିବା ବିଷୟରେ ଜଣାପଡିଥାଏ।ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ର ଜନସଂଖ୍ୟା ପାଇଁ କୃଷି ଏକ ମୁଖ୍ୟ ଆଜୀବିକା ଅଟେ । ମୋଟାମୋଟି 61% ଲୋକ ନିଜର ଆଜୀବିକା ପାଇଁ କୃଷି ଏବଂ ଏହା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଗତିବିଧି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଥାନ୍ତି।ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ରେ ଆରବ ସାଗର ପାଖରେ 720 କିଲୋମିଟର ର ସମୁଦ୍ର ତଟ ଅଛି ଏବଂ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ରେ ଥିବା ଉଚ୍ଚ ଜୁଆରିଆ ଲାଇନ ର 100ମିଟର ମଧରେ 75 ଟି ଗ୍ରାମ ଅଛି।ତଟୀଯ ଜନସଂଖ୍ୟା ପାଇଁ ମାଛ ପାଳନ ଏକ ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଜୀବିକା ଅଟେ ଏବଂ ସାଧାରଣତଃ କୋଲୀ,ଧୀବର,ଭୋଇ ଏବଂ ଗୋବିତ ପ୍ରକାର ରେ ଦେଖାଯାଇଥାଏ।
- ଓଡିଶା-ଭାରତ ରେ ଏହା ନବମ ବଡ ରାଜ୍ୟ ଅଟେ, ଯେଉଁଠାରେ 437 ମିଲିୟନ ଜନସଂଖ୍ୟା 155,820 କିଲୋମିଟର ବର୍ଗ କ୍ଷେତ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାପ୍ତ ହେଇଥାଏ।ରାଜ୍ୟ ଜନସଂଖ୍ୟା ର 32.6% ଲୋକ ,ମୁଖ୍ୟ ରୂପରେ ଗ୍ରାମୀଣ କ୍ଷେତ୍ର ର ଗରିବ ରେଖା ତଳେ ରହିଥାନ୍ତି । ଓଡିଶା ରେ 480କିଲୋମିଟର ର ତଟୀୟ କ୍ଷେତ୍ର ଅଛି ଏବଂ ୨ ଟି ତଟୀୟ ଜିଲା ରେ ଜନସଂଖ୍ୟା ର ଏକ ବହୁତ ବଡ ଭାଗ ନିବାସ କରିଥାନ୍ତି। ଓଡିଶା ଏକ କୃଷି ରାଜ୍ୟ ଅଟେ ,ଯେଉଁଠାରେ କୃଷି କ୍ଷେତ୍ର ରୁ ଆସୁଥିବା 22% ଘରୋଇ ଉତ୍ପାଦନ ସମିଳିତ ଥାଏ।ରାଜ୍ୟ ର 50% ରୁ ଅଧିକ କୃଷକ, ନିର୍ବାହ କରିବା ପାଇଁ କୃଷି କାର୍ଯ୍ୟ କୁ ଅଭ୍ୟାସ କରିଥାନ୍ତି। ଓଡିଶା ରେ ମାଛ ପାଳନ ପାଇଁ ବହୁତ ଜଳ ସଂଶାଧନ ର ଉପଲବ୍ଧି ଅଛି, ଯାହାକି ଅନ୍ତର୍ଦେଶୀୟ ଏବଂ ସମୁଦ୍ର ତଟ ଉଭୟ କ୍ଷେତ୍ର ରେ ଉପଲବ୍ଧ ଅଛି।ଓଡିଶା ରେ ତଟୀୟ ସମୁଦାୟ ରେ ଜଳବାୟୁ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ବହୁତ ବିପଦ ଆପଦର ଅନୁଭବ ଦେଖାଦେଇଥାଏ।

- 238. ଭାରତ ରେ କୃଷି ଜନଗଣନା 2010-2011 ଅନୁସାରେ ,କେବଳ 12.69% ମହିଳାମାନଙ୍କର ଭୂମି ଉପରେ ଅଧିକାର ଅଛି।ପୂର୍ଣଅଧିକାର ସହିତ,ଏହି ପଟ୍ଟାଧାରୀ ଭୂମି ରେ ତଥ୍ୟ ମଧ ସମିଳିତ ଅଛି।ଭୂସ୍ୱାମିତ୍ୱ ର ନମୁନାବଳୀ ,ସମୂହ ମଧ୍ୟରେ ଅସମାନତା କୁ ଉଜାଗର କରିଥାଏ ଏବଂ ତର୍କ ସଙ୍ଗତ ରୂପରେ ଏହା ଅନ୍ୟ ଅସମାନତା ର କାରଣ ହେଇଥାଏ।ମହିଳାମାନଙ୍କ ବ୍ୟତିତ ଅନୁସୂଚିତ ଜାତି ଏବଂ ଅନୁସୂଚିତ ଜନଜାତି ପରି ଅନ୍ୟ ଦୁର୍ବଳ ସମୂହ ମଧ୍ୟରେ ଭାରତରେ ଥିବା ଭୂମିହୀନ ଜନସଂଖ୍ୟା ର ଏକ ବଡ ଭାଗ ଅଛି।
- 239. ବିଶେଷକରି ଓଡିଶା ର ତଟୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ କୃଷିଚାଷପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଯୋଗ୍ୟ ଭୂମି ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ ପରିମାଣ ରେ ମିଳିଥାଏ।ଔସତ ଭୂଭାଗ ସହିତ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧାରୁ ଅଧିକ ଥିବା ଜମି ମାଲିକ ମାନଙ୍କୁ ବିଶେଷ ରୂପରେ ଅନୁସୂଚିତ ଜାତୀୟ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବହୁତ ଅଧିକ ଭାବରେ ବନ୍ଦ କରାଯାଇଛି।ଏହି ପରି ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶ ର ତଟୀୟ ଜିଲା କ୍ଷେତ୍ର ରେ ,ଅନୁସୂଚିତ ଜାତିର 16% ଜନସଂଖ୍ୟା ଏବଂ ଅନୁସୂଚିତ ଜନଜାତିର 6% ଦେଖାଯାଇଥାଏ।ଅନୁସୂଚିତ ଜାତି ଏବଂ ଅନୁସୂଚିତ ଜନଜାତିର ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଭୂମିହିନ ସମୁଦାୟ ର ନିର୍ମାଣ କରିଥାଏ।
- 240.ଏବେ ମଧ ତଟୀୟ ଭୂମି ଉପରେ ମାଛ ଧରିବାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କିମ୍ବା ସାମୁହିକ ଅଧିକାରର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ନାହିଁ,ଏବଂ ଅଧିକାଂଶ କ୍ଷେତ୍ର ରେ 60 ବର୍ଷର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ପରେ ମଧ ନିଜ ଘର ଏବଂ ବସ୍ତି ମାନଙ୍କୁ ଉପାଧୀଏବଂ କାମ ମିଳିନଥାଏ।ତଟୀୟ ବିନିମୟ କ୍ଷେତ୍ର (*CRZ)* 1911 ଅଧିସୂଚନା ସଂସ୍ଥା, ତଟୀୟ କ୍ଷେତ୍ର ରେ ଥିବା ଜମି ଉପରେ ମାଛ ଧରିବା ସମୁଦାୟ ର ପ୍ରଥାଗତ ଅଧିକାର ପାଇଁ କିଛି ଉଲ୍ଲେଖ ଏବଂ ସନ୍ଧର୍ଭ ର ନିର୍ମାଣ କରେଇଥାଏ।
- 241. ଶିକ୍ଷାର ଶ୍ରେଷ୍ଠତା କୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ଭାରତୀୟ ସରକାର ପାଇଁ ଏକ ବଡ ଆହ୍ୱାନ ଅଟେ ।ସମସ୍ତ ଇଏଫଏ ର ଶିକ୍ଷା ଉପରେ,ବିଶ୍ୱ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବିବରଣୀ 2012, ଅନୁସାରେ ଭାରତ କୁ 120 ଦେଶ ମଧ ରେ 102 କ୍ରମାଙ୍କ ପାହ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି।ଭାରତ ରେ ଶିକ୍ଷା ର ହାର ଅଲଗା ଅଲଗା ହେଇଥାଏ,କିନ୍ତୁ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସାକ୍ଷରତା ର ହାର ମୋଟାମୋଟି 52% ହେଇଥାଏ।ମହିଳା ମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ପୁରୁଷ ମାନଙ୍କ ସାକ୍ଷରତା ର ହାର ଅଧିକ ହେଇଥାଏ(ମୋଟାମୋଟି 20%)।

• 242. ଭାରତ ରେ ମହିଳା ମାନଙ୍କ ବିରୋଧରେ ହିଂସା ରେ ବୃଦ୍ଧି ହେଉଛି।ଭାରତ ରେ ,ଗତ ଦଶକ ଅପେକ୍ଷା ମହିଳା ମାନଙ୍କ ବିରୋଧରେ ହିଂସା ଦୁଇଗୁଣ ବଢେଇଦିଆଯାଇଛି।ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଅପରାଧ ବ୍ୟୁରୋ ର ବିବରଣୀ ଅନୁସାରେ ଗତ ଦଶକ ରେ ମହିଳା ମାନଙ୍କ ବିରୋଧରେ ମୋଟାମୋଟି 2.24 ମିଲିୟନ ଅପରାଧ ପ୍ରତିବେଦନ କରାଯାଇଛି।ଯାହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଗତ ଦଶକ ରେ ପ୍ରତି ଘଣ୍ଟା ରେ 26 ଟି ଅପରାଧର ପ୍ରତିବେଦନ କରାଯାଇଛି।ସ୍ୱାମୀ ଏବଂ ଆତ୍ମୀୟମାନଙ୍କ ନୃଶଂସତା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତାଡିତ ମହିଳା ମାନଙ୍କ ବିରୋଧରେ ମୋଟାମୋଟି 34% ମୁକଦମା ବଡ ପ୍ରକାର ର ମୁକଦମା ମଧ୍ୟରେ ସବୁଠାରୁ ଉପରେ ଅଛି।ଅପମାନଜନକ ବିନମ୍ରତା ଅଭିପ୍ରାୟ ସହିତ ମହିଳା ମାନଙ୍କ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରାଯାଇଥାଏ।ଅପହରଣ ଏବଂ ଉପହରଣ ସୂଚୀ ରେ ଘରୋଇ ହିଂସାକୁ ଅନୁଗମନ କରିଥାଏ।

• 243. ଏହି ପରିଯୋଜନା କୁ ବ୍ୟବସାୟୀ ମାନଙ୍କ ସହାୟତା ରେ ଡିଜାଇନ କରାଯାଇଛି ଏବଂ ଏହା ବ୍ୟାପକ ସମୁଦାୟ କୁ ଲାଭ ପ୍ରଦାନକରିଥାଏ।ଏହା ପରେ ମଧ, କୌଣସି ପରିଯୋଜନା ସହିତ ଯେଉଁଥିରେ ନିର୍ମାଣ ର କାମ ସମିଳିତ ଅଛି,କିଛି ପରିମାଣ ରେ ଅସନ୍ତୋଷ ଉତ୍ପନ ହେଇପାରିଥାଏ ଏବଂ ସଂଘର୍ଷ ଉତ୍ପନ ହେଇପାରିଥାଏ।ଏହା ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ ଅଟେ ଯେ ,ଉତ୍ତେଜିତ ପୂର୍ଣ ସମ୍ଭାବିତ କ୍ଷେତ୍ର ଗୁଡିକ ଶୀଘ୍ର ମାନ୍ୟତା ପ୍ରାପ୍ତ କରିଥାଏ। ଏହି ସଂଘର୍ଷ କୁ କମ କରିବା ପାଇଁ ଉଚିତ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକ୍ରିୟା କରିବା ଉଚିତ ଅଟେ ।

• 244. ପରିଯୋଜନା ଏବଂ ଏହା ର ଉପ ପରିଯୋଜନା କୁ ଅନଭିପ୍ରେତ ପୁନର୍ବାସ କିମ୍ବା ଭୂମିର ଅଧିଗ୍ରହଣ ର ଆବଶ୍ୟକତା ନଥାଏ।ଯଦ୍ୟପି ଏହା ନିର୍ମାଣ ଗତିବିଧି ସମୟରେ ଭୂମି ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକେଇପାରିଥାଏ ଯାହାକି ଅସ୍ଥାୟୀ ପ୍ରକୃତି ର ହେଇଥାଏ।

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ସୁରକ୍ଷା

245.ନିର୍ମାଣ ରେ ସମିଳିତ ହେଇଥିବା ସମସ୍ତ ପରିଯୋଜନା ରେ ,ଆକସ୍ମିକ ଦୁର୍ଘଟଣା ସନ୍ଦର୍ଭ ରୂପରେ ସଙ୍କଟ ର କିଛି କଣିକା ମିଳିଥାଏ।ବ୍ୟବସାୟିକ ସୁରକ୍ଷା ର କ୍ଷତି କୁ ନିବାରଣ କରିବା ପାଇଁ ,ଡିଜାଇନ ଏବଂ ଉପଯୁକ୍ତ ସୁବିଧାର ଆପୂର୍ତ୍ତି ଏବଂ ଉପକରଣ,ଉପକରଣର ସଠିକ ବ୍ୟବହାର ଉପରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ,ଏବଂ ଶେଷରେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ନିଜର ସୁରକ୍ଷା ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଦାୟିତ୍ୱବାନ ହେବା ପାଇଁ ଶସକ୍ତକରଣ ଆଦି ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ ଅଟେ।

246.ଏହି ପରିଯୋଜନା ଉପରେ ଓଏଚଏସ ରେ ମାନକ ପ୍ରାପ୍ତ ଉଦ୍ଯୋଗ ପ୍ରଥା ର ଲାଗୁ ହେବା ଉଚିତ।ନିଜ ସୁରକ୍ଷା ଉପକରଣ (PPE)କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ରୂପରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବା ଉଚିତ ଅଟେ।ପରିଯୋଜନା ତତ୍ୱ ରେ "ଡିଜାଇନ ରେ ସୁରକ୍ଷା" ର ସମୀକ୍ଷା କରାଯିବା ଉଚିତ ଅଟେ ।ବିସ୍ତୃତ ଡିଜାଇନ ଅବସ୍ଥା ସମୟରେ

,ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ସଂଚାଳନ ର ରକ୍ଷଣବେକ୍ଷଣ ବିଷୟରେ ,ବିଭିନ୍ନ ଦିଗରୁ ସମ୍ଭାବିତ ସୁରକ୍ଷା ସଙ୍କଟ ଉପରେ ବିଚାର କରିବା ପାଇଁ ବହୁତ ଅନୁଶାସନ ଦଳ କୁ ସମିଳିତ କରିବା ଉଚିତ।

ପ୍ରଦର୍ଶନ ମାନଦଣ୍ଡ

247.ପରିଯୋଜନା ପାଇଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରଦର୍ଶନ ମାନଦଣ୍ଡ ନିର୍ଧାରିତ କରାଯାଇଛି:

- ପରିଯୋଜନା ର ଅବଧି ରେ ସମୁଦାୟ କୁ ପରାମର୍ଶ କରାଯାଇଛି ତଥା ସୂଚିତ ପରାମର୍ଶ ଏବଂ ଭାଗୀଦାରୀ ସହିତ ପରିଯୋଜନା ତତ୍ୱ ର ଡିଜାଇନ କରାଯାଇଛି।
- ସମସ୍ତ ବ୍ୟବସାୟୀ ମାନଙ୍କୁ ଉଚିତ ରୂପରେ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରାଯାଇଥାଏ।
- ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ସଂଚାଳନ ସମୟରେ ସ୍ଥାନୀୟ ସମୁଦାୟ ର ପ୍ରତିକୂଳ ପ୍ରଭାବ ରୁ ଦୂରେଇ ରୁହନ୍ତୁ ଏବଂ ଯେଉଁଠାରେ ଏହା ଅସମ୍ଭବ ,ଏହି ପ୍ରଭାବ କୁ କମ କରନ୍ତୁ ,ପୁନର୍ସ୍ଥାପନ କରନ୍ତୁ କିମ୍ବା ଏହାର ସୁଧାରଣ କରନ୍ତୁ।
- ସାଂସ୍କୃତିକ ପରମ୍ପରା ପ୍ରତିକୂଳ ରୂପରେ ପ୍ରଭାବିତ ହେଇନଥାଏ।
- ସାମୁଦାୟିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ସୁରକ୍ଷା କୁ ସରଂକ୍ଷିତ କରାଯାଇଛି ଏବଂ ପରିଯୋଜନା ରୁ ସମସ୍ତ ସୁଖ ଲାଭ ର ପ୍ରାପ୍ତ ହେଇଛି।
- ଅଭିଯୋଗ ଏବଂ ଅଭିଯୋଗ ପ୍ରଣାଳୀକୁ ସଠିକ ଜାଗାରେ ରଖନ୍ତୁ ଏବଂ ଏହାର ସକ୍ରିୟ ରୂପରେ ପ୍ରାବନ୍ଧିତ କରାଯାଇଥାଏ।ତଥା
- ଦୀର୍ଘକାଳୀନ ସାମାଜିକ ଲାଭ ପ୍ରାପ୍ତ କରାଯାଇଅଛି।

248. ପରିଯୋଜନା ର କାର୍ଯାବନ୍ତ ପାଇଁ ଏବଂ ଏହାର ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବା ପାଇଁ ସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟବସାୟୀ ଏବଂ ସମୁଦାୟ ର ସଦସ୍ୟ ମାନଙ୍କ ର ଏକ ମହତ୍ବପୂର୍ଣ ଭୂମିକା ଅଛି।

249.ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ ଚାଲୁ ରହିବ।ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କୁ ପରିଯୋଜନା ବିଷୟରେ ଜାଣିବା ଚାଲୁ ରହିଥାଏ ,ତଥା ଏହାର ପ୍ରଗତି ଏବଂ ପରିଯୋଜନା ରେ ହେଇଥିବା କୌଣସି ପରିବର୍ତନ କୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବାରେ ଏହା ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ।ଏହା କୌଣସି ଉତ୍ପନ ହେଇଥିବା ବିବାଦ ର ଚିହ୍ନଟ କରିବାରେ ମଧ ସହାୟତା କରିବ।

250.ପରାମର୍ଶଦାତା ର ସମର୍ଥନ ପାଇଁ MoEFCC ଦାୟୀ ରହିବ ଏବଂ ସ୍ଥାନୀୟ ଲାଭାର୍ଥୀ ମାନଙ୍କୁ ସାମଗ୍ରୀ ସେବା ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ଏବଂ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ଦାୟିତ୍ୱବାନ ହେଇଥାଏ। ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଗତିବିଧି କୁ ପଛକୁ ନେବା ଏହା ପ୍ରତିରୋଧ କରିଥାଏ।

ବିବରଣୀ

251.ସମସ୍ତ ପରାମର୍ଶ ର ରେକର୍ଡ ମାସିକ ଆଧାର ଉପରେ ରଖା ଯାଇଥାଏ ଏବଂ ପେଷଣ କରାଯାଇଥାଏ।

252.କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଏବଂ ସାମୁଦାୟିକ ଅଭିଯୋଗ କିମ୍ବା ଅସନ୍ତୋଷ ପରିସ୍ଥିତି ରେ MoEFCC କୁ ଅଧିସୂଚନା କରାଯିବା ଉଚିତ ଏବଂ ଅଭିଯୋଗ ନିବାରଣ ତନ୍ତ୍ର ର ପାଳନ କରାଯିବାର ସୁନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ।

ବିଚାର ବିଷୟ	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଗତିବିଧି(ଏବଂ ଉତ୍ସ)	କାମ କରିବାର ସମୟ	ଉତ୍ତରଦାଇତ୍ୱ	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଏବଂ ବିବୃତି
SM1 ପାରିସ୍ଥିତିକ କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରଣାଳୀ ର ପୁନରୁଦ୍ଧାର ଏବଂ ପ୍ରବେଶ ସମ୍ଭାବିତ କ୍ଷତି	SM1.1:ଭୂମି ଉପଯୋଗ ରେ ପରିବର୍ତନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏବଂ ଲାଭ ବିଷୟରେ ସାମୁଦାୟିକ ପରାମର୍ଶ କରନ୍ତୁ।	ନିର୍ମାଣପୂର୍ବରୁ	MoEFCC କିମ୍ବା ପ୍ରତିନିଧି	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	SM 1.2:ଭୂମି ଉପଯୋଗ ର କୌଣସି ପରିବର୍ତନ ଉପରେ ସମୁଦାୟ ର ସହମତି ନିଅନ୍ତୁ।	ନିର୍ମାଣପୂର୍ବରୁ		ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	SM 1.3:ଅଭିଯୋଗ ନିବାରଣ ତନ୍ତ୍ର ପ୍ରକ୍ରିୟା ର ଅନୁପାଳନ କୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ।	**ସମସ୍ତ ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ସଂଚାଳନ ପର୍ଯାୟ**	MoEFCC କିମ୍ବା ପ୍ରତିନିଧି	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
SM 2: ଭୂମି ଅଧିକାର ର ନିୟମାବଳୀ	SM 2.1:ସ୍ଥାନୀୟ ସମୁଦାୟଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରି କ୍ଷେତ୍ର ର ଚୟନ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଭୂମି ଅଧିକାର ନିୟମ ପ୍ରଣାଳୀ କୁ ଧ୍ୟାନ ରେ ରଖନ୍ତୁ ତଥା ଏହା ସହିତ ରାଜ୍ୟ ଭୂମିର ନିୟମ ବିଧାନ କୁ ମଧ୍ୟ ଧ୍ୟାନରେ ରଖନ୍ତୁ।	ନିର୍ମାଣପୂର୍ବରୁ	MoEFCC	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
SM3:ନିର୍ମାଣ ବା ସଂଚାଳନ ଗତିବିଧି ହେତୁ ହେଉଥିବା ସାର୍ବଜନୀକ ଉପଦ୍ରବ(ଯେମିତି କୋଳାହଳ ,ଧୂଳି ଆଦି)	SM 3.1:ଉପକ୍ରମ ଗତିବିଧି ପୂର୍ବରୁ ସମୁଦାୟ କୁ ପରାମର୍ଶ କରନ୍ତୁ।	ନିର୍ମାଣପୂର୍ବରୁ	MoEFCC	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	SM 3,2:ଉଚିତ ପ୍ରବନ୍ଧନ ଯୋଜନାର ଲାଗୁ କରନ୍ତୁ(କୋଳାହଳ,ବାୟୁ,ଇଏସସିପି ଏବଂ ଅପଶିଷ୍ଟ ବର୍ଗ କୁ ସୂଚିତ କରନ୍ତୁ।)	ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ସଂଚାଳନ	କ୍ଷେତ୍ର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକ ଅଧିକାରୀ ଏବଂ MoEFCC	**ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା**
	SM 3.3:ଅଭିଯୋଗ ନିବାରଣ ତନ୍ତ୍ର ପ୍ରକ୍ରିୟା ର ଅନୁପାଳନ ର ସୁନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ।	ସମସ୍ତ ପର୍ଯାୟ	MoEFCC	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା

SM4: ସଂବେଦନଶୀଳ କ୍ଷେତ୍ର ରେ ପ୍ରବାସନ	SM 4.1:ଶାସନ ପ୍ରବର୍ତନ କୁ ସକ୍ଷମ କରିବା ପାଇଁ ସମୁଦାୟ କୁ "କ୍ଷେତ୍ର ଉପରେ " ଦୃଷ୍ଟି ନିରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥାଏ,ଯାହାକି ସଂବେଦନଶୀଳ କ୍ଷେତ୍ର ରେ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ମାନଙ୍କୁ ରୋକିବା ରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ।	ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ସଂଚାଳନ	MoEFCC	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	SM 4.2:ଦିଆଯାଇଥିବା ପରିଯୋଜନା କ୍ଷେତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟବସାୟୀ ମାନଙ୍କୁ ଭୂଦୃଶ୍ୟ-ସ୍ତର ଯୋଜନା କୁ ବିକଶିତ କରିବାରେ ସମିଳିତ କରନ୍ତୁ ,ଯାହାକି ଇଷ୍ଟତମ ଭୂମି ର ଉପଯୋଗ ଏବଂ ଏହାର ପ୍ରବନ୍ଧନ ରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ।	ନିର୍ମାଣପୂର୍ବରୁ	MoEFCC	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	SM4.3: ସେହି କ୍ଷେତ୍ର ଗୁଡ଼ିକର ଚୟନ କରନ୍ତୁ, ଯେଉଁଠାରେ ପୂର୍ବରୁ ଜଳୀୟ କୃଷି ହେଉଥିବ, କିମ୍ବା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଥିବ କିମ୍ବା କଙ୍କଡ଼ା ଚାଷ ଭଳି ନୂଆ ପରିଚାଳନା ପାଇଁ ନିବାସ ସଂରକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଅନୁପଯୁକ୍ତ ଥିବ।	ନିର୍ମାଣପୂର୍ବରୁ	**MoEFCC**	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
SM5: ସାମାଜିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ସୁରକ୍ଷା'	SM 5.1:ବିସ୍ତୃତ ଡିଜାଇନ ଚରଣ ସମୟରେ କରାଯାଇଥିବା (SID) ର ସମୀକ୍ଷା, ସମ୍ଭାବିତ ସଙ୍କଟ କୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବାରେ ସହାୟତା କରିଥାଏ ।ଏହା ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ,ରିଡିଜାଇନ କିମ୍ବା ଲଘୁ କରିବା ପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ। ପରିଯୋଜନା ର ସମସ୍ତ ପର୍ଯାୟ -ନିର୍ମାଣ,ସଂଚାଳନ ,ରକ୍ଷଣବେକ୍ଷଣ ଏବଂ ବିଧ୍ୱଂସ ଉପରେ ବିଚାର କରିବା ପାଇଁ SID ଉପସ୍ଥିତ ଅଛି।ଉଚ୍ଚା ହେଇଥିବା କ୍ଷେତ୍ର ରେ କାମ କରିବା,ଛିଡା ହେଇ ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦ କରିବା,ଗଭୀର ପାଣି ରେ କାମ କରିବା ,ରେଳ ବ୍ୟତୀତ ସିଢି,ପରିବୃତ୍ତ କ୍ଷେତ୍ର ଆଦି କ୍ଷେତ୍ର ରେ ସମ୍ଭାବିତ ଡିଜାଇନ ର ସଙ୍କଟ ସମୀଳିତ ହେଇଥାଏ।	ନିର୍ମାଣପୂର୍ବରୁ	MoEFCC ଏବଂ ଠିକାଦାର	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	SM 5.2:ପରିଯୋଜନା ର ଜୀବନ କାଳ ମଧ୍ୟରେ ସମୟ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ପରିଚାଳନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ର ସୁରକ୍ଷା ସମୀକ୍ଷା ଆରମ୍ଭ କରାଯିବା ଉଚିତ ଅଟେ । HazID/HazOB /HazOP ଆଦି ପ୍ରକ୍ରିୟା ,ବିଶିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟର ଭାଗ ହେବା ଉଚିତ ଅଟେ।(ସଙ୍କଟ କୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବା,ପେଷଣ ତନ୍ତ୍ର, ଆଶଙ୍କା, ଏବଂ ପରିଚାଳନ ର ଅଧ୍ୟୟନ(HAZOP) ଆଦି ଏହାର ଉଦାହରଣ ଅଟେ ।)(ଏହା ଏକ ଜଟିଳ ଯୋଜନାବଦ୍ଧ କିମ୍ବା ଜୀବିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା କିମ୍ବା ଏକ ସରଞ୍ଚିତ ସଂଚାଳନ ଏବଂ ବ୍ୟବସ୍ଥିତ ପରୀକ୍ଷା)	ନିର୍ମାଣ କିମ୍ବା ସଂଚାଳନ	ଠିକାଦାର କିମ୍ବା ସଞ୍ଚାଳକ	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା

	ସମସ୍ୟା ର ଚିହ୍ନଟ ଏବଂ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରିବା ପାଇଁ କର୍ମଚାରୀ କିମ୍ବା ଉପକରଣ ଆଶଙ୍କା ର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରିଥାନ୍ତି।			
	SM 5.3:ଶ୍ରମିକ ମାନଙ୍କୁ ଆବଶ୍ୟକ PPE ଏବଂ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ,ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟ କୁ ସୁରକ୍ଷିତ ଭାବରେ ପୂରା କରିବା ପାଇଁ ସକ୍ଷମ କରାଯିବା ଉଚିତ।	ସଂଚାଳନ	ଠିକାଦାର କିମ୍ବା MoEFCC	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	SM 5.4: ଶ୍ରମିକ ମାନଙ୍କୁ କାମ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ହେବା ଉଚିତ।କୌଣସି ବାଳ ଶ୍ରମ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ।ଶ୍ରମିକ କୌଣସି ନିଶାଦ୍ରବ୍ୟ କିମ୍ବା ଔଷଧ ର ପ୍ରଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ (ବିଶେଷ କରି କୌଣସି ସଞ୍ଚାଳିତ ତନ୍ତ୍ର)।	ନିର୍ମାଣ କିମ୍ବା ସଂଚାଳନ	GoI	ପ୍ରତିଦିନ
	SM 5.5: ସ୍ୱଚ୍ଛ ପାଣି (ପିଇବା) ଏବଂ ସ୍ୱଚ୍ଛତା ସୁବିଧା ଶ୍ରମିକ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉପଲବ୍ଧ ଥାଏ।	ନିର୍ମାଣ କିମ୍ବା ସଂଚାଳନ	ଠିକାଦାର କିମ୍ବା ସଞ୍ଚାଳକ	ପ୍ରତିଦିନ
SM6: ଅନୁସୂଚିତ ଜାତି , ଅନୁସୂଚିତ ଜନଜାତି ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷବର୍ତ୍ତୀ ଜାତି	SM 5.6: ବିସ୍ତୃତ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ଡିଜାଇନ ଏବଂ କାର୍ଯାବନ୍ତ ର ଭାଗ ହିସାବରେ ଲକ୍ଷିତ କ୍ଷେତ୍ର ରେ ପରିବାର ମାନଙ୍କର ଚିହ୍ନଟ କରନ୍ତୁ।	ଢାଞ୍ଚା	MoEFCC	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	SM 6.2: ସାମାଜିକ ସମାବେଶ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଏହାକୁ ଲାଗୁ କରନ୍ତୁ।	ସମସ୍ତ ପର୍ଯାୟ	ପ୍ରତିଦିନ	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା

ସାରଣୀ 14 : ସାମାଜିକ ପ୍ରବନ୍ଧନ ମାନଦଣ୍ଡ

5.9 ପୁରାତତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଏବଂ ସାଂସ୍କୃତିକ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ

ପୃଷ୍ଠଭୂମି

253.ଭବିଷ୍ୟ ର ଯୋଜନା ପାଇଁ ସାଂସ୍କୃତିକ ଇତିହାସ ,ଲୋକକଥା,ସମ୍ପତ୍ତି ଏବଂ ଜାଗାବାଡି ଆଦି ବହୁତ ମହତ୍ଵପୂର୍ଣ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଅଟେ । ସାଂସ୍କୃତିକ ବିରାଶତ ସମ୍ପତ୍ତି ର ପରିଣାମ ଭବିଷ୍ୟ ସହରୀ ସରଞ୍ଜନା ଏବଂ ଭୂମି ର ଉପଯୋଗ ଉପରେ ପକାଉଥିବା ପ୍ରଭାବକୁ ବୁଝିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି।ସାଂସ୍କୃତିକ ବିରାଶତ ସ୍ଥଳ,କ୍ଷେତ୍ର ,ସ୍ଥାନ ଏବଂ ପ୍ରଥା ଗୁଡିକୁ ସରଂକ୍ଷିତ କରାଯିବା ଉଚିତ ଅଟେ ଏବଂ ପରେ ନିୟୋଜନ ଉପକରଣ ମାଧ୍ୟମରେ ସ୍ଥାନୀୟ ଚିହ୍ନଟ ଏବଂ ସେହି କ୍ଷେତ୍ର ର ଭାବନା କୁ ଏକ ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ ବିଶେଷତା ରୂପରେ ପାଳନ କରାଯିବା ଉଚିତ ଅଟେ ।

254.ଯେବେ କୌଣସି ସାଂସ୍କୃତିକ ବିରାଶତ ,ଭବନ ଏବଂ ସ୍ମାରକ ପରିଯୋଜନା ଆରମ୍ଭ କରାଯିବା କ୍ଷେତ୍ର ରେ ଉପସ୍ଥିତ ନଥାଏ, ତେବେ ସ୍ଥାନ , ସାଂସ୍କୃତିକ ଏବଂ ଐତିହାସିକ ବିରାଶତ ମହତ୍ୱ ର ପ୍ରଥାର ଆଗକୁ ହେବାକୁ ଥିବା ଅନୁସନ୍ଧାନ ଆରମ୍ଭ କରାଯିବା ଉଚିତ।ଯେତେବେଳେ ଐତିହାସିକ ଗତିବିଧି ର ମୂଲ୍ୟ ଜ୍ଞାତ କ୍ଷେତ୍ର ରେ କିମ୍ବା ଆଖପାଖ କ୍ଷେତ୍ର ରେ ଆରମ୍ଭ କରାଯିବ।

ପ୍ରଦର୍ଶନ ମାନଦଣ୍ଡ

255. ପରିଯୋଜନା ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ସାଂସ୍କୃତିକ ବିରାଶତ ବିଷୟ ପାଇଁ ନିମ୍ନ'ଲିଖିତ ପ୍ରଦର୍ଶନ ର ମାନଦଣ୍ଡ ନିର୍ଧାରିତ ଅଛି

- କୌଣସି ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ ,ସ୍ୱଦେଶୀ କିମ୍ବା ସାଂସ୍କୃତିକ ବିରାଶତ ସ୍ଥଳ ଉପରେ ଏହାର କୌଣସି ପ୍ରଭାବ ରହିବ ନଥାଏ
- ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ ,ସ୍ୱଦେଶୀ କିମ୍ବା ସାଂସ୍କୃତିକ ମହତ୍ୱ(ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ ସ୍ଥଳ)ର କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ସାଇଟ କୁ ପ୍ରାବନ୍ଧିତ କରନ୍ତୁ।
- ପରିଯୋଜନା କାର୍ଯାବନ୍ତ ସମୟରେ ଗ୍ରାମ ର ସମସ୍ତ କ୍ଷେତ୍ର ରେ ସାଂସ୍କୃତିକ ମହତ୍ୱ(ଉପଯୋଗ ଏବଂ ଭୌତିକ ରୂପରେ) ପାରମ୍ପରିକ ଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର କରିବା ପାଇଁ ଗ୍ରାମୀଣ ସମୁଦାୟ ସହିତ କାମ କରନ୍ତୁ।

ନିରୀକ୍ଷଣ

256.ପରିଯୋଜନା ର କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରଣାଳୀ ଏବଂ ଦୃଷ୍ଟି ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବା ସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟବସାୟୀ ଏବଂ ସମୁଦାୟ ସଦସ୍ୟ ମାନଙ୍କର ଏକ ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ ଭୂମିକା ଅଟେ ।

257.ବ୍ୟବସାୟୀ ମାନଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ ଚାଲୁ ରହିବ ।ବ୍ୟବସାୟୀ ମାନଙ୍କୁ ପରିଯୋଜନା ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ ଥିବାର,ଏହା ର ପ୍ରଗତି ଏବଂ ପରିଯୋଜନା ରେ ହେବାକୁ ଥିବା ପରିବର୍ତନ ବିଷୟରେ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବାରେ ଏହା ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ।ଏହା କୌଣସି ବିଷୟବସ୍ତୁ କୁ ମଧ୍ୟ ଚିହ୍ନଟ କରିବାରେ ସହାୟତା କରିବ ଯେମିତି କି ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା କୌଣସି ସମସ୍ୟା)।

258.MoEFCC ସ୍ଥାନୀୟ ଲାଭଖୋର ବ୍ୟକ୍ତି ଙ୍କ ପାଇଁ ପରାମର୍ଶଦାତା ଏବଂ ବିସ୍ତାର ସେବା ପାଇଁ ଦାୟିତ୍ୱବାନ ହେବ।ଏଥି ସହିତ ସାମଗ୍ରୀ ର ବିତରଣ ଏବଂ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ର ଗତିବିଧି ରେ ପ୍ରତିରୋଧ ପାଇଁ ଦାୟିତ୍ୱବାନ ହେବ।

.

259. ପରିଯୋଜନା ପାଇଁ ଏକ ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ ,ସ୍ୱଦେଶୀ ଏବଂ ସଂସ୍କୃତିକ ଦୃଷ୍ଟି ନିରୀକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ର ବିକଶିତ କରାଯାଇଛି।ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବିବାଦ ତାରିକ ର ଅତି କମ ପ୍ରତି ଦୁଇ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ସମୀକ୍ଷା ଏବଂ ଅନୁଧାଡିତ କରିବ।ଯୋଜନା କୁ ଆବଶ୍ୟକ ଥିବା ,ଦରକାରୀ ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ କଥା :

- ସମସ୍ତ ନିର୍ମାଣ ସ୍ଥଳ କର୍ମୀ ମାନଙ୍କୁ (ଠିକାଦାର ସହିତ)ସାଂସ୍କୃତିକ ବିରାଶତ ଜାଗୃତି ଉପରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ।
- ସୁରକ୍ଷା ଯୋଗ୍ୟ କୌଣସି ସାଂସ୍କୃତିକ ବିରାଶତ ବସ୍ତୁ ର ଚିହ୍ନଟ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଏକତ୍ର କରନ୍ତୁ।

- ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ ଖୋଜା ହେଇଥିବା କୌଣସି ପୁରାତନ ,ସ୍ୱଦେଶୀ କିମ୍ବା ସାଂସ୍କୃତିକ ବିରାଶତ ସାମଗ୍ରୀ ବିଷୟ ରେ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ସଂଗ୍ରହାଳୟ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରନ୍ତୁ।ତଥା
- ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ର ରେ ମାନବ ଅବଶେଷ ର ଖୋଜ ହେଇପାରିବ ,ସେହି କ୍ଷେତ୍ର ରେ କାମ କରିବା ବନ୍ଦ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଏହି ବିଷୟ ରେ *MoEFCC* ଏବଂ *UNDP* ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରନ୍ତୁ।

ବିବରଣ

260.ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ ପୁରାତନ,ସ୍ୱଦେଶୀ ଏବଂ ବା ସାଂସ୍କୃତିକ ବିରାଶତ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ କୌଣସି ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ଖୋଜାହେଇଥିବା ସ୍ଥିତିରେ UNDP ଏବଂ MoEFCC କୁ ତତ୍କାଳ ସୂଚିତ କରାଯିବା ଉଚିତ ଅଟେ ।

261. ସମସ୍ତ ପରାମର୍ଶ ର ଅଭିଲେଖ ମାସିକ ଆଧାର ଉପରେ ରଖାଯାଇଥାଏ ଏବଂ ସୂଚିତ କରାଯାଇଥାଏ।

ବିଚାର ବିଷୟ	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଗତିବିଧି(ଏବଂ ଉତ୍ସ)	କାମ କରିବାର ସମୟ	ଉତ୍ତରଦାଇତ୍ୱ	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଏବଂ ବିବୃତି
CH1: ପୃଥିବୀରେ ଅସ୍ଥିରତା ଓ ଭୂମି ନିକାସୀ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ସମୟରେ ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପୁରାତତ୍ତ୍ୱ, ସ୍ୱଦେଶୀ କିମ୍ବା ସାଂସ୍କୃତିକ ପରମ୍ପରାଗତ ହାନୀ କିମ୍ବା ଅସୁବିଧା	. CH1.1: କୌଣସି ମଧ୍ୟ ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପୁରାତତ୍ତ୍ୱ,ସ୍ୱଦେଶୀ କିମ୍ବା ସାଂସ୍କୃତିକ ପରମ୍ପରାଗତ ସ୍ଥାନରେ ଅସୁବିଧା ହେବା ଉଚିତ, ଯେଉଁ ସାଇଟ କୁ ବନା ଯାଇଥିଲା, ତୁରନ୍ତ ସେହି କ୍ଷେତ୍ର ଭିତରେ କାମ କରିବା ବନ୍ଦ କରିଦିଅନ୍ତୁ ଓ ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ ଅମଳ ପାଇଁ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ସଂଗ୍ରହାଳୟ / ପାରମ୍ପରିକ ମାଲିକ ସମୂହ,UNDP,MoEFCC ଓ ପୁରାତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍ ଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରନ୍ତୁ।	ପୂର୍ବରୁ ଏବଂ ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	ଠିକାଦାର	ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଅନୁଲିପିକୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା ଏବଂ UNDPଏବଂ MoEFCC କୁ ତୁରନ୍ତ ସୁଚିତ କରିବା
CH2: ସମ୍ଭାବନା ଖୋଜିବା	ଯଦି କାର୍ଯ୍ୟବିଧିର ନିଷ୍ପାଦନ ସମୟରେ କୌଣସି ମଧ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀକୁ ଐତିହାସିକ କିମ୍ବା ସାଂସ୍କୃତିକ ରୁଚି ବିଷୟରେ ମାନା ଯାଇପାରେ, ସମସ୍ତ କାମ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ ଓ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଠିକା ଅଧିକାରୀ କୁ ତୁରନ୍ତ ସୂଚିତ କରାଯିବ। ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସାମଗ୍ରୀ ର ଖୋଜ କରାଯାଇଥିଲା, ତାଙ୍କୁ ସୁରକ୍ଷିତ, ଘେରିବା, ଚିହ୍ନିତ, ଓ ସ୍ଥାନୀୟ ପୁରାତତ୍ତ୍ୱିକ କିମ୍ବା ସାଂସ୍କୃତିକ ପ୍ରାଧିକରଣ ଦ୍ୱାରା ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ସଂରକ୍ଷିତ ପ୍ରମାଣ ସୁରକ୍ଷିତ କରାଯିବ। କୌଣସି ମଧ୍ୟ ବସ୍ତୁକୁ ଭାବିନିଆଯିବ ନାହିଁ ଯେ କୌଣସି କଳାକୃତି କୁ ବାହାର କରିଦିଆଯିବା ଉଚିତ କିମ୍ବା କୌଣସି ମଧ୍ୟ ଶ୍ରମିକ ଦ୍ୱାରା ହଇରାଣ କରାଯିବା ଉଚିତ। କାର୍ଯ୍ୟକର୍ତ୍ତା ମାନଙ୍କୁ ଉପରୁ ଅବଗତ କରା ଯାଇଥାଏ ଓ ସୁଯୋଗର ସମ୍ଭାବନା ପ୍ରତି ସମ୍ବେଦନଶୀଳତା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	ଠିକାଦାର	ଅନୁଲିପିକୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା

ସାରଣୀ 15 : ପୁରାତତ୍ତ୍ୱିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ବଂଶ

5.10 ଆପାତ କାଳୀନ ପ୍ରବନ୍ଧନ ଉପାୟ

262. କାର୍ଯ୍ୟ ହେବା ସମୟରେ ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ସୁରକ୍ଷା ଏବଂ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ (ଆପତ୍ତି ଜନକ ସ୍ଥିତି), ଆପାତ କାଳୀନ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା କିମ୍ବା ଆକସ୍ମିକ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଣାଳୀର ପରିଣାମ ବହୁତ ହେଇଥାଏ। ଏହାର କ୍ଷତିର ସୀମାକୁ ସୀମିତ କରିବା ପାଇଁ ଅତିଶୀଘ୍ର ନିୟମ ଲାଗୁ କରାଯିବ।

263. ବିତରଣ ସଂଗଠନ କୁ ପରିଯୋଜନା ରେ ଆପାତକାଳୀନ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ରେ ସାମିଲ କରିବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି।ବିତରଣ ସଂଗଠନ ର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ସୁରକ୍ଷା' ନୀତି ଏବଂ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ଭାରତୀୟ ନୀତି ନିୟମ ଅନୁସାରେ , ଏହା ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ବ୍ୟାବସାୟିକ ରୂପରେ ନିୟମ କୁ ପାଳନ କରାଯିବ।

ପ୍ରଦର୍ଶନ ମାନଦଣ୍ଡ

264. ପରିଯୋଜନା ର ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରଦର୍ଶନ ର ମାନଦଣ୍ଡ ନିର୍ଧାରିତ ଅଛି:

- ଅଗ୍ନି ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ ର କୌଣସି ଘଟଣା ର ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ
- ପାଣି ରଖିବା ଡାଞ୍ଚା ର କୌଣସି ଅସଫଳତା ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ
- କୌଣସି ମୁଖ୍ୟ ରାସାୟନିକ କିମ୍ବା ଇନ୍ଧନ ବିଫଳ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ
- କୌଣସି ଶିଳ୍ପସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କିମ୍ବା କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଦୁର୍ଘଟଣା ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ
- ସାର୍ବଜନୀକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ,ସୁରକ୍ଷା କିମ୍ବା ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ପାଇଁ ବିପଦ ଆଶଙ୍କା ର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଥିବା ଘଟଣା ପାଇଁ ତତ୍କାଳ ଏବଂ ପ୍ରଭାବୀ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଦେବା ଉଚିତ ଅଟେ ତଥା ଏହା ସହିତ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ର କ୍ଷତି କୁ ଅପ୍ରତ୍ୟଶିତ ଘଟଣା ର କାରଣ ହେତୁ କମାନ୍ତୁ।

ନିରୀକ୍ଷଣ

265. ପରିଯୋଜନା ପାଇଁ ଏକ ଆପାତ କାଳୀନ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଜବାବ ନିରୀକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ତିଆରି କରାଯାଇଛି (ତାଲିକା16)।କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସମୀକ୍ଷା ଏବଂ ଅନୁଧାତନ, ଜାରି ହେବାର ତାରିଖର ଅତି କମରେ ଦୁଇ ମାସ ଅନ୍ତରାଳ ରେ ହେବା ଉଚିତ ଅଟେ। ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ ରୂପରେ, ଦୃଶ୍ୟ ନିରୀକ୍ଷଣ, କ୍ଷେତ୍ରୀୟ ଅଧିକାରୀ ଦ୍ୱାରା MoEFCCକୁ ବିବୃତି ଦେବା ସହିତ ଦୈନିକ ଆୟଜନ କରାଯିବ ଏବଂ UNDP କର୍ମଚାରୀ EMSFରେ ଥିବା କୌଣସି ଅସମ୍ମତିକତାକୁ ଏକ ସାପ୍ତାହିକ ଆଧାର ଉପରେ ଟିପ୍ପଣୀ କରିଥାନ୍ତି।

ବିବରଣୀ

266. MoEFCC ଏବଂ UNDP କର୍ମଚାରୀ ମାନଙ୍କୁ ,କୌଣସି   ଆପାତକାଳୀନ ସ୍ଥିତିରେ ,ଯେଉଁଥିରେ ନିଆଁ କିମ୍ବା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଷୟ ସମିଳିତ ହେଇଥିବ ,ଯେଉଁଥିରେ ପର୍ଯାବରଣୀୟ ଗମ୍ଭୀର କ୍ଷତି ସମିଳିତ ଥିବ,ଆଦି ବିଷୟ ରେ ସୂଚିତ କରାଯିବା ଉଚିତ।

ବିଚାର ବିଷୟ	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଗତିବିଧି(ଏବଂ ଉତ୍ସ)	କାମ କରିବାର ସମୟ	ଉତ୍ତରଦାଇତ୍ୱ	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଏବଂ ବିବୃତି
E1.ଅଗ୍ନି ଏବଂ ଆପାତକାଳୀନ ପ୍ରବନ୍ଧନ ଏବଂ ଏହାର ପ୍ରତିରୋଧ ରଣନୀତି ର ପ୍ରୟୋଗ	E1.1ଜ୍ୱଳନଶୀଳ ଏବଂ ଦହନଶୀଳ ତରଳ ପଦାର୍ଥ ବନ୍ଧନ/ଭଣ୍ଡାରଣ କ୍ଷେତ୍ର ଅନୁଯାଇ ଅନ୍ତର୍ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ମାନକ ଅନୁସାରେ ତିଆରି କରାଯାଇଛି।	ପୂର୍ବରୁ ଏବଂ ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	ଠିକାଦାର	ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	E1.2:ଅଗ୍ନି ବୁଝାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରତିରୋଧକ ଜନ୍ତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ର ରେ ଉପଲବ୍ଧ ଅଛି।	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	ଠିକାଦାର	ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	E1.3:ନିର୍ମାଣ ଗତିବିଧି ର ପ୍ରାରମ୍ଭ ପୂର୍ବରୁ ସଂଚାର ଉପକରଣ ଏବଂ ଆପାତକାଳୀନ ବିଧି କୁ ସ୍ଥାପିତ କରନ୍ତୁ।			
	E1.4:ଆପାତକାଳୀନ ପରିସ୍ଥିତି ଏବଂ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପାଇଁ ସମସ୍ତ କର୍ମଚାରୀ ମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କରନ୍ତୁ (କର୍ଜୟସ୍ଥଳ ଉପରେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ସୁରକ୍ଷା କୁ ଆଚ୍ଛାଦନ କରନ୍ତୁ)	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ	ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	E1.5: ପ୍ରାଥମିକ ଚିକିତ୍ସା ଡବା କୁ ପରୀକ୍ଷିତ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଭରନ୍ତୁ	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକାରୀ	ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	E1.6:ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସୁରକ୍ଷା ଉପକରଣର ଉପଯୋଗ	ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ	ସମସ୍ତ କର୍ମଚାରୀବୃନ୍ଦ	ପ୍ରତିଦିନ ଏବଂ ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
E2. ଅପଚିଷ୍ଟ, ଇନ୍ଧନ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରଦୂଷକ ଭଳି ଅପଚିଷ୍ଟ ଜଳ ମାର୍ଗରେ ବ୍ୟାପିଯିବା	E.2.1: ଢାଳିହୋଇଯିବା ପରିସ୍ଥିତିରେ ତୁରନ୍ତ ଅଧିକାରୀ ମାନଙ୍କୁ ସୂଚିତ କରନ୍ତୁ। ଆପାତ୍ତକାଳୀନ ସ୍ଥିତି ଏବଂ ପ୍ରକୃତିର ଚିହ୍ନ ଦେଖାନ୍ତୁ।	ସଂଚାଳନ	କୃଷକ	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	E.2.2: ଯେଉଁଠାରେ ଢାଳିହୋଇଥିବା ଭଳି ବିପତ୍ତି ଦେଖାଯାଏ, ସେଠାରେ ଦେଖାଯିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ବାଧା/ ବୁମ୍/ ଢାଳି ହୋଇଥିବା କିଟ ଲଗେଇ ଦେଖେଇଦେବା ଉଚିତ।	ସଂଚାଳନ	କୃଷକ	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା
	E2.3: ଢାଳିହୋଇଥିବା ସ୍ଥିତିରେ ସମ୍ଭାବିତ ପ୍ରଦୂଷଣ ବିପତ୍ତି ପାଇଁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜଳମାର୍ଗ ପାଇଁ ଉପଯୋଗକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ	ସଂଚାଳନ	କୃଷକ	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ

	ଉପଦେଶ ଦିଅନ୍ତୁ।			କରିବା
	E2.4: ବଜାର ପାଇଁ ଯେକୌଣସି ମଧ୍ୟ ଜଳୀୟ କୃଷି ଉତ୍ପାଦ ର ଢାଳି ହୋଇ ଦୂଷିତ ନ କରାଯିବାକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ।	ସଂଚାଳନ	କୃଷକ	ଅନୁଲିପି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା

ସାରଣୀ 16 ଆପାତକାଳୀନ ପ୍ରବନ୍ଧନ ମାନଦଣ୍ଡ

ପରିଶିଷ୍ଟ A : ସାମାଜିକ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତି ଯୋଜନା ପଦ୍ଧତି

ଉପକ୍ରମ

1. ଗ୍ରିନ୍ କ୍ଲାଇମେଟ୍ ଫଣ୍ଡ (ଜିସିଏଫ୍) ପାଇଁ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା "ଭାରତର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଗୁଡିକର ଜଳବାୟୁ ଜନିତ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ବୃଦ୍ଧି କରିବା" ପାଇଁ ପ୍ରକଳ୍ପ ପ୍ରସ୍ତାବର ସହାୟତାରେ ଏହି ସାମାଜିକ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତି ଯୋଜନା ପଦ୍ଧତି (ଏସ୍ଆଇପିଏଫ୍) ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି ।

2. ଭାରତ ସରକାର ଭାରତରେ ଲାଗୁ ହେଉଥିବା "ସ୍ୱଦେଶୀ ଜନତା" ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ବିଚାର କରେନାହିଁ । ଭାରତ ସରକାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପଛୁଆ ବର୍ଗ, ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି ଏବଂ ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ଭଳି ଆଇନଗତ ବର୍ଗଗୁଡିକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇଥାଏ । ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି ଏବଂ ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ମାନେ ଐତିହାସିକ ଭାବରେ ଭାରତରେ ବାସ କରୁଥିବା ଅସୁବିଧାଗ୍ରସ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ବର୍ଗର ଲୋକ ବୋଲି ଔପଚାରିକ ଭାବରେ ଧାର୍ଯ୍ୟ ଗୋଷ୍ଠୀବୃନ୍ଦ । ଶବ୍ଦଗୁଡିକ ଭାରତୀୟ ସମ୍ବିଧାନରେ ସ୍ୱୀକୃତି ଲାଭ କରିଛି ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠୀବୃନ୍ଦ ଗୋଟିଏ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଭାରତରେ ଭୂମିହୀନ ଜନସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟରେ ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି ଏବଂ ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ହେଉଛି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ । ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି ଏବଂ ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଲୋକେ ପ୍ରକଳ୍ପ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରୁଥିବା ଜଣାଯାଏ, ଏବଂ ଏହିଭଳି ଭାବରେ ପ୍ରକଳ୍ପ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଏସ୍ଆଇପିଏଫ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି ।

3. ଏହି ଏସ୍ଆଇପିଏଫ୍ କୁ ଏସ୍‌ସି/ଏସ୍‌ଟି ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବର୍ଗମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ, ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରକଳ୍ପ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଛନ୍ତି, ପ୍ରକଳ୍ପ ଫାଇଦା ଗୁଡିକର ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଆବଣ୍ଟନ କରିବାକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରାଇ ପ୍ରକଳ୍ପ ଉପାଦାନଗୁଡିକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାରେ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ କରାଇବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି । ଏସ୍ଆଇପିଏଫ୍ ର ମୂଖ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟମାନ ହେଉଛି:

- ପ୍ରକଳ୍ପ ଉପାଦାନଗୁଡିକୁ, ସେଗୁଡିକର ଆଦିବାସୀ ବର୍ଗ ପରିବାର ମାନଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଭାବକୁ ଆକଳନ କରିବାକୁ, ପ୍ରଥମରୁ ହିଁ ତଦାରଖ କରିବା;
- ପ୍ରକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପର ପ୍ରସ୍ତୁତି, କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ଏବଂ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବା ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପ୍ରକଳ୍ପ ସ୍ଥାନ ଗୁଡିକରେ ବାସ କରୁଥିବା ଏସ୍‌ସି/ଏସ୍‌ଟି ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମାନଙ୍କ ସହ ଫଳପ୍ରଦ ଅଂଶଗ୍ରହଣ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସହ ବିଚାର ପରାମର୍ଶ କରିବାକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରାଇବା;
- ଏସ୍‌ସି/ଏସ୍‌ଟି ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମାନଙ୍କ ଉପରେ କୌଣସି ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଏବଂ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟବିହୀନ ପ୍ରତିକୂଳାତ୍ମକ ପ୍ରଭାବର ସମାଧାନ କରିବାକୁ ଏକ ପଦ୍ଧତି ପ୍ରଦାନ କରିବା;
- ସୁନିଶ୍ଚିତ କରାଇବା ଯେ ଏସ୍‌ସି/ଏସ୍‌ଟି ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଯେପରିକି ପ୍ରକଳ୍ପରୁ ଉପଯୁକ୍ତ ସାମାଜିକ ଏବଂ ଅର୍ଥନୈତିକ ଫାଇଦାମାନ ପାଇପାରିବେ;
- ଯୋଜନାର ସମୀକ୍ଷା ଓ କାର୍ଯ୍ୟକରଣର ପ୍ରକ୍ରିୟାର ମନିଟରିଂ ଓ ମୂଲ୍ୟାୟନର ରୂପରେଖ କରିବା ।

1.1 ପୃଷ୍ଠଭୂମି

4. ୟୁଏନ୍‌ଡିପି ନିକଟରୁ ଭାରତ ସରକାର ସହାୟତା ପାଇ ଜିସିଏଫ୍ ନିକଟରେ ଦାଖଲ କରିବାକୁ "ଭାରତର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତି ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଗୁଡିକର ଜଳବାୟୁ ଜନିତ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ବୃଦ୍ଧି କରିବା" ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପ୍ରଭାବ ସହ ଖାପ ଖୁଆଇ ଚଳିବା ଉପରେ ଏକ ପ୍ରକଳ୍ପ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଛନ୍ତି । ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପ୍ରଭାବ ପ୍ରତି ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଗୁଡିକର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତାରେ ଉନ୍ନତି ଆଣିବାକୁ ଏହି ପ୍ରକଳ୍ପ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିଛି ।

1.2 ପ୍ରକଳ୍ପର ସାଧାରଣ ସମୀକ୍ଷା

5. ପ୍ରକଳ୍ପର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି, ଏକ ପରିବେଶ ବ୍ୟବସ୍ଥା-କୈନ୍ଦ୍ରିକ ଏବଂ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ-ଭିତ୍ତିକ ଉପାୟ ବ୍ୟବହାର କରି ସବୁଠାରୁ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ଜନସଂଖ୍ୟା, ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ମହିଳା ମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଓ ଜୀବିକାକୁ ଭାରତର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତି ଅଞ୍ଚଳ ଗୁଡିକର ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏବଂ ଚରମ ଘଟଣା ଗୁଡିକ ପ୍ରତି ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତାର ବୃଦ୍ଧି କରିବା ।

6. ଭାରତର ସମସ୍ତ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତି ରାଜ୍ୟଗୁଡିକରେ ଲୋକମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଜୀବିକାକୁ ଖାପ ଖୁଆଇବା ପାଇଁ ଏବଂ ପ୍ରକଳ୍ପକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ପରିବେଶବ୍ୟବସ୍ଥା ଏବଂ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ-ଭିତ୍ତିକ ଉପାୟମାନ ଅବଲମ୍ବନ କରି ପ୍ରକଳ୍ପଟି ଜାତୀୟ, ରାଜ୍ୟ ଏବଂ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସ୍ତରରେ କାମ କରିବ । ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଏବଂ ଓଡ଼ିଶା ଆଦି ରାଜ୍ୟ ଗୁଡିକରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥଇଥାନ ଏବଂ ଜୀବିକା ଜନିତ କାର୍ଯ୍ୟମାନ ହାତକୁ ନିଆଯିବ ଓ ଏହି ଶିକ୍ଷାକୁ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତି ସମସ୍ତ ରାଜ୍ୟ ଗୁଡିକ ସହ ଭାଗ କରାଯିବ ଏବଂ ଅଧିକ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ଦକ୍ଷିଣ ଏସିଆ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହାକୁ ସହଭାଗ କରାଯିବ ।

1.2.1 ପ୍ରକଳ୍ପ ଫଳାଫଳର ସାରାଂଶ

1.2.1.1 ଫଳାଫଳ 1: ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତି ଏବଂ ସାମୁଦ୍ରିକ ପରିବେଶ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏବଂ ସେଗୁଡିକର ସେବାସମୂହର ବର୍ଦ୍ଧିତ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା

7. **ଏହି ଫଳାଫଳ ଅଧିନରେ** ହାତକୁ ନିଆଯାଉଥିବା କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡିକ ସଂରକ୍ଷଣ, ପୁନଃସ୍ଥାପନ ଏବଂ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତି ଏବଂ ସାମୁଦ୍ରିକ ପରିବେଶ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗୁଡିକର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ବୃଦ୍ଧି କରିବାକୁ ସେଗୁଡିକର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ ଜରିଆରେ ଖାପ ଖୁଆଇବା ଏବଂ ବଜାୟକ୍ଷମ ବିକାଶ ଫାଇଦାମାନ ସୃଷ୍ଟି କରିବା । ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ଏବଂ ସମସ୍ତ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତି ରାଜ୍ୟ ଗୁଡିକରେ, ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତି ଅଞ୍ଚଳର ସମ୍ବେଦନଶୀଳତାର ଆକଳନ କରିବା ଦାୟିତ୍ୱ ହାତକୁ ନେବାପାଇଁ, ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତି ପରିବେଶ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପୁନଃସ୍ଥାପନ ପାଇଁ ଏବଂ କାର୍ବନ୍ ସିକ୍ୱେଷ୍ଟ୍ରେସନ୍ ଅନ୍ତର୍ଗତ କରି ଫଳାଫଳର ବ୍ୟବସ୍ଥାଗତ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବାକୁ ଏକ ଦୀର୍ଘମିଆଦୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରାଯିବ । ତିନୋଟି ରାଜ୍ୟର ୩୪ ଟି ଭୂଭାଗରେ, ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଗୁଡିକ ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗ ସହ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ସହଯୋଗ କରି ଏକ ସହ-ପରିଚାଳନା ଉପାୟରେ, ଉଭୟ ପୁନଃସ୍ଥାପ ଉଦ୍ୟମରେ କାମକରିବା ସୁଯୋଗର ଗ୍ରହୀତା ରୂପେ ଏବଂ ସମ୍ବଳ ଗୁଡିକର ଭଲଭାବରେ ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ କରିବାରେ ପାର୍ଟନର୍ ହେବା ସହ କାଠରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉନଥିବା ଜଙ୍ଗଲଜାତ ଉତ୍ପାଦ ଉପରେ କାଠକଟାକୁ ପରିଚାଳନା କରିବେ, ପ୍ରଦୂଷଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବେ ଏବଂ ବେଆଇନ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଗୁଡିକର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବେ ।

8. ପ୍ରୋଟୋକଲ୍ ଏବଂ ଗାଇଡ଼ଲାଇନ ଗୁଡିକ ତିଆରି କରାଯିବ ଏବଂ ପୁନଃସ୍ଥାପନ କାମ ହାତକୁ ନିଆଯିବ ଯେଉଁଥିରେ ଅନ୍ତର୍ଗତ ହେବ **i)** ହାଇଡ୍ରୋଲଜିକାଲ୍ ରିହାବିଲିଟେସନ୍ ଜରିଆରେ ବୁଦା ଗୁଡିକର ସଂରକ୍ଷଣ, ଉଦାହରଣତଃ, କେନାଲ ଓ ଶାଖା କେନାଲ୍ ସ୍ଥାପନ କରି ମୁକ୍ତ ପାଣିଧାରାକୁ ପୁନଃସ୍ଥାପନ କରିବା ଏବଂ ପାଣିଧାରା ପ୍ରତି ବାଟ ଖୋଲିବା; **II)** ଗଛ ଚାରା ଲଗାଇ ବୁଦା ସଂରକ୍ଷଣ କରିବା; **III)** ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତି ମୃତ୍ତିକା କ୍ଷୟ ଏବଂ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତି ପରିବେଶ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଅବକ୍ଷେପଣକୁ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାକୁ ଅବବାହ କ୍ଷେତ୍ରରୁ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିବା ପାଣିକୁ ଜଙ୍ଗଲ ସୃଷ୍ଟିକରି ପୁନଃସ୍ଥାପନ କରି ରଖିବା; **iv)** ହାଇଡ୍ରୋଲଜିକାଲ୍ ପୁନଃସ୍ଥାପନ ଜରିଆରେ ସମୁଦ୍ରଘାସ ଶଯ୍ୟା ଏବଂ ସଲ୍ଟ୍ ମାର୍ସେସ୍‌ର ପୁନଃସ୍ଥାପନକରଣ; **v)** ଷ୍ଟ୍ରକ୍ଚର୍ ପ୍ଲେସମେଣ୍ଟ ଜରିଆରେ କୋରାଲ୍ ରିଫ୍‌ର କୃତ୍ରିମ ସୃଷ୍ଟି କରାଇବା; **vi)** କୋଷ୍ଟାଲ୍ ଲାଗୁନ ଗୁଡିକର ହାଇଡ୍ରୋଲଜିକାଲ୍ ପୁନଃସ୍ଥାପନ କରିବା, ଉଦାହରଣତଃ, ନଦୀ ମୁହାଣଗୁଡିକୁ ପରିଷ୍କାର କରି; **vii)** ଡ୍ୟୁନ୍ ଭେଜିଟେସନ୍‌ର ପୁନଃସ୍ଥାପନ; ଏବଂ **vii)** ଉପଯୁକ୍ତ ବୃକ୍ଷର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଜାତି ରୋପଣ କରି ଆଶ୍ରୟ ବେଲ୍ଟ୍ ଗୁଡିକର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ।

1.2.1.2 ଫଳାଫଳ 2: ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତି ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଗୁଡିକର ବର୍ଦ୍ଧିତ ଖାପ ଖୁଆଇବା ଦକ୍ଷତା ପାଇଁ ଜଳବାୟୁ-ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଜୀବିକା

9. ଏହି ଜିସିଏଫ୍ ପାଣ୍ଠିଯୋଗାଣ ଏବଂ ସହ-ଅର୍ଥଯୋଗାଣକୁ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ସମ୍ପ୍ରଦାୟଗୁଡିକୁ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ବିନିଯୋଗ କରାଯିବ, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ବର୍ତ୍ତମାନର ମାଛଧରା ଏବଂ ଚାଷକାମରୁ ମିଳୁଥିବା ଜୀବିକା ଜଳବାୟୁ ଜନିତ ପରିବର୍ତ୍ତନ କାରଣରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଖାପ ଖୁଆଇବାରେ ବର୍ଦ୍ଧିତ ଭାବରେ ନକାରାତ୍ମକ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ ହେବ । ଏହି ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଗୁଡିକ ତିନୋଟି ରାଜ୍ୟରେ ଥିବା ୩୪ ଟି ଭୂଭାଗରେ ବସବାସ କରନ୍ତି । ଆଉଟପୁଟ୍ ବା ଫଳାଫଳ ବିଦ୍ୟମାନ ଜୀବିକାର୍ଜନ କାମ ଗୁଡିକ ସହ ଖାପ ଖାଇବାକୁ ଦକ୍ଷତାକୁ ଅନ୍ତର୍ଗତ କରି ଖାପ ଖାଇବାକୁ ଦକ୍ଷତାକୁ ବର୍ଦ୍ଧିତ କରିବାରେ ସହାୟକ ହେବ ଓ ଜଳବାୟୁ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ବିକଳ୍ପର ବିବିଧିକରଣ କରିବ ତଥା ଅମଳକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟ, ଚାଷବାସ, ମତ୍ସ୍ୟଚାଷ ଆଦି କାମ ଗୁଡିକ ଉନ୍ନତ କରିବାକୁ **ବ୍ୟାବସାୟିକ** ଯୋଜନା ଏବଂ ଅର୍ଥଲାଭ କରିବାରେ ସହାୟକ ହେବ । ଏହି ଖାପ ଖୁଆଇବା ଜୀବିକା ଗୁଡିକର ଦୀର୍ଘ-ମିଆଦୀ ବଜାୟ ରହିବା ପାଇଁ ଏବଂ ବୃଦ୍ଧିକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରାଇବାକୁ ଭେଲ୍ୟୁ ଚେନ୍‌କୁ ବିକଶିତ କରିବା ମଧ୍ୟ ଏହା ଅନ୍ତର୍ଗତ କରିବ । ଆର୍ଥିକ ସହାୟତାକୁ ଅଭିଗମ୍ୟତା, ପରିବେଶରୁ ଜାତ ଉତ୍ପାଦ ଗୁଡିକର

ପ୍ରମାଣୀକରଣ ଏବଂ ଲେବେଲିଂ ଏବଂ ବଜାରକୁ ଅଭିଗମ୍ୟତା ଲାଭ କରିବାରେ ମଧ୍ୟ ଏହା ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ଜୀବିକାର୍ଜନକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡିକୁ ଏହା ବୈଷୟିକ ଜ୍ଞାନକୌଶଳ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରିବ, ଯଥା:- (i) ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତି ଜଳବାୟୁ ପ୍ରଭାବ ପ୍ରତି ଉପକୂଳ ପରିବେଶ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପୁନଃସ୍ଥାପନ ହେବା ଉପରେ ଆଧାରିତ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡିକ, ଏବଂ (ii) କୃଷିଜନିତ ପରିବେଶ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରେ ଜଳବାୟୁ ଜନିତ ପ୍ରଭାବ ସହ ମୁକାବିଲା କରିବାକୁ ପ୍ରଚଳିତ କୃଷି ଅଭ୍ୟାସ ଆପଣାଉଥିବା ଲୋକେ । ଜୀବିକା ଅନ୍ତର୍ଗତ କରେ:

- ଆକ୍ୱାକଲ୍‌ଚର୍: କଙ୍କଡ଼ା ଚାଷ, ମସେଲ୍ ଫାର୍ମିଂ, ଓୟେଷ୍ଟର୍ ଫାର୍ମିଂ, କଙ୍କଡ଼ା ହାଚେରି, ଅର୍ଣ୍ଣାମେଣ୍ଟାଲ୍ ଫିସେରିଜ୍, **ସମନ୍ୱିତ** ବତକ-ମାଛ ଚାଷ, ସିୱିଡ଼୍ ଫାର୍ମିଂ, **ସମନ୍ୱିତ** ମଲ୍‌ଟି-ଟ୍ରଫିକ୍ ଅକ୍ୱାକଲ୍‌ଚର୍;
- ଜଳଜାତ ଉତ୍ପାଦର ପ୍ରକ୍ରିୟାକରଣ: ଭେଲ୍ୟୁ ଆଡେ଼ଡ୍ ମତ୍ସ୍ୟ ଉତ୍ପାଦ, ଫିସ୍‌ମିଲ୍ **ପ୍ଲାଣ୍ଟ**ସ୍, ମାଛ ଏବଂ ସେଲ୍‌ଫିସ୍ / ବାଇଭାଲ୍‌ଭ୍ ପ୍ରକ୍ରିୟାକରଣ ୟୁନିଟ୍ ପାଇଁ ଏମ୍‌ଏସ୍‌ଏମ୍‌ଇ ଗୁଡିକ;
- କୋଷ୍ଟାଲ୍ ଇକୋ-ଟୁରିଜମ୍: ସ୍କୁଭା ଡ଼ାଇଭିଂ, ଟୁର୍ ଗାଇଡ଼ିଂ, କୋଷ୍ଟାଲ୍ ନନ୍-ଟିମ୍ବର୍ ଜଙ୍ଗଲ ଉତ୍ପାଦ: ମହୁ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ବୁଦା ମହୁମାଛି ଚାଷ;
- ଜଳବାୟୁ-ସ୍ମାର୍ଟ ଇଣ୍ଟେସିଫିକେସନ୍: ଧାନ ଚାଷ ପାଇଁ ସିଷ୍ଟମ୍ ଅଫ୍ ରାଇସ୍ ଇଣ୍ଟେସିଫିକେସନ୍ (ଏସ୍‌ଆର୍‌ଆଇ), ଡ୍ରିପ୍ - ଇରିଗେସନ୍ ବା ଜଳସେଚନ ଆମ୍ବ ଏବଂ କାଜୁ ଉତ୍ପାଦନ;
- ଜଳବାୟୁ ସହ ଖାପ ଖାଉଥିବା ଶସ୍ୟଚାଷ: ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ଏବଂ ଔଷଧୀୟ ଗଛ, ଛତୁ ଚାଷ, କଳା ଗୋଲମରିଚ ଇଣ୍ଟରକ୍ରପିଂ, **ଜାଇଫଳ** ଓ ଡ଼ାଲ୍‌ଚିନି ସହ ନଡ଼ିଆ ଏବଂ ଆରିକାନଟ୍ ରୋପଣ କରିବା; ଏବଂ
- ଜଳବାୟୁ ସହ ଖାପ ଖାଉଥିବା କୃଷିଜାତୀୟ ଉତ୍ପାଦର ପ୍ରକ୍ରିୟାକରଣ: ଆମ୍ବ ପଚେଇବା ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ଓ ପଲ୍ପ ତିଆରି କରିବା, ନଡ଼ିଆରୁ ତେଲ କାଢ଼ିବା ।

1.2.1.3 ଫଳାଫଳ 3: ଦୃଢ଼ୀଭୂତ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଏବଂ ସାମୁଦ୍ରିକ ଅନୁଶାସନ ଏବଂ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ପଦ୍ଧତି

10. ଏହି ଫଳାଫଳ, ଆଉଟପୁଟ୍ ୧ ରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଯାଇଥିବା ପରିବେଶ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପୁନଃସ୍ଥାପନ ପାଇଁ ଉପାୟଗୁଡିକୁ ଏବଂ ଆଉଟପୁଟ୍ ୨ ରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଯାଇଥିବା ସାରା ଭାରତରେ ଥିବା ୧୩ଟି ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତି ରାଜ୍ୟ ଓ କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜଳବାୟୁ-ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ସମ୍ପନ୍ନ ଜୀବିକା ସମର୍ଥନ ଉପାୟ ପ୍ରସାରିତ କରି ପ୍ରତିରୂପକରଣ ଏବଂ ସ୍କେଲ୍‌କୁ ଚଲାବାଟ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ଏବଂ ବ୍ୟାପକ ଦକ୍ଷିଣ ଏସୀୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବା ଦେଶଗୁଡିକ ସହ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତି ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଉପରେ ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ସହଭାଗ କରିଥାଏ । ଏହା ସମସ୍ତ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତି ରାଜ୍ୟ ଗୁଡିକରେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗୁଡିକର ଏକ ନେଟୱାର୍କ ଜରିଆରେ ଉଭୟ ପବ୍ଲିକ୍ ଓ ପ୍ରାଇଭେଟ ସେକ୍ଟର ପଲିସି, ଯୋଜନା ଏବଂ ବଜେଟ୍‌ରେ ତଥା ନୂତନ ନିବେଶକ ମାନଙ୍କୁ ଇବିଏରେ ପ୍ରମାଣ ଆଧାରରେ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବାକୁ ତଥା ଜ୍ଞାନ ସହଭାଗ କରିବାପାଇଁ ଅଣ୍ଡର୍‌ଟେକିଂ ଟାର୍ଗେଟେଡ଼୍ ମୂଲ୍ୟାୟନ ଏବଂ ଖର୍ଚ୍ଚ-ଲାଭ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଆଡ଼ପ୍‌ଟେସନ୍‌କୁ ମିଶାଇବା ଅନ୍ତର୍ଗତ କରେ । ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତି ଯୋଜନା ଏବଂ ଅନୁଶାସନରେ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ଉଭୟ ପବ୍ଲିକ୍ ଓ ପ୍ରାଇଭେଟ ସେକ୍ଟର ରୋଲ୍-ପ୍ଲେୟର୍ ବା ଭୂମିକା ନିର୍ବାହକମାନେ ଏକୀଭୂତ ଉପାୟ ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ଦକ୍ଷତା ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ନିଯୁକ୍ତ ରହିବେ ଯାହାକି ଏକ ନୂତନ ପଲିସି ବା ନୀତି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଓ ଅର୍ଥଯୋଗାଣ ସ୍ଥାନାନ୍ତରଣ କରିବା ଦିଗରେ ଗତିକରିବ ଓ ପରିବେଶବ୍ୟବସ୍ଥା-ଆଧାରିତ ଏବଂ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ-କୈନ୍ଦ୍ରିକ ଆଡ଼ାପ୍ଟେସନ୍‌କୁ ସକ୍ଷମ କରେଇବ ।

2 ପ୍ରକଳ୍ପ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି ଓ ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମାନଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତି

11. ଭାରତରେ ସାମାଜିକ ଭାବରେ ଦୁର୍ବଳ ଶ୍ରେଣୀ ବର୍ଗରେ ଆଇନତଃ ସ୍ୱୀକୃତିପ୍ରାପ୍ତ ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କୁ ତିନୋଟି ବୃହତ୍ ବର୍ଗରେ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି – ଯଥା: ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପଛୁଆ ବର୍ଗ (ଓବିସି), ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି (ଏସ୍‌ସି) ଏବଂ ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି (ଏସ୍‌ଟି) । ଏସ୍‌ସି ଓ ଏସ୍‌ଟି ଯଥାନୁକ୍ରମରେ ଭାରତର ଜନସଂଖ୍ୟା ଗଣନା ରିପୋର୍ଟ ଅନୁଯାୟୀ ୧୬.୬ ପ୍ରତିଶତ ଓ ୮.୬ ପ୍ରତିଶତ ଅଛନ୍ତି ।

12. ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତିମାନେ ସମଜାତି ଗୋଷ୍ଠୀ ନୁହଁନ୍ତି ଏବଂ ଅନେକ ଗୁଡିଏ ଜାତି ଓ ଉପ-ଜାତିରେ ବିଭକ୍ତ ତଥା ଭାଷା ଓ ଭୌଗୋଳିକ ଅବସ୍ଥିତି ଅନୁଯାୟୀ ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ ଅଟନ୍ତି । “ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି” ହେଉଛି ଏକ ଆଇନଗତ ବା ସାମ୍ବିଧାନିକ ନାମ, ଯାହାକି ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ସାମୂହିକ ଭାବରେ ଦିଆଯାଇଛି, ଯେଉଁମାନେ ପରମ୍ପରାକ୍ରମେ ଭାରତୀୟ ସମାଜରେ ନିମ୍ନତମ ସ୍ଥିତିରେ ବିଦ୍ୟମାନ । ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତୀୟ ସମ୍ବିଧାନ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତି ଲାଭ କରିଛନ୍ତି, ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରରୂପେ ଅସୁବିଧାରେ ଥିବା ଲୋକମାନେ, କାରଣ ସେମାନଙ୍କର

ଅତୀତ ଇତିହାସରେ ସେମାନଙ୍କୁ ନ୍ୟୁନ ବ୍ୟବହାର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯାଇଛି । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଧିକାର ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି । ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତିମାନେ ଦଳିତ ଅର୍ଥାତ୍ "ଶୋଷିତ" ରୂପେ ପରିଚିତ ।

13. ଦେଶରେ ସମୁଦାୟ ୭୦୫ ଟି ଜାତିଗତ ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି ଭାବରେ ବିଜ୍ଞାପିତ କରାଯାଇଛି । ଭାରତର ମୁଖ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ, ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ମାନଙ୍କୁ ସାଧାରଣତଃ ଆଦିବାସୀ ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ଯାହାର ଅର୍ଥ ଆଦିମ ବାସିନ୍ଦା । ୨୦୧୧ ଜନଗଣନା ଅନୁସାରେ ଆଦିବାସୀମାନେ ସମୁଦାୟ ଲୋକସଂଖ୍ୟାର ପ୍ରାୟତଃ ୮.୬ ପ୍ରତିଶତ ଅଟନ୍ତି ବା ୧୦୪ ନିୟୁତ । ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ରଖାଯାଇଛି କାରଣ ସେମାନେ ପ୍ରକୃତି ସହ ପାରମ୍ପରିକ ଭାବରେ ସମ୍ପର୍କିତ । ଚାଷବାସ, ଜଙ୍ଗଲ, ମାଛ ଧରା ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ସେମାନେ ପ୍ରକୃତିର ଖୁବ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଓ ସେଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବିକା ବହୁଳ ଭାବରେ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥାଏ ।

14. ଏହି ପ୍ରକଳ୍ପ ଅନୁଯାୟୀ, ଏହା ଜାଣିରଖିବା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଯେ, ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ମାଛଧରା ସମ୍ପ୍ରଦାୟମାନେ ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି କିମ୍ବା ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି ନୁହଁନ୍ତି, କାରଣ ଅଧିକାଂଶ ସମୁଦ୍ରରେ ମାଛ ଧରୁଥିବା ଲୋକେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପଛୁଆ ବର୍ଗ (ଓବିସି) କିମ୍ବା ପଛୁଆ ଜନଜାତି (ବିସି) ହୋଇପାରନ୍ତି ଓ ଏହା ରାଜ୍ୟରୁ ରାଜ୍ୟ ଭିନ୍ନ ହୋଇପାରେ ।

15. ଭାରତର ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତିମାନଙ୍କୁ (ଏସ୍‌ଟି) ସମ୍ବିଧାନର ଧାରା ୩୬୬ (୨୫) ଅନୁଯାୟୀ ଏହିଭଳି ଭାବରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇଛି, ଯଥା "ସେହି ଜନଜାତି ବା ଜନଜାତି ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବା ସେମାନଙ୍କର ଅଂଶ କିମ୍ବା ଏଭଳି ଜନଜାତି ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ, ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ପବ୍ଲିକ୍ ନୋଟିଫିକେସନ୍ ବା ଜନସାଧାରଣ ବିଜ୍ଞପ୍ତିକରଣ ଅନୁସାରେ ଭାରତର ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଧାରା ୩୪୨ ରେ ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ଭାବରେ ଘୋଷଣା କରାଯାଇଛି ।" ସେମାନଙ୍କୁ ସାଧାରଣତଃ ସେମାନଙ୍କର ପରମ୍ପରା, ଅନନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତି, ଭୌଗୋଳିକ ଭାବରେ ଅଲଗା ବାସ କରୁଥିବା ଓ ପଛୁଆପଣକୁ ଅନ୍ତର୍ଗତ କରି କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଭ୍ୟାସ ଉପରେ ଆଧାର କରି ଚିହ୍ନଟ କରାଯାଇଥାଏ ।

16. ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ଗୁଡିକର ତାଲିକା ରାଜ୍ୟ ଓ କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଟେ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ସମ୍ପ୍ରଦାୟକୁ ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ରୂପେ ଘୋଷଣା କରାଯାଇଛି ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ, ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ କିମ୍ବା କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ସେହି ସମ୍ପ୍ରଦାୟକୁ ଜନଜାତି କୁହାଯିବ । ପ୍ରକୃତ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ, ଯାହାକି ଏସ୍‌ସି/ଏସ୍‌ଟି ତାଲିକାର ସମୀକ୍ଷା ଉପରେ ଗଠିତ ପରାମର୍ଶଦାତା କମିଟି ଦ୍ୱାରା (ଲୋକୁର୍ କମିଟି) ୧୯୬୫ ମସିହାରେ ଗୋଟିଏ ସମ୍ପ୍ରଦାୟକୁ ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ରୂପେ କୁହାଯିବ, ସେଗୁଡିକ ହେଉଛି:

- ପ୍ରାଚୀନ ଅଭ୍ୟାସର ଚିହ୍ନଟକରଣ
- ଅନନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତି
- ବୃହତ୍ ସମ୍ପ୍ରଦାୟଠାରୁ ଯୋଗାଯୋଗ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଥିବା କାରଣରୁ ସେମାନେ ଭିନ୍ନ ବସବାସ କରୁଥିବା
- ଭୌଗୋଳିକ ଦୂରତା ଏବଂ;
- ପଛୁଆପଣ ।

17. ରାଜ୍ୟରୁ ରାଜ୍ୟ ଅନୁସାରେ ଏସ୍‌ସି ଓ ଏସ୍‌ଟି ଭିନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି । ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଲିଙ୍କ୍ ଗୁଡିକରେ ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି ଓ ଜନଜାତି ମାନଙ୍କର ତାଲିକା ଦିଆଯାଇଛି:

- *ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି:* http://socialjustice.nic.in/UserView/index?mid=76750
- *ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି:* http://tribal.nic.in/ST/LatestListofScheduledtribes.pdf

18. ଚିତ୍ର **A.1** ରେ ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି ମାନଙ୍କର ଆବଣ୍ଟନକୁ ଦର୍ଶାଯାଇଛି, ଯେତେବେଳେକି ଚିତ୍ର **A.2** ରେ ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ଗୁଡିକର ଆବଣ୍ଟନ ଦର୍ଶାଯାଇଛି ।

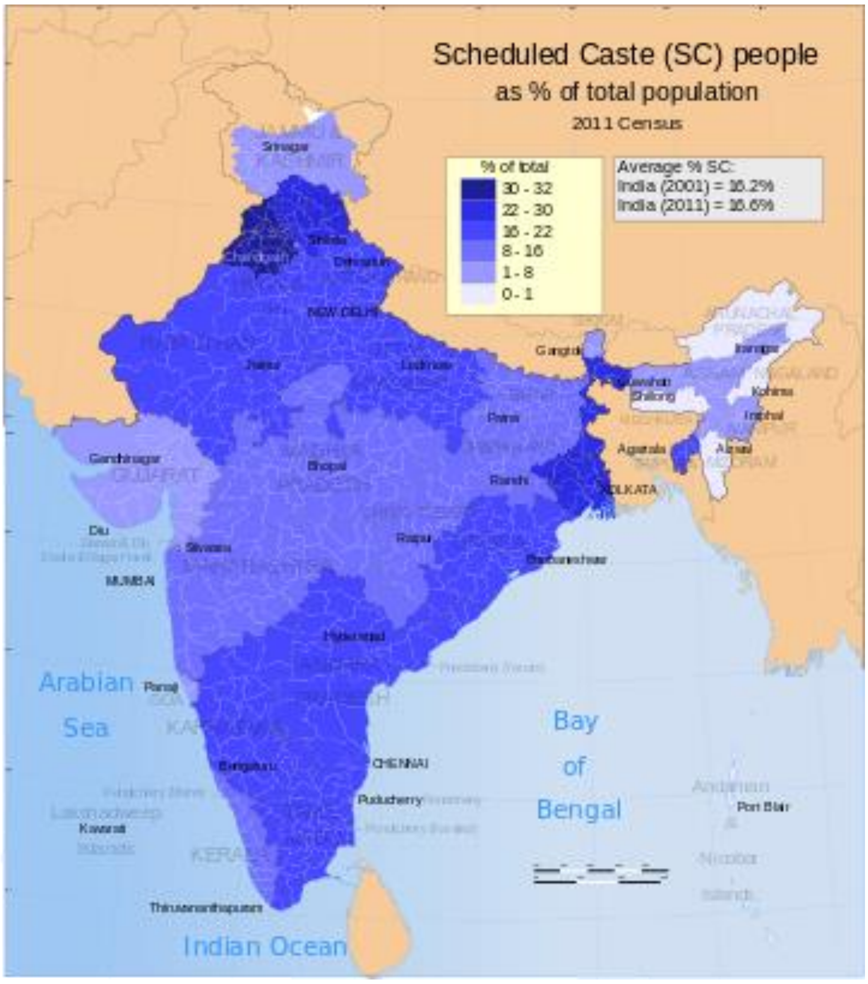

ଚିତ୍ର A.1 ରାଜ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଆବଣ୍ଟନ କରାଯାଇଥିବା ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତିଗୁଡିକ

19. ଯେପରିକି ଉପରେ ଜଣାଗଲା, ଅଧିକାଂଶ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତି ସାମୁଦ୍ରିକ ମାଛଧରା ସମ୍ପ୍ରଦାୟମାନେ ଏସ୍‌ସି କିମ୍ବା ଏସ୍‌ଟି ନୁହଁନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ, ନ୍ୟାସନାଲ୍ ଫିସ୍ ୱାର୍କର୍ସ ଫୋରମ୍ (ଏନ୍‌ଏଫ୍‌ଏଫ୍), ଯାହାକି ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରରେ ଏବଂ ଜିଲ୍ଲା/ୟୁନିଟ୍ ସ୍ତରରେ ଏକ ଅଣ-ରାଜନୈତିକ ସ୍ୱୟଂଶାସିତ ସଂଘ (ମାଛଚାଷ ଅସଂଗଠିତ କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିନରେ ଆସେ), ଦୀର୍ଘ କାଳରୁ ଜନଜାତି ସ୍ଥିତି ପାଇଁ ଦାବୀ କରିଆସୁଛନ୍ତି ।

[1] https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=33731323

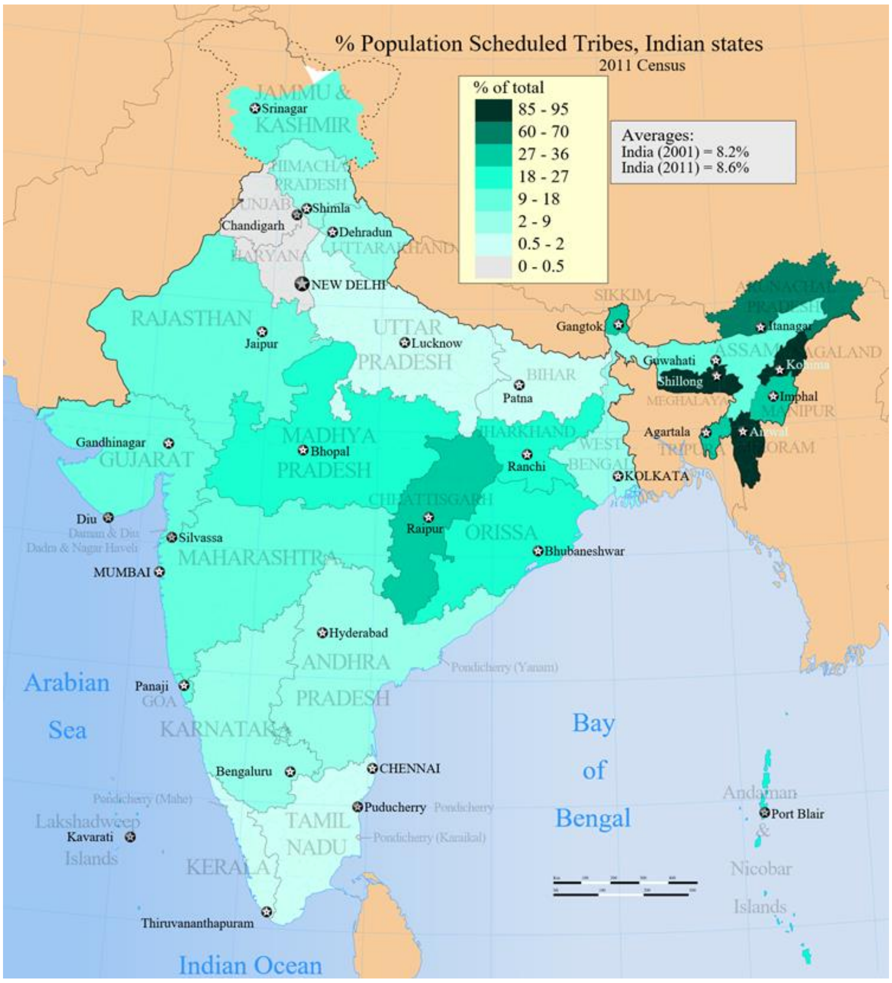

ଚିତ୍ର A2 ଭାରତରେ ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ମାନଙ୍କର ଆବଣ୍ଟନ[2]

20. ପ୍ରକଳ୍ପଟି ଭାରତରେ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତି ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଏବଂ ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ, ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଏହାର ଜୀବିକାର୍ଜନ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଉପରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖେ । ଅନେକ ଗୁଡିଏ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତି ମଧୁରଜଳ ଓ ହ୍ରଦ ଜଳରେ ମାଛ ଧରିବା ଏବଂ ଲୁଣମରା ଜାଗା ଗୁଡିକରେ ଏସ୍‌ସି ବା ଦଳିତ ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶ୍ରମ କରାଯାଇଥାଏ । ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତି ଅଞ୍ଚଳ ଗୁଡିକରେ ଏସ୍‌ସି ଏବଂ ଏସ୍‌ଟି ଅଛନ୍ତି (ଯେଉଁମାନେ ଗ୍ରାମର ମାଛଧରା କେଉଟ ମାନଙ୍କଠାରୁ ଭିନ୍ନ) ଏହି ପ୍ରକଳ୍ପ ସେମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ରଖିନଥାଏ – ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତି ଅଞ୍ଚଳର ଗ୍ରାମ ଗୁଡିକରେ ଦଳିତମାନେ ଥାଇପାରନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ସମୁଦ୍ରରେ ମାଛ ଧରନ୍ତି ନାହିଁ, ଉଦାହରଣତଃ, ଚାଷକାମରେ ଲିପ୍ତ ଥାଇପାରନ୍ତି । ଦଳିତ ଓ ମାଛଧରା ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ବେଳେବେଳେ ବିବାଦମୂଳକ ସମ୍ପର୍କ ରହିଥାଏ ।

21. ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗୁଡିକ, (ଯେପରିକି, ଜାତି ପଞ୍ଚାୟତ, ପେଦାଲୁ, ପଦୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଇତ୍ୟାଦି) ଅଧିକାଂଶ ଜାତି, ଜ୍ଞାତିସମ୍ପର୍କ ବା ଧର୍ମ ଧାରାରେ ସଂଗଠିତ, ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାଧାନ କରିବାରେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ନିର୍ବାହ କରିଥାଆନ୍ତି । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ, ସମ୍ବଳ ବ୍ୟବହାରକୁ ସୂଚାରୁରୂପେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା ଏବଂ ସମ୍ବଳ ବ୍ୟବହାର ଆବଣ୍ଟନ କରିବା ତଥା କିଛି ପ୍ରକାରର ସାମାଜିକ ବୀମା ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ସମୟ କ୍ରମେ ଅଧିକାଂଶ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଗୁଡିକ ସେମାନଙ୍କର ନିଜନିଜର ପରିଚାଳନା ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଗଠନ କରିଛନ୍ତି ଯାହାଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ସମ୍ବଳ ସହ ମନୁଷ୍ୟର ମିଳାମିଶାକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିଥାଆନ୍ତି, ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ବା ବିବାଦକୁ ଏଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ସୀମିତ ସମ୍ବଳ ଉପରେ ଭରୋସା କରୁଥିବା ଅନେକ ସଂଖ୍ୟକ ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହେବାକୁ ଥିବା ବିବାଦ । ପାରମ୍ପରିକ ପରିଚାଳନା ବ୍ୟବସ୍ଥା ସମ୍ବଳ ଏବଂ

[2] https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=33732550

ପରିବେଶ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଥିଲା ଯେଉଁଠାରେକି ସେହି ସମ୍ବଳ ଉପଲବ୍ଧ ଥିଲା ଓ ଏହି ସମ୍ବଳକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପାରସ୍ପରିକ ମିଳାମିଶା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଥିଲା । [କୁରିଏନ୍, ୧୯୯୮]

22. ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିବାସୀ (ଜଙ୍ଗଲର ଅଧିକାର ସ୍ୱୀକୃତି) ଆଇନ, ୨୦୦୬, ଅନୁଯାୟୀ ଭାରତ ସରକାର ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ଏବଂ ଜଙ୍ଗଲ ଜମି ଅଧିକୃତ କରିବା ଅଧିକାର ସେହି ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିବାସୀ ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିବାସୀ ମାନଙ୍କୁ ନ୍ୟସ୍ତ କଲା ଯେଉଁମାନେ ପୀଢ଼ି ପୀଢ଼ି ଧରି ଜଙ୍ଗଲରେ ବାସ କରିଆସୁଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଅଧିକାରକୁ ରେକର୍ଡ଼ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇନାହିଁ । ଏହି ଆଇନ କେବଳ ଜଙ୍ଗଲ ଜମି ଧାରଣ କରିବା ଏବଂ ଜଙ୍ଗଲରେ ବାସକରିବା ଅଧିକାରକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇନଥାଏ, ଉଭୟ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଓ ସାମୂହିକ ଭାବରେ ବସବାସ ତଥା ଚାଷବାସ ପାଇଁ, ବରଂ ଜଙ୍ଗଲ ସମ୍ବଳ ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ନିୟନ୍ତ୍ରଣକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରାଇବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଧିକାରଗୁଡିକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇଥାଏ, ଯାହାକି ଅନ୍ୟଜିନିଷ ଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରେ ମାଲିକାନା ଅଧିକାର, ସ୍ୱଳ୍ପ ଜଙ୍ଗଲଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ, ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ବିକ୍ରୀ କରିବାକୁ ଅଭିଗମ୍ୟତା, ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଅଧିକାର ଯେପରିକି ନିସ୍ତାର; ପ୍ରାଚୀନ ଆଦିବାସୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ଏବଂ କୃଷି-ପୂର୍ବର ସମ୍ପ୍ରଦାୟଙ୍କର ବସବାସ ଅଧିକାର; ସୁରକ୍ଷା କରିବା, ପୁନଃସୃଷ୍ଟି କିମ୍ବା ଯେକୌଣସି ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଜଙ୍ଗଲ ସମ୍ବଳର ସଂରକ୍ଷଣ ବା ପରିଚାଳନା ଅଧିକାରର ସୁରକ୍ଷା କରିବା ଯାହାକୁ ସେମାନେ ପାରମ୍ପରିକ ଭାବରେ ବଜାୟକ୍ଷମ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ସୁରକ୍ଷା ତଥା ସଂରକ୍ଷଣ କରି ଆସୁଛନ୍ତି ।

23. ଭାରତରେ ମାଛଧରା ସମ୍ପ୍ରଦାୟମାନେ ସମଜାତୀୟ ନୁହଁନ୍ତି, ଯେହେତୁ ସେମାନେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜାତିର ଅଟନ୍ତି । ଏହି ସମ୍ପ୍ରଦାୟମାନେ ସେମାନଙ୍କର ନିଜସ୍ୱ ଅନନ୍ୟ ସାମାଜିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ ଅନୁଶାସନ ସଂରଚନା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏବଂ ପାରମ୍ପରିକ ଅଭ୍ୟାସ ଦ୍ୱାରା ପରିଚିତ ଅଟନ୍ତି, ଉପକୂଳ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି, ଯେଉଁଠାରେ ସେମାନେ ବାସ କରୁଛନ୍ତି । ଅତି କମ୍‌ରେ ୨-୩ ଟି ଜାତିଗୁଡିକ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାଗରତଟୀୟ ରାଜ୍ୟରେ ସମୁଦ୍ରରେ ମାଛ ଧରୁଥିବାରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଜଡିତ ଏବଂ ସେମାନେ ମୁଖ୍ୟସ୍ରୋତରେ ବାସ କରୁଥିବା କୃଷି ବ୍ୟବସ୍ଥା ସହ ସମ୍ପର୍କିତ ନୁହଁନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ, ମୋଟାମୋଟି ଭାବରେ, କୃଷିରତ ଗ୍ରାମ ଭଳି ହୋଇନଥିବା ମାଛ ଧରିବା ଗ୍ରାମଗୁଡିକ/ବା ଛୋଟିଆ ଗାଁରେ ଗୋଟିଏ ସମଜାତୀୟ ଗୋଷ୍ଠୀର ସର୍ବାଧିକ ସଂଖ୍ୟକ ଲୋକେ ବସବାସ କରୁଥିବେ (୯୯.୯%) ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜାତିଗୁଡିକ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆନୁଷଙ୍ଗିକ କାମରେ ଲିପ୍ତ ଥିବେ (ଶ୍ରମ, ମୁଣ୍ଡରେ ବୋଝ ଉଠାଇ କାମ କରୁଥିବା ଲୋକେ ଇତ୍ୟାଦି)। ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏକ ଭୌଗୋଳିକ ସ୍ଥାନରେ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ବାସ କରୁଥିବେ (ଏକ ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ସମ୍ପର୍କ ନେଟୱାର୍କ) । ଆଉ ଏକ ଭାଗରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ଜାତିର ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ ଲୋକେ ବାସ କରୁଥିବେ ।

24. ସମୁଦ୍ର ତଟବର୍ତ୍ତୀ ମାଛ ଧରୁଥିବା ଗ୍ରାମ ଗୁଡିକରେ ୦.୦୧% କିମ୍ବା ତା'ଠାରୁ କମ ସଂଖ୍ୟକ ପରିବାର ଗୁଡିକ ବାସ କରୁଥିବେ ଯେଉଁମାନେ ଏସ୍‌ସି ଅଟନ୍ତି ଓ ଯେଉଁମାନେ ଆନୁଷଙ୍ଗିକ କାମ ଗୁଡିକ କରୁଥାଆନ୍ତି ଯେପରିକି ମୁଣ୍ଡରେ ବୋଝ ଧରି ଶ୍ରମ କରୁଥିବା ବା ଜମିରେ କାମ କରୁଥିବା ମୁଲିଆ ।

25. ମାଛଧରା ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ପାରମ୍ପରିକ ଜାତି-ଆଧାରିତ ସଂଗଠନ ଗୁଡିକ ବ୍ୟତୀତ, ସେମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ମଧ୍ୟ ସଂଗଠିତ, ଯେପରିକି ଯାନ୍ତ୍ରିକ କ୍ଷେତ୍ର – ଡ଼ଙ୍ଗା ମାଲିକ ସଂଘ, ଟ୍ରେଡ଼ ୟୁନିଅନ୍, ସମବାୟ ଗୁଡିକ (ଉଭୟ ରାଜ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ଏବଂ ଘରୋଇ ପରିଚାଳିତ) ସଂଘ ଯେଉଁଗୁଡିକ ଗିଅର୍ ଟାଇପ୍ ଉପରେ ଆଧାରିତ ସଂଘ, ସ୍ୱୟଂ ସହାୟକ ଗୋଷ୍ଠୀ, ମହାସଂଘ ଇତ୍ୟାଦି

26. ପ୍ରକଳ୍ପ ରାଜ୍ୟ ଗୁଡିକରେ ଥିବା କେତେକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ମାଛଧରା ଜାତି:

- *ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ: ବଡ଼ାବାଲିଜା, ଜଲାରି, ପଟ୍ଟାପୁ ଓ ପଲ୍ଲେ*
- ଓଡ଼ିଶା: ଜଲାରି, ବଡ଼ାବାଲିଜା, *କୈବର୍ତ୍ତ, ଖଣ୍ଡାୟତ ଓ ରାଜବଂଶୀ*
- *ମହାରାଷ୍ଟ୍ର: କୋଲି*

2.1.1 **ସାମାଜିକ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତି ପଦ୍ଧତି ବିକାଶର ମୂଳଦୁଆ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ କରିବାରେ ଅନୁମାନ ଗୁଡିକ**

27. ଏହି ପଦ୍ଧତିକୁ ଏଭଳି ଆଧାରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି ଯାହାକୁ ଲୋକମାନଙ୍କ ବିସ୍ଥାପିତ ହେବା/ପୁନଃଥଇଥାନ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥିବା ହସ୍ତକ୍ଷେପ ଆବଶ୍ୟକ ହେବନାହିଁ ।

28. ଯଦି ଆବଶ୍ୟକ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଜ୍ୟ ପାଇଁ ଏହି ଏସ୍‌ଆଇପିଏଫ୍ ରେ ଥିବା ଆଉଟଲାଇନ୍ ଉପରେ ଆଧାର କରି ଏକ ସାମାଜିକ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତି ଯୋଜନାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବ ।

29. ସାଧାରଣତଃ ଏହା ମନେ ରଖିବା ଉଚିତ୍ ଯେ, ଅଧିକାଂଶ ରାଜ୍ୟଗୁଡିକ ଅନୁସୂଚୀତ ଅଞ୍ଚଳ ଗୁଡିକର ଜମିକୁ ଅଣ-ଆଦିବାସୀ ମାନଙ୍କୁ ହସ୍ତାନ୍ତର କରିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେଇନଥାଆନ୍ତି । ଆହୁରିମଧ, ଗୋଟିଏ ଅନୁସୂଚୀତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜମି ହସ୍ତାନ୍ତରଣ କରାଯାଇ ପାରିବ ଯଦି କେବଳ ଏକ ଆଦିବାସୀ ଗୋଷ୍ଠୀକୁ କିମ୍ବା ସରକାରଙ୍କୁ କରିବାକୁ ଥାଏ ।

3 ଆଦିବାସୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଗୁଡିକ ପାଇଁ ଆଇନଗତ ଓ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ପଦ୍ଧତି

3.1 ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ, ପଲିସି ଏବଂ ଅଧିନିୟମାବଳୀ

30. ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି ଓ ଜନଜାତି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ପ୍ରକଳ୍ପ ପାଇଁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ:

- *ଭାରତୀୟ ସମ୍ବିଧାନ*
- *ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି ଓ ଜନଜାତି ଅର୍ଡ଼ର୍ (ସଂଶୋଧନ) ଆଇନ ୨୦୦୨*
- *ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିବାସୀ (ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ସ୍ୱୀକୃତି) ଆଇନ ୨୦୦୬ (ଏଫ୍ଆର୍ଏ) ନିୟମାବଳୀ ଏବଂ ଗାଇଡ୍‌ଲାଇନ୍ ସହ (୨୦୧୨ ସଂଶୋଧନକୁ ଅନ୍ତର୍ଗତ କରି)*
- *ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି ଓ ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି (ଶୋଷଣର ପ୍ରତିରୋଧ) ଆଇନ ୧୯୮୯ ଓ ୨୦୧୫ ସଂଶୋଧନ*
- ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତିର ବନ୍ଧୁଆ ଶ୍ରମିକ ଦୂରୀକରଣ ଆଇନ, ୧୯୭୬
- *ଶିଶୁ ଶ୍ରମ ଦୂରୀକରଣ ଆଇନ, ୧୯୮୬*
- *ଜଙ୍ଗଲ ସଂରକ୍ଷଣ ଆଇନ, ୧୯୮୦*
- *ପଞ୍ଚାୟତିରାଜ୍ ଆଇନ, ୧୯୯୬*
- *ସର୍ବନିମ୍ନ ପାଉଣା ଆଇନ, ୧୯୪୮*
- ପଞ୍ଚାୟାତ ଆଇନ ୧୯୯୬ (ଏକ୍ସଟେନ୍ସନ୍ ଟୁ ସିଡ୍ୟୁଲ୍ଡ୍ ଏରିଆ) (ପିଇଏସ୍ଏ)
- *ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ ଅନୁସୂଚୀତ ଅଞ୍ଚଳ ଜମି ହସ୍ତାନ୍ତର ଅଧିନିୟମ ଆଇନ, ୧୯୫୦*
- *ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ ଅନୁସୂଚୀତ ସାମଗ୍ରୀ ଆଦେଶ, ୧୯୭୩*

3.2 ବହୁପାକ୍ଷିକ ରାଜିନାମା ଓ ପ୍ରୋଟୋକଲ୍

31. ଭାରତ ସରକାର ଅନେକ ଗୁଡିଏ ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ଏବଂ ଆଞ୍ଚଳିକ ରାଜିନାମା ଏବଂ କନ୍‌ଭେନ୍ସନ୍ ଗୁଡିକରେ ସ୍ୱାକ୍ଷରକାରୀ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁଗୁଡିକ ଏସ୍‌ସି ଏବଂ ଏସ୍‌ଟି ସମ୍ପର୍କିତ ଅଟେ । ସେଗୁଡିକରେ ଅନ୍ତର୍ଗତ:

- ଆଇଏଲ୍ଓ କନଭେନ୍ସନ୍ ନମ୍ବର ୧୦୭ *ଯାହାକି ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶଗୁଡିକରେ ଥିବା ଦେଶୀୟ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜନଜାତି ଏବଂ ଅର୍ଦ୍ଧ-ଜନଜାତି ଲୋକସଂଖ୍ୟାର ସୁରକ୍ଷା ଏବଂ ଏକତ୍ରିକରଣ ସହ ସମ୍ପର୍କିତ*
- *ଆନୁବଂଶିକ ସମ୍ବଳ ଏବଂ କନଭେନ୍ସନ୍‌ରେ ଜୈବ ବିଭିନ୍ନତା ଉପରେ ସେଗୁଡିକର ଉପଯୋଗରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ଫାଇଦା ଗୁଡିକର ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଏବଂ ସମାନ ଭାବରେ ସହଭାଗ କରିବାକୁ ଅଭିଗମ୍ୟତା ଉପରେ ନଗୋୟା ପ୍ରୋଟୋକଲ୍*
- *ସିଭିଲ୍ ଏବଂ ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଉପରେ ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ କୋଭେନାଣ୍ଟ*
- *ଅକ୍ଷମତା ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ଉପରେ କନଭେନ୍ସନ୍*
- *ନିର୍ଯାତନା ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନିଷ୍ଠୁର, ଅମାନୁଷିକ କିମ୍ବା ନ୍ୟୁନକାରୀ ଆଚରଣ ବା ଦଣ୍ଡ ବିରୁଦ୍ଧରେ କନଭେନ୍ସନ୍*
- *ଦୁର୍ନୀତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ୟୁଏନ୍ କନଭେନ୍ସନ୍*

- *ଅର୍ଥନୈତିକ, ସାମାଜିକ ଏବଂ ସାଂସ୍କୃତିକ ଅଧିକାର ଉପରେ ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ କୋଭେନାଣ୍ଟ*
- *ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରର ଜାତିଗତ ପକ୍ଷପାତିତାର ଦୂରୀକରଣ ଉପରେ ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ କନଭେନ୍ସନ୍*

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ଏବଂ କାମକରିବା

3.2.1 ସାଧାରଣ ପରିଚାଳନା ସଂରଚନା ଏବଂ ଦାୟିତ୍ୱସମୂହ

32. ଏସ୍ଆଇପି ର ପରିଚାଳନା ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ହେଉଛି ମୋଟାମୋଟି ପ୍ରକଳ୍ପର ଡ଼େଲିଭରି ଭଳି ସମାନ ସଂରଚନା କରିଥାରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଚିତ୍ର A3 ରେ ଦର୍ଶାଯାଇଥିବା ଭଳି ଇଏସ୍ଏମ୍ଏଫ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଥିବା ପ୍ରକଳ୍ପ ପରିଚାଳନା ସଂରଚନା ।

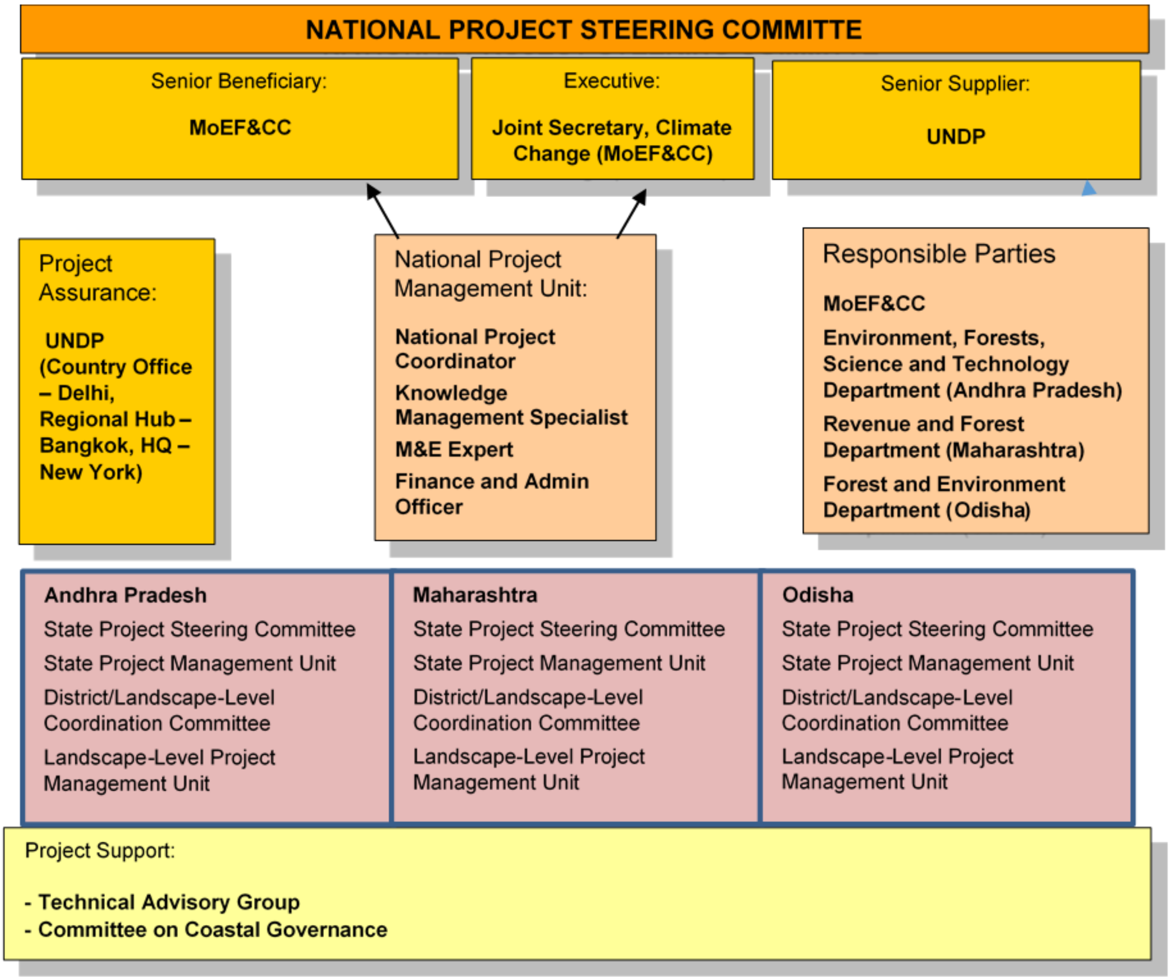

ଚିତ୍ର A3 –ପ୍ରକଳ୍ପ ସଂଗଠନ ସଂରଚନା

ଜାତୀୟ ପ୍ରକଳ୍ପ ଷ୍ଟିଅରିଂ କମିଟି		
ବରିଷ୍ଠ ହିତାଧିକାରୀ ଏମ୍ଓଇଏଫ୍ ଓ ସିସି	ଏଗଜିକ୍ୟୁଟିଭ୍: ଯୁଗ୍ମ ସଚିବ, ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ (ଏମ୍ଓଇଏଫ୍ ଓ ସିସି)	ବରିଷ୍ଠ ଯୋଗାଣକାରୀ: ୟୁଏନ୍ଡ଼ିପି

ପ୍ରକଳ୍ପ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି: ୟୁଏନ୍‌ଡ଼ିପି (ଦେଶର କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ- ଦିଲ୍ଲୀ, ଆଞ୍ଚଳିକ ହବ୍-ବ୍ୟାଙ୍କକ୍, ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ – ନ୍ୟୁୟର୍କ)	ଜାତୀୟ ପ୍ରକଳ୍ପ ପରିଚାଳନା ୟୁନିଟ୍: ଜାତୀୟ ପ୍ରକଳ୍ପ ସମନ୍ୱୟକାରୀ ଜ୍ଞାନ ପରିଚାଳନା ବିଶେଷଜ୍ଞ ଏମ୍ ଏବଂ ଇ ଏକ୍ସପର୍ଟ ଫାଇନାନ୍ସ ଓ ପ୍ରଶାସନିକ ଅଧିକାରୀ	ଦାୟୀ ପକ୍ଷଗୁଡ଼ିକ ଏମ୍‌ଓଇଏଫ୍ ଓ ସିସି ପରିବେଶ, ଜଙ୍ଗଲ. ବିଜ୍ଞାନ ଓ ବୈଷୟିକ ବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗ (ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ) ରାଜସ୍ୱ ଓ ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗ (ମହାରାଷ୍ଟ୍ର) ଜଙ୍ଗଲ ଓ ପରିବେଶ ବିଭାଗ (ଓଡ଼ିଶା)
ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରକଳ୍ପ ଷ୍ଟିଅରିଂ କମିଟି ରାଜ୍ୟ ପ୍ରକଳ୍ପ ପରିଚାଳନା ୟୁନିଟ୍ ଜିଲ୍ଲା/ଲ୍ୟାଣ୍ଡସ୍କେପ୍-ସ୍ତର ସମନ୍ୱୟ କମିଟି ଲ୍ୟାଣ୍ଡସ୍କେପ୍-ସ୍ତର ପ୍ରକଳ୍ପ ପରିଚାଳନା କମିଟି	ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜ୍ୟ ପ୍ରକଳ୍ପ ଷ୍ଟିଅରିଂ କମିଟି ରାଜ୍ୟ ପ୍ରକଳ୍ପ ପରିଚାଳନା ୟୁନିଟ୍ ଜିଲ୍ଲା/ଲ୍ୟାଣ୍ଡସ୍କେପ୍-ସ୍ତର ସମନ୍ୱୟ କମିଟି ଲ୍ୟାଣ୍ଡସ୍କେପ୍-ସ୍ତର ପ୍ରକଳ୍ପ ପରିଚାଳନା କମିଟି	ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ପ୍ରକଳ୍ପ ଷ୍ଟିଅରିଂ କମିଟି ରାଜ୍ୟ ପ୍ରକଳ୍ପ ପରିଚାଳନା ୟୁନିଟ୍ ଜିଲ୍ଲା/ଲ୍ୟାଣ୍ଡସ୍କେପ୍-ସ୍ତର ସମନ୍ୱୟ କମିଟି ଲ୍ୟାଣ୍ଡସ୍କେପ୍-ସ୍ତର ପ୍ରକଳ୍ପ ପରିଚାଳନା କମିଟି
ପ୍ରକଳ୍ପ ସହାୟତା: - ବୈଷୟିକ ପରାମର୍ଶଦାତା ଗୋଷ୍ଠୀ - ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତି ଅନୁଶାସନ ଉପରେ କମିଟି		

ଚିତ୍ର A3 –ପ୍ରକଳ୍ପ ସଂଗଠନ ସଂରଚନା

3.2.2 ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ବିକାଶ ଏବଂ ଏସ୍‌ଆଇପି ଗୁଡିକର କାର୍ଯ୍ୟକରଣ

33. ଏସ୍‌ଆଇପିଏଫ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପ-ପ୍ରକଳ୍ପ ପାଇଁ ପରିବେଶ ଏବଂ ଜଙ୍ଗଲ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ ଏବଂ ୟୁଏନ୍‌ଡ଼ିପି ଦ୍ୱାରା କୌଣସି କାମ ଆରମ୍ଭ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଆକଳନ କରାଯିବ । ଇଏସ୍‌ଏମ୍‌ଏଫ୍ ଏବଂ ଏସ୍‌ଆଇପିଏଫ୍ ପ୍ରକଳ୍ପରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ପରିବେଶ ଏବଂ ସାମାଜିକ ବିଷୟବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ଥିବା ସମ୍ଭାବ୍ୟ ବିପଦ ଆଶଙ୍କାକୁ ଚିହ୍ନଟ କରେ ଏବଂ ସେହି ବିପଦ ଆଶଙ୍କାଗୁଡ଼ିକୁ ପରିଚାଳିତ କରିବାକୁ ଏବଂ ଅଯଥା ପରିବେଶ ଜନିତ ଏବଂ ସାମାଜିକ ପ୍ରଭାବଗୁଡ଼ିକୁ କମ କରିବାକୁ କୌଶଳ ବାହାର କରେ । ଆହୁରିମଧ୍, ଇଏସ୍‌ଏମ୍‌ଏଫ୍ ଏବଂ ଏସ୍‌ଆଇପିଏଫ୍ ସେହିଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ଏକ ଅଭିଯୋଗ ସମାଧାନ ମେକାନିଜମ୍ ପ୍ରଦାନ କରେ ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକଳ୍ପ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ ଓ ଯେଉଁମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଅସୁବିଧାଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣାଯାଉ ନାହିଁ ବୋଲି ମନେ କରୁଥାଆନ୍ତି ।

34. ପରିବେଶ ଏବଂ ଜଙ୍ଗଲ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ ଏବଂ ସିସି ଏସ୍‌ଆଇପିଏଫ୍ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ ପାଇଁ ଦାୟୀ ହେବେ । ପରିବେଶ ଏବଂ ଜଙ୍ଗଲ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ ଏବଂ ସିସି ନ୍ୟାସନାଲ୍ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ଷ୍ଟିଅରିଂ କମିଟିର ଅନୁମୋଦନ ଲାଭ କରିବେ ଏବଂ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରାଇବେ ଯେ, ଏସ୍‌ଆଇପିଏଫ୍ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଟେ ଏବଂ ଏହାକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରାଯାଉଛି । ଏନ୍‌ପିଏମ୍‌ୟୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରାଇବ ଯେ, ସମୟାନୁସାରେ ପଦକ୍ଷେପମାନ ନିଆଯାଉଛି, ଯେଉଁଠି ଆବଶ୍ୟକ ।

35. ଯେକୌଣସି ରାଜ୍ୟ-ସ୍ତରୀୟ ଏସ୍ଆଇପି ଗୁଡିକ ଇଏସ୍ଏମ୍ଏଫ୍ ରେ ଦର୍ଶାଯାଇଥିବା ସମାନ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟକରଣ ପଦ୍ଧତିମାନ ଅବଲମ୍ବନ କରିବେ ।

36. ଅନୁରୂପ ଭାବରେ, ଇଏସ୍ଏମ୍ଏଫ୍ ରେ ଦର୍ଶାଯାଇଥିବା ଅଭିଯୋଗ ମେକାନିଜମ୍ ପ୍ରକଳ୍ପର ସମସ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟାୟଗୁଡ଼ିକୁ ଲାଗୁ ହେବ ।

37. ପରିବେଶଜନିତ ପର୍ଯ୍ୟାୟ (ଇଏସ୍ଏମ୍ପି) ଭଳି, ସ୍ଥାନ-ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏସ୍ଆଇପି ଗୁଡିକ ସବିଶେଷ ପରିକଳ୍ପନା ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଆବଶ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ । ଏସ୍ଆଇପି ଗୁଡିକ ପ୍ରକଳ୍ପ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ଗୁଡିକ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ ହେବାକୁ ଥିବା ଏସ୍ସି, ଏସ୍ଟି, ଓବିସି ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମାନଙ୍କ ମିଳିତ ପରାମର୍ଶରେ ବିକାଶ କରାଯିବ ।

3.2.3 ଯୋଗାଯୋଗ

3.2.3.1 ଜନସାଧାରଣ ସହ ପରାମର୍ଶ ଏବଂ ପ୍ରକାଶକରିବା

38. ଏସ୍ଆଇପିଏଫ୍ ଷ୍ଟେକ୍‌ହୋଲ୍ଡ଼ର୍ ଏନଗେଜମେଣ୍ଟ ପ୍ଲାନ୍‌ର ଏକ ଅଂଶ ରୂପେ ଜନସାଧାରଣ ସହ ପରାମର୍ଶ ଅନ୍ତର୍ଗତ କରେ । ସମ୍ପର୍କିତ ସରକାରୀ ବିଭାଗ, ଶିଳ୍ପଗୋଷ୍ଠୀ, ଏନ୍‌ଜିଓ ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସଦସ୍ୟବୃନ୍ଦଙ୍କୁ ଅନ୍ତର୍ଗତ କରି ପ୍ରକଳ୍ପଟିକୁ ଅନେକ ଗୁଡିଏ ଷ୍ଟେକ୍‌ହୋଲ୍ଡ଼ର୍ ମାନଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରକଳ୍ପର ପରିକଳ୍ପନା ସମୟରେ ବ୍ୟାପକ ଅନ୍-ଗ୍ରାଉଣ୍ଡ ପରାମର୍ଶ କରାଯାଇଛି ଏବଂ ଏହା ଆଶା କରାଯାଉଛି ଯେ, ଯେକୌଣସି ପ୍ରଭାବିତ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସହ ପରାମର୍ଶ ଜାରି ରହିବ । ଏହା ଅନୁମାନ କରାଯାଉଛି ଯେ, ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଗୁଡିକର ଚାହିଦାଗୁଡିକ ଉପରେ ଆଧାର କରି, ପ୍ରକଳ୍ପଟିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ ।

39. ୟୁଏନ୍‌ଡ଼ିପି ଏବଂ ଭାରତ ସରକାର ନିୟମିତ ଭାବରେ ପ୍ରକଳ୍ପ ଉପରେ ଅପ୍‌ଡ଼େଟ୍‌ଗୁଡିକୁ ବିକାଶ କରିବେ ଓ ରିଲିଜ କରିବେ ଏବଂ ଆଗ୍ରହୀ ଷ୍ଟେକ୍‌ହୋଲ୍ଡ଼ର୍ ମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକଳ୍ପ ସ୍ଥିତି ଉପରେ ସୂଚନା ଦେବେ । ଅପ୍‌ଡ଼େଟ୍ ଗୁଡିକ ପ୍ରିଣ୍ଟ ମିଡ଼ିଆ, ରେଡ଼ିଓ, ସୋସିଆଲ୍ ମିଡ଼ିଆ କିମ୍ବା ଔପଚାରିକ ରିପୋର୍ଟ ଜରିଆରେ କରାଯାଇପାରେ । ଅନୁସନ୍ଧାନ, ଚିନ୍ତା, ଅଭିଯୋଗ ଏବଂ/କିମ୍ବା ଅସୁବିଧା ପାଇଁ ଯୋଗାଯୋଗର ଏକ କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଭାବରେ ସମଗ୍ର ପ୍ରକଳ୍ପ ଅବଧିରେ ଏକ ସାର୍ବଜନୀନ ଟେଲିଫୋନ ନମ୍ବର ରଖାଯିବ । ସମସ୍ତ ଅନୁସନ୍ଧାନ, ଚିନ୍ତା, ଅଭିଯୋଗ ଏବଂ/କିମ୍ବା ଅସୁବିଧାଗୁଡିକୁ ଗୋଟିଏ ରେଜିଷ୍ଟର୍‌ରେ ରେକର୍ଡ଼ କରି ରଖାଯିବ ଏବଂ ଉପଯୁକ୍ତ ମେନେଜରଙ୍କୁ ଜଣେଇ ଦିଆଯିବ । ସମସ୍ତ ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ଇଂରାଜୀରେ ଏବଂ ଉପଯୁକ୍ତ ମନେ ହେଉଥିବା ସ୍ଥାନୀୟ ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶିତ କରାଯିବ ।

40. ଯେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ସମସ୍ୟା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ସୂଚନାବଳୀକୁ ରେକର୍ଡ଼ କରାଯିବ:

କ. ଅନୁସନ୍ଧାନ, ଚିନ୍ତା, ଅଭିଯୋଗ ଏବଂ/କିମ୍ବା ଅସୁବିଧା ଗୁଡିକର ସମୟ, ତାରିଖ ଏବଂ ସ୍ୱଭାବ

ଖ. ଯୋଗାଯୋଗର ପ୍ରକାର (ଉଦାହରଣତଃ, ଟେଲିଫୋନ, ଚିଠି, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଯୋଗାଯୋଗ);

ଗ. ନାମ, ଯୋଗାଯୋଗ ଠିକଣା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ନମ୍ବର;

ଘ. ଅନୁସନ୍ଧାନ, ଚିନ୍ତା, ଅଭିଯୋଗ ଏବଂ/କିମ୍ବା ଅସୁବିଧାର ଫଳାଫଳ ସ୍ୱରୂପ କରାଯାଇଥିବା ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଏବଂ ଅନୁସନ୍ଧାନ, ଏବଂ

ଙ. ନିଆଯାଇଥିବା ପଦକ୍ଷେପମାନ ଏବଂ ପଦକ୍ଷେପ ନେଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମ ।

41. କେତେକ ଅନୁସନ୍ଧାନ, ଚିନ୍ତା, ଅଭିଯୋଗ ଏବଂ/କିମ୍ବା ଅସୁବିଧାଗୁଡିକୁ ସମ୍ବୋଧିତ କରିବାକୁ ଅଧିକ ସମୟ ଲାଗିପାରେ । ଅଭିଯୋଗ (ଗୁଡିକ), ଚିନ୍ତାଗୁଡିକୁ ଦୂର କରିବା ପ୍ରଗତିର ସୂଚନା ଦିଆଯିବ । ସମସ୍ତ ଅନୁସନ୍ଧାନ, ଚିନ୍ତା, ଅଭିଯୋଗ ଏବଂ/କିମ୍ବା ଅସୁବିଧାଗୁଡିକୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରାଯିବ ଏବଂ ସମୟାନୁସାରେ ଅଭିଯୋଗକାରୀଙ୍କୁ ଜବାବ ଦିଆଯିବ । ଯେକୌଣସି ଅଭିଯୋଗ ଏବଂ/କିମ୍ବା ଅସୁବିଧାଗୁଡିକୁ ସମ୍ବୋଧନ କରିବାକୁ, ଯେଉଁଗୁଡିକ ତୁରନ୍ତ ସମାଧାନ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ, ଇଏସ୍ଏମ୍ଏଫ୍ ରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଥିବା ଅସୁବିଧା ଦୂରୀକରଣ ମେକାନିଜମ୍ ମଧ୍ୟ ଏସ୍ଆଇପିଏଫ୍ କୁ ଲାଗୁ ହେବ ।

42. ନାମାଙ୍କିତ ପିଏମ୍‌ୟୁ/ଠିକାଦାର କର୍ମଚାରୀବୃନ୍ଦ ସମସ୍ତ ଅନୁସନ୍ଧାନ, ଚିନ୍ତା, ଅଭିଯୋଗ ଏବଂ/କିମ୍ବା ଅସୁବିଧା ଗୁଡିକର ସମୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଦାୟି ରହିବେ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ପ୍ରଗତିକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରାଇବେ ।

ମନିଟରିଂ ଓ ମୂଲ୍ୟାୟନ କରିବା

43. ନ୍ୟାସନାଲ୍ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ଷ୍ଟିଅରିଂ କମିଟି ଅତି କମ୍‌ରେ ବର୍ଷକୁ ଦୁଇଥର ବୈଠକ କରିବ, ପ୍ରକଳ୍ପ ରାଜ୍ୟ ଗୁଡିକରେ ଯୋଜନା ଗୁଡିକର ବାର୍ଷିକ କାର୍ଯ୍ୟକାରିତାକୁ ସମୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଓ ସେଥିରେ ଅବଦାନ କରିବାକୁ ତଥା ଜାତୀୟ ସ୍ତରୀୟ ପ୍ରକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡିକୁ ଆଲୋଚନା ଏବଂ ଅନୁମୋଦିତ କରିବାକୁ । ଏନ୍‌ପିଏସ୍‌ସି ନ୍ୟାସନାଲ୍ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ମେନେଜମେଣ୍ଟ ୟୁନିଟ୍ (ଏନ୍‌ପିଏମ୍‌ୟୁ) ଦ୍ଵାରା ସହାୟତା ପାଇବ, ଯିଏକି ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ପ୍ରକଳ୍ପର ମୁଖ୍ୟ ଉପାଦାନ ଗୁଡିକର ଦୈନନ୍ଦିନ ସମନ୍ଵୟତା ପାଇଁ ଦାୟୀ ରହିବେ ଏବଂ ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ଓଡ଼ିଶା ଭଳି ତିନୋଟି ରାଜ୍ୟ ସହ ଘନିଷ୍ଠ ସମନ୍ଵୟତା ରଖି କାମ କରିବେ । ଏନ୍‌ଆଇପିୟୁ ଜଣେ ଜାତୀୟ ପ୍ରକଳ୍ପ ସମନ୍ଵୟକାରୀଙ୍କ ଅଧିନସ୍ଥ ରହିବ, ଯିଏକି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାମଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରେ, ଜଣେ ମନିଟରିଂ ଓ ମୂଲ୍ୟାୟନ ବିଶେଷଜ୍ଞଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସହାୟତା ଲାଭ କରିବେ ।

44. ରାଜ୍ୟ ପ୍ରକଳ୍ପ ଷ୍ଟିଅରିଂ କମିଟି (ଏସ୍‌ପିଏସ୍‌ସି) ଗୁଡିକ ସମ୍ପର୍କିତ ରାଜ୍ୟ ବିଭାଗ ଗୁଡିକରୁ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ଵ ରଖିବେ । ଏଜେନ୍ସି ଗୁଡିକ ଏବଂ ପ୍ରାଇଭେଟ ସେକ୍ଟର/ଶିଳ୍ପଗୁଡିକୁ ଅନ୍ତର୍ଗତ କରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦାବୀଦାର୍ ବା ଅଂଶୀଦାର୍ (ଷ୍ଟେକ୍‌ହୋଲ୍‌ଡ଼ର୍), ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ନାମାଙ୍କିତ ଏନ୍‌ଜିଓ, ୟୁଏନ୍‌ଡ଼ିପି ଏବଂ ଏମ୍‌ଓଇଏଫ୍ ଏବଂ ଏମ୍‌ଓଇଏଫ୍ ଓ ସିସି ର ପ୍ରତିନିଧିବୃନ୍ଦ । ଏସ୍‌ପିଏସ୍‌ସି ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରକଳ୍ପର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବାର ପ୍ରଗତିକୁ ସମୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଅତି କମ୍‌ରେ ବର୍ଷରେ ଦୁଇଥର ବୈଠକ କରିବେ ଏବଂ ରାଜ୍ୟ ଭିତରେ ପ୍ରକଳ୍ପର ସୁଚାରୁରୂପେ ପରିଚାଳିତ ହେବା ଉପରେ ଉପଯୁକ୍ତ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେବେ ।

45. ପ୍ରତ୍ୟେକ ଏସ୍‌ପିଏସ୍‌ସି ରାଜ୍ୟ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ମେନେଜମେଣ୍ଟ ୟୁନିଟ୍ (ଏସ୍‌ପିଏମ୍‌ୟୁ) ଦ୍ଵାରା ସହାୟତା ପାଇବ, ଯିଏକି ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରରେ ପ୍ରକଳ୍ପର ସମନ୍ଵୟତା ପାଇଁ ଦାୟୀ ରହିବ । ଏସ୍‌ପିଏମ୍‌ୟୁ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରକଳ୍ପ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କ ଅଧିନରେ କାମ କରିବ ଯିଏକି ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ୍ ସେକ୍ରେଟେରି (ଜଙ୍ଗଲ) କିମ୍ବା ତାଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି ହେବେ । ଏସ୍‌ପିଡ଼ି ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରରେ ପ୍ରକଳ୍ପର କାର୍ଯ୍ୟକରଣର ମୋଟାମୋଟି ଦାୟିତ୍ଵରେ ରହିବେ । ଏସ୍‌ପିଡ଼ି ଏହା ମଧ୍ୟ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରାଇବେ **i)** ୟୁଏନ୍‌ଡ଼ିପି, ଏମ୍‌ଓଇଏଫ୍ ଓ ସିସି, ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗ ଓ ଏଜେନ୍ସି ଗୁଡିକ ସହ ସମନ୍ଵୟତା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରାଇବେ, **ii)** ପ୍ରକଳ୍ପ ଦଳକୁ ଗାଇଡ଼ାନ୍ସ ଦେବେ; **iii)** ରିପୋର୍ଟ ଗୁଡିକ ସମୀକ୍ଷା କରିବେ; ଏବଂ **iv)** ପ୍ରକଳ୍ପ ସମ୍ପର୍କିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରଶାସନିକ ଏବଂ ଆର୍ଥିକ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଉପରେ ନଜର ରଖିବେ । ଏସ୍‌ପିଡ଼ି ରାଜ୍ୟ ପ୍ରକଳ୍ପ ମେନେଜରଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସହାୟତା ପାଇବେ, ଯାହାର ଦାୟିତ୍ଵ ଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଗତ ରହିବ **1)** ସମସ୍ତ ଅଂଶୀଦାର୍ ମାନଙ୍କ ସହ ପ୍ରକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟକରଣକୁ ସମନ୍ଵୟତା ରକ୍ଷା କରିବା ଯେପରିକି ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଏବଂ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରୀ ଏଜେନ୍ସି ଏବଂ ୟୁଏନ୍‌ଡ଼ିପି-ଜିସିଏଫ୍; **2)** ପ୍ରକଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟାୟନକୁ ସଂଗଠିତ କରିବା; **3)** ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରୁଥିବା ପାର୍ଟନର ମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସମସ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଦଲିଲକରଣକୁ ସିନିଶ୍ଚିତ କରାଇବା ଏବଂ ସମସ୍ତ ଦଲିଲଗୁଡିକୁ ଏକାଠି କରିବା; **4)** ପ୍ରକଳ୍ପ ଫଳାଫଳ ଗୁଡିକର ପ୍ରକାଶନ କରିବା ।

46. ଜିଲ୍ଲା ସ୍ତରରେ, ଜିଲ୍ଲା/ଲ୍ୟାଣ୍ଡସ୍କେପ୍ ସ୍ତରର ପ୍ରକଳ୍ପ ଷ୍ଟିଅରିଂ କମିଟି (ଡ଼ିଏଲ୍‌ସିସିସି/ଏଲ୍‌ଏଲ୍‌ସିସି), ଯାହାକି ଯଥାନୁକ୍ରମିକ ଜିଲ୍ଲାପାଳ ମାନଙ୍କ ଅଧିନରେ ରହିବ । ସଦସ୍ୟ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହିବେ ସମସ୍ତ ସମ୍ପର୍କିତ ବିଭାଗ, ଏଜେନ୍ସି ଏବଂ ଗ୍ରାମୀଣ ସ୍ତରର ପ୍ରତିନିଧିବୃନ୍ଦ ତଥା ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମୋବିଲାଇଜର୍/ଗ୍ରାମ ଫେସିଲିଟେଟର୍ । ଏଲ୍‌ଏଲ୍‌ସିସି ଜିଲ୍ଲା ସ୍ତରୀୟ ଯୋଜନା, କାର୍ଯ୍ୟକରଣ, ମନିଟରିଂ ଏବଂ ସମନ୍ଵୟତା ପାଇଁ ଦାୟି ରହିବେ । ଏଲ୍‌ଏଲ୍‌ପିଏସ୍‌ସି ଜଣେ ଜିଲ୍ଲା ପ୍ରକଳ୍ପ ପରିଚାଳନା ୟୁନିଟ୍ ଦ୍ଵାରା ସହାୟତା ପାଇବେ (ଡ଼ିପିଏମ୍‌ୟୁ) ଯିଏକି ପ୍ରକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା, ମନିଟରିଂ ଓ ମୂଲ୍ୟାୟନ ତଥା କ୍ଷିତିସ୍ଥାପକାତ୍ମକ ପରିଚାଳନା ପାଇଁ ଟେକନିକାଲ୍ ନେତୃତ୍ଵ ପ୍ରଦାନ କରିବେ ।

47. ଯେପରିକି ଉପରେ ଦେଖାଯାଇଛି, ଅନେକ ପ୍ରକାରର ମନିଟରିଂ ଓ ମୂଲ୍ୟାୟନ ଦାୟିତ୍ଵମାନ ରହିଛି, ଯାହାର ଫଳସ୍ଵରୂପ ଏସ୍‌ଇପିଏଫ୍/ଏସ୍‌ଆଇପି ଗୁଡିକର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରରେ ମନିଟରିଂ ଓ ମୂଲ୍ୟାୟନ କରାଯାଉଛି । ଏହା ଏସ୍‌ଇପିଏଫ୍/ଏସ୍‌ଆଇପି ଗୁଡିକର ସମୀକ୍ଷା ଟ୍ରିଗର୍ କରିବା ପାଇଁ ଏକାଧିକ ପ୍ରବେଶ ପଥ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରେ । ଏସ୍‌ଆଇପିଏଫ୍ ଏବଂ ଉପ-ଯୋଜନା ଗୁଡିକ ସମୟ ସମୟରେ ପ୍ରକଳ୍ପ ଅବଧି ବ୍ୟାପୀ ସମୀକ୍ଷା କରାଯିବ ଏବଂ ଏସ୍‌ସି, ଏସ୍‌ଟି ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମାନଙ୍କ ସହ ପରାମର୍ଶ କରି ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ମଧ୍ୟ କରାଯାଏ, ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରକଳ୍ପ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରଭାବିତ ହେଉଥାଆନ୍ତି । ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ଅସୁବିଧା, ଯେପରିକି ସ୍ତର ୨, ଏସ୍‌ଆଇପି ସମୀକ୍ଷା ପାଇଁ ଅଟୋମେଟିକ୍ ଟ୍ରିଗର୍ ରୂପେ ବିଚାର କରାଯିବା ଉଚିତ୍ ।

ସାମାଜିକ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତି ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ଅଟକଳ

48. ଏସ୍‌ଆଇପିଏଫ୍ କାର୍ଯ୍ୟକରଣ ସମ୍ପର୍କିତ ସମସ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ପ୍ରକଳ୍ପ ପାଇଁ ମୋଟାମୋଟି ଅଟକଳରେ ଅନ୍ତର୍ଗତ କରାଯାଇଛି । ଏସ୍‌ଆଇପି ଗୁଡିକ ସୂଚାରୁରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଓ ମନିଟର କରିବାକୁ ଆବଶ୍ୟକ କାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଡିକରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ସବିଶେଷ ବିବରଣୀର ଅନୁମାନିକ ଆକଳନ ଏବଂ କେଉଁ ଉତ୍ସରୁ ପାଣ୍ଠି ମିଳିବ ତାହା ଦର୍ଶାଇବେ ।

ଜିସିଏଫ୍ ଦେଶୀୟ ଜନତା ଯୋଜନାର ରୂପରେଖା (ସାମାଜିକ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତି ଯୋଜନା)

49. ଏକ "ଇଣ୍ଡିଜେନସ୍ ପିପୁଲ୍ସ ପ୍ଲାନ୍" (ଆଇପିପି) ବା ଦେଶୀୟ ଜନତା ଯୋଜନା ସମସ୍ତ ପ୍ରକଳ୍ପ ପାଇଁ ଦେଶୀୟ ଲୋକମାନଙ୍କ ଉପରେ ପକାଉଥିବା ପ୍ରଭାବ ସହ ଜିସିଏଫ୍ ଦ୍ୱାରା ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥାଏ । ଯେପରିକି ଭାଗ **2.1.1** ରେ ଦର୍ଶାଯାଇଛି, ଯଦି ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ, ଏକ "ସାମାଜିକ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତି ଯୋଜନା" (ଭାରତୀୟ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଉପଯୁକ୍ତ ହେଉଥିବା ଅନୁଯାୟୀ ଏଭଳି ନାମ ଦିଆଯାଇଛି) ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଜ୍ୟ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବ, ରାଜ୍ୟରେ ଥିବା ଜନଜାତି ସମ୍ପ୍ରଦାୟଙ୍କ ଉପରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖି, ଏବଂ ଏହି ଏସ୍‌ଆଇପିଏଫ୍ ରେ ଥିବା ଆଉଟଲାଇନ୍ ବା ରୂପରେଖା ଉପରେ ଆଧାର କରି ।

50. ଗୋଟିଏ ଏସ୍‌ଆଇପି/ଆଇପିପି ର ବିବରଣୀର ସ୍ତର ଓ ବ୍ୟାପକତା ଏହାର ସାମାଜିକ ଗୋଷ୍ଠୀଗୁଡିକ ଉପରେ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ପ୍ରଭାବର ଉଲ୍ଲେଖନୀୟତା ସହ ସମାନୁପାତିକ ଅଟେ । ଏହି ରୂପରେଖା ଗୋଟିଏ ଦେଶୀୟ ଜନତା ଯୋଜନାର ଜିସିଏଫ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତିକୁ ଗାଇଡ୍ ବା ମାର୍ଗଦର୍ଶନ କରାଏ, ଯଦିଓ ଅର୍ଡ଼ର୍‌ରେ ଦର୍ଶାଯାଇଥିବା ଭଳି ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ ।

ଜିସିଏଫ୍ ଇଣ୍ଡିଜେନସ୍ ପିପୁଲ୍ସ ପ୍ଲାନ୍ ର କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ବାହୀ ସାରାଂଶ

ଏହି ବିଭାଗଟି ସମାଲୋଚନାତ୍ମକ ସତ୍ୟ, ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ତଥ୍ୟାବଳୀ ଏବଂ ସୁପାରିସ କରାଯାଇଥିବା ପଦକ୍ଷେପ ଗୁଡିକର ସଂକ୍ଷେପ ବର୍ଣ୍ଣନା କରେ ।

ପ୍ରକଳ୍ପ ବର୍ଣ୍ଣନା

ଏହି ବିଭାଗଟି ପ୍ରକଳ୍ପର ଏକ ସାଧାରଣ ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରଦାନ କରେ; ପ୍ରକଳ୍ପର ଉପାଦାନ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଗୁଡିକର ଆଲୋଚନା କରେ, ଯାହାକି ଏସ୍‌ସି, ଏସ୍‌ଟି ଏବଂ ଓବିସି ମାନଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ଆଣିପାରେ ଏବଂ ପ୍ରକଳ୍ପ କ୍ଷେତ୍ରର ଚିହ୍ନଟ କରେ ।

ସାମାଜିକ ପ୍ରଭାବ ଆକଳନ

ଏହି ବିଭାଗ:

a. ପ୍ରକଳ୍ପ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଆଇନଗତ ଓ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ପଦ୍ଧତିର ସମୀକ୍ଷା କରେ, ଯାହା ଏସ୍‌ସି, ଏସ୍‌ଟି ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଲାଗୁ ହେଉଥାଏ;

b. ଜନସଂଖ୍ୟାଜନିତ, ସାମାଜିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ ଏବଂ ରାଜନୈତିକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଉପରେ ମୂଳଧାରା ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରେ ଯାହାକି ଏସ୍‌ସି, ଏସ୍‌ଟି ମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଥାଏ; ଜମି ଓ ଅଞ୍ଚଳ ଯାହା ସେମାନେ ପୁରୁଖା ଅମଳରୁ ଦଖଲ କରିଆସୁଛନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ବଳ ଯେଉଁ ଉପରେ ସେମାନେ ନିର୍ଭରଶୀଳ;

c. ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରକଳ୍ପ ଅଂଶୀଦାର ମାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନଟ କରେ ଏବଂ ପ୍ରକଳ୍ପ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଏସ୍‌ସି ଓ ଏସ୍‌ଟି ମାନଙ୍କ ସହ ଫଳପ୍ରଦ ଆଲୋଚନା ବା ପରାମର୍ଶ ପାଇଁ ଏକ ସାଂସ୍କୃତିକ ଭାବରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଏବଂ ଲିଙ୍ଗ-ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ବର୍ଣ୍ଣନା କରେ, ସମୀକ୍ଷା ଏବଂ ମୂଳଧାରା ସୂଚନାକୁ ବିଚାରକୁ ନେଇ;

d. ପ୍ରଭାବିତ ଏସ୍‌ସି ଓ ଏସ୍‌ଟି ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମାନଙ୍କ ସହ ଫଳପ୍ରଦ ପରାମର୍ଶ ଉପରେ ଆଧାର କରି ପ୍ରକଳ୍ପର ପ୍ରତିକୂଳାତ୍ମକ ଓ ସକାରାତ୍ମକ ପ୍ରଭାବ ଗୁଡିକର ଆକଳନ କରେ । ସମ୍ଭାବ୍ୟ ପ୍ରତିକୂଳାତ୍ମକ ପ୍ରଭାବ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବାରେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉଛି ପ୍ରଭାବିତ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମାନଙ୍କର ପରିସ୍ଥିତିରେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଥିବା ବିପଦ ଆଶଙ୍କା ଏବଂ ତୁଳନାତ୍ମକ ସମ୍ବେଦନଶୀଳତାର ଲିଙ୍ଗ-ଆଧାରିତ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଏବଂ ଜମି ଓ ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ବଳ ଗୁଡିକ ସହ ସେମାନଙ୍କର ନିବିଡ଼ ବନ୍ଧନ, ତଥା ସମ୍ପ୍ରଦାୟ, ଅଞ୍ଚଳ କିମ୍ବା ଜାତୀୟ ସମାଜ ଗୁଡିକରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଥିବା ତୁଳନାତ୍ମକ ସୁଯୋଗ ଗୁଡିକରୁ ସେମାନେ ବଞ୍ଚିତ ରହୁଥିବା, ଯେଉଁଠାରେ ସେମାନେ ବସବାସ କରୁଛନ୍ତି;

e. ପ୍ରକଳ୍ପ ବିଷୟରେ ପ୍ରଭାବିତ ଏସ୍‌ସି ଓ ଏସ୍‌ଟି ମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସର ଏକ ଲିଙ୍ଗ-ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ଆକଳନକୁ ଅନ୍ତର୍ଗତ କରେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ, ଅର୍ଥନୈତିକ ଏବଂ ସାଂସ୍କୃତିକ ସ୍ଥିତି ଉପରେ ଏହାର ପ୍ରଭାବ; ଏବଂ

f. ପ୍ରଭାବିତ ଏସ୍‌ସି ଓ ଏସ୍‌ଟି ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମାନଙ୍କ ସହ ଫଳପ୍ରଦ ପରାମର୍ଶ ଉପରେ ଆଧାର କରି ଆବଶ୍ୟକ ପଦକ୍ଷେପଗୁଡ଼ିକୁ ଚିହ୍ନଟ କରେ ଏବଂ ଏହି ପ୍ରଭାବଗୁଡ଼ିକୁ ଏଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ପଦକ୍ଷେପମାନ ସୁପାରିସ କରେ, ଯଦି ଏଭଳି ପଦକ୍ଷେପ ଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ଭବ ହୁଏ ନାହିଁ, ତେବେ ଏହି ପ୍ରଭାବଗୁଡ଼ିକୁ କମ କରିବାକୁ ବା ସମାଧାନ ତଥା କ୍ଷତିପୂରଣ କରିବାକୁ ପଦକ୍ଷେପଗୁଡ଼ିକୁ ଚିହ୍ନଟ କରେ, ଏହା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରାଇବା ପାଇଁ ଯେ, ପ୍ରକଳ୍ପ ଅଧିନରେ ସେମାନେ ଯେପରି ସାଂସ୍କୃତିକ ଭାବରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଫାଇଦା ପାଇପାରନ୍ତି ।

ସୂଚନା ପ୍ରକାଶ, ପରାମର୍ଶ ଏବଂ ଅଂଶଗ୍ରହଣ

ଏହି ବିଭାଗ:

a. ପ୍ରଭାବିତ ଏସ୍‌ସି ଓ ଏସ୍‌ଟି ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମାନଙ୍କ ସହ ସୂଚନା ପ୍ରକାଶ କରିବା, ପରାମର୍ଶ ଏବଂ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା ବିଷୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରେ, ଯାହାକି ପ୍ରକଳ୍ପ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲା ସମୟରେ କରାଯିବ;

b. ସାମାଜିକ ପ୍ରଭାବ ଆକଳନର ଫଳାଫଳ ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ମନ୍ତବ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ସାରାଂଶ କରେ ଏବଂ ପରାମର୍ଶ ସମୟରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିବା ଚିନ୍ତାଗୁଡ଼ିକ ଚିହ୍ନଟ କରେ ଓ କିଭଳି ଭାବରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକଳ୍ପ ପରିକଳ୍ପନାରେ ସମ୍ବୋଧିତ କରାଯାଇଛି ତାହା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରେ;

c. ବ୍ୟାପକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସମର୍ଥନ ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥିବା ପ୍ରକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ, ପ୍ରଭାବିତ ଏସ୍‌ସି ଓ ଏସ୍‌ଟି ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଗୁଡ଼ିକ ସହ ପରାମର୍ଶର ଫଳାଫଳ ଏବଂ ପ୍ରକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଏବଂ ଏଭଳି କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଭାବକୁ ସମ୍ବୋଧିତ କରିବାକୁ ନିରାପତ୍ତାମୂଳକ ପଦକ୍ଷେପ ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କ ସହ ଏଭଳି ପରାମର୍ଶରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ରାଜିନାମାର ଦଲିଲକରଣ କରେ;

d. କାର୍ଯ୍ୟକରଣ ସମୟରେ ଏସ୍‌ସି/ଏସ୍‌ଟି ଅଂଶଗ୍ରହଣକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରାଇବା ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟକରଣ ସମୟରେ ବ୍ୟବହାର ହେବାକୁ ଥିବା ପରାମର୍ଶକାରୀ ଓ ଅଂଶଗ୍ରହଣକାରୀ ମେକାନିଜମ୍‌ଗୁଡ଼ିକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରେ; ଏବଂ

e. ପ୍ରଭାବିତ ଏସ୍‌ସି/ଏସ୍‌ଟି ମାନଙ୍କୁ ଲେଖାହୋଇଥିବା ଓ ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଦଲିଲକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରାଏ ।

ହିତକାରୀ ପଦକ୍ଷେପମାନ

ଏହି ବିଭାଗ ପଦକ୍ଷେପଗୁଡ଼ିକୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରେ ଏହା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରାଇବାକୁ ଯେ, ଏସ୍‌ସି ଓ ଏସ୍‌ଟି ଯେପରିକି ସାମାଜିକ ଏବଂ ଅର୍ଥନୈତିକ ଫାଇଦା ପାଆନ୍ତି ଯାହା ସାଂସ୍କୃତିକ ଭାବରେ ଏବଂ ଲିଙ୍ଗଗତ ଭାବରେ ଉପଯୁକ୍ତ ।

ସମାଧାନକାରୀ ପଦକ୍ଷେପମାନ

ଏହି ବିଭାଗ ଏସ୍‌ସି ଓ ଏସ୍‌ଟି ମାନଙ୍କ ଉପରେ ପଡୁଥିବା ପ୍ରତିକୂଳାତ୍ମକ ପ୍ରଭାବକୁ ଏଡ଼ାଇବାକୁ ପଦକ୍ଷେପଗୁଡ଼ିକୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରେ; ଏବଂ ଯେଉଁଠାରେ ଏଡ଼ାଇବା ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ, ସେଠାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଭାବିତ ଏସ୍‌ସି/ଏସ୍‌ଟି ପାଇଁ ଏଡ଼ାଇ ହେଉନଥିବା ଚିହ୍ନଟ ପ୍ରତିକୂଳାତ୍ମକ ପ୍ରଭାବଗୁଡ଼ିକୁ କମ କରିବାକୁ, ସମାଧାନ ତଥା କ୍ଷତିପୁରଣ ଦେବାକୁ ପଦକ୍ଷେପଗୁଡ଼ିକୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରେ ।

ଦକ୍ଷତାସମ୍ପନ୍ନ କରାଇବା

ଏହି ବିଭାଗଟି (କ) ପ୍ରକଳ୍ପ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏସ୍‌ସି/ଏସ୍‌ଟି ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ବୋଧନ କରିବାକୁ ସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗୁଡ଼ିକର ସାମାଜିକ, ଆଇନଗତ ଏବଂ ଟେକନିକାଲ୍ ଦକ୍ଷତାକୁ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ କରିବାକୁ ପଦକ୍ଷେପମାନ ପ୍ରଦାନ କରେ; ଏବଂ (ଖ) ପ୍ରକଳ୍ପ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏସ୍‌ସି/ଏସ୍‌ଟି ସଂଗଠନଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରଭାବିତ ଏସ୍‌ସି/ଏସ୍‌ଟି ମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଭାବରେ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରିବାରେ ସକ୍ଷମ କରାଇବା ।

ଅଭିଯୋଗ ଦୂରୀକରଣ ମେକାନିଜମ୍

ଏହି ବିଭାଗଟି ପ୍ରଭାବିତ ଏସ୍‌ସି/ଏସ୍‌ଟି ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଅଭିଯୋଗଗୁଡ଼ିକୁ ଦୂର କରିବା ପଦ୍ଧତିମାନ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥାଏ । ଆହୁରିମଧ୍ୟ ଏହା ବୁଝାଇଥାଏ ଯେ, କିଭଳି ଭାବରେ ପଦ୍ଧତି ଗୁଡ଼ିକ ଏସ୍‌ସି/ଏସ୍‌ଟି ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସୁଗମ୍ୟ ଏବଂ ସାଂସ୍କୃତିକ ଭାବରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଏବଂ ଲିଙ୍ଗ-ସମ୍ବେଦନଶୀଳ । ଏହା ଅନୁମାନ କରାଯାଏ ଯେ, ଏହା ସାମାଜିକ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତି ଯୋଜନା ପଦ୍ଧତି ଅଧିନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଓ ପୂର୍ବରୁ ବିକଶିତ ହୋଇସାରିଥିବା ଅଭିଯୋଗ ଦୂରୀକରଣ ମେକାନିଜମ୍‌କୁ ଉପଯୋଗ କରିବ ।

ମନିଟରିଂ ବା ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନ, ରିପୋର୍ଟିଂ ଓ ମୂଲ୍ୟାୟନ

ଏହି ବିଭାଗଟି ପ୍ରକଳ୍ପକୁ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା, ଏବଂ ସାମାଜିକ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତି ଯୋଜନା ମୂଲ୍ୟାୟନ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ହେଉଥିବା ମେକାନିଜମ୍ ଏବଂ ବେଞ୍ଚମାର୍କଗୁଡ଼ିକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରେ । ଏହା ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା ଏବଂ ମୂଲ୍ୟାୟନ ରିପୋର୍ଟ ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରସ୍ତୁତି ଏବଂ ବୈଧକରଣରେ ପ୍ରଭାବିତ ଏସ୍‌ସି/ଏସ୍‌ଟି ମାନଙ୍କର ଅଂଶଗ୍ରହଣ ପାଇଁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ମଧ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରେ ।

ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ

ଏହି ବିଭାଗଟି ସାମାଜିକ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତି ଯୋଜନାର ବିଭିନ୍ନ ପଦକ୍ଷେପଗୁଡ଼ିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଦାୟିତ୍ୱମାନ ଏବଂ ମେକାନିଜମ୍‌ଗୁଡ଼ିକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରେ । ଏହା ସାମାଜିକ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତି ଯୋଜନାର ପଦକ୍ଷେପଗୁଡ଼ିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ସମ୍ପର୍କିତ ସ୍ଥାନୀୟ ସଂଗଠନ ଏବଂ/କିମ୍ବା ଏନ୍‌ଜିଓଗୁଡ଼ିକୁ ଅନ୍ତର୍ଗତ କରିବା ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ମଧ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରେ ।

ଅଟକଳ ଓ ଅର୍ଥଯୋଗାଣ

ଏହି ବିଭାଗ ସାମାଜିକ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତି ଯୋଜନାରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ଏକ ଆଇଟମ ଅନୁଯାୟୀ ଅଟକଳ ପ୍ରଦାନ କରେ ।

ପରିଶିଷ୍ଟ B: ମାନକ ସାଧାରଣ ପରିବେଶଜନିତ ଚୁକ୍ତିନାମା ଧାରାସମୂହ

ମାନକ ସାଧାରଣ ପରିବେଶଜନିତ ଚୁକ୍ତିନାମା ଧାରାସମୂହ

ଏହି ପରିଶିଷ୍ଟରେ ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରଭାବ ପକାଇବା ଆଶା କରାଯାଉଥିବା ପରିବେଶଜନିତ ଏବଂ ସାମାଜିକ ପରିଚାଳନା କାମଗୁଡିକରେ ସହାୟତା କରିବାକୁ ସାଧାରଣ ଚୁକ୍ତିନାମା ଧାରା ଗୁଡିକ ଦିଆଯାଇଛି । ଏହି ସମାଧାନକାରୀ ପଦକ୍ଷେପ ଗୁଡିକ ଏକ ଜେନେରିକ୍, ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡ଼ାଇଜ୍ଡ୍ ଇଏମ୍ପି (ପରିବେଶଜନିତ ପରିଚାଳନା ଯୋଜନା) ର ମୂଳ ଅଟେ ଏବଂ ଜଡ଼ିତ ଥିବା ଛୋଟ ଧରଣର ପ୍ରଭାବଗୁଡିକ, ଯେଉଁଗୁଡିକ ଛୋଟ କାମ ଭଳି ଓ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଶିକ୍ଷାଭ୍ୟାସ ସହ ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଇ ପାରିବ । ଏହି ଧାରାଗୁଡିକ ସାଧାରଣ ଅଟେ ଏବଂ ଯେଉଁଗୁଡିକୁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଜାତୀୟ ଆଇନ, ଚୁକ୍ତିନାମା ପଦ୍ଧତି ଏବଂ ଅନୁମାନ କରାଯାଉଥିବା କାମ ଗୁଡିକର ପ୍ରକୃତ ପରିସର ଏବଂ ସ୍ୱଭାବ ସହ ଖାପ ଖାଇବାକୁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରାଯାଇପାରିବ । କାମ ଚୁକ୍ତିନାମା ଗୁଡିକରେ ଏହି ଧାରାଗୁଡିକୁ ଆବଶ୍ୟକତା ରୂପେ ଅନ୍ତର୍ଗତ କରିବାକୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରଖାଯାଇପାରେ ଏବଂ ଏଗୁଡିକ ସମଗ୍ର ଚୁକ୍ତିନାମା ଅବଧିରେ ବଳବତ୍ତର ରହିବ । ଏହି ଧାରା ଗୁଡିକ ପରିବେଶଜନିତ ସୁରକ୍ଷାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାର ସର୍ବନିମ୍ନ ମାନକ ରୂପେ ଉପସ୍ଥାପନା କରେ ଏବଂ ଏଥିରେ ଅନ୍ତର୍ଗତ ହେଉଛି:

- ଅନୁମତି ଏବଂ ଅନୁମୋଦନ
- ସାଇଟ୍ ନିରାପତ୍ତା
- ପ୍ରାଚୀନ ସ୍ମୃତିଚିହ୍ନର ଆବିଷ୍କାର
- କର୍ମଚାରୀ ମାନଙ୍କର ପେଶାଜନିତ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ନିରାପତ୍ତା
- ଶବ୍ଦ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ
- ବିପଜ୍ଜନକ ସାମଗ୍ରୀ, ଇନ୍ଧନ, ଦ୍ରାବକ ଏବଂ ପେଟ୍ରୋଲିଅମ୍ ଉତ୍ପାଦର ବ୍ୟବହାର ଓ ପରିଚାଳନା
- କୀଟନାଶକର ବ୍ୟବହାର ଓ ପରିଚାଳନା
- ସଂରକ୍ଷଣକାରୀ ବା ପ୍ରିଜର୍ଭେଟିଭ୍ ଏବଂ ପେଣ୍ଟ କରିବା ଦ୍ରବ୍ୟର ବ୍ୟବହାର
- ବିସ୍ଫୋରକ ଦ୍ରବ୍ୟର ବ୍ୟବହାର
- ସାଇଟ୍ ସ୍ଥିତିକରଣ ଏବଂ କ୍ଷୟ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ
- ଟ୍ରାଫିକ୍ ପରିଚାଳନା
- ସ୍ଥିରଜଳର ପରିଚାଳନା
- କଠିନ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ଏବଂ ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବାହାରୁଥିବା ଭଗ୍ନାଂଶର ପରିଚାଳନା
- ତରଳ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁର ପରିଚାଳନା

ମାନକ ଧାରାଗୁଡ଼ିକ

1. ଅନୁମତି ଏବଂ ଅନୁମୋଦନଗୁଡ଼ିକ

କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ଏହା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ଦାୟୀ ହେବେ ଯେ, କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ସମସ୍ତ ଆଇନଗତ ଅନୁମତି ଏବଂ ଅନୁମୋଦନଗୁଡ଼ିତ ତାଙ୍କର ରହିଛି ।

2. ଅଧ୍ୟୟନ ସ୍ଥଳ ନିରାପତ୍ତା

ଏହି କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ନିର୍ମାଣସ୍ଥଳରେ ନିରାପତ୍ତା ବଜାୟ ରଖିବା ସହ ଗଚ୍ଛିତ ସାମଗ୍ରୀ ଏବଂ ଉପକରଣର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ଦାୟୀ ହେବେ। ଅତିଶୟ ଜଳବାୟୁ ଘଟଣାରେ, କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବେ ଯେ, ନିର୍ମାଣ ସ୍ଥଳ ଏବଂ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଜଡ଼ିତ ଉପକରଣ ନିର୍ମାଣ ସ୍ଥଳକୁ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିବା ପାଇଁ ଓ ପାଖାପାଖି ଅଞ୍ଚଳକୁ ଏହା ଜନିତ କ୍ଷତିରୁ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିବା ପାଇଁ ଯଥାର୍ଥ ପଦକ୍ଷେପ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି। ଏହି ପଦକ୍ଷେପଗୁଡ଼ିକର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେଉଛି କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳ, ନିର୍ମାଣ ସାମଗ୍ରୀ, ନିର୍ମାଣ

ଏବଂ ପରିମଳ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ, ମୃତ୍ତିକା କ୍ଷୟ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଁ ଓ ମାଟିକୁ ଧରି ରଖିବା ପାଇଁ ଏବଂ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଫଳରେ ଉପୁଜିଥିବା ପରିସ୍ଥିତି, ଯାହାକି କ୍ଷତିର ସମ୍ଭାବନା ବୃଦ୍ଧି କରିପାରେ, ସେଥିରୁ ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ଅତିରିକ୍ତ ଦୃଢ଼ୀକରଣ।

3. ପ୍ରାଚୀନ ଦ୍ରବ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର

ଯଦି ଏହି ଚୁକ୍ତିରେ ରହିଥିବା କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ସମ୍ପାଦନ ସମୟରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳରୁ ଆବିଷ୍କୃତ ହୁଏ, ଯାହାକୁକି ଐତିହାସିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବା ସାଂସ୍କୃତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବିଚାର କରାଯାଇପାରେ, ଯେପରିକି ଅତୀତରେ ଜନବସତିର ପ୍ରମାଣ, ଐତିହାସିକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପର ପ୍ରମାଣ ଉକ୍ତସ୍ଥଳରେ ସାଂସ୍କୃତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥଳ ରହିଥିବାର ପ୍ରମାଣ ଆବିଷ୍କୃତ ହୁଏ, ତେବେ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଦ କରି ଦିଆଯିବ ଏବଂ ନିରୀକ୍ଷଣକାରୀ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିଂ ଅଧିକାରୀବୃନ୍ଦଙ୍କୁ ତୁରନ୍ତ ଜଣାଇ ଦିଆଯିବ। ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉକ୍ତ ବସ୍ତୁ ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇଥା,ଏ ତାହାକୁ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖାଯିବ, ଚାରିପଟେ ଘେରାଇ ଚିହ୍ନିତ କରି ରଖାଯିବ ଏବଂ ପ୍ରମାଣ ସ୍ଥାନୀୟ ପ୍ରତ୍ନତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଭାଗ କିମ୍ବା ସାଂସ୍କୃତିକ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ସାଇତି ରଖାଯିବ। କୌଣସି ଶ୍ରମିକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଚୀନ କଳାକୃତି ଭାବରେ ବିଚାର କରାଯାଉଥିବା କୌଣସି ଜିନିଷ ଅପସାରଣ କରାଯିବ ନାହିଁ ବା ଏପଟସେପଟ କରାଯିବ ନାହିଁ। ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ କୌଣସି କଟକଣା ସହିତ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିଂ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଅନୁମତି କ୍ରମେ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟରଙ୍କୁ କୌଣସି ଜୋରିମାନା ବ୍ୟତୀତ କାର୍ଯ୍ୟ ପୁନଃ ଆରମ୍ଭ ହୋଇପାରେ।

4. ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ବୃତ୍ତିଗତ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ନିରାପତ୍ତା

ଏହି କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବେ ଯେ, ସମସ୍ତ ଶ୍ରମିକ ନିରାପଦ ପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି। ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳ ଶ୍ରମିକଙ୍କ ପାଇଁ ପରିମଳ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଦାନ କରାଯିବ। ପ୍ରକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପର ଫଳସ୍ୱରୂପ, ପରିମଳ ବ୍ୟବସ୍ଥାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ସମସ୍ତ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିଂ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏବଂ ଜନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପାଇଁ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ ଶୈଳୀରେ ପରିଚାଳନା କରାଯିବ। ଏହି କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବେ ଯେ କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳରେ ମୌଳିକ ଡାକ୍ତରୀ ସୁବିଧା ରହିଛି ଏବଂ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ମୌଳିକ ପ୍ରାଥମିକ ଚିକିତ୍ସା ବିଷୟରେ ତାଲିମ ଦିଆଯାଇଛି। ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ସୁରକ୍ଷା ଗିଅର ବା ବସ୍ତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି ଯେପରିକି ହାର୍ଡ ହ୍ୟାଟ୍, ଓଭରଅଲ୍, ଗ୍ଲୋଭସ, ଗଗଲସ, ବୁଟ୍ ଇତ୍ୟାଦି। ଏହି କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିଂ ଅଧିକାରୀଙ୍କୁ କ୍ଷେତ୍ରୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଆରମ୍ଭ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଏକ ବୃତ୍ତିଗତ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ନିରାପତ୍ତା ଯୋଜନା ଅନୁମୋଦନ ପାଇଁ ପ୍ରଦାନ କରିବେ।

ଏହି କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯେ ସମସ୍ତ ଶ୍ରମିକ ଏକ ସୁରକ୍ଷିତ ପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି। ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ନିରାପତ୍ତା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ସମସ୍ତ ଯଥାର୍ଥ ଶ୍ରମିକ ଓ ବୃତ୍ତିଗତ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ନିରାପତ୍ତା ନିୟମାବଳି ପାଳନ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ। ପରିମଳ ସୁବିଧା କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳରେ ସମସ୍ତ ଶ୍ରମିକଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଦାନ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ। କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳ ମଧ୍ୟରେ ଅନୁସରଣ କରାଯିବାକୁ ଥିବା ପ୍ରମୁଖ ନୀତିନିୟମ ବିଷୟରେ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କୁ ଅବଗତ କରାଇବା ପାଇଁ ସୂଚନା କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳରେ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ।

5. ଧ୍ୱନି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ

କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ମଧ୍ୟ ଯଥାସମ୍ଭବ ଚୁକ୍ତିଭୁକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଫଳରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ଧ୍ୱନି ବିକିରଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବେ। ଯଦି କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳରେ ଧ୍ୱନି ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଏକ ସମସ୍ୟା ହେବ, କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବେ ଯେ, ଉପକରଣଗୁଡ଼ିକ ଉତ୍ପାଦନକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଉଥିବା ନଏଜ୍ ସପ୍ରେସନ୍ (ମଫଲର ଇତ୍ୟାଦି) ସହିତ ଠିକ୍ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି ଏବଂ ଉତ୍ତମ ମରାମତି କରାଯାଇଛି।

ଯେଉଁଠାରେ ଧ୍ୱନି ପରିଚାଳନା ଚିନ୍ତାର ବିଷୟ ହୋଇଥାଏ, କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ମଧ୍ୟରେ (ସକାଳ ୮ଟାରୁ ଅପରାହ୍ନ ୫ଟା ମଧ୍ୟରେ) ସୂଚୀଭୁକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ କରିବା ପାଇଁ ଯଥାର୍ଥ ଉଦ୍ୟମ କରିବେ। ଯେଉଁଠାରେ ଧ୍ୱନି ବା ଶବ୍ଦ ସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ମଧ୍ୟରେ କିମ୍ବା ବାହାରେ କିମ୍ବା ସପ୍ତାହ ଶେଷ ଛୁଟି ଦିନରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଦ୍ୱାରା ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ଗୋଷ୍ଠୀ ପ୍ରତି ବିପଦର ଆଶଙ୍କା ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ସମ୍ଭାବନା ରହିଥାଏ, ଏହି କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିଂ ଅଧିକାରୀମାନଙ୍କୁ ସୂଚନା ଦେବେ ଏବଂ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିଂ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦନ ପାଇଁ ଏକ ସାର୍ବଜନୀନ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଏବଂ ଧ୍ୱନି ପରିଚାଳନା ଯୋଜନା ବିକଶିତ କରିବ।

6. ବିପଜ୍ଜନକ ସାମଗ୍ରୀ, ଇନ୍ଧନ, ଦ୍ରାବକ ଏବଂ ପେଟ୍ରୋଲିୟମ ଉତ୍ପାଦର ବ୍ୟବହାର ଓ ପରିଚାଳନା

କୌଣସି ବିପଜ୍ଜନକ ସାମଗ୍ରୀ ଯେପରିକି କୀଟନାଶକ, ତୈଳ, ଇନ୍ଧନ ଏବଂ ପେଟ୍ରୋଲିୟମ୍ ପ୍ରଡକ୍ଟର ବ୍ୟବହାର ଉକ୍ତ ଉତ୍ପାଦ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟବହାର ଅନୁମୋଦନ ଅନୁଯାୟୀ ହେବ। ବିପଜ୍ଜନକ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର ପାତ୍ର ଜାତୀୟ ନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିଂ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସୁପାରିସ କରାଯାଇଥିବା ଅନୁଯାୟୀ ନିକ୍ଷେପଣ କରାଯିବ। ଯଦି କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଏହି ସାମଗ୍ରୀଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସିଟିର ବ୍ୟବହାରକୁ ଜଡ଼ିତ କରେ ତେବେ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବାକୁ ଥିବା ଆକଳନ କରାଯାଇଥିବା ପରିମାଣ, ସଂରକ୍ଷଣ ଯୋଜନା, ଢାଳିଗଲେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଯୋଜନା ଏବଂ ଅନୁସରଣ କରାଯିବାକୁ ଥିବା ନିକ୍ଷେପଣ ବିଧି ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯିବ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳ ପରିଚାଳନା ଯୋଜନା ବିକଶିତ କରାଯିବ। ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା ସମସ୍ତ ଯୋଜନା କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିଂ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ ହେବ।

ବିପଜ୍ଜନକ ସାମଗ୍ରୀ ପରିଚାଳନାର ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବ:

- କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ସମସ୍ତ ବିପଜ୍ଜନକ ଏବଂ ବିଷାକ୍ତ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ ଗଠନ, ଗୁଣ ଏବଂ ବ୍ୟବହାର ସୂଚନାର ବିବରଣୀ ରହିଥିବା ଲେବଲ୍ ଲାଗିଥିବା ସୁରକ୍ଷିତ ପାତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳରେ ସାମୟିକ ସଂରକ୍ଷଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଦାନ କରିବେ।
- ବିପଜ୍ଜନକ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ ଢାଳିଯିବା ଏବଂ ବୋହିଯିବା ପ୍ରତିହତ କରିବା ପାଇଁ ଲିକ୍ ପ୍ରୁଫ୍ କଣ୍ଟେନରରେ ରଖାଯିବ।
- ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିଂ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଅନୁମୋଦିତ କରାଯାଇଥିବା ଅନୁଯାୟୀ, ଜାତୀୟ ନୀତିଓ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ପରିବହନ ଓ ନିକ୍ଷେପଣ କରାଯିବ।

7. କୀଟନାଶକଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ପରିଚାଳନା

କୀଟନାଶକର ଯେ କୌଣସି ବ୍ୟବହାର କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିଂ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଅନୁମୋଦିତ ହେବ ଏବଂ ଏହା ବ୍ୟବହାର ଓ ପ୍ରୟୋଗ ପାଇଁ ଉତ୍ପାଦନକାରୀଙ୍କର ସୁପାରିସ ସହ ସୁସଂଗତ ହେଉଥିବ। କୌଣସି କୀଟନାଶକ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଦର୍ଶାଇବେ ଯେ ସେ ଏହି ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକ ପଢ଼ିଛନ୍ତି ଓ ବୁଝିଛନ୍ତି ଏବଂ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିଂ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ବ୍ୟବହାର ଅନୁମୋଦନ ସନ୍ତୋଷଜନକ ଭାବରେ ପାଳନ କରିବା ପାଇଁ ସକ୍ଷମ ଅଟନ୍ତି। ବ୍ୟବହାର କରାଯିବାକୁ ଥିବା ସମସ୍ତ କୀଟନାଶକ ଗ୍ରହଣୀୟ କୀଟନାଶକ ତାଲିକା ସହସୁସଂଗତ ହେଉଥିବ ଏବଂ ଯଥାର୍ଥ ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ନିଷିଦ୍ଧ ହୋଇନଥିବ।

ଯଦି ଟର୍ମାଇଟ୍ ଉପଚାର ବ୍ୟବହାର କରାଯିବ, ଉପଯୁକ୍ତ ରାସାୟନିକ ପରିଚାଳନା ପଦକ୍ଷେପ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରି ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ କ୍ଷେତ୍ରର ପ୍ରଦୂଷଣ ପ୍ରତିହତ କରିବା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ ଏବଂ କେବଳ ଲାଇସେନ୍ସପ୍ରାପ୍ତ ଓ ପଞ୍ଜିକୃତ ତଥା ତାଲିମପ୍ରାପ୍ତ ଏବଂ ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରୟୋଗ ପଦ୍ଧତି ତଥା କୌଶଳ ବିଷୟରେ ଜାଣିଥିବା ପେଷ୍ଟ କଣ୍ଟ୍ରୋଲ୍ ବୃତ୍ତିଧାରୀଙ୍କୁ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ।

8. ପ୍ରିଜରଭେଟିଭ୍ ଏବଂ ପେଣ୍ଟ ପଦାର୍ଥର ବ୍ୟବହାର

ସମସ୍ତ ପେଣ୍ଟ ଏବଂ ପ୍ରିଜରଭେଟିଭ୍, କେବଳ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିଂ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଅନୁମୋଦନ ସହିତ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବ। ଏହି ସୂଚନା କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିଂ ଅଧିକାରୀଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରାଯିବ, ଯିଏକି ବ୍ୟବହାର କରାଯିବାକୁ ଥିବା ସାମଗ୍ରୀର ଆବଶ୍ୟକ ଅଂଶ ବିଷୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥାନ୍ତି, ଯାହାଫଳରେ ସୂଚନା ସହିତ ପରିବେଶ ଉପରେ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ପ୍ରଭାବ କ'ଣ ରହିବ, ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଇପାରିବ ଏବଂ ଏହାର ଉପଯୁକ୍ତତା ମଧ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ହୋଇପାରିବ।

ଅତ୍ୟଧିକ ପେଣ୍ଟ ଏବଂ ପ୍ରିଜର୍ଭେଟିଭର ସଂରକ୍ଷଣ, ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ନିକ୍ଷେପଣ ଉତ୍ପାଦନକାରୀଙ୍କର ସୁପାରିସ ଏବଂ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିଂ ଅଫିସରଙ୍କର ଅନୁମୋଦନ ଅନୁଯାୟୀ ପରିଚାଳନା କରାଯିବ। ଏହି କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ଚୁକ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ପାଇଁ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିଂ ଅଫିସରଙ୍କୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବାକୁ ଥିବା ସାମଗ୍ରୀର ତାଲିକା ଏବଂ ଆନୁମାନିକ ପରିମାଣ, ସଂରକ୍ଷଣ, ଢାଳିଯିବା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଏବଂ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ନିକ୍ଷେପଣ ଯୋଜନା ପ୍ରଦାନ କରିବେ। ଏହି ଯୋଜନା କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିଂ ଅଫିସରଙ୍କର ଅନୁମୋଦନ କ୍ରମେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବ।

9. ବିସ୍ଫୋରକର ବ୍ୟବହାର

ବିସ୍ଫୋରକର ବ୍ୟବହାର, ଯଥାର୍ଥ ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଅନୁମୋଦନ କ୍ରମେ ହେବ। ଯୋଗ୍ୟତାପ୍ରାପ୍ତ ବିସ୍ଫୋରଣ ଟେକ୍ନିସିଆନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ଓ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରାଯିବ। ବ୍ଲାଷ୍ଟିଂ ସକାଳ ୯ଟା ଏବଂ ଅପରାହ୍ନ ୫ଟା ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ହେବ, ଅନ୍ୟଥା ଯଦି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଏବଂ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିଂଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଅନୁମୋଦିତ ହୋଇଥାଏ। କୌଣସି ବିସ୍ଫୋରକର ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ କେବଳ ବିସ୍ଫୋରକ ପରିଚାଳନା ଏବଂ ବ୍ଲାଷ୍ଟିଂ ଯୋଜନା ସ୍ଥାନୀୟ ଯଥାର୍ଥ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଏବଂ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିଂ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଅନୁମୋଦନ କ୍ରମେ ଅନୁମତି ଦିଆଯିବ।

ଏହି ଯୋଜନା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବ:

1. ବିସ୍ଫୋରକ ଏଜେଣ୍ଟ, ଚାର୍ଜ ବର୍ଣ୍ଣନା, ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟବହାରର ବର୍ଣ୍ଣନା ।
2. କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳ ନିରାପତ୍ତା ଯୋଜନା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବ:
    a. ଇନିସିଏଟର, ବୁଷ୍ଟର ଚାର୍ଜ ଏବଂ ମୁଖ୍ୟ ବ୍ଲାଷ୍ଟିଂ ଏଜେଣ୍ଟର ସଂରକ୍ଷଣ
    b. ପାଳନ କରାଯିବାକୁ ଥିବା ହ୍ୟାଣ୍ଡଲିଂ ସାବଧାନତା

c. କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳକୁ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳରୁ ପରିବହନ

d. ସଂରକ୍ଷିତ ସାମଗ୍ରୀର ନିରାପତ୍ତା

e. ଅତିରିକ୍ତ କିମ୍ବା ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ବିସ୍ଫୋରକ ସାମଗ୍ରୀର ନିକ୍ଷେପଣ।

3. ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରତି ବିପଦର ଆଶଙ୍କାର ସମୀକ୍ଷା ଏବଂ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବାକୁ ଥିବା ପ୍ରଶମନ ପଦକ୍ଷେପ, ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରି:

a. ଓଭର ପ୍ରେସର ଘଟଣା

b. ଆବାଜ୍ ବା ଧ୍ୱନି

c. ଉଡୁଥିବା ଅଳିଆ

d. ସେସ୍ମିକ ଟ୍ରାନ୍ସମିଶନ

e. ଆକସ୍ମିକ ଡିଟୋନେସନ

4. ବିସ୍ଫୋରକ ଏଜେଣ୍ଟ ବ୍ୟବହାର ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ନାମ ଏବଂ ଯୋଗ୍ୟତା

10. ସାଇଟ୍ ଷ୍ଟାବିଲାଇଜେସନ୍ ଏବଂ ଇରୋଜନ୍ ବା କ୍ଷୟ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ

କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ମୃତ୍ତିକା କ୍ଷୟ ପରିଚାଳନା ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଉଥିବା ସ୍ଥାନରେ ସମସ୍ତ ପଦକ୍ଷେପ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବେ, ଏହା ଖନନ କରାଯାଉଥିବା କ୍ଷେତ୍ର ସର୍ବନିମ୍ନ ରଖିବା ଏବଂ ଖନନ ହେଉଥିବାକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରିବାର ସମୟ କମ୍ ରଖିବା। ଯଥାସମ୍ଭବ ରହିଥିବା ଭୂମିକୁ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିବା, ଅନୁମୋଦିତ ଗ୍ରାଉଣ୍ଡ କଭର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏବଂ ଟ୍ରାପ୍ ଓ ଫିଲଟ୍ରେସନ ସିଷ୍ଟମ ବ୍ୟବହାର। ଯେଉଁଠାରେ ଖନନ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଥାଏ, କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ଗର୍ତ୍ତ ହୋଇଯିବା କିମ୍ବା ଭୂସ୍ଖଳନ ପ୍ରତିହତ କରିବା ପାଇଁ ଯଥାର୍ଥ ସ୍ଥିରତା ପ୍ରଦାନକାରୀ କୌଶଳ ବା ଷ୍ଟାବିଲାଇଜିଂ ଟେକନିକ୍ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା। ସମସ୍ତ ପଦକ୍ଷେପ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିଂ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ ହେବ।

ଏହି କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ଏହା ମଧ୍ୟ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବେ ଯେ ଉପଯୁକ୍ତ ମୃତ୍ତିକା କ୍ଷୟ ପଦକ୍ଷେପ ଯେପରିକି ସିଲ୍ଟ ଫେନ୍ସ ସ୍ଥାପନ କରାଯାଇଛି। କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳରୁ ଉପଯୁକ୍ତ ନିଷ୍କାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ। ନିର୍ମାଣ ସାମଗ୍ରୀ କିମ୍ବା ଜମି ରହିଥିବା ପଦାର୍ଥ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଡ୍ରେନ୍ ବା ନାଳ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲେ ଯଥାଶୀଘ୍ର ସମ୍ଭବ ନଳା ଖୋଲିଦେଇ ପାଣି ଅତ୍ୟଧିକ ଜମା ହୋଇ ରହିବା ଏଡାଇବା ଉଚିତ୍। ରହିଥିବା ଗଠନର ବ୍ୟବହାର ଓ ଗଭୀର ଚେର ଥିବା ଘାସ ଲଗାଇବା ଦ୍ୱାରା କାର୍ଯ୍ୟ ସମୟରେ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟ ପରେ ମୃତ୍ତିକା ସଂରକ୍ଷଣ ବିଷୟରେ ବିଚାର କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ। ବାୟୋ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ ପଦ୍ଧତି ବ୍ୟବହାର କରି ମୃତ୍ତିକା କ୍ଷୟ ଓ ମାଟି ଧସିଯିବା ହ୍ରାସ କରିବା ବିଷୟରେ ବିଚାର କରାଯାଇପାରେ। ସମସ୍ତ ସ୍ଲୋପ୍ ଏବଂ ଖୋଲାଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଗତିବିଧି ଉପରେ ନଜର ରଖାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ।

କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ଉପଯୁକ୍ତ ମୃତ୍ତିକା କ୍ଷୟ ଏବଂ ସେଡ଼ିମେଣ୍ଟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗ୍ରହଣ କରିବେ ଯେପରିକି ହେ ବାଲେ, ସେଡିମେଣ୍ଟେସନ ବେସିନ ଏବଂ/କିମ୍ବା ସ୍ଲିଟ ଫେନ୍ସ ବ୍ୟବହାର କରି ଏବଂ ଟ୍ରାପ୍ ଦ୍ୱାରା ସେଡିମେଣ୍ଟ ବା ଜମି ରହିଥିବା ପଦାର୍ଥ କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳରୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଗତି କରିବା ପ୍ରତିହତ କରାଯାଇପାରିବ ଏବଂ ନିକଟସ୍ଥ ଝରଣା, ନଦୀ, ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ଅଞ୍ଚଳ ଏବଂ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଗୋଳିଆ କରିବା ପ୍ରତିହତ କରାଯାଇପାରିବ।

ଯେଉଁଠାରେ ବହୁ ପରିମାଣରେ ସେଡିମେଣ୍ଟ ବା ଜଳରେ ରହିଥିବା କଣିକା ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ଅଞ୍ଚଳ, ହ୍ରଦ ଏବଂ ନଦୀ ସାମୁଦ୍ରିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଜମା ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ରହିଥାଏ ସେଠାରେ କ୍ଷୟ ପରିଚାଳନା ଯୋଜନା ଆବଶ୍ୟକ ହେବ। ଏହି ଯୋଜନା ସମ୍ଭାବ୍ୟ ବିପଦର ଆଶଙ୍କା, ପ୍ରୟୋଗ କରାଯିବାକୁ ଥିବା ପ୍ରଶମନ ପଦ୍ଧତି ଏବଂ ଅତିରିକ୍ତ ଜଳବାୟୁର ପ୍ରଭାବକୁ ବିଚାର କରିବା ଏବଂ ଜରୁରୀକାଳୀନ ଉଦ୍ଧାର ଯୋଜନାର ବର୍ଣ୍ଣନାକୁ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବ।

ଯଦି ସାମୁଦ୍ରିକ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି କିମ୍ବା ବଡ଼ ଧରଣର ଝରଣା ଏବଂ ନଦୀ ନିକଟରେ କାମ କରୁଥାନ୍ତି ନିର୍ମାଣ ପୂର୍ବରୁ ଜଳର ଗୁଣାତ୍ମକ ମାନ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ନିୟମିତ ବ୍ୟବଧାନରେ ପଙ୍କିଳତା ସ୍ତର ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗୁଣାତ୍ମକ ମାନଦଣ୍ଡ ଯାଞ୍ଚ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ।

ନିର୍ମାଣ ଯାନ ଏବଂ ଯନ୍ତ୍ରପାତି କେବଳ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସ୍ଥାନରେ ଧୂଆଯିବ ଯେଉଁଠାରେ ଏହି ଧୋଇବାରୁ ନିଷ୍କାସିତ ଜଳ ପ୍ରାକୃତିକ ଜଳାଶୟର ପୃଷ୍ଠକୁ ପ୍ରଦୂଷିତ କରିବ ନାହିଁ।

11. ବାୟୁ ଗୁଣବତ୍ତା

ଯଥାର୍ଥତା ଅନୁଯାୟୀ, କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିଂ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଅନୁମୋଦନ ପାଇଁ, କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ଏକ ବାୟୁ ଗୁଣବତ୍ତା ପରିଚାଳନା ଯୋଜନା ପ୍ରଦାନ କରିବେ। ଏହି ଯୋଜନା ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରୁ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିବା ଅନାବଶ୍ୟକ ବିକିରଣ ଏବଂ ଧୂଳି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଓ ପରିଚାଳନା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ବିଧାନ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବ। ଏହି ଯୋଜନା ପରିବହନ ଓ କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳରେ ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ତଥା ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିୟୋଜିତ ଯାନବାହନ ଏବଂ ଉପକରଣ ଯୋଗୁଁ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିବା ଧୂଳି ପରିଚାଳନା ପାଇଁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଲାଗୁ କରିବା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବ। କୌଣସି ପରିସ୍ଥିତିରେ କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳ କିମ୍ବା ରାସ୍ତାଘାଟର ଧୂଳି ଅଏଲସ୍ପ୍ରେର ବ୍ୟବହାର କରି ପ୍ରଶମନ କରାଯିବ ନାହିଁ।

12. ଟ୍ରାଫିକ ପରିଚାଳନା

ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଫଳରେ କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳରେ ପରିବହନ ସେବା ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହେବା, ସାମୟିକ ଭାବରେ ରାସ୍ତାଘାଟ ନଷ୍ଟ ହେବା ଡେଲିଭରି ଏବଂ ସାଇଟ୍ ସମ୍ପର୍କିତ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ କାରଣରୁ ବ୍ଲକେଜ୍ ହେଲେ, କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ଏହି ଘଟଣାରେ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିଂ ଅଧିକାରୀଙ୍କୁ ଏକ ଟ୍ରାଫିକ୍ ପରିଚାଳନା ଯୋଜନା ସହିତ ଆଶା କରାଯାଉଥିବା ସେବାରେ ବିଭ୍ରାଟ, ଗୋଷ୍ଠୀ ସୂଚନା ଯୋଜନା ଏବଂ ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ଗୋଷ୍ଠୀ ପ୍ରତି ପ୍ରଭାବ ସର୍ବନିମ୍ନ ରଖିବା ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଯିବାକୁ ଥିବା ଟ୍ରାଫିକ୍ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କୌଶଳର ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରଦାନ କରିବେ। ଏହି ଯୋଜନା ଦିନର କେଉଁ ସମୟରେ ବିଭ୍ରାଟ ଅନୁମାନ କରାଯାଉଛି ତାହାକୁ ବିଚାର କରି ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବେ। ଏବଂ ଏଥିରେ ବିକଳ୍ପ ଯୋଗାଯୋଗ ମାର୍ଗ, ଆବଶ୍ୟକ ସେବା ଯେପରକି ଡାକ୍ତରୀ ସେବା, ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ସମୟରେ ନିଷ୍କାସନ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସେବା ପ୍ରତି ଅଭିଗମ୍ୟତା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବ। ଏହି ଯୋଜନା କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିଂ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ ହେବ।

ବିକଶିତ କରାଯିବାକୁ ଥିବା ଏବଂ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯିବାକୁ ଥିବା ଟ୍ରାଫିକ୍ ପରିଚାଳନା ଯୋଜନାର ଅଂଶଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବ:

- ପରିବର୍ଦ୍ଧିତ ରାସ୍ତା କାର୍ଯ୍ୟ ଘଟଣାରେ କିମ୍ବା ରାସ୍ତା ଅବାରୋଧ ଘଟଣାରେ ବିକଳ୍ପ ମାର୍ଗ ଚିହ୍ନଟ କରାଯିବ;
- ସାଧାରଣ ମାର୍ଗରେ କୌଣସି ବିଶୃଙ୍ଖଳା ବିଷୟରେ ସାର୍ବଜନୀନ ବିଜ୍ଞପ୍ତି;
- ସମସ୍ତ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ବିଷୟରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ସତର୍କ କରି ଦିଆଯିବ ଏବଂ ସାଇନେଜ୍, ବ୍ୟାରିଅର୍ ଏବଂ ଟ୍ରାଫିକ୍ ଡାଇଭର୍ସନଗୁଡ଼ିକ ସ୍ୱଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦୃଶ୍ୟମାନ ହେଉଥିବ;
- ଯେତେବେଳେ ନିର୍ମାଣ ଟ୍ରାଫିକ୍ ସାଧାରଣ ମାର୍ଗରେ ବାଧା ଦେଇଥାଏ ସମସ୍ତ ପଦଚାରୀଙ୍କ ପାଇଁ ସୁରକ୍ଷିତ ମାର୍ଗ ଓ ରାସ୍ତା ଅତିକ୍ରମ କରିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା;
- ଯାନବାହନ ତଥା ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କର ସୁରକ୍ଷିତ ଓ ସୁବିଧାଜନକ ଯାତାୟାତ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଯାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳରେ ଏବଂ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ରାସ୍ତାଗୁଡ଼ିକରେ ତାଲିମପ୍ରାପ୍ତ ଏବଂ ସୁଦୃଶ୍ୟ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସକ୍ରିୟ ଟ୍ରାଫିକ୍ ପରିଚାଳନା;
- କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ଏବଂ ସ୍ଥାନୀୟ ଟ୍ରାଫିକ ଶୈଳୀ ବ୍ୟବସ୍ଥିତ କରିବା; ବଡ଼ଧରଣର ପରିବହନ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଭିଡ଼ଥିବା ସମୟରେ କିମ୍ବା ଗୃହପାଳିତ ପଶୁ ଯାତାୟାତ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଏଡାଇବା;

13. ଜମି ରହିଥିବା ଜଳର ପରିଚାଳନା

କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିଂ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଅନୁମୋଦନ ବ୍ୟତୀତ ଏବଂ ଯଥାର୍ଥ ସ୍ଥାନୀୟ ପରିବେଶ ସମ୍ପର୍କିତ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ସହ ପରାମର୍ଶ ବ୍ୟତୀତ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଫଳରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଜମି ରହିଥିବା ଜଳକୁ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ପାଇଁ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ଅନୁମତି ଦେବେ ନାହିଁ। ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କଠାରୁ ଜମି ରହିଥିବା ଜଳ କିପରି ପରିଚାଳନା କରାଯିବ ଏବଂ କିପରି ବିଶୋଧନ କରାଯିବ ସେ ବିଷୟରେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିବା ସୁପାରିସ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଯିବ। ଜମି ରହିଥିବା ଜଳର ଅବସ୍ଥା କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରାଯାଇ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରାଯିବ ଯେ ଏହା କୀଟପତଙ୍ଗ ଯେପରିକି ମଶାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଜନନ କ୍ଷେତ୍ର ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁନାହିଁ।

14. କଠିନ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ଏବଂ ନିର୍ମାଣ ଧ୍ୱଂସାବଶେଷ ପରିଚାଳନା

ଏହି କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର କଠିନ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ପରିଚାଳନା ଯୋଜନା ପ୍ରଦାନ କରିବେ ଯାହାକି ଜାତୀୟ କଠିନ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ପରିଚାଳନା ନୀତି ଓ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିଂ ଅଫିସରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ ନିୟମ ଦ୍ୱାରା ସୁସଙ୍ଗତ ହୋଇଥାଏ। ଏହି କ୍ଷେତ୍ରୀୟ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ପରିଚାଳନା ଯୋଜନା ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ପରିଚାଳନା ପଦ୍ଧତିର ବର୍ଣ୍ଣନା ତଥା ଜାତୀୟ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ପରିଚାଳନା ବ୍ୟବସ୍ଥା ମାଧ୍ୟମରେ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ସଂଗ୍ରହ ବା ସଂରକ୍ଷଣ ଏବଂ ନିକ୍ଷେପଣର ବର୍ଣ୍ଣନା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବ। ଖୋଲା ସ୍ଥାନରେ କୌଣସି ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ

ଜାଳି ଦିଆଯିବ ନାହିଁ ଏବଂ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ଜାତୀୟ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ପରିଚାଳନା ବ୍ୟବସ୍ଥା ମାଧ୍ୟମରେ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ରିସାଇକେଲ୍ କରିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ କରିବେ।

15. ତରଳ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ପରିଚାଳନା

କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ପରିଚାଳନା ଯୋଜନାର ଅଂଶ ଭାବରେ ଏକତରଳ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ପରିଚାଳନା ଯୋଜନା କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିଂ ଅଧିକାରୀଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରିବେ, ଯାହାକି ଯଥାର୍ଥ ସେଣ୍ଟି ଭିନସେଣ୍ଟ ଏବଂ ଗ୍ରେନାଡାଇନସ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କର ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ପରିଚାଳନା ନୀତି ଓ ନିୟମ ସହିତ ସୁସଂଗତ ହୋଇଥାଏ। କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର କୌଣସି ପରିସ୍ଥିତିରେ ନିର୍ମାଣ ସମ୍ପର୍କିତ ତରଳ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳରେ ବା କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳ ବାହାରେ ଜମା ହେବାକୁ ଦେବେ ନାହିଁ କିମ୍ବା କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳକୁ ବା କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳରୁ ଅନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଭାବରେ ପ୍ରବାହିତ ହେବାକୁ କିମ୍ବା ଏଥିରେ ରହିଥିବା ଜିନିଷ କାରଣରୁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପ୍ରତି ବିପଦ କିମ୍ବା ଅସୁବିଧାର କାରଣ ହେବାକୁ ଦେବେ ନାହିଁ। ଏହି କ୍ଷେତ୍ରୀୟ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ପରିଚାଳନା ଯୋଜନା ଏହି ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ କିପରି ଭାବରେ ସାଇତି ରଖାଯିବ, ସଂଗ୍ରହ କରାଯିବ ଏବଂ ସାମ୍ପ୍ରତିକ ନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ ନିକ୍ଷେପଣ କରାଯିବ ତାହାର ବର୍ଣ୍ଣନା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବ।

କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟରଙ୍କର ତରଳ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ପରିଚାଳନା ଯୋଜନାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉପାଦାନ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବ: ସମସ୍ତ ଯଥାର୍ଥ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ପରିଚାଳନା ଏବଂ ସାର୍ବଜନୀନ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଆଇନ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ଅନୁସରଣ କରିବେ; ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ସଂଗ୍ରହ ଏବଂ ନିକ୍ଷେପଣ ମାର୍ଗ ଓ ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକ ଆଶା କରାଯାଉଥିବା ସମସ୍ତ ବଡ଼ ଧରଣର ଧ୍ୱଂସ ଏବଂ ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଜନିତ ସବୁ ପ୍ରକାରର ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁକୁ ଚିହ୍ନଟ କରାଯିବ ଏବଂ ନିକ୍ଷେପଣ ମାର୍ଗ ଦର୍ଶାଯିବ; ନିର୍ମାଣ ଏବଂ କ୍ଷୟରୁ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିବା ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ଉପଯୁକ୍ତ ବିଲରେ ସଂରକ୍ଷିତ ରଖାଯିବ; ତରଳ ଏବଂ ରାସାୟନିକ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ସାଧାରଣ ଆବର୍ଜନାରୁ ପୃଥକ କରାଯାଇଥିବା ଯଥାର୍ଥ ପାତ୍ରରେ ଗଚ୍ଛିତ ରଖାଯିବ; ସମସ୍ତ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ଲାଇସେନ୍ସ ପ୍ରାପ୍ତ ସଂଗ୍ରହକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସଂଗ୍ରହ କରାଯିବ ଏବଂ ଅନୁମୋଦିତ ଲ୍ୟାଣ୍ଡ ଫିଲ୍ ବା ଖାଲ ସ୍ଥାନ ପୂରଣ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ନିକ୍ଷେପଣ କରାଯିବ; ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ନିକ୍ଷେପଣର ରେକର୍ଡ ପରିକଳ୍ପନା ଅନୁଯାୟୀ ଉପଯୁକ୍ତ ପରିଚାଳନାର ପ୍ରମାଣ ଭାବରେ ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ କରାଯିବ; ଯେଉଁଠାରେ ସମ୍ଭବ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ଯଥାର୍ଥ ଏବଂ ଧାରଣଯୋଗ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ (କେବଳ ଆଜବେଷ୍ଟସ ବ୍ୟତୀତ); ପୁନଃ ବ୍ୟବହାର କରିବେ ଏବଂ ଯଥାର୍ଥତା ଅନୁଯାୟୀ ରିସାଇକେଲ୍ କରିବେ; ନିର୍ମାଣ ସମ୍ପର୍କିତ ତରଳ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳରେ ବା କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳ ବାହାରେ ଜମା ହେବାକୁ କିମ୍ବା ଅନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଭାବରେ ପ୍ରବାହିତ ହେବାକୁ କିମ୍ବା ଏଥିରେ ରହିଥିବା ଉପାଦାନ କାରଣରୁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପ୍ରତି ବିପଦ ବା ଅସୁବିଧାର କାରଣ ହେବାକୁ ନ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ।

ପରିଶିଷ୍ଟ C : ୟୁଏନଡିପି ଷ୍ଟେକହୋଲ୍ଡର କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ମେକାନିଜିମ୍ ଫର୍ମ

ସାମାଜିକ ଏବଂ ପରିବେଶଗତ ସୁସଂଗତି ୟୁନିଟ୍ (ଏସ୍ଇସିୟୁ) ଏବଂ/କିମ୍ବା ଷ୍ଟେକହୋଲଡରଙ୍କର ଜବାବ ବ୍ୟବସ୍ଥା (ଏସଆର୍ଏମ) କୁ ଅନୁରୋଧ ଦାଖଲ କରିବା ପାଇଁ ମାର୍ଗଦର୍ଶିକା

ଏହି ଫର୍ମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

- **ଯଦି ଆପଣ ଏହି ଫର୍ମ ବ୍ୟବହାର କରୁଥାନ୍ତି, ଆପଣଙ୍କ ଉତ୍ତର ପାଠ୍ୟକୁ ପୃଥକ ଭାବରେ ଦେଖିବା ପାଇଁ ବୋଲ୍ଡ ହସ୍ତାକ୍ଷରରେ ଲେଖନ୍ତୁ।**
- **ଏହି ଫର୍ମର ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ସୁପାରିସ କରାଯାଇଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇନଥାଏ। ଯେତେବେଳେ ଡ୍ରାଫ୍ଟିଂ ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରାଯାଏ, ଏହା ମଧ୍ୟ ଏକ ମାର୍ଗଦର୍ଶିକା ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରେ।**

ଏହି ଫର୍ମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଏଥିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା:

(1) ଯେତେବେଳେ ଆପଣ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ୟୁଏନଡିପି ଏହାର ସାମାଜିକ କିମ୍ବା ପରିବେଶଗତ ନୀତି କିମ୍ବା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ପାଳନ କରୁନାହିଁ ଏବଂ ଆପଣଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ହୁଏ ଯେ ଏହାର ଫଳସ୍ୱରୂପ ଆପଣ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେଉଛନ୍ତି, ଏକ ଅନୁରୋଧ ଦାଖଲ କରିବା। ଏହି ଅନୁରୋଧ ଏକ 'ସୁସଂଗତି ସମୀକ୍ଷା' ଉତ୍ପନ୍ନ କରିପାରେ ଯାହାକି ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅନୁସନ୍ଧାନ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ସାମାଜିକ ଓ ପରିବେଶଗତ ସୁସଂଗତି ୟୁନିଟ୍ (ସୋସିଆଲ୍ ଆଣ୍ଡ ଏନଭାର୍ନମେଣ୍ଟାଲ୍ କମ୍ପ୍ଲିଆନ୍ସ ୟୁନିଟ୍ (ଏସ୍ଇସିୟୁ)), ୟୁଏନଡିପିର କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ମଧ୍ୟରେ ଅଡିଟ୍ ଏବଂ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ୟୁଏନଡିପି ନୀତି କିମ୍ବା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଉଲ୍ଲଂଘନ ହୋଇଛି କି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ପାଇଁ ଏବଂ ଏହି ଉଲ୍ଲଂଘନର ପଦକ୍ଷେପ ଚିହ୍ନଟ କରିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ। ଏସଇସିୟୁ ଘଟଣାର ବିଷୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ପାଇଁ ସୁସଂଗତି ସମୀକ୍ଷା ସମୟରେ ଆପଣଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନା କରିବେ। ଆପଣଙ୍କୁ ସୁସଂଗତି ସମୀକ୍ଷାର ଫଳାଫଳ ବିଷୟରେ ସୂଚନା ଦିଆଯିବ।

ଏବଂ/କିମ୍ବା

(2) ୟୁଏନଡିପି 'ଷ୍ଟେକହୋଲ୍ଡର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା' ପାଇଁ ଏକ ଅନୁରୋଧ ଦାଖଲ କରିବା, ଯେତେବେଳେ ଆପଣ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ୟୁଏନଡିପି ପ୍ରକଳ୍ପର ଆପଣଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରତିକୂଳ ସାମାଜିକ କିମ୍ବା ପରିବେଶଗତ ପ୍ରଭାବ ପକାଉଛି ଏବଂ ଆପଣ ଏପରି ଏକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି ଯାହାକି ବିଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠୀ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଂଶୀଦାରମାନଙ୍କୁ (ଯଥା ସରକାରୀ ପ୍ରତିନିଧି, ୟୁଏନଡିପି ଇତ୍ୟାଦି)ଙ୍କୁ ଆପଣଙ୍କ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ପାଇଁ ମିଳିତ ଭାବରେ ଉଦ୍ୟମ କରିବାକୁ ସଙ୍ଗଠିତ କରିଥାଏ। ଏହି ଷ୍ଟେକହୋଲଡର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପ୍ରକ୍ରିୟାର ନେତୃତ୍ୱ ନେବେ ୟୁଏନଡିପି କଣ୍ଟ୍ରି ଅଫିସ୍ କିମ୍ବା ୟୁଏନଡିପି ହେଡକ୍ୱାର୍ଟର ମାଧ୍ୟମରେ ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଥାଏ। ୟୁଏନଡିପି କର୍ମଚାରୀ ପ୍ରତିବିଧାନର ଅଂଶ ଭାବରେ ଆପଣଙ୍କ ସହିତ ଯୋଗାଯୋଗ କରିବେ ଏବଂ ଆଲୋଚନା କରିବେ ଏବଂ ଉଭୟେ ଘଟଣା ବିଷୟରେ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଏବଂ ସମାଧାନ ବିକଶିତ କରିବା ପାଇଁ। ଆବଶ୍ୟକସ୍ଥଳେ ପ୍ରକଳ୍ପର ଅନ୍ୟ ଅଂଶୀଦାରମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଜଡ଼ିତ କରାଯାଇପାରେ।

ଦୟାକରି ଧ୍ୟାନ ଦିଅନ୍ତୁ ଯେ ଯଦି ଆପଣ ଅଦ୍ୟାବଧି ସିଧାସଳଖ ଭାବରେ ସରକାରୀ ପ୍ରତିନିଧି ଏବଂ ଏହି ପ୍ରକଳ୍ପ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ୟୁଏନଡିପି କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ସହିତ ଯୋଗାଯୋଗ କରି ଆପଣଙ୍କ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତି, ଆପଣ ୟୁଏନଡିପିର ଷ୍ଟେକ ହୋଲଡରଙ୍କର ପ୍ରତିବିଧାନ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଅନୁରୋଧ କରିବା ଉଚିତ୍।

ଗୋପନୀୟତା ଯଦି ଆପଣ ସୁସଂଗତି ସମୀକ୍ଷା ପ୍ରକ୍ରିୟା ବାଛନ୍ତି, ଆପଣଙ୍କୁ ଆପଣଙ୍କ ପରିଚୟ ଗୋପନୀୟ (କେବଳ ସୁସଂଗତି ସମୀକ୍ଷା ଦଳ ଜାଣିବେ) ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିପାରେ। ଯଦି ଆପଣ ଷ୍ଟେକ ହୋଲଡର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଚୟନ କରନ୍ତି, ଆପଣ ପ୍ରାଥମିକ ଯୋଗ୍ୟତା ସ୍କ୍ରିନିଂ ଓ ଆପଣଙ୍କ ଘଟଣାର ମୂଲ୍ୟାୟନ ସମୟରେ ଆପଣଙ୍କ ପରିଚୟ ଗୋପନୀୟ ରଖିବାକୁ ବାଛିପାରନ୍ତି। ଯଦି ଆପଣଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ମୂଲ୍ୟାୟନ ଦର୍ଶାଏ ଯେ ଏହି ପ୍ରତିବିଧାନ ଯଥାର୍ଥ, ୟୁଏନଡିପି କର୍ମଚାରୀ ଆପଣଙ୍କ ସହ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ପ୍ରତିବିଧାନ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବେ ଏବଂ ଆପଣ ମଧ୍ୟ ଆପଣଙ୍କ ପରିଚୟର ଗୋପନୀୟତା କିପରି ରକ୍ଷା କରିପାରିବେ ସେ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବେ।

ମାର୍ଗଦର୍ଶିକା

ଯେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଅନୁରୋଧ ଦାଖଲ କରୁଛନ୍ତି ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ସୂଚନା ଦିଅନ୍ତୁ। ଯଦି ଆପଣ ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ଏକ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଫର୍ମ ଇମେଲରେ ପଠାଇ ଦିଅନ୍ତି କିମ୍ବା ଆପଣ ଅତିରିକ୍ତ ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି କେବଳ ପରିବର୍ତ୍ତନଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ବୁଝାଇ ଏକ ଅନୁବର୍ତ୍ତନ ଇମେଲ୍ ପଠାନ୍ତୁ।

ଆପଣଙ୍କ ବିଷୟରେ ସୂଚନା

ଆପଣ...

1. ୟୁଏନଡ଼ିପି -ସହାୟତାରେ ଚାଲିଥିବା ପ୍ରକଳ୍ପରେ ପ୍ରଭାବିତ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି କି ?

   ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଉତ୍ତର ନିକଟରେ "X" ଚିହ୍ନ ଦିଅନ୍ତୁ: ହଁ: ନା:

2. ପ୍ରଭାବିତ ବ୍ୟକ୍ତି କିମ୍ବା ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କର ଜଣେ ଅଧିକୃତ ପ୍ରତିନିଧି କି ?

   ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଉତ୍ତର ନିକଟରେ "X" ଚିହ୍ନ ଦିଅନ୍ତୁ: ହଁ: ନା:

ଯଦି ଆପଣ ଜଣେ ଅଧିକୃତ ପ୍ରତିନିଧି ହୋଇଥାନ୍ତି, ଦୟାକରି ଆପଣ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଥିବା ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ନାମ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ତରଫରୁ ପ୍ରାଧିକୃତ ଭାବରେ ଆପଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଦଲିଲ୍ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ, ଏଥିପାଇଁ ଏହି ଫର୍ମରେ ଏକ ବା ଅଧିକ ଫାଇଲ୍ ସଂଲଗ୍ନ କରନ୍ତୁ।

3. ପ୍ରଥମ ନାମ:
4. ଶେଷ ନାମ:
5. ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରମାଣପତ୍ରର ସୂଚନା:
6. ଡାକ ଠିକଣା:
7. ଇମେଲ୍ ଠିକଣା:
8. ଟେଲିଫୋନ୍ ନମ୍ବର (ଦେଶ କୋଡ ସହିତ):
9. ଆପଣଙ୍କ ଠିକଣା/ଅବସ୍ଥାନ:
10. ନିକଟତମ ସହର ବା ଟାଉନ୍:
11. ଆପଣଙ୍କ ସହିତ କିପରି ଯୋଗାଯୋଗ କରାଯିବ ସେ ସମ୍ପର୍କିତ ଅତିରିକ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳି:
12. ଦେଶ:

ଆପଣ ୟୁଏନଡିପିରୁ କ'ଣ ଚାହୁଁଛନ୍ତି: ସୁସଙ୍ଗତି ସମୀକ୍ଷା ଏବଂ/କିମ୍ବା ଅଂଶୀଦାରଙ୍କର ପ୍ରତିବିଧାନ

ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ଚାରିଟି ବିକଳ୍ପ ରହିଛି:

- ସୁସଂଗତି ସମୀକ୍ଷା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଅନୁରୋଧ ଦାଖଲ କରନ୍ତୁ;
- ଷ୍ଟେକହୋଲଡରଙ୍କର ଜବାବ ପାଇଁ ଏକ ଅନୁରୋଧ ଦାଖଲ କରନ୍ତୁ;
- ସୁସଂଗତି ସମୀକ୍ଷା ଏବଂ ଷ୍ଟେକ ହୋଲଡରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ପାଇଁ ଏକ ଅନୁରୋଧ ଦାଖଲ କରନ୍ତୁ;
- ଦର୍ଶାନ୍ତୁ ଯେ ଆପଣ ସୁନିଶ୍ଚିତ ନୁହନ୍ତି ଯେ ସୁସଂଗତି ସମୀକ୍ଷା ଏବଂ ଷ୍ଟେକ ହୋଲଡରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ କରାଇବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି ଏବଂ ଆପଣ ଉଭୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଆପଣଙ୍କ ଘଟଣା ସମୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି।

13. ଆପଣ ଚିନ୍ତିତ ଯେ ୟୁଏନଡିପିର ସାମାଜିକ ଏବଂ/କିମ୍ବା ପରିବେଶ ସମ୍ପର୍କିତ ନୀତି ପୂରଣ କରିବାରେ ୟୁଏନ୍‌ଡିପି ବିଫଳ ହୋଇଛି କିମ୍ବା ଏହା ଆପଣଙ୍କର କିମ୍ବା ଆପଣଙ୍କ ଗୋଷ୍ଠୀର କ୍ଷତି କରିପାରେ? ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଉତ୍ତର ନିକଟରେ "X" ଚିହ୍ନ ଦିଅନ୍ତୁ: ହଁ: ନା:

14. ଆପଣ ସୁସଂଗତି ସମୀକ୍ଷା ପ୍ରକ୍ରିୟା ବ୍ୟାପୀ ଆପଣଙ୍କର ନାମ (ଗୁଡ଼ିକ) ଗୋପନୀୟ ରହିବା ଚାହାଁନ୍ତି କି ?

    ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଉତ୍ତର ନିକଟରେ "X" ଚିହ୍ନ ଦିଅନ୍ତୁ: ହଁ: ନା:

    ଯଦି ଗୋପନୀୟତା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରାଯାଇଥାଏ, ଦୟାକରି ଦର୍ଶାନ୍ତୁ କାହିଁକି:

15. ଆପଣ ଅନ୍ୟ ଅଂଶୀଦାରଙ୍କ ସହ ଯେପରିକି ସରକାର, ୟୁଏନଡିପି ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କ ସହ ମିଳିତ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ସାମାଜିକ କିମ୍ବା ପରିବେଶଗତ ପ୍ରଭାବ କିମ୍ବା ବିପଦର ଆଶଙ୍କା ସମାଧାନ କରିବା ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି କି, ଯାହାକି ଆପଣ ୟୁଏନଡିପି ପ୍ରକଳ୍ପ କାରଣରୁ ଭୋଗ କରୁଛନ୍ତି?

    ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଉତ୍ତର ନିକଟରେ "X" ଚିହ୍ନ ଦିଅନ୍ତୁ: ହଁ: ନା:

16. ଆପଣ ଚାହୁଁଛନ୍ତି କି ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରତିବିଧାନ ପାଇଁ ମୂଲ୍ୟାୟନ ନିମନ୍ତେ ଅନୁରୋଧ ସମୟରେ ଆପଣଙ୍କର ନାମ (ଗୁଡ଼ିକ) ଗୋପନୀୟ ରହିବ?

    ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଉତ୍ତର ନିକଟରେ "X" ଚିହ୍ନ ଦିଅନ୍ତୁ: ହଁ: ନା:

    ଯଦି ଗୋପନୀୟତା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରାଯାଇଥାଏ, ଦୟାକରି ଦର୍ଶାନ୍ତୁ କାହିଁକି:

17. ୟୁଏନଡିପି କଣ୍ଟ୍ରି ଅଫିସ୍ ମାଧ୍ୟମରେ ଷ୍ଟେକହୋଲଡରଙ୍କର ବିଧାନ ପରିଚାଳନା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରନ୍ତି ଅନ୍ୟଥା ଯଦି ଆପଣ ଦର୍ଶାଇଥାନ୍ତି ଯେ ଆପଣ ଚାହାଁନ୍ତି ଯେ ୟୁଏନଡିପି ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ମାଧ୍ୟମରେ ଆପଣଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରାଯାଉ। ଆପଣ ଚାହାଁନ୍ତି କି ଆପଣଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ୟୁଏନଡିପି ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବେ ?

    ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଉତ୍ତର ନିକଟରେ "X" ଚିହ୍ନ ଦିଅନ୍ତୁ: ହଁ: ନା:

    ଯଦି ଆପଣ ହଁ ସୂଚାଇଥାନ୍ତି, ଦୟାକରି ଦର୍ଶାନ୍ତୁ ଯେ କାହିଁକି ଆପଣଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ୟୁଏନଡିପି ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ମାଧ୍ୟମରେ ବିଚାର କରାଯିବା ଉଚିତ୍:

18. ଆପଣ ଉଭୟେ ସୁସଂଗତି ସମୀକ୍ଷା ଏବଂ ଅଂଶୀଦାରଙ୍କ ପ୍ରତିବିଧାନ ଚାହୁଁଛନ୍ତି କି ?

    ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଉତ୍ତର ନିକଟରେ "X" ଚିହ୍ନ ଦିଅନ୍ତୁ: ହଁ: ନା:

19. ଆପଣ ନିଶ୍ଚିତ କି ଆପଣ ସୁସଂଗତି ସମୀକ୍ଷା କିମ୍ବା ଏକ ଅଂଶୀଦାର ପ୍ରତିବିଧାନ ଅନୁରୋଧ କରିବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି? ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଉତ୍ତର ନିକଟରେ "X" ଚିହ୍ନ ଦିଅନ୍ତୁ: ହଁ: ନା:

ଆପଣ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ୟୁଏନଡିପି ପ୍ରକଳ୍ପ ସମ୍ପର୍କିତ ସୂଚନା ଏବଂ ଆପଣଙ୍କ ଚିନ୍ତାର ପ୍ରକୃତି:

20. କେଉଁ ୟୁଏନଡ଼ିପି ସମ୍ପର୍କିତ ପ୍ରକଳ୍ପ ବିଷୟରେ ଆପଣ ଚିନ୍ତିତ ? (ଯଦି ଜାଣିଥାନ୍ତି):

21. ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ନାମ (ଯଦି ଜାଣିଥାନ୍ତି):

22. ଦୟାକରି ପ୍ରକଳ୍ପ ବିଷୟରେ ଆପଣଙ୍କର ଚିନ୍ତା ସମ୍ପର୍କରେ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦିଅନ୍ତୁ। ଯଦି ଆପଣଙ୍କର ୟୁଏନଡିପି ଏହାର ସାମାଜିକ କିମ୍ବା ପରିବେଶଗତ ନୀତି ଏବଂ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ପାଳନ କରିବାରେ ବିଫଳ ହେବା ସମ୍ପର୍କରେ ଚିନ୍ତା ରହିଥାଏ, ଏବଂ ଏହି ନୀତି ଓ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିଗୁଡ଼ିକୁ ଚିହ୍ନଟ କରାଯାଇପାରେ, ଦୟାକରି କରନ୍ତୁ (ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ)। ଦୟାକରି ବର୍ଣ୍ଣନା କରନ୍ତୁ ଯେ ଏହାସହିତ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ପରିବେଶଗତ ଏବଂ ସାମାଜିକ ପ୍ରଭାବ ମଧ୍ୟ ଘଟିପାରେ କିମ୍ବା ଘଟିଥାଏ। ଯଦି ଅଧିକ ସ୍ଥାନ ଆବଶ୍ୟକ, ଦୟାକରି କୌଣସି ଦଲିଲ ସଂଲଗ୍ନ କରନ୍ତୁ। ଆପଣ ବାଛିଥିବା ଯେକୌଣସି ଭାଷାରେ ଆପଣ ଲେଖିପାରିବେ।

- ...
- ...
- ...
- ...

23. ଆପଣ ଏହି ପ୍ରକଳ୍ପ ପାଇଁ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ୟୁଏନଡିପି କର୍ମଚାରୀ ଏବଂ ସରକାରୀ ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କ ସହ ଆପଣଙ୍କ ଚିନ୍ତା ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି କି? ବେସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ ?

ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଉତ୍ତର ନିକଟରେ "X" ଚିହ୍ନ ଦିଅନ୍ତୁ: ହଁ: ନା:

ଯଦି ଆପଣ ଉତ୍ତର ଦେଇଥାନ୍ତି ହଁ, ଦୟାକରି ଆପଣଙ୍କ ଚିନ୍ତା ବିଷୟରେ ଆପଣ ଆଲୋଚନା କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ନାମ (ଗୁଡ଼ିକ) ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ।

ଆପଣ ଏହି ସମସ୍ୟା ବିଷୟରେ ଅଦ୍ୟାବଧି ଯୋଗାଯୋଗ କରିଥିବା ଅଧିକାରୀମାନଙ୍କର ନାମ:

ପ୍ରଥମ ନାମ	ଶେଷ ନାମ	ଶୀର୍ଷକ/ଅନୁମୋଦନ	ଅନୁମାନ କରାଯାଇଥିବା ଯୋଗାଯୋଗ ତାରିଖ	ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ଜବାବ

24. ଏହି ପ୍ରକଳ୍ପ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଗୋଷ୍ଠୀ ପ୍ରତିକୂଳ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ ହେଉଛନ୍ତି କି?

ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଉତ୍ତର ନିକଟରେ "X" ଚିହ୍ନ ଦିଅନ୍ତୁ: ହଁ: ନା:

25. ଦୟାକରି ଏହି ଅନୁରୋଧରେ ସହାୟତା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି କିମ୍ବା ଗୋଷ୍ଠୀର ନାମ ଏବଂ/କିମ୍ବା ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ:

ପ୍ରଥମ ନାମ	ଶେଷ ନାମ	ଶୀର୍ଷକ/ସୁପାରିସ	ଯୋଗାଯୋଗ ସୂଚନା

ଦୟାକରି ଆପଣ ଏସଇସିୟୁ ଏବଂ/କିମ୍ବା ଏସ୍ଆରଏମକୁ ପଠାଇବାକୁ ଚାହୁଁଥିବା କୌଣସି ଦଲିଲରେ ଆପଣଙ୍କ ଇମେଲ୍ ସଂଲଗ୍ନ କରନ୍ତୁ। ଯଦି ଆପଣଙ୍କର ସମସ୍ତ ଆଟାଚ୍‌ମେଣ୍ଟ ଗୋଟିଏ ଇମେଲରେ ପଠାଇବା ସମ୍ଭବ ହେଉନାହିଁ, ଦୟାକରି ନିସଙ୍କୋଚରେ ଏକାଧିକ ଇମେଲ୍ ପଠାନ୍ତୁ।

ଦାଖଲ ଏବଂ ସହାୟତା

ଆପଣଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ଦାଖଲ କରିବା ପାଇଁ କିମ୍ବା ଯଦି ଆପଣ ସହାୟତା ଆବଶ୍ୟକ କରନ୍ତି, ଦୟାକରି ଇମେଲ୍ କରନ୍ତୁ: project.concerns@undp.org